

નમેઁ જિજ્ઞાસુ
શ્રી આત્મકમલ-લલિતસૂરીશ્વરજી જેન મયમાળા

પ્રકૃપ ૩૧

અંતરના અજવાળાં

(સચિત્ર નૂતન કથા ગીતા)

લેખક :

— ગરજાધિપતિ —

આખ્યાનવાચરપતિ પૂં પા આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજય
લલિતસૂરીશ્વરજી મહારાજના પદપ્રભાવક દક્ષિણ
દેશોદ્ધારક પૂં પા આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજય
લલિતસૂરીશ્વરજી મહારાજ ના
વિદ્વાન પાસ કાર કવિકુસલિલક
ચતાવધાની આચાર્યશ્રી
વિજય કીર્તિચ દ્રસરિજી મુ

કિ મ

૬-૦૦

શ્રી આત્મ-કુમલ લિખિતસરીશ્વરજી જૈન જ્ઞાનમંદિર
કે. ૬, જ્ઞાનમંદિર રોડ, ઢાઢર, B. B. મુખ્ય-નં. ૨૮

વિ સં. ૨૦૭૨ વી- સં. ૨૫૦૧ ઇ સ ૧૯૭૬

અંતરનાં અજવાળાં

આવૃત્તિ પહેલી	વિ. સં. ૨૦૦૮	નકલ ૧૫૦૦
આવૃત્તિ બીજી	વિ. સં. ૨૦૦૯	નકલ ૨૦૦૦
આવૃત્તિ ત્રીજી	વિ. સં. ૨૦૧૦	નકલ ૧૦૦૦
આવૃત્તિ ચોથી	વિ. સં. ૨૦૧૧	નકલ ૧૦૦૦
આવૃત્તિ પાંચમી	વિ. સં. ૨૦૧૩	નકલ ૨૦૦૦
આવૃત્તિ છઠ્ઠી	વિ. સં. ૨૦૧૫	નકલ ૧૫૦૦
આવૃત્તિ સાતમી	વિ. સં. ૨૦૧૯	નકલ ૨૨૫૦
આવૃત્તિ આઠમી	વિ. સં. ૨૦૨૦	નકલ ૨૦૦૦
આવૃત્તિ નવમી	વિ. સં. ૨૦૨૫	નકલ ૨૦૦૦
આવૃત્તિ દસમી	વિ. સં. ૨૦૨૬	નકલ ૧૫૦૦
આવૃત્તિ અગ્યારમી	વિ. સં. ૨૦૩૨	નકલ ૧૨૫૦

કુલ ૧૮૦૦૦

નકલ—૧૨૫૦

આવૃત્તિ અગ્યારમી

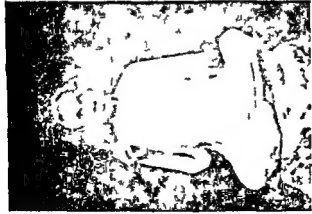
—: મુદ્રક :-

ભાનુચંદ્ર નાનચંદ મહેતા
શ્રી બદામ્બરસિંહજી પ્રિ પ્રેસ
પાલીતાણા.

સમર્પણ ::

જાણત નિવાસી

૨૧ મર્મગ્રસ્તી શા મુળચક્ર રજોચક્ર

આ બન્ને કોટા પૃઠ આ શ્રી વિજયકીર્તિચક્રસરિલ મના સસારી માતા-પિતાના છે તેમના ઉપર ક્રમના ઘણા મોટા ઉપકાર છે

સ્વ મર્મગ્રસ્તી ખમિડોબ્યાષ

ખભાત નિવાસી સ્વ ધર્મપ્રેમી—

શ્રી મુળચંદ વજ્રેચંદનો દૃઢ પરિચય

ગરવી ગુજરાતના મુગટ સમાન સ્વ બનપુર-ખભાત શહેર
અત્યંત જુનું અને જાણીતું છે પ્રગટ પ્રભાતી શ્રી મધ્યજન
પાર્શ્વનાથ સ્વામીની ચમત્કારિ મૂર્તિ જ્યાં વિદ્યમાન છે અનેક
જિન મંદિરો, પોપલશાળાઓ અને જ્ઞાનમંદિરોથી સોજતી
અને મહાન જીનાચાર્યોના પુનીત પાદપગવી પાવન મનેક્ષી આ
નગરીમા ગેઠ વજ્રેચંદ ખીમચંદ મહાન ધર્માત્મા અને ભદ્રિક
આત્મા ચોળાવાડામા વસતા હતા તેમને જે પુત્રો હતા એકનું
નામ મુળચંદસાઈ અને બીજાનું નામ મલ્લિલાલ.

શ્રી મલ્લિભાઈ ચોળાવાડામા રહે છે અને શ્રી મુળચંદ
ભાઈ સઘનીની પોળમા ચિતમિળી પાર્શ્વનાથ સ્વામીના જિન
મંદિરની બાજુમા જ રહેતા હતા. તેઓ તાજેતરમા જ વિ
સ ૨૦૨૫ના ફાગણ વદ ૨ ના મવારે સાડા દસ વાગે ૮૦
વર્ષની વૃદ્ધ વયે સમાધિ પૂર્વક કાળધર્મ પામ્યા છે. અતિમ
સમયે મુનિરાજ શ્રી જયનિજયજી (ખભાતના)એ અતિમ
સમયની સુદર આરાધના કરાવી હતી.

સ્વ શ્રી મુળચંદસાઈ ભદ્રિક અને મરણ હતા, અનેક
ધાર્મિક નિયમો અને નેતો તેમને અગી-નર કર્યા હતા પ્રમા
ણિતાનો મેળો ગુણ હતા. સુદર આચાર-વિચાર અને સુદર

રહેણી-કહેણી ધરાવતા હતા. ધર્મ લાવનાથી એમનું જીવન રંગાયલું હતું. તેઓ શતાવધાની આચાર્ય શ્રી વિજય કીર્તિ-ચંદ્રસુરિજી મહારાજના સંસારી પિતા થતા હતા. વિ. સં. ૨૦૦૦ની સાલમાં સ્વ. પરમ ગુરુદેવ વિજય લલિતસુરીશ્વરજી મહારાજના વરદ હસ્તે શ્રી સુખચંદ્રભાઈએ જોડે અતુર્થ મૃત અંગીકાર કર્યું હતું. તેમના પુત્ર કાંતલાલે ૧૭ વર્ષની વયે બાલુસ્મા મુકામે ગુરુ રીતે દીક્ષા અંગીકાર કરી હતી અને સુનિ શ્રી કીર્તિવિજયજી તરીકે જાહેર થયા હતા.

આ વાતની માત-પિતાને તે વખતે જાણ થતાં તેમને ખૂબ જ આઘાત લાગ્યો હતો અને ઠીક થમાલ કરી હતી. તેથી સ્વ. પરમ ગુરુદેવ સમક્ષ તેમણે પોતાનાથી મોટા અને અજ્ઞાનતાની જાણે-અજાણે જે કંઈ અવિનય આશાતના થઈ હોય તેનો મિચ્છામિદુક્કડ કંઈ પ્રાયશ્ચિત લીધું હતું. પોતાના પુત્રને વિદ્વાન અને શાસન પ્રભાવક જોઈ એમનું હૈયું નાચી ઊઠતું હતું, અને ખૂબ જ અનુમોદના કરતા હતા.

પં. શ્રી કીર્તિવિજયજી ગણિવરના શિરોહી-(રાજા)માં સુરિપદ અર્પણ પ્રસંગે અસ્વસ્થ તળીયત હોવા છતાં વિશાળ કુટુંબ સાથે હાજર રહી ભૂરિ-ભૂરિ અનુમોદના કરી હતી. વિ. સં. ૨૦૦૦માં પૂ. પરમ ગુરુદેવ વિજય લલિતસુરીશ્વરજી મહારાજ, પૂ. ગુરુદેવ વિજય લક્ષ્મણસુરીશ્વરજી મહારાજ, પૂ. ઉપા. શ્રી જયંતવિજયજી ગણિ. આદિ ઠા. ૨૧ નું આમહલસરી વિનંતી કરી તેમણે પોતાના શૃંગારે ચાતુર્માસ પરિવર્તન કરાવ્યું હતું. જાવ્ય મંડપ, વ્યાખ્યાન, પૂજા, પ્રભાવના આદિ કાર્યો કરી ઠીક લાભ ઊઠાવ્યો હતો.

પુન ૫ વર્ષ પૂર્વે પૂઠ ગુરુદેવાદિ ખભાતના જૈન સ્થળની વિનતી સ્વીકારી લભ્ય સ્વાગત સહ ખભાત પધાર્યા ત્યારે હજારોની સખ્યામાં જનતાએ અનેરા ઉમળકાથી લાભ ઉઠાવ્યો હતો તે વખતે પણ શ્રી મુળચંદ્રભાઈએ પૂઠ ગુરુદેવને વિનતી કરી લભ્ય સ્વાગત સહ સ્થળની પોળમાં પોતાના શૃદ્ધાગણે લભ્ય મહત્ત્વ બાધી પૂઠ ગુરુદેવોના સવાર-અપોર બ્યાજ્યાને પોણ જનતાને લાભ અપાવ્યો હતો ચાલુ દિવસોમાં પણ હજારોની સખ્યામાં ઓતાજનોએ લાભ ઉઠાવ્યો હતો અને પ્રભાવનાદિ કાર્યો કર્યા હતા શ્રી મહિવાલભાઈને ત્યાં પણ પૂઠ ગુરુદેવો પધાર્યા હતા અને તેમણે પ્રભાવના કરી હતી.

સ્વઠ શ્રી મુળચંદ્રભાઈના મોટા પુત્ર શકરાભાઈ તથા મોટી પુત્રી કમળાબહેન વર્ષો પૂર્વે સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે, હાલ-એમના એક રસીકવાલ અને એક સુભદ્રા એમ બે પુત્ર-પુત્રી છે તેઓએ પિતાશ્રીની સુદર સેવા બજાવી હતી રસિકલાલના ધર્મપત્ની રમીલા, હસમુખ તેમજ સુભદ્રાની પુત્રી ઉપાવગેર પરિવારે ચારી સેવા કરી હતી. શ્રી મુળચંદ્રભાઈ સુદર જીવન જીવી જીવનને સ્વાર્થક કરી ગયા તેમના સ્વર્ગવાસ પછી ત્રણ દિવસ કામધૂમધી પૂજાઓ લાલ્લાવવામાં આવી હતી. થોડા વખત પહેલાં ખીમકોરબહેન પણ ધર્મની સુદર આરાધના કરી કાળવ્રત પામ્યા છે એઓ જ્યાં હોય ત્યાં એમના આત્માને શાંતિ મળે એજ એક અલિસાપા.

શ્રી મંગલ વચન

(પાંચમી આવૃત્તિમાંથી)

લેખક—વિદ્વદ્ધર્મ શાંતમૂર્તિ સમર્થલેખક—પૂ. પં. ન્યાસજી

શ્રી કનકવિજયજી ગણિવર.

(હાલ આચાર્યશ્રી કનકચંદ્રસૂરિજી મં.)

વિશ્વકલ્યાણકર જૈનદર્શનની મૌલિકતા, તેનાં આચાર વિચારોની શ્રેષ્ઠતા, તથા તેનાં તત્ત્વજ્ઞાનની સૂક્ષ્મતા પર નિર્ભર છે, તે રીતે વિશ્વના સગરાચર પદાર્થોની રવાભાવિક સ્થિતિ અને તેનું સ્વરૂપ તેને યથાર્થરૂપે સુસંવાદી શૈલીએ પ્રરૂપિત કરવામાં જૈન દર્શનનું તત્ત્વજ્ઞાન અદ્વિતીય છે. એ તત્ત્વજ્ઞાનને ત્રણ કાલનું વિશ્વદર્શન કહી શકાય, એમાં બે મત નથી, વર્તમાન વિજ્ઞાન જે કાંઈ આપણી સમક્ષ પ્રયોગરૂપે મૂકે છે, તે કરતાં સ્વાભાવિકપણે રહેલી વિશ્વના પદાર્થોની વ્યવસ્થાને ત્રણ કાલને સ્પર્શી સ્પષ્ટરૂપે જૈન દર્શને જે રીતે દર્શાવી છે, તે સર્વ કાંઈ સદ્વૃક્ષ નિષ્પક્ષ વિચારકને તેનાં પ્રરૂપક શ્રી જિનેશ્વર ભગવંત પ્રત્યે અસીમ સદ્ભાવ પ્રગટાવવા સમર્થ છે.

જૈન દર્શન તો જે છે તેને તે રીતે દર્શાવવામાં મૌલિક છે. નહુ કાંઈ બનાવીને બતાવવાનું જૈન દર્શનમાં ક્યાંયે નથી. ફક્ત તેમાં રહેલા જ્ઞેય, ગ્રાહ્ય તથા ત્યાજ્ય અરોનું પૃથક્કરણ જૈનદર્શનની પોતાની સ્વતંત્ર શૈલી છે. જે આત્માના પરમાત્મ અશને પ્રગટાવવામાં આવશ્યક તથા ઉપકારક છે.

જૈન શાસ્ત્રનો કે જૈન ધર્મનો ઉદ્દેશ, સર્વવ્યાપી પ્રાણ એ જ છે કે, ‘આત્માએ પરમાત્મસ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવું’. આત્મા પોતે પરમાત્મા છે.’ પણ તેનું સ્વરૂપ અવ્યક્ત અગોચર બન્યું

છે, હકાઈને રહ્યું છે તેને પ્રગટ કરવા માટે સર્વ કોઈ જાન્ય
જીવોએ પુરુષાર્થ આચર્યો. તે માટે જૈન દર્શનમાં દ્રવ્યાનુ
યોગ, ગણિતાનુયોગ, ચરણકરણાનુયોગ તથા ધર્મકથાનુયોગ એ
ચાર તત્ત્વજ્ઞાનની મુખ્ય શાખાઓ દર્શાવી છે જીવ, અજીવ,
ધૃત્યાદિદ્રવ્યોનું સૂક્ષ્મ-સૂક્ષ્માત્મીત્વસ્વરૂપ, વિધિમાત્રના સચેતન-
અસચેતન પદાર્થોની ત્રિકાવાવશિક્ષિત પ્રક્રિયા, પરસ્પરને સબધ
એક બીજાનો ઉપકાર અપકાર, ધૃત્યાદિનું અતિ સૂક્ષ્મ જ્ઞાન
આ વિભાગમાં આત્માનાં પરમાત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિના માર્ગમાં
મુમુક્ષુ જીવોને સહાયક બનવા ઉપયોગી બને છે.

દ્રવ્યાનુયોગમાં પદાર્થોનું જે જે સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ સ્વરૂપ
આલેખાયું છે, તેના સ્વરૂપને યથાર્થ સમજવા મુમુક્ષુને ગણિ
તાનુયોગમાં તે તે પદાર્થોના ક્ષેત્ર, સ્થિતિ, નિષ્કાલિના લેક્ષ્ય
તેના પરિવર્તનો તે બધું ચોક્કસ ગણિત આ વિભાગમાં જાણી
શકાય છે આ રીતે બંનેને જાણ્યા બાદ આત્મા પોતાના
પરમાત્મસ્વરૂપને પ્રાપ્ત કરવા જે શુદ્ધ, વિશુદ્ધ અને અતિશુદ્ધ
પ્રક્રિયાને જીવનમાં જે રીતે આચરવા સજ્જ બને છે, તે સૂક્ષ્મા
તિસૂક્ષ્મ અહિંસા, સયમ અને તપની સાધનાનું સ્વરૂપ, ચરણ
કરણાનુયોગના સાહિત્ય વિભાગમાં જૈન દર્શન લોકોત્તર શૈલીથી
અપ્રતીમ રીતે દર્શાવ્યું છે.

જ્યારે આ ત્રણેયના નિષ્કર્ષરૂપે જે જે મુમુક્ષુ જીવો,
પોતાની સાધનાને વિકસાવી આત્માના ત્રિગુણ સ્વરૂપને પ્રાપ્ત
કરવા જે રીતે કમળ ઉત્પાદન કરતા રહ્યાં તેઓના જીવનની
મહત્ત્વમય સાધનાનું મુરેજ આલેખન ચોથા ધર્મ કથાનુયોગના
'સાહિત્યમાં સંકલિત થયેલ છે, આમાં બંને પ્રકારો હોય.

આત્મ ઉત્થાનના સાધકોનાં જીવનની શ્રેષ્ઠ સાધના, સાથે જેઓ આત્મતત્ત્વને ભૂલી, જડતત્ત્વ પ્રત્યેના આકર્ષણથી અજ્ઞાન, મોહ તથા કામદોષાદિની પરવશતાથી અધઃ પતનની ઉંઠી ખીણમાં ગળી પડે છે. તેઓનાં જીવનની નિષ્કૃષ્ટતા પ્રત્યે, તથા દુર્ભાગી આત્માઓને પ્રાપ્ત થતી, વેદના, દુઃખ, તથા દુર્ગતિની અનંત વ્યથા પ્રત્યે સર્વ કોઈ કલ્યાણકામી આત્માઓનાં અંતરમાં ઉદ્વિગ્નતા, નિર્વેદ પ્રગટાવવાપૂર્વક જગતા રહેજો નો સંદેશો આપવાનો ઉદ્દેશ ધર્મકથાના સાહિત્યમાં હોય છે.

એટલા જ માટે જૈનદર્શનના ધર્મકથાનુયોગનું સાહિત્ય ખૂબજ ઉપકારક છે. જીવનસાધનાની, આત્મઉત્થાનની વિશુદ્ધ પ્રક્રિયાને મૂર્તરૂપે સમજવા માટે, સક્રિય સ્વરૂપે (પ્રેક્ટીકલ) વ્યવહાર રીતે સમજવા માટે, આ સાહિત્યનો જે અનન્ય અને અલોકિક ઉપકાર છે, તે વચનાતીત છે; આત્મા, પરમાત્મા, પુણ્ય, પાપ, આશ્રય, સંવર, નિર્જરા આદિ પ્રત્યેક પદાર્થોનાં યથાર્થ આલેખન તથા દ્રવ્યાનુયોગાદિ સર્વ સાહિત્યની ફલશ્રુતિ આ કથાનુયોગના ધર્મકથાનાં સાહિત્યમાં સમાવેશને પામે છે.

તદુપરાંત; આત્મસાધનાના સર્વશ્રેષ્ઠ મંગલમાર્ગની પ્રાપ્તિ માટેના અનુપમ સદ્ગુણો ક્ષમા, સત્ય, સંયમ, સંસ્કાર, શૌર્ય, તપ, ત્યાગ, જ્ઞાન તથા વૈરાગ્ય ઇત્યાદિનો સુલભ સંયોગ જૈન કથાનુયોગના ગ્રંથોમાં તાણા-વાણાની જેમ વણાઈને રહેલો હોય છે; કોઈ પણ કાળમાં સસારના વિશાલ વર્ગને આધ્યાત્મપ્રજ્ઞાન પ્રવૃત્તિઓમાં જોડાવા માટે કે ધર્મ સન્મુખ વાળવા માટે, ધર્મકથાઓના પ્રચારનો અને પ્રભાવનો ફાળો મહત્ત્વનો છે.

કથયિતવ્ય વસ્તુ સંદર્ભજનાર સમગ્ર સમૂહને, તત્ત્વને જાણવા

પ્રકૃતા સર્વં શુભશુભવર્ગને તે વરતુ હૃદય સોસરવી દિતારવા
 માટે ધર્મકથા સાહિત્ય જેટલું સર્વદેશીય રીતે સફલ બને છે,
 તેટલું બાક્ય જ અન્ય સાહિત્ય આખાલગોપાલ યાવત વિદ્વ
 દ્વર્ગ સુધી એક સરખી રીતે સફલ બને છે ન્યાયશાસ્ત્રના
 ગહન વિષયને સમજવા તૈયાર થતા બુદ્ધિશાલી વર્ગને પણ
 અનુમાન દ્વારા વરતુની સિદ્ધિ કરતા તે સાધ્ય હેતુનો સમ
 ન્વય સમજાવના માટે ઉદાહરણને પક્ષ, પક્ષ, સાધ્ય હેતુની
 સાથે સમાવિષ્ટ કરવો પડ્યો છે.

સામળનારના આત્માને સસારના તુચ્છ લોગસુખોમાથી
 નિવૃત્ત બનાવી વિષય તથા કપાયની પરિણતિ મદ કરાવવા
 દ્વારા આત્માના ઊર્વાગમનમા સહાયક બનનાર કથાસાહિત્ય,
 તે ધર્મકથાનુયોગ કહેવાય છે જૈન ધર્મે ધોતાના કથાનુયોગ
 દ્વારા સસાર સમસ્તને મોહ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ,
 મોહ, અજ્ઞાન તથા મમતાનાં પાપોથી દૂર ગ્રહેવાનો, તૃષ્ણા
 તથા વિષયોની ભય કરતા સમજાવવા દ્વારા તેનો ત્યાગ કરવાનો
 સડુપદેશ આપ્યો છે જૈનદર્શનનું કથાસાહિત્ય યથાર્થ, સવાદી
 અને વિશાલ સસારના પ્રત્યેક જીવાત્માની કર્મજન્ય દશાનું
 તટસ્થ ભાવે આલેખન કરે છે, એમા કપોલ કલ્પના કે વિસ
 વાને કથાએ સ્થાન નથી

કર્મજન્ય સસારની વિચિત્રતા, આત્માનો કર્મ પર વિજય
 પ્રાપ્ત કરવા માટેનો સાચો પુરુષાર્થ જીવાત્માની મોહ, મમ
 તાનાં કારણે થતી અનદશા, સાચી સમજણ પ્રાપ્ત થવાથી
 જીવાત્માની મહાત્મા બનવા દ્વારા પરમાત્મા થવા માટેની
 તત્પરતા ઇત્યાદિનું સુરેખ દર્શન જૈનદર્શનના કથાસાહિત્યમા

રૂપરૂપણે જોવા મળે છે. આપું કથાસાહિત્ય ગદ્ય તથા પદ્યરૂપે આલેખાયેલું જૈનદર્શનનાં ધર્મગ્રંથોમાં રહેલું છે.

(૨)

પ્રસ્તુત પ્રકાશન આપા જ એક ધર્મકથાતુયોગનાં સાહિત્યને વર્તમાન યુગની શૈલીમાં કાવ્યમય પદ્ધતિએ રજૂ કરે છે. જૈન ધર્મના ત્યાગ, તપ, સંયમ, સમજાવ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય તથા સંસ્કાર અને સહિષ્ણુતાનાં મંગલકારી તત્ત્વો કે જે મહાપુરુષોનાં જીવનમાં ઓતપ્રોત બની ચૂક્યાં છે અને તે ઉત્તમ કૌટિના સદ્ગુણોથી જેઓએ પોતાનું તથા સંસારના અનેક ભવ્ય જીવોનું કલ્યાણ સાધવાનો શુભ પુરુષાર્થ આચર્યો છે, તે બધા જૈનકૃતિહાસમાં પ્રસિદ્ધ, આત્મશ્રેયના મંજુલ માર્ગના પુણ્યવાન પથિકોનાં જીવનચરિત્રોનું હૃદયંગમ શૈલીએ મધુર ભાષામાં નૂતન રાગ-રાગિણી દ્વારા અદ્ભુત આલેખન બહિ 'અંતરનાં-અજ-ાણાં' નામના આ ગ્રંથરત્નમાં થયું છે.

લેખક મુનિરાજ શ્રી (હાલ આચાર્ય શ્રી કીર્તિચંદ્રસૂરિજી) વિદ્વાન તથા કાવ્યમય શૈલીમાં કથા સાહિત્યને રજૂ કરવામાં સિદ્ધહરત છે. પદ્યરચનાઓમાં તેમનું પ્રભુત્વ નૈસર્ગિક છે. વર્તમાન પ્રવાહને લક્ષ્યમાં રાખીને વર્તમાન યુગનાં વાતાવરણમાં ઉછરેલાં યુવાન માનસને પણ જૈનદર્શનના મહાપુરુષો તથા મહાસતીઓનાં જીવનમાંની આત્મકલ્યાણની ત્રેરણા પ્રાપ્ત થાય, આ જ એક શુભઉદ્દેશને લક્ષ્યમાં રાખીને તેઓએ આ પ્રકાશનની પદ્યકૃતિઓ ગૂંથી છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં પ્રસિદ્ધિને પામતી પ્રત્યેક પદ્યકથાનો સ્વતંત્ર

ઈતિહાસ છે જૈન ધર્મની મહાન વિભૂતિઓનું મંગલ જીવન મધુર રાગ-રાગણીપૂર્વક આલેહાલક કાવ્યમય ભાષામાં આ મથમા જે યથાર્થ સુખ્ય અને ભાવનાહી આલેખન થયું છે, તે મારે પ્રશંસાના જે શબ્દો કહેવા એ તો ખરેખર દીવા આગળ અજવાળું કરના જેવું છે, છતાં કહેવા મન લલચાય છે, લખવા દિલ થાય છે, એટલે જ કહેવું જરૂરી છે કે, કાવ્યનો પ્રાણ જે રસ કહેવાય છે તે રસનિષ્પત્તિ આ પુસ્તકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ એક એક કૃતિમાં આભાવિક રહેલી છે

શાત, વેરાગ્ય, કરુણ, શૌર્ય અને સંસારની ભયાનકતા રૂપ ભવ ઈત્યાદિ મુખ્ય રસો, તેમજ અવાતર રસાતરો, પ્રત્યેક કૃતિમાં યોજક વિદ્વાન મુનિપ્રવરત્રીએ સંયોજિત કર્યા છે. શબ્દોનો સુહર પ્રયાસ, અર્થનો ચમત્કાર, ગેલીની મધુરતા તથા કાવ્ય રચનામાં નૈસર્ગિક પ્રભુત્વ આ મથમા પાને પાને ઝળકે છે ક્યાયે જોડખા નથી કે ક્યાયે રમક્ષતિ નથી તેમજ ક્યાય ગેલીભંગ કે ભાવમાં નિસવાદિતા નહિ, સમગ્ર રચનાઓમાં આ રીતે નિર્દોષતા જોવા મળે છે. મધુર કંઠે ભવ્ય આલાપ પૂર્વક ગાનારા દ્વારા આ કાવ્ય કૃતિઓ સામળવાનો મને મુશ્કેલ મળ્યો છે અને એ સામળતા મને સારો અનુભવ વ્યો છે એટલે જ હું કહી શકું કે, આ પવરગતને સામળતા મામળતા આત્મા ખરેખર મુગ્ધ બને છે-હૈયું ડાબી ઉઠે છે ક્યાયે ભાવક્ષતિ કે શબ્દ ગૂંથણીમાં કૃત્રિમતા જણાતી નથી, પણ સ્વાભાવિક કાવ્યકૃતિનો રસારનાદ કરતા હોઈએ એવો તાદૃશ અનુભવ થાય છે

નૂતન સીને' પદ્ધતિના રાગ-રાગણીમાં જે જોડખાઓ

આજકાલ આપણા સમાજમાં ઉભરાઈ રહ્યા છે, તે સ્થાને હજી પણ અને કેટલીક વખતે અણગમો જરૂર થાય છે, પણ લેખક વિદ્વાન મુનિરાજશ્રી કે જેઓને સ્વાભાવિક રીતે કાવ્ય રચનામાં પ્રભુત્વ-પૂર્વકાલિન પ્રગલ્ભ કથોપશમના યોગે પ્રાપ્ત થયેલ છે. તેઓની નૂતન રાગ-રાગિણીમાં આલેખાયેલી આ બધી કૃતિઓ માટે અને અવશ્ય અનુરાગ છે. મધુર કંઠે આલેખ પૂર્વક ગવાતી આ કૃતિઓને સાંભળનારા અનેક લોકોને મેં જોયા છે કે, જેઓ સદ્ભાવ, સ્થિરતા તથા સાંતિપૂર્વક ઉપાશ્રયોમાં બેસીને કલાકોના કલાકો સુધી જૈન શાસનની મહાન્ તેજસ્વી વિભૂતિઓના જીવન ચરિત્ર પરથી પ્રાપ્ત થતી પ્રેરણાનું અમીપાન કરી અનુપમ લાભ મેળવનારા બન્યા છે.

એટલે હું નિઃસંશય કહીશ કે, પ્રસ્તુત પ્રકાશનની હૃદય-ગમ બોધપ્રદ કાવ્ય કૃતિઓના સર્જનમાં અદ્ભુત પરિશ્રમ લેનાર, કાવ્ય રચનામાં નૈસર્ગિક પ્રભુત્વ ધરાવનાર, સિદ્ધહસ્ત કાવ્યકાર, વિદ્વાન્ મુનિપ્રવરશ્રી ખરેખર અભિનંદનના અધિકારી છે. તેઓની કાવ્ય કૃતિઓનો આ મથરત્ન ખૂબ જ લોકપ્રિયતાને પ્રાપ્ત કરી શક્યો છે એ ગૌરવનો વિષય છે.

જૈન શાસનમાં પોતાના તપ, ત્યાગ, વૈરાગ્ય, આત્મદમન, સમજાવ ઇત્યાદિ દ્વારા સુપ્રસિદ્ધ થઈ ગયેલા મહાજ્ઞાની સંત-શિરોમણિ સાધુપુરુષો તેમ જ વિપત્તિની વિષમ વેળાએ પણ પોતાનાં શીલ, સદ્ધર્મ શ્રદ્ધા તથા સત્ત્વમાં અણુનમ રહેનારાં મહા સાધ્વી સતીરત્નો તેમજ કર્મયોગે અદ્વિતીય ભણી ખેંચાઈ ગયેલ, છતાં સામાન્ય નિમિત્ત પામી આત્માનાં ઉત્થાન માટે જાગ્રત થઈ આત્મસાધના સાધી ગયેલા મહાન્ સાધકો

અને ધર્મમાર્ગને પામી નિજ શ્રેયના માર્ગે પ્રગતિ કરવાનો અપૂર્વ પુરુષાર્થ હાખવનારા પુણ્યવાન આત્માઓ આ બધા યના સુરેખ જીવન ચરિત્રોનું ભવ્ય આલેખન કરતી તથા માનવ જ સારને સદુપદેશ આપતી, આ કાવ્ય કૃતિઓ કાવ્ય પ્રધેમા આદરપાત્ર મ્થાન પ્રાપ્ત કરી ગઈ તેની અનુપમ અને અદ્વિતીય રચનાઓ છે

જેન કથાગીતોનું અપૂર્વ અને ભવ્ય પ્રસ્તુત પ્રકાશન અને પ્રકારના સુધારા વધારા સાથે સુસરકારિત થઈને આજે જે રીતે પાથમી આવૃત્તિ પામે છે, તેજ હકીકત કાવ્યકાર શતાનધાની વિદ્વાન મુનિપ્રવરશ્રીની અદ્ભૂત કાવ્યકલા, કથાગીતોની રચના માટેનું નૈસર્ગિક શબ્દ પ્રભુત્વ, ભાષાત્મક ગુરુત્વ તથા ગેયરૂપે તેઓના મુખે ગવાતા આ ગીતોની અદ્વિતીય પ્રભાવતાનું મૂર્તિમત પ્રતીક છે

જેનશાસનમા ક્ષમા, તપ, ત્યાગ, સયમ, શીલ, શૈર્દ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, તેમજ દૃઢ મનોબળના જે અદ્ભૂત ગુણોના સાધના વર્ણવી છે, અહીં તથા આસ્તિકતાના જે પરમાન્વલ તરવોની મંગલગાથાઓ ગવાઈ છે, તે આ કથાગીતોના શબ્દે, શબ્દે, પદે-પદે તાજા-વાજાની જેમ વણાયેલી આપણને જાણવા-સાંભળવા-સમજવા મળે છે પ્રસ્તુત પુસ્તકમા કથાગીતો હારા સમારે સમસ્તના સાધક આત્માઓને જીવનના જીર્વગામી હિત પરમ તરવોનો સર્વ શ્રેષ્ઠ માર્ગો મળે છે

આ પ્રથમ નવ ખંડમા વિભક્ત છે પ્રથમ ખંડમા નવકાર મંત્રના નવપદોની જેમ શ્રી સિદ્ધચક્રભગવતના નવ પદોના કે પ્રહાર્યની નવવાડોના પ્રતીક અરૂપ નવસંખ્યાની,

અસેદતા, અખંડિતતા તથા વ્યાપકતા પ્રમોદતા હોય તેમ
નવ મહાપુરુષોની અદ્ભૂત જીવન સાધનાની સુરેખ છબી પ્રતિ-
બિંબિત થઈ છે. લગ્નવાન શ્રી મહાવીર દેવનાં શાસનમાં તેઓ-
મ્મના વિદ્યમાનકાળમાં થઈ ગયેલા બ્રાહ્મણ પુત્ર અમરકુમારની
જીવનકથા; સંશારની સ્વાર્થમયતા, અજ્ઞાન તથા મોહાધીન
આત્માઓની મૂઠતા, અને આત્માની અશરણતા દર્શાવના
પૂર્વક હૃદયમાં શ્રદ્ધા લાવે સ્થાપિત થયેલ પરમેષ્ઠી મહામંત્ર
શ્રી નવકારમંત્રના મહિમાની ગૌરવ ગાથાને આલેખે છે.

ક્ષમામૂર્તિ ગજસુકસાલની જીવનસાધના ક્ષમા, મંયમ તથા
શૌર્યનો યોગ આપવાપૂર્વક, ક્રોધ, અને વૈરથી બાળતા પામર
જીવની અધમદશા પ્રત્યે કુરુણાની પ્રેરણા આપે છે. એજ રીતે
સંયમશીલ ઝાંઝરીયા મુનિવર, અને રાહાત્મા ખંધક ઋષિની
જીવનસાધના; આત્માના અદ્ભૂત શૌર્યગુણની, તેજસ્વી આત્મ-
સામર્થ્યની, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય તથા ધ્યેયના મહાપ્રતાપી વ્યક્તિ-
ત્વની નિર્મલગંગા આપણા આત્માના અંતરમાં શ્રદ્ધા સદ્ભાવ,
સંવેગ તેમજ બહુજ્ઞાન લાવને જીવંત કરી જાય છે. એ ભૂતકાળના
પ્રભાવશાલી યશે જન્મલ અમર સંત શિરોમણિનાં ચરણોમાં
આત્માની અનંત વંદના પાઠવવા અંતરની ઉર્મિઓ નાચી ઉઠે છે.

ભાવનાનું પરિબલ, શુદ્ધ તથા સાત્ત્વિક આત્મજાગૃતિ; કર્મે
પછાડીને ઠેઠ નીચે પાડેલ જીવનમાં શુદ્ધ નિમિત્ત પ્રાપ્ત થતાં
કેવું આશ્ચર્યકારી પુનિત પરિવર્તન લાવે છે તેનો સર્વાશ્ચર્ય-
કર ઇતિહાસ ઈલાચીકુમારના કથાગીતમાંથી આપણને પ્રાપ્ત
થાય છે જે ભ્રાંતરની સંયમ સાધનાનું પરિબલ તથા આત્માએ
ગમે ત્યારે ગમે તેવી સ્થિતિમાં પણ શુભ, ઉદ્ધર્મામી પરમો-

જાગવલ આલખનોની ઉપેક્ષા નહિ રાખવી, પણ હૃદયના સર-
ળભાવે સદ્ભાવ પૂર્વક અપેક્ષા ગળતા રહેતુ, તેનો નિર્મલ બોધ
આપે છે. પૃથ્વીચ દ્ર-ગુણસાગરની જીવન કથામા પ્રેરાગ્યના
રંગે રંગાયેલા, સુવેગભાવિત આત્માની મોહ, વિલાસ અને
નિપયોપક્ષોગના કારણકે સાધનોની વચ્ચે જે નિર્મોહ દશા વર્તી
રહી છે, આત્માના અતસ્તલમા જે સ સાર પરિભ્રમણની અનંત
વેદનાઓની વ્યથા જોલી છે તેનું કાવ્ય શાહચિત્ર તાદૃશ થાય
છે, વર્તમાનના મગ્નના રમકડા જેવા વિષયજન્ય સામારિક
મુખોમા આસક્ત થયેલાઓને ખુબ જ બોધક પ્રેરણાના પાત્ર
કરાવનારી આ જીવનકથા અતિશય ઉપમારક છે.

શ્રી આપાઠાચાર્યનું કથાગીત સમ્યક્ ગદ્યા દર્શન, ગુણની
નિર્મલતા, વિશુદ્ધિ તથા તેના મહિમાનો ઇતિહાસ અને
આત્માના પતન અને ઉત્થાનનું તેમજ કર્મજય આત્માની
વિશિષ્ટતાનું શાહચિત્ર ખડું કહે છે. જનશાસનના સમ્યક્જ્ઞાન
તથા સમ્યક્ચારિત્રની સફલતાના પાયારૂપ સમગ્રગર્ભિત ગુણને
તથા જનશાસન પ્રત્યેની નિષ્ઠાને રિથત રાખના મોટે આ કથા
ગીત પ્રેરક સ દશ આપે છે. વિજયનેઠ તથા વિજયા શેઠાગ્રીવ
કથાગીત, સામારિક જીવનમા, દુહસ્થપણાગ રહીને તલવાગની
ધાર પર ચાલવા જેવું દુહર ગીલનત પાળનાર, યોવનયય,
અનેક સાસા ક પ્રલોભનો ઇન્દ્રિયોની પ્રબળતા કતા મનો
નિમ્મદ્ધપૂર્વક જેબને પતિ પત્ની બ્રહ્મચર્યવ્રતની તેજસ્વી સાધના
અખડ નિમ્મદ્ધપૂર્વક આત્મગોચર થી કહે છે, તે જનશાસનના
જાગવલ ઇતિહાસનું ચિરંજીવ પ્રકરણ છે. આજે મનના નિર્મલ,
ઇન્દ્રિયોને પરાધીન અને ગરીરના માયમાગલા આત્માઓ યોવ

તવય ચીતાચી પ્રેયસ્ય પ્રાપ્ત મયા જતાં જે વિવેકમિત્રનાં પ્રસાદનોની પાછળ પાછલે જતી જ્યાં તે ને ચાલત મારી-ઓમે મમાજવા જેવું છે. કે જુલમવા, કે તેને જાણ્યું હોય. અને આપણે સંભાર મ્યાં રેતા :

પ્રથમિ કે અવગુણની મારે તેવી મેજનામે. મારે રજ ત્યાં મુખી જેવની પ્રજનાં અવગ મ્યાં અવગાર. મારે તમા અવગારેનું ગાનિય મારે નાનિ મારે ત્યાં મારી વિવામ અને વિવમના વિવેકની અવગાર અવગારેનું મારે લાગે. હરીયે હરીયે પ્રાપ્ત નાનિ મારી મારે. વિવગારેનું અવગાર પ્રમંગમાં જે અવગારે મારે. અવગારેનું મારે તરીકે હરીયે છે તે વિવગારેનું જે અવગારે ત્યાં મારે અવગારે પદપરના પ્રમાણ જે. આવી. અવગારેનું અવગારે જે. અવગારે જે જે પ્રાપ્તની આ વાત જે તે મારે અવગારે નામ અવગારે નથી.

દ્વિતીય ખંડમાં શાતાના ઉચ્ચવલશીલ અને આત્માનાં સૌંદર્યથી અવગારે પાવત કરનાં. મારીરનો કલાવતી. મુખદ્રા અને દ્રીપદીનાં અવગારે પ્રમાણનું અવગારે અવગારેનું છે. તે અવગારે આને સંભાર સમરતાના મારેમાજને શીલતી પવિ-વ્રતા, અવગારે સવગ, અદ્વિતીય મારેમા, અને અવગારે દમા-શીલતાનો ઉચ્ચલ આદર્શ આપી જાય છે. મારીયારેનું અને દુખેરદતાના અવગારે, કર્મની વિવમતાથી આત્માના અવગારે પતનની સીમા દર્શાવી, આત્મા જાણત થતાં જેવી ઉત્તમતાને પ્રાપ્ત કરે છે તેનું વધાર્થ અવગારે છે.

ત્રીજા ખંડમાં આધ્યાત્મિક પદોમાં, અવગારે. યોગ, શરીર,

‘સ પતિની ક્ષણભગુરતા દર્શાવી આત્મસાધનાના પવિત્ર પથ ભણી સસારી જીવોને પ્રેરણા કરે છે. આત્મજાગૃતિનો ‘સ દર્શ આપે છે.

આ રીતે ત્રણ ખંડોમાં વહેચાયેલો પ્રસ્તુત ગ્રંથ, જૈન કથાના સ્વાધ્યાય (સજ્જાય) ગીતોનો ભાવવાહી, અર્થગભીર વિવિધ રાગ-રાગિણીના પ્રાચીન-અર્વાચીન દેશીઓના રચા થેલો છે, જે જૈન કથાગીતોની સાહિત્ય સૃષ્ટિમાં અસ્તીત્વ પ્રભાવ પાડનારો મહામૂલ્ય તથા સર્વ કોઈ કથા ગીતોના ગણિત ધર્માતુરાગી આત્માઓને ઉદ્દોષક, પ્રેરક તેમજ અનેક રીતે ઉપકારક છે.

આ પ્રકાશન, પૂર્વની આવૃત્તિઓ કરતા વિશિષ્ટતા ધરાવે છે, તે એ કે પ્રત્યેક કથાગીતની પાછળ તેની સમગ્ર કથા વસ્તુ તેના પૂર્વાપર પ્રસંગો દ્વારા સ્પષ્ટ ભાષામાં રજૂ કરનાર્થે આવી છે, જેથી ગીતોમાં આવેલી જીવનકથાના હાર્દને સમજાવવા માટે, આ કથા પરિચય ઉપયોગી બનશે, એ નિશ્ચય છે. જૈનકથા સાહિત્યમાં, કાવ્ય શૈલીના મુખ્ય સંયોગપૂર્વકનો આ કથા ગ્રંથ અનેગીતો ભાત પાડનારું પ્રકાશન છે, એ નિશ્ચય હકીકત છે.

મહારાષ્ટ્રના પ્રદેશમાં તથા મુળથી દાદર ખાતેના વિ. સ. ૨૦૧૩ ના ચાતુર્માસમાં કાવ્યમંડર વિદ્વાન મુનિરાજશ્રીના મુખેથી આભાષપૂર્વક મુમુક્ષુરૂઢે ગવાતા આ કથાગીતને સાક્ષાત્તઃ જે હાજરાની જનસંખ્યા નિયત સમય પહેલાં હાજર રહેતી તે-રૂઢ મુઘી ઝોકવિત્તે સાક્ષાત્તે તે જ આ ગીતોની પાછળ

રહેલા જનકદયાળુની ભાવનાના તથા જૈનશાસ્ત્રનાં મહાન આત્મસાધક ક્ષમાશીલ ત્યાગ, વૈરાગ્યશીલ સૌરભથી વિશ્વ-
પાવની પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરી ચૂકેલી વંદનિય વિભૂતિઓ પ્રત્યેના કાવ્યકૃતિઓના સર્જક મુનિવરશ્રીને અંતરમાં રહેલો અનન્ય બહુમાનભાવ, અદ્ભૂત શ્રદ્ધા તથા અપ્રતીમ ભક્તિભાવ વ્યક્ત કરે છે, અંથરતના સંયોજક વિદ્વાન કાવ્યકાર શતાવધાની મુનિવર શ્રી કીર્તિવિજયજીના [હાલ આ. શ્રી કીર્તિચંદ્રસૂરિજી] ના એ શ્રદ્ધા, ભક્તિ તથા બહુમાનભાવને અંજલિ અર્પીતો હું આ પ્રસંગે તેઓના આ પ્રસંગે પુરુષાર્થને અભિનંદન આપવામાં ગૌરવ લઉં છું.

વિદ્વાન મુનિવરશ્રીને મારો આગ્રહ છે કે આ શૈલીએ આ પદ્ધતિને જાળવીને જૈનકથા સાહિત્યના વિશાળ સાગરમાં રહેલા અનેક કથારત્નોને વીણી-વીણીને તેઓ પોતાની સુમધુર શબ્દરચનાથી કથાગીતોને સમૃદ્ધિ કરે. જૈન રામાયણ તેમજ મહાભારતનાં તેજસ્વી પાત્રોને પણ રાગ-રાગિણીમાં અવશ્ય આવી શાંત સ્વચ્છ ભાવવાહી લાલિત્યપૂર્ણ શૈલીમાં સંયોજિત કરે તો ખરેખર જૈનકથા સાહિત્યમાં રહેલાં અનેક મહામૂલ્ય રત્નોનાં સંયમ, સર્વ તથા ત્યાગ, વૈરાગ્ય, ક્ષમા, ઔદાર્ય, ધૈર્ય, ગાંભિર્યોદિ ગુણરત્નોજવલ જીવન ચરિત્રો પરથી સમસ્ત સંસારના કદયાણુકારી આત્માઓ પ્રેરણા પ્રાપ્ત કરી જીવનને મંગલમય કરે, આત્માના અવ્યયુદયને સાધી શ્રેયમાર્ગના સાધક બને જેનું સર્વ શ્રેય વિદ્વાન મુનિવરશ્રીને પ્રાપ્ત થશે !

પ્રાન્તે વિદ્વાન મુનિવરશ્રી કાવ્ય સર્જનમાં ઉત્તરોત્તર

વિકાસ સાધી, આથી પણ સુ દરતમ શ્રેષ્ઠ કાવ્યકૃતિઓનું સર્જન
કરી સસારના લલ્ય આત્માઓના ગ્રેસક બને એ શુભારિથ
પૂર્વક હું વિરમીશ

અમર જ્ઞેયશાળા ટેકરી

૨૪ લનતીથી

તા ૧૬-૧૦-૧૭

આસો વદિ ૧૧ વિ સ ૨૦૧૩

મહાવીર નિર્વાણ સ ૨૪૮૩

પુન્યપાદ પરમશુરદેવ

આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્

વિજયરામચદ્રમૂર્તિધ્યાણુ

પ. કનકવિજયગણિ૦

(હાલ કનકચ દ્રમૂર્તિ)

— અણુ મોલ રત્નો —

શતાવધાની આચાર્ય શ્રી વિજયકીર્તિચદ્રમૂર્તિ મહા

રાજની કસાયલી કલમે લખાયેલ આ નાનકડું

પુસ્તક વાચકોને કંઈક અનનુ કદી નય

છે લેખો મનનીય અને બોધક છે

તાજેતરમા જે બહાર પડ્યું છે

પુસ્તક ખાસ વાચવા જેવું છે

કિંમત ફક્ત

૬૦ નયા પૈસા

* કિચિંત્ * (પાંચમી આવૃત્તિમાંથી)

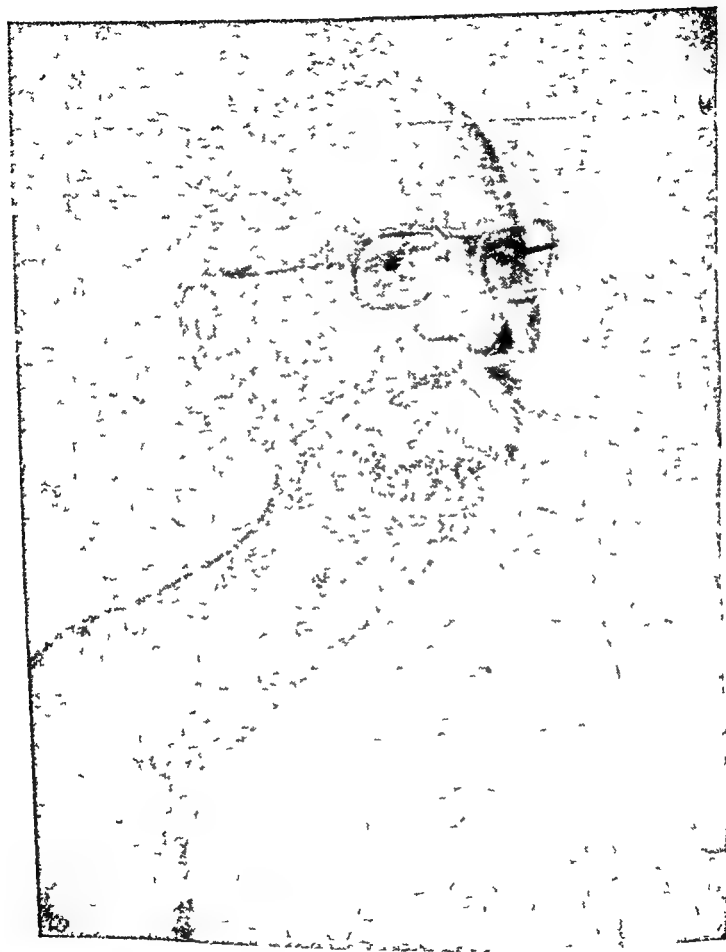
સંસારી આત્માઓને ડગલે ને પગલે સારા આલંબનોની, ઉચ્ચ આદર્શોની અને સુંદર નિમિત્તાની અત્યંત આવશ્યકતા રહે છે. ઉત્તમ આલંબનોને પામીને અનેક લવ્યાત્માઓ કૈવલ્યશ્રીને વરી મુક્તિનો અળંગ, અનંત અને અલૌકિક આનંદ માણી રહ્યા છે, તેનો લવ્ય ઇતિહાસ જૈન તવારીખમાં અદ્ય-વધિ આખાદ રીતે સચવાઈ રહ્યો છે. પછી ભલે તે રાસાઓમાં, કાવ્યોમાં કે કથાઓમાં હોય, ભૂતકાળમાં અનંત પુણ્યાત્માઓ વિવિધ યોગની સાધના કરી આત્માની આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ સાધી ગયા છે તેમાંના સંજ્યાળંધ મહાપુરુષો અને મહાસતીઓનાં પુણ્ય નામ પ્રાતઃકાલે પ્રતિદિન નિયમિત રીતે ભરહેસરની સજ્જાય ભણી સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા-રૂપ ચતુર્વિધ સંઘ સ્મરણ કરી પોતાની જીવ્હા પાવન કરે છે.

પ્રસ્તુત ‘અંતરનાં અજવાળાં’ નામના આ ગ્રંથમાં એવા

દક્ષિણ દેશોદ્ધારક જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજય
 લક્ષ્મણસૂરીશ્વરજી મહારાજ

આ ગ્રંથના લેખક

સાતાવધાની પૂ. આચાર્યશ્રી વિજયકીર્તિયંદ્રસૂરિય મહારાજ

અનેક પુણ્ય-પુત્રોના અને મહાસતીઓના પવિત્ર જીવનચરિત્રો કાવ્યોમા શુદ્ધી લેવામા આવ્યા છે અને સાથે સાથે તે તે મહાત્માઓની અને મહાસતીઓની જીવનગાથા આલેખીને મૃતવામા આવી છે, જે સૌ કોઈને જરૂર માર્ગદર્શન અને પ્રેરણારૂપ નિવડશે એમ માનવું અગ્રાધારે નહિ ગણાય.

આ ગ્રંથને આકર્ષક અને સુચારુ સ્વરૂપમા મૂકવામા શતાવધાની પ ધીરજલાલટોકરશીશાહનું માર્ગદર્શન અત્યંત ઉપયોગી નિવડ્યું છે.

તેમ જ મારી નમ્ર વિનંતીને માન આપી પૂર્વકથન લખવાનું મંગલ કાર્ય પૂજ્યપાદ પરમ પ્રભાવક વ્યાખ્યાન વાચસ્પતિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયરામચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજના વિદ્વાન શિષ્યરત્ન શાતમૂર્તિ સિદ્ધહસ્તલેખક પંચામજી શ્રીમદ્ કનકવિજયજી (હાલ આંધ્રી કનકચદ્ર સૂરિજી મં) ગણિવર્યે કરી આપી પુસ્તકની મહત્તામા અને તેની ઉપયોગીતામા અનેકગણો વધારો કર્યો છે, ખરેખર એમની ઉદારતા, સહૃદયતા અને હૃદયની વિશાલતાને હું કેમ ભૂલી શકું ?

મારી કૃતિઓનું મૂલ્યાંકન કરી, પુનઃ પુનઃ પ્રોત્સાહન આપી, અને મને મંગલ આશીર્વાદ પાઠવતા જ રહે છે, એઓ શ્રીમદ્દેવો જેટલો આભાર માનું તેટલો ઓછો છે.

—કીર્તિવિજય

[હાલ કીર્તિચદ્રસૂરિ]

* વિ ધ યા નુ ક્ર મ *

પ્રથમ ખંડ

૧ શ્રી અમરકુમારની સજ્જાય	૧
૨ શ્રી અમરકુમારની કથા	૯
૩ શ્રી ગજસુકુમાળની સજ્જાય	૨૯
૪ શ્રી ગજસુકુમાળની કથા	૩૩
૫ શ્રી ઝાંઝરિયા મુનિવરની સજ્જાય	૪૧
૬ શ્રી ઝાંઝરિયા મુનિવરની કથા	૪૯
૭ શ્રી મેતારજ મહર્ષિની સજ્જાય	૬૭
૮ શ્રી મેતારજ મહર્ષિની કથા	૭૦
૯ શ્રી ખંધક મુનિવરની સજ્જાય	૮૪
૧૦ શ્રી ખંધક મુનિવરની કથા	૮૮
૧૧ શ્રી ઇલાચીકુમારની સજ્જાય	૯૫
૧૨ શ્રી ઇલાચીકુમારની કથા	૧૦૫
૧૩ શ્રી પૃથ્વીચંદ્ર ગુણસાગરની સજ્જાય	૧૨૨
૧૪ શ્રી પૃથ્વીચંદ્ર ગુણસાગરની કથા	૧૩૧
૧૫ શ્રી આષાઢાચાર્યની સજ્જાય	૧૫૧

૧૬ શ્રી આપાહાર્યની કથા	૧૬૨
૧૭ શ્રી વિજય શેઠ અને વિજયા શેઠાણીની સજ્જાય	૧૭૮
૧૮ શ્રી વિજય શેઠ અને વિજયા શેઠાણીની કથા	૧૮૧
૧૯ શ્રી નદિયેણુ મુનિની સજ્જાય	૧૯૩
૨૦ શ્રી નદિયેણુ મુનિની કથા	૧૯૮
૨૧ શ્રી મનત્કુમાર ચક્રવર્તીની સજ્જાય	૨૦૨
૨૨ શ્રી મનત્કુમાર ચક્રવર્તીની કથા	૨૦૮
૨૩ શ્રી આપાહાર્યની સજ્જાય	૨૧૧
૨૪ શ્રી આપાહાર્યની કથા	૨૧૬
૨૫ શ્રી નાગદત્ત શ્રેષ્ઠિની સજ્જાય	૨૨૩
૨૬ શ્રી નાગદત્ત શ્રેષ્ઠિની કથા	૨૩૧
૨૭ શ્રી વજ્રમ્વાતીની સજ્જાય	૨૩૬
૨૮ શ્રી વજ્રમ્વાતીની કથા	૨૪૫
૨૯ શ્રી અરણિક મુનિની સજ્જાય	૨૫૦
૩૦ શ્રી અરણિકમુનિની કથા	૨૫૩

ખંડ બીજો

૧ શ્રી સુલકા સતીની સજ્જાય	૨૫૮
૨ શ્રી સુલકા મતીની કથા	૨૬૩
૩ શ્રી મતી કૌપતીની સજ્જાય	૨૭૮
૪ શ્રી સતી કૌપતીની કથા	૨૮૨

૫ શ્રી સતી કળાવતીની સજ્જાય	૨૯૮
૬ શ્રી સતી કળાવતીની કથા	૩૦૬
૭ શ્રી કુબેરદત્તાની સજ્જાય	૩૨૭
૮ શ્રી કુબેરદત્તાની કથા	૩૩૩
૯ શ્રી મહીયારણની સજ્જાય	૩૪૮
૧૦ શ્રી મહીયારણની કથા	૩૫૩

ખંડ ત્રીજો આધ્યાત્મિક પદો—

ખંડ ૪ થો
પાઠશાળાના મેળાવડા વિના પ્રાસંગિક ખીતો— ૩૭૫

અગ્યારમી આવૃત્તિ અંગે

ક્ર બે બોલ ક્ર

પ્રસ્તુત પુસ્તકની દસ દસ આવૃત્તિઓની હજારો નકલો પ્રગટ થવા છતાં ઘણા વખતથી જનતા તરફથી તેની માંગણી આતુ રહેવાથી આ અગ્યારમી આવૃત્તિ બહાર પાડવાની ફરજ પડી છે. આ આવૃત્તિમાં પણ પ્રસંગોને અનુરૂપ ૪૫ ચિત્રો મૂકવામાં આવ્યા છે તેમજ શ્રી નંદિષેણ મુનિની નવી કૃતિ અને અનેક ઉપયોગી પ્રાસંગિક ખીતો મૂકવામાં આવવાથી આ આવૃત્તિ દળદાર બની છે.

—કીર્તિચંદ્રસૂરિ

શ્રી લક્ષ્મણસૂરીશ્વરજી જેન માનમ દિર, ખોરીવડી-કાટરોડ નં. ૪ (૧૨૮)

卐 ભૂ મિ ટા 卐

લેખક - વિદ્વદ્વર્ચ શાનસપ્રભાવક પૂઠ આચાર્યદેવ
શ્રીમદ્ વિજયભુવનતિલકસરીશ્વરજી મહારાજ

સાનકૃતિડ સન્કાગે અતરના અધારાને ઉલેચીને ઉચ્ચ પ્રદાશમય ઉજ્જવલ કિરણો પાથરી દે છે એઠ જુના પુરાણા મકાનમા બસો વર્ષાંતુ અધકાર સૂચિ-લેઘ ઠસોઠસ લરેલુ હોય પણ એઠ દીપક પ્રગટ થતા તે થરો એક સમયમા જ વિલીન થઈ જાય છે અને અજવાળુ અજવાળુ પથરાઈ જાય છે અહીં અધકાર પહેલા હતો કે કેમ એ ઠપનાને ધ્યાન પણ ઉભુ રહેતુ નથી

જડમગ અને જરવિકાસ એજડામક્ષિ આત્માને અજવાળુ ભામે છે પણ તે બહારનુ અજવાળુ છે અને તે અનાદિ દાલધી શુવ મેળવતો આ-યો ઠ અનુભવતો આવ્યો છે, પણ તે ભ્રામક, કાપનિક અને ક્ષણિક હોય છે, એ સમજાયેલુ છે, સમજાઈ રહુ છે

આજે એક સુખ સગ થયો, ડાલે ઈષ્ટ સગ લગ-વિલગ થતા અધારુ દુખ આવીને ઉભુ નહે છે દુખ અને સુખ આ એક કપેલુ, અનાસ્તવિક ભ્રામક તત્ત્વ છે ઈષ્ટ સયોગથી

સુખ; અનિષ્ટ સંયોગથી દુઃખ આ તો એક અનાદિથી જીવનો એક અભ્યાસક્રમ છે, અનુભવ છે, પણ એ અનુભવથી નવો અનુભવ એ છે કે ઇષ્ટ-સંયોગ અને અનિષ્ટ સંયોગમાંય સમાનવૃત્તિ રહેવી ! ગમે તેવી વિપત્તિના વાદળોથી ઘેરાતાં સ્વરૂપ ભાન ન ભૂલાય ! ગમે તેવી સંપત્તિની સગવડમાં સપડાતાંય પદ-મદાંધતા ન જન્મે એ જ રહસ્ય કે તત્ત્વાંત કે ધર્મ નિષ્કર્ષ છે, અર્ક છે.

માનવ જન્મ એ મોંઘેરી મોસમ છે. માનવ જન્મ અતીવ દુર્લભ છે. દેવોને ય એની હરપલ્લ ઝંખના છે, મેળવવાની તાલાવેલી છે. પણ જન્મ મેળવીને, જીવનને, ઉત્તમ, આદર્શ અને અનુકરણીય બનાવવું એમાં જ સાર્થકતા છે.

કાદવમાં પડતાં પગ કાદવથી રગદોળાઈ જાય છે તેમ સંસારમાં જન્મ થતાં વેંત જ માનવને કુસંસ્કારોનો રોગ અંગ-પ્રત્યંગ પસરી જાય છે. હું, મ્હારું, મ્હારાં, મને આ મમતાની ભયંકર ખીણમાં ખીચારો ગળડી જાય છે. પછી કોઈ આસક્તિ-વાસનાનો આંચળો ઉતારવા પ્રેરે, ઉપદેશે ત્યારે તેના પ્રતિ ઘૂણા જન્મે છે. જેમ મંકોડો પગે ચોંટયો હોય, તેને બચાવવા ઉખાડતા હોઈએ તોય તે રક્ષકને ચટકો મારે છે, કારણ કે તે રસ લોલુપી હોવાથી આંધળો છે. પણ સહજ યોગે તે ચોંટથી વછુટી જાય પછી સુખનો દમ દ્યે ત્યારે એમ થાય કે, હું દુઃખ અસ્ત હતો. મૃત્યુના વિકરાલ પંજમાં હતો, આ રક્ષકે ઉપકાર કરીને મને બચાવી લીધો.

તેવી જ રીતે મોટા ભાગે માનવગણ આજે, આજની

હુંનીચામા એ લોહપતાથી, ખોરવાઈ ગયો છે એ યાકા વગરની હકીકત છે. આ માનવીને અધાગમાથી ઉન્નત કરવા કોઈ નિઃસ્વાર્થી પગેપઢાર પરાયણ પુણ્યપુરુષ હાથ પકડે, તે તેને માગદગાન આપે ત્યાં તે માગદશ કનો જ ડા તો વિરોધી બની જાય છે, આ માદલા જમાનાની જાત્રીયત, છે ભલે પછી ધાર્મિક ગિક્ષા હોય કે વ્યવહારિક હોય. હું, ઉન્માર્ગમા છું આવું જ્ઞાન અત્પણે જોવાને જ હોય છે આ જ્ઞાન આવી જાય કે મંત્રી જાય પછી જ્યાં જ્યાં, જ્યાં જ્યારે માર્ગ દશ કના મગમ થાય તો તરત જ તેઓશ્રી સમક્ષ નત મન્તકે ઉભો રહેશે અને જળજળા હૃદયથી તેઓના માગ-દર્શનને અનુસરવા-આદરવા-પાલન કરવા તેમા ઓત-પ્રેત થવા સંમુત્સુ બનશે.

એક મહાપુરુષે ગાયુ છે કે, 'આનંદધન કહે કબલીયા, લાગે ન હુજો રજ' કબલ કાલી-જાળા રજની હોય ત્યાં અન્ય લાલ-ગુલાબી રંગો લાગી ચકતા નથી. આ મહા-પુરુષના કવિત્વથી એવું વનિત વાય છે કે, સાવકતું ઉપાદાન સ્વચ્છ કે ન્પષ્ટ ન હોય ત્યાં સાધના અને માધનના પ્રતિગિઓ કયાથી અકાય? સાધકનું ઉપાદાન નિર્મળ હોય તો માગ-દર્શકનો ધ્રમ બહુ જ ગીઘ મફળ વાય છે ઉપાદાન હૃદય-મનને જ વિશુદ્ધ બનાવવાની અતીવાનીવ આવશ્યકતા રહે છે.

આજના યુગને ઓળખવો, આજના યુગવર્તાઓના હૃદયોને પીજાળવા, આજના માનવ માનસોને અનુલક્ષવા એ એક જગિલ સમસ્યા છે. આજના યુગમા ધ્રમની મદ

જ્ઞાનને વરેલા પાંડિતો છે. અને વિપુલ પ્રમાણમાં સાહિત્ય સિધુને ઉભરાવી પણ દે છે. આ તો પ્રત્યક્ષાનુભવ ગમ્ય છે. પણ વાર્તામાનિક બહુધા માનવ ગણને ઉપકારક કયું સાહિત્ય બનશે ? કયા સાહિત્ય-સંદર્ભથી આજની જનતાને રસવૃત્તિ વધવા સાથે જીવન વિકાસ સધાશે ? આવું સમજીને યુગાનુ-કૂલ સાહિત્ય કવચિત્તૂ અને અદ્ય મહાશયો દ્વારા પ્રકાશિત થાય છે એમ સૌને લાગે છે. સૌ કબૂલે છે, સૌએ જાહેર કયું છે અને સૌ એમ માની રહ્યા છે.

દિન-પ્રતિદિન આજનો માનવી ધર્મરસ વૃત્તિથી પરાડમુખ બની રહ્યો છે, ધર્માનુષ્ઠાનોથી કંટાળી રહ્યો છે, તાત્ત્વિક જ્ઞાન ચર્ચાથી દૂર-સુદૂર ભાગી રહ્યો છે, દેવ પૂજા કે ગુરુ નિર્ઞ-થોના વ્યાખ્યાન શ્રવણથી ચીડાતો જાય છે, આગમ વાણીમાં આવતી વાતોથી લડકતો જાય છે. આ દશા, આ પરિસ્થિતિ શાથી આવી ! શાથી છે ! શાથી વધી છે. આ જરા સ્થિર બુદ્ધિથી વિચારતાં સહજમાં સમજાઈ જશે કે, આજના સાહિત્ય ક્ષેત્રે, કઈ ગણા ગંદા અને કુસંસ્કાર પોષક સાહિત્ય અંકુરાઓ ફાલી-ફેલી રહ્યા છે, તેનાં જ આ કટુક ફેલો-પરિણામે સૌના અનુભવમાં આવી રહ્યાં છે.

જૈન નિર્ઞથો આવા પ્રસંગે જરા દયાથી ઉશકેરાય છે અને આવા ઉન્માર્ગમાં ઘસેડાતા સમાજને બચાવવા કંઈ ને કંઈ સાહિત્ય સર્જે છે. અને પ્રચારે છે. જરૂર આથી અખિલ સમાજને તો નહીં પણ મોટા ભાગના સાહિત્ય રસીકોને રસ-વૃત્તિ સચવાવવા સાથે એક ધારો લાલ મલી જાય છે, સ્વજી-

વન ઉત્કર્ષ સાધનાની સુપલ લાધી જાય છે તેનો લાલ પણુ તેઓ જરૂર અશે ઉઠાવે છે, અને તેના સુપરિણામો પણુ નજરે ચડે છે, દેખાય છે, પુલકિત કરે છે શ્રમ મદલતાનો તેના લેખકને ય પણુ આનંદ થાય છે

જ્યા નામ્નિકતાના નિંદા નિનાદો વિશ્વને ભૂલામણીમા ભમાવી રહ્યા હોય, કુપથના ઝેરીલા કડવા વેલાઓ જ્યા ત્યા વીંટાઈને વિપમ વિપથી વિભ્રમિત કરતા હોય, કુસાહિત્યના સવેગ પ્રચ્છા રોધી-શ્રદ્ધાપ્રાણને ચૂસવાના અખતરા થતા હોય, હિંસા-તાડવો જગ-જાહેર યોગાનમા નિર્લજ્જતાથી ભજવાઈ રહ્યા હોય, દેશ-નાયકો દેશને ધમ થી વિમુખ બનાવી પાપ-પથોના પ્રવામી બનાવવા તનતોડ જહેમત ઉઠાવી રહ્યા હોય, આર્થ-ધર્મને, આર્થ-સમ્કારોને, આર્થ શાસ્ત્રોને, અધ-રૂઢિ કે અજ્ઞાન માર્ગ છે એમ ડિડિમ-નાદે જાહેર કરવામા મ્વર્ત્તવ્ય મનાઈ રહ્યું હોય, પાપ કે પુણ્યની માન્યતાઓને મમૂલગી બુમી નાખવાના નેમ-ધાગીઓના ટેળા દીડીયારા જેવા ઉભરાઈ રહ્યા હોય, કુતર્કો-કુયુક્તિઓની કાલી વાદળીઓ ઘેરાઈ સત્ય-સૂર્યને ઢાકી દેવા મથી રહી હોય, ત્યા આવા પ્રમગે, આવી ગદ્દી-હવામા, આવી ધર્મ-પરાડમુખી યુગ-પ્રવૃત્તિઓમા માનવીને શ્રદ્ધા-પ્રાણથી પુષ્ટ કરવો, ધર્માનુષ્ઠાનોનો રસ લેતો બનાવવો કે ધર્માજ્ઞાઓનો રમીયો ઉત્પન્ન કરવો એ કેવું દુશ્કર્ય છે! એ તો સૌ ગમજે છે

આ સવિમ્તૃત શુભાભિપ્રાય લખવાનો ઉદ્દેશ એવો છે કે, વાર્તામાનિક-યુગની પુરતી ઓળખ દરીને, યુગને ઉઠાણથી

અનુલક્ષીને પૂં પાં દક્ષિણ-દીપક જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયે
લક્ષ્મણસૂરીશ્વરજી મહારાજની નિશ્રામાં એક સેવા-ત્રતધારી,
જ્ઞાનાભ્યાસ-રસિક-વૃત્તિ શતાવધાની મુનિ શ્રી કીર્તિવિજયજી
[હાલ આ. શ્રી કીર્તિચંદ્રસૂરિજી] અનેકધા ગદ્ય અને પદ્ય
સ્વરચિત સાહિત્ય વિપુલ પ્રમાણમાં જાહેર પ્રચારી રહ્યા છે.
આજના આવા વિલાસી વિજ્ઞાન-યુગમાં આવું સાહિત્ય, જન-
પ્રિયતા મેળવવા સાથે વાંચકોની રસ ધારાને વહાવીને અતુલ
સંસ્કાર-ધનનો વારસો, સંસ્કાર રસવૃત્તિનો રસ-થાળ પીરસી
રહ્યું છે, એમ કહેવું અતિશયોક્તિથી પર છે.

ગુજરાતી, હિન્દી, મરાઠી, અને અંગ્રેજી વગેરે અન્ય
અન્ય ભાષામાં આ લેખક-મહાશયનું લિખ્તલિખ્ત વિષયોનું
સાહિત્ય પ્રચાર પામ્યું છે અને તેની આવૃત્તિઓ પણ
અનેકશઃ મુદ્રિત થઈ રહી છે. જનતાની માંગ પણ એટલી
બધી છે કે, જેની પાંચ પાંચ આવૃત્તિ થઈ ચૂકી પણ તે
મેળવનારને અનુપલબ્ધિથી નિરાશા જ સેવવી પડે છે. એ
જ આ લેખકની લેખન-વૃત્તિનો અપૂર્વ-રસ જનતાને
જાગ્યો છે એમ પુરવાર કરે છે. મને અનુભવ છે. મેં
સાંભળ્યું છે ત્યાં સુધી હું હિંમતથી કહીશ કે. આજે આ
શતાવધાનીનું સાહિત્ય આખાલ-વૃદ્ધ લોકલોગ્ય બન્યું છે. એક-
વાર કોઈના હાથમાં આમનું કોઈ પણ પુસ્તક ચઢી જાય
પછી તે મેળવવા કોઈ પણ ભોગે તે પ્રયત્ન કરે છે. અન્ય
સાહિત્યો તો પ્રશંસા માંગી દે છે જ-પણ આજે જે પ્રસ્તુત
ગ્રંથ ‘અતરના અજવાળાં’ નામક પુસ્તકનો હું અભિપ્રાય

લખી 'રહ્યો છું, એ પુસ્તક તો જનતાને સર્વાધિક પ્રિય થઈ ચૂક્યું છે અને થઈ રહે એવા આકર્ષણો એમાં પણ ભર્યા છે

આ મુનિશ્રી કવિ છે એટલે એમની ભાષામાં શબ્દ-સૌષ્ઠ્ય તો આપોઆપ ગોઠવાઈ જ લાય વળી વજ્રતા છે એટલે શબ્દ લેણનો ગણગાર હોય એ સહજ છે અને આનાના હાથે લેખન થાય પછી તે ગદ્ય હોય કે પદ્ય હોય પણ એમની લેખન કલા ગેએ હોઈ, ઉચ્ચ કક્ષાની હોઈ એમાં કંઈ જ કહેવાનું હોઈ શકતું જ નથી

એક બગીચામાં અનેક પુષ્પો ખીલેલા હોય, બધું જુદું-મોગરો શુભાળ ચ મેલી આ સઘળાંય પુષ્પોને ખીલેલા જોઈને ભ્રમર ગણ શુભાળના કે કમલના પુષ્પ પ્રતિજ એકતાર બનીને રસ ચુમે છે તેવી રીતે વિશ્વના રસધારા વાહી અનેક સાહિત્યોમાં આ મુનિનું સાહિત્ય વાચતા જન વર્ગ ઉતાવળો થઈને લલચાય છે એ સાહિત્ય રસનું ગૌરવ છે કીર્તિ છે યશ છે પ્રિયતા છે

અધકારને ઉલેચીને અજવાળું કરવું એ સાહિત્યનું કાર્ય છે આ ત્રયના મુખ-પુષ્પ પર 'અતરના અજવાળા' નામ આપ્યું છે એ યથાથ છે અતરમાં મિથ્યાત્વાવકાર છવાયો હોય તે, આ ત્રય સૂચના કિરણો પડતા જરૂર ઓસરી જવાનો અને સુજ્ઞાન ડાળી પ્રકાશ પથરાઈ જવાનો, પ્રકાશ પથરાતા માગ સૂએ, તેમ આ પ્રકાશથી કમિકે ઉન્નતિ સાધવાનો વિકાસ કરવાનો, ઉત્થાન્તિ કે ઉત્થાન પેદા કરવાનો રસ્તો હાથમાં આવી જતા આત્મા નવને ઓળખી મળગ બનીને,

સ્વમાં એકાકાર બને એજ વાંચન--સાક્ષ્ય બની જાય ! એટલે લેખકનો શ્રમ, વાંચકનો શ્રમ સફલ થાય.

આ ગ્રંથમાં લેખક--કવિશ્રીએ એવી મુગ્ધક--શૈલી-સ્વીકારી છે કે પહેલાં અદ્યતન--શૈલીના રાગોમાં, સરલ અને સરસ ભાષામાં પદ્ય--કથાનકો સર્જ્યા છે--મૂકયાં છે. તેમાંય કથાનકો કે જે જૈન--શાસ્ત્રીય અને આણી--શુદ્ધ તેમજ કલ્પના--વિદુણાં (લેખકનું પહેલું કર્તવ્ય) ગદ્ય કે પદ્યમાં ગુંથતાં, અશાસ્ત્રીયતા નહીં આવવી જોઈએ અને કલ્પનાઓના હીંકોળે બુલતાં કથાનકોનાં મૂલ--રહસ્યો ન ભૂલાવવા જોઈએ. એ કર્તવ્ય કહો કે સિદ્ધાંત કહો તે લેખક મહાશયે સજગ--સાવધાન રહીને પૂરે સાચવ્યો છે. એથી હું એમને ઘણાં જ અભિનંદન આપું છું. સાહિત્ય સર્જવું એ કલા છે પણ સાહિત્યને કલ્પનાના વિકારોથી ઓપી નાખવું, મૂલ--રહસ્યો પર કુઠારાઘાત કરવો એ કલા નહીં બલકે કુકલા, બલારૂપ છે, એમ શ્રદ્ધાસંપન્નો માને છે. એ દોષથી મુનિશ્રી જરૂર બચ્યા છે એ ઓછું ગૌરવ કે યશ નથી !

આ 'અંતરના અજવાળાં' નામક પુસ્તક દલ--દાર છે. કથાનકો અનેકવિધ છે. ભાષા લોક--ભોગ્ય છે. વિષય શાસ્ત્ર સંમત છે. વર્ણનો વાસ્તવ છે. જ્યાં જે રસોની જરૂર છે તે તે રસો ભરપુર પીરસાયા છે. તેમા પ્રાંતે સર્વ કથાનકોમાં વૈરાગ્ય--રસ, અધ્યાત્મ--રસ, કરુણા--રસ અને ઉદાસીન--રસ સર્વોચ્ચ ઉછળી રહ્યો છે. 'જ્ઞાનસ્ય ફલં વિરતિઃ' એ સૂત્રને યથાર્થ રીત્યા આલેખિત અહીંયાં કરેલ છે, એમ સહજ કહે-

વાઈ લય કે લે વાગડ આ પુત્રને ધીરે ધીરે વાગે અને
મનન કરે નો તેના જીવનમા કોઈ અનેરી મન્કાર મૌરલ
પ્રમારી એ એમા નવાઈ નહોં !

શતાવધાની મુનિશ્રીએ 'અતરના અજવાળા' પુસ્તકના
અભિપ્રાયાર્થ મને ડર્માઓ મોઢયા હતા જે લેતા મને જે
અભિપ્રાય ઉપન્યો તે અહીં મધ્યે કે અતરના અજવાળાનું
પુત્ર હ પહેલા ઉપવશ લેઈ ગયો પડી ગિયતાથી વાચ્યુ
તો મને જુળજ ગમી ગયુ અને જે કથાનકો અને કવિતાની
મુદરતા તેમ વાચકોની નમ ધાગનો જુળજ ખ્યાલ આવ્યો
અને વિશ્વાસ વયો કે, આ પુસ્તકને રમ-વાળ કહેવો કે
ખીવેલા પુષ્પોનો આગમ કહેવો ! ત્રિવિધ તાપ તમોને મુદ્ર
અને ગીતલ જાયા ખની રહેશે ! માર્ગ ભલેવાને એક ભોગિયો
ખની રહેશે ! ચિત્ત-વ્યક્તતાવાળાઓને ચિત્ત ચિત્ત કરવાનું
એક વર્ગીકરણ ખની રહેશે !

એક એક કથાનક મને આખ્યાન પર ને વિચારણા
કરીયે તો આ નથ લેટલો જ અભિપ્રાયનો ખીન્ને સ્વ ઉભો
ધઈ લય, કાગલ કે, લેખકની પદ્ધતિ ગ્રાહ્ય લેવી છે પણ
તે વિચાર ધારાને ગેડીને કુડમા જ ગૌરવ ભયરી આ
અભિપ્રાય ઉ વેળ્યો કે કથાનકની વિગિમ્તાઓ, કથાનકોથી
વતા ભોધા-ગો, કથાનકોના વાચકોને મલનો લાભ અને
લેખકની સમૃદ્ધ દેહ ન્યવાની મર્વોદિક કવા આ તો વાચતા
જ વાચક મદાસયને નહજ નનનયશે જ ન્યાનકોના વાવો-
અનુકમણી અતિ મહેપમા માલેખાયા છે

કથા નં. ૧—મિથ્યામતિ કેવા ભયંકર પાપના કરૂણ અંતમ સર્જાવે છે. લોભ કેવા ખાલહત્યા કરાવવાની ગોઝારા પાપ માગે તાણી જાય છે અને નવકાર મંત્રનો પ્રત્યક્ષ ચમત્કાર થાય છે. તેમજ સ્વાર્થીયા સંસારનું અમરકુમારને અને અખીલ આલમને થયેલું ભાન. તેમજ અંતે પોતે સ્વીકારેલું સંયમ તેમજ ધ્યાનસ્થ અવસ્થામાં માતાએ કરેલું સ્વપુત્રનું તીક્ષ્ણ છુરીથી અપમૃત્યુ. તેમજ વચમાં તેને વાઘણે ફાડી ખાધી અને છઠ્ઠી નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ. અમરમુનિનું શમભાવની ઉચ્ચ કક્ષાના ભાવથી ખારમે દેવલોકે રર સાગરોપમના આયુષ્યવાળા દેવ થવું. વિ.

કથા નં. ૨—ક્ષમામૂર્તિ ગજસુકુમાલનું દ્વિતિય કથાનક એવું સુંદર પદ્માત્મક ગુંથાય છે જે વાંચતાં કઠોર હૃદય પણ થરથરી પીગળી જાય. આ કથાનક શમભાવનો ઉંડો અને ઉંચો બોધપાઠ શીખવી જાય છે. ક્રોધજવરની શમનોપાય રામબાણ ઔષધિ છે.

કથા નં. ૩—ત્રીજું કથાનક હૃદયના તારને ઝણઝણાવી મુકે એવું સંસારાવસ્થામાં મદનપ્રહ્લ અને મુનિ અવસ્થામાં ઝાંઝરીયા મુનિનું કથાનક ‘સત્યમેવ જયતે’ એ સૂત્રને યથાર્થ કરતું જાય છે. અને શમભાવે મુનિ આત્મ કલ્યાણ સાધના કરે છે. વાચકોને ઘણાં ઉંડાં રહસ્યો સમજાવી જાય છે.

કથા નં. ૪—ચોથું કથાનક મેતારજ ઋષિનું આસક્તિની મુક્તિ, શમભાવનું સુધા પાન, જીવલેણ ઉપસર્ગ સહન અને

ઔવદ્યપ્રાપ્તિ આ આદ્યોને મમબલ્લવે છે શમરસનું સુધા
પાન કેવી ઉચ્ચ માધના ભૂમિ છે એ જ્ઞાન આપે છે

કથા ન ૫—પાચમુ કથાનક ઉપ તપસ્વી ખ ધનક્રપિતુ
છે જે ક્ષમા, ધર્મ, જાણીય, સામનરાજ અને અ તે શરીર
મમતા મોચનના સૂક્ષ્મ તત્વોને મમબલ્લવે છે

કથા ન ૬—ઇલાચીકુમારનુ કથાખ્યાન તો સર્વોચ્ચ
શુદ્ધાયુ છે, જે કથાનક, સગ તેવા રજનો પાઠ પઢાવે છે
ઉચ્ચ કુલનો જન્મેલો પણ કેવા હલજા ધધાને વળગે છે
મોહાધતા કેવા નાટકો ઠરાવે છે અને એક મુનિવરની નીચી
ઢળેલી શાત નજર મમતાને આત્મ સ્વરૂપમા શુદ્ધાવી દે છે
તેમજ કેવળજ્ઞાન અને પ્રતિજ્ઞાધથી કેટ કેટલાનો ઉદ્ધાર થાય
છે આ આત્મજ્ઞાણની કેડી આત્માને પરવરાવે છે

કથા ન ૭—પૃથ્વીચક્ર ને શુણ્ણસાગરનુ રૂપાખ્યાન સાતમુ
છે એ પણ પવિત્ર શુણ્ણને વિદસાવે છે પૂર્વ સખધો પણ
પલ્લમા કેવા પટાઓ ખવડાવે છે, તે ક્ષણમા રાગ અને
લણમા ત્યાગ ઉભય માર્ગને સુઝાડે છે અતમા સત્ય ॥
સાથી વિશ્વલોક છે સત્ અને સત્ ઉભયનો જય ડકો
વાગે છે એવા અનેક જોધોનો સાગર ૪ આ કથાનક છે

કથા ન ૮—આઠમુ કથાનક આપાદાચાર્યનુ છે જે શાસ્ત્ર
પારગતોને ચ દર્શન શુદ્ધિ ન હોય તો કેવા નાસ્તિકતાના
પથે ચઢાવે છે અને એક સ્વર્ગીય ગિપ્યે શુરુને પરીક્ષા
કરીને કેવી રીતે પ્રતિજ્ઞાના શુરુએ પણ પાતા હોનાથી

પુનઃ સ્વૌદ્ધાર કર્યો. આમાં નિમિત્તોની કેવી અકલ લીલા છે. સુનિમિત્તોને જ આદરવા. કુશંકા કદી કરવી નહીં એવા ઉત્તમ યોધપાઠો આથી શીખવાના મલે છે.

કથા નં. ૯—વિજય શેઠ અને વિજયા શેઠાણીનું આ કથાનક રસીક અને મનોમોહક છે. તેમજ મરીનેય અન્યને જીવાડો' એ મહાવીરનું સર્વજ્ઞાદિત વચન સૂત્ર આદર્શ રૂપ પડે છે. ભૃમ મહાવીરની અહિંસાનો પુરો આઝાર અપાયો છે. શેઠની નિર્ભયતા, સત્ય પ્રિયતા, બ્રહ્મચર્ય પ્રતિજ્ઞા પાલન એકાગ્રતા અને સત્યાગ્રહથી દિવ્ય ચમત્કાર. રાજા અને પ્રજાજનોને ત્રાત પાલન મહિમાનું પ્રભુત્વ સમજાવ્યું. આ વિષયો ઘણી જ છણાવટથી જ, રસધારા અને યોધકવૃત્તિ સચવાઈ રહે તેવા વર્ણવ્યા છે.

કથા નં. ૧૦—સતી સુભદ્રાનું સુંદર ભાવવાહી શૈલીથી કથાનક કથાયેલું છે. સતીઓને કેવા કલંકો ચડે છે અને એ કલંકના કીચડમાંથી કમલની જેમ ન્યારાપણું કેવું ઝળકે છે એ આથી મજબુત થાય છે.

કથા નં. ૧૧—સતી દ્રૌપદીનું કથાનક જગ વિખ્યાત છે. પણ કથાને કલાની પીંછીથી ચિત્ર રૂપ આપવું એ કવિ અને લેખકની બુદ્ધિ પર આધાર રાખે છે. સુનિ આશાતનાનું કંટુક ફલ કેવું ભોગવવું પડે છે, નિયાણાનું પરિણામ પણ કેવું આવે છે! તેમ જ અતે સર્વ ત્યાગથી જ કલ્યાણ છે એ વિષયો આમાં સ્પષ્ટ થાય છે.

કથા નં. ૧૨—સતી કલાવતીનું કેવું કૌશલ્ય હતું. રાજસ્નેહ અસીમ પેદા કર્યો. કર્મનો ઉદય આવતા સ્નેહ,

પ્રેરાયા હતા. દીક્ષા પ્રસંગે સ્વજનોએ કરડી કસોટીમાં ઉતાર્યા છતાં ય પોતે સુવર્ણની જેમ વિશુદ્ધ ચમકતા ઉત્તીર્ણ થયેલા છે. પોતે વિદ્વાન છે, કવિ છે, વ્યાખ્યાતા છે અને લેખક છે. સહૃદયી છે. શાંત છે અને તકને જતી ન કરે એવા સાવધાન છે. ટુંકમાં કેાઈ પણ પરિસ્થિતિએ પોતે સમન્વયવાદને સ્વીકારી સમાધાન-વૃત્તિ સેવે છે. જેથી ચિત્ત પ્રસન્નતા તેઓની સહ-ચારિણી બની રહે છે. ટુંકમાં અહીં લાંબુ લખવા જતાં અભિ-પ્રાયના ઉદ્દેશથી પર માર્ગે ચઢી જવાય પણ લેખકનો પરિચય એ વાંચકોને જરા વિશેષ પ્રેરણાનો હેતુ બનશે એવી આશાથી સપ્રેમ આ પરિચય પરિમલ પસારી છે.

આ 'અંતરનાં અજવાળાં' પુસ્તક સજ્જનો વાંચશે ! મનન કરશે અને સ્વ જીવનમાં આવતા અનેક અનુકૂલ કે પ્રતિકૂલ પ્રસંગોમાં સ્વ-સમભાવ ટકાવી રાખશે તો લેખકશ્રમ જરૂર સફલ થશે.

લેખકશ્રી આવા આવા અભિનવ સાહિત્યોના કુસુમોની માલાઓ ગુંથતા રહે અને જિજ્ઞાસુ વાંચકોના કંઠ પર ઠવતા રહે જેથી સુસસ્કાર વાસના મધ મધાયમાન થઈને સૌને સુવાસિત બનાવે ! લેખકમાં શક્તિ છે, સામર્થ્ય છે, બોધ છે, કલા છે. તો પછી સમાજ આવું અને આથીય પણ સુંદર અભિનવ ભાત પાડતું સાહિત્ય તેઓશ્રી પાસે સર્જવાની અભિલાષા કેમ ન સેવે ! દિન પ્રતિદિન લેખકશ્રીનો સાહિત્ય સર્જન ઉત્સાહ સવેગ બનો ! એ જ મંગલ કામના.

નંદરખાર (૫૦ ખાનદેશ)
દીપાલીકાપર્વ વિ. સં. ૨૦૧૫ }

વિજય જીવનતિલકસૂરિ

અંતરના અજવાળાં

*

અંતરનાં અજવાળાં

ખડ પહેલો

[મહાપુરુષોની સજ્જાઓ તથા કથાઓ]

૧

શ્રી અમરકુમારની સજ્જાઓ

હુહા

મનમા મન ગિગેમણિ, જપીએ નિત નવકાર,
ચૌદ પ્રવનો માર જે, મહિમા અપરપા- ૧
વિદ્યન ટળે વદિત દુળે, ટળે વળી જળાળ,
અશ્વિ પણ જળાડપ અને, સપ અને ફલમાળ ૨

હાળ પહેલી

(આલ-આલો આલો દેવ મારા સુનાં સુનાં હાર)

મુનો મુનો ભાઈ ! ટેના ચિત્રવિચિત્ર બનાવ
બનતા નિત નિત આ મમાર
મહિ નિહિત્રી મમદ થયેલી રાજગલી મોઝો-
રાજા શ્રિગિ નજ કમે જે, મિત્રામત વરનાર ૧
ચિત્રામત-ગાલા બવાવે નપતિ માલિગાન,
પણ દરનાતે રીલી ઘડી તમે નપ બન્યો હેગન ૨
મોના મોના ચડિત તજ્યા, ભેગી ને જાળના,
રીપણ ને રગી ભેગો ભેડ, બોના મહુતે નાર ૩

શાસ્ત્ર અનેક નિહાળી કહીએ. સુણજે હે મહારાય !
 બત્તીસ લક્ષણા બાલકને જો, હોમીએ ઈણ માંય. ૪
 તે વિણ દરવાજો નહી ટકશે રાજન્ ! નિશ્ચય જાણ;
 ડાહી ડાહી વાત કરીને, ચાટ્યા સૌ નિજસ્થાન. ૫
 ઢંઢેરો નૃપતિ તવ ખીરે, રાજગૃહી મોઝાર;
 ભારેભાર સુવર્ણ જ આપું, જે દે બાળકુમાર. ૬
 ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણ તિહાં વસતો, ભદ્રા છે તસ નાર;
 પુત્રો ચાર હતા પણ તેમાં, નાનો અમરકુમાર. ૭
 ઋષભદત્ત કહે નિજ નારીને, આપો એક કુમાર;
 તવ નારી કહેતી અતિ વેગે, આપો અમરકુમાર. ૮
 અતિ અલખામણો છે એ મારે, નિર્ભાંગી એ બાલ;
 આઘો કાઢો આજે એને, ભાંગો નિજ જન્મલ ૯
 રાયને વાત જણાવી દાસે, હરખ્યો ભૂમિપાલ,
 સેવકને કહે જે માગે તે. આખી લાવો બાલ. ૧૦

ઢાળ બીજી

(ચાલ-ત્રિશલા માતા પારણું ઝુઝાવે)

માત તાતની વાત સુણંતા, અમરો રુવે રે;
 કોઢી મૃકશે મુજને આઘો એથી રુવે રે.
 રમત ગમત ને બાલું સારું, આવી બન્યુ છે આજે તારુ,
 માત કહે તં પેટે પથરો મારે શુ કરવાનો ? ૧
 તુમ વિણ બીજો કુણ આધારો ? પૂત કપૂત પણ હું છું તમારો;
 નયણે આચુડા સારતો, અમરો બોલે રે. ૨

ભાઈ ભજિની મુજને ગણો, મામા મામી મુજને ગણો,
 ચોડી દયા તો દિલમા દાણો, મુજને ગણો ૨ ૩
 નુમ ગગો આવ્યો છુ પિતાણ, ગુ વેચો ઠો મુજને પિતાણ ?
 બાપ ઠણે તુ મુજને પ્યારો, માતા વેચે ૨ ૪
 માઠા ઢાકી મામે ભેતા કોઈ ન રાણે બનો ગતા
 યમત જેના નવડ આવ્યા, બાલક લેવા ૨ ૫

ઢાળ ત્રીણ

(ચાલ-આગણીયે પ્રશ્ન આપ પધારે મહાવીર સ્વામી આપ પધારે)

કોઈ બચાવો કોઈ બચાવો, મુજને કોઈ બચાવો ૧
 ટગર ટગર શુ ભેઈ નદા ઠો, મુજને કોઈ બચાવો ૨
 મેવક આનના લાંને ચાનના, કોઈ ન આલે હાથ ૩
 ભેતા નદ્યા મો અજન મબ રી, કોઈ ન આપે માથ ૪
 હોમી નાખશે મુજને નાજ બાલક ગેતો નમ ૫
 ઠરુણા નમી નીહવે આ જગમા, બાવન કહેતો નય ૬

હુલો

ધનના લોભે વેચીઓ, માત પિતા મુજ આજ,
 કેવો અનન્ય વન રૂંડે ગાજ નિજ દુલ તાજ ૧

(ગગ ઉપરનો)

ચોં ચોં મો બોલે ૨ ધિક્ક ધિક્ક નવ ચજત ૭
 પા રી પેળના નરા એ તા, મેવ કે નિજ બાવ ૮
 નૃક ચારી ને માના જગા પ્રાણીગત કં ૯
 ધનના લોભે માનવ જેના, કેના પાપ કં ૧૦

ઢાળ પાંચમી

હુહા

ખાલે છાંટયા છાંટણા. ઉઘ્યો શ્રેણિક રાય,
ક્રીધું અકારજ મોટકુ રાય હવે પછતાય. ૧

ભટજી પણ સાજા થયા આગસ મરડી અંગ,
પ્રાણણ સૌ ભેગા મહ્યા વત્યો જય જયરજ. ૨

રાજઋદ્ધિ સઘલી અહો વિનવે શ્રેણિક રાય,
જાન બચાવી સર્વની મુજથી કેમ ભૂલાય ? ૩

(ચાલ-નારો હે જિનવર ? કરકે કૃપા નજર-આશુક્ત)

નથી રાજશુ કાજ-સુણો શ્રેણિકરાજ.
ખોલે અમરકુમાર. ખોલે અમરકુમાર. ૧

જાણી સ્વાર્થ ભયો સસાર સ્વરૂપ,
હથે પડવા ન ચાહું ભવરૂપ કૂપ.
જૂઠી કાયા માયા, જૂઠી જગની છાયા-ખોલે. ૨

હવે સયમ લઈ કલ્યાણ કરુ,
ભવસાગર સત્વર પાર કરુ;
જૂઠો આ સસાર, નથી એમાં સાર. ખોલે ૩

કેવો ધર્મપ્રભાવ ? કેવો ધર્મપ્રભાવ ?
ખોલે લોક મલી, કેવો ધર્મપ્રભાવ ?
ભયો જય જયકૌર ભયો જય જયકાર,
ધન્ય અમરકુમાર....ધન્ય અમરકુમાર. ૪

ઢાળ છઠ્ઠી

૬૬૧

ચિત્ત ચિત્તવતા વડા ત ઘડી અમરકુમાર,
 જાતિ-મજા તના પેન્યુ લીધા મયમભાર
 લોચ ડી પવ્યમુદ્દિઅ, બન્યો અમર આજા
 મંગાનમા ઢાલ-મજા-હ્યા મુનિવ મમરકુમા

(આવ પ્રજ્ઞના પગલે પગલે ચાલ્યા જાય છે નરનાર)

માતપિતાની વાત હવે મૌ મજાન સાબજાને,
 નારયિયા પરિવારની વાતો, સજાન સાબજાને ૧

ખાલકને વચી વન લાના જો કાચ્યા માજ,
 ભાગા ડાચ્યો મોનાનો માજે મિ ના મવજા ગજ ૨

નિજન મે માજે જોતી, ઢાના મવના ઢામ,
 યોડા ગાજ બેચી માજના પહોના મૌ નિજ વામ ૩

હજાતા હજાતા મોજ, જાણ દેવના માજ,
 તિણ વેજા એ ખાલક માવ કરતા ખુજ મનાજ ૪

માત-પિતાને ખાન મુખાવ મમકુવરની વાત,
 વાત મુખીને માતપિતાને જાચ્યો ખુજ ગાગાત ૫

માજે ઢાડ્યો મમગને પણ રજો અમર મમર,
 મન મધલુ રાજા લડ લજો - પે મૌ થન રર ૬

ડા ન માવે માતને ગતે ચિત્તી ચિત્ત મોજાન,
 ગજ ગાન વડ વે જા એવી, પાપિલી ડીડી ત વા ૭

ચાલી ઝટપટ મસાણમાંડી, આવી ખાલક પાસ;
 પાલીએ* કરી પાપિણી મારે, પ્રે મનની આશ. ૮
 રોપ નહિ અતરમા ધરતા, ધરતા ઉત્તમ ધ્યાન;
 કાલ કરીને સ્વર્ગ ખારમે, ઊપન્યા મુનિ ભગવાન. ૯
 સુરસુખ ત્યાએ બહુલા ભોગી, અમર અમરકુમાર,
 મહાવિદેહે સીઝશે એ વરશે વલી શિવનાર. ૧૦
 મુનિહત્યા કરી પાપિણીએ, નિજ ઘર દોડી જાય,
 વાઘણ વચમા મલતા એને, પાડી ફાડી ખાય. ૧૧
 ઊપની છકી નરકે જ્યા છે, ખાવીરા સાગર આય,
 પાપ તણા ફલ ભોગવતી ત્યા, કર્મથી કેમ છૂટાય ? ૧૨
 હસતા ખાધ્યા જે જે કર્મો, રોતા નવ છૂટાય,
 ગહન ગતિ અતિ કર્મની જાણી, ધર્મ કરો સુખદાય. ૧૩
 વિજયાનંદસૂરિપદ્મવિભૂપક કમલસૂરીશ્વર રાય.
 તસપટગગને દિનમણિ સરખા, લખિધસૂરીશ્વર રાય. ૧૪
 'દક્ષિણદીપક' લક્ષ્મણસૂરીશ્વર, તસ પાટે સોહાય;
 તસ શિશુ કીર્તિસૂરિની રચના, શ્રોતા જન સુખદાય. ૧૫

* છરી

❖ શ્રી અમરકુમારની કથા ❖

વિશ્વોદ્ધારક પ્રભુ મહાવીરના પુનિત પગલાથી જ્યાં
મા પ્રથનીતક પાનન બની રહ્યું હતું, ત્યારની આ રાત
એ તે કાગે રાજગૃહી નગરી હિન્નતિની ગેય પહોચેવી હતી
સદ્ધિ-મિદ્ધિથી જનાજન લગ્ની હતી અભયકુમાર જેના
મહામાતૃયો, ગાલિભદ્ર જેવા લક્ષ્મીનદનો અને જુહુકુમાર,
સુગન ગેઠ મહાગતક ત્રાવક નદિપણ મેરકુમાર, ડચનના
ગેઠ જેવા અનેક મહારત્નોના અનેશ તેજવી ઝગહગી નહી
હતી આ નગરીના નાલદા પાડમા પ્રભુ મહાવીરે ચૌદ ચૌદ
આતુર્માન વ્યતીત કર્યા હતા, એટલે તેની વમલાવનાનું
વણન ડરણુ એ મોનાને ઢોળ ચઢાવવા જેવું એ મહાપુરુષો
રાજગરીની પ્રગન્તિ જાતા જણાવે એ કે—

‘ વમ અને વન નાલદે પાડે ’

અણિક મહારાજા અનાવી મુનિના મનાગમમા આન્યા
પત્રી નમ્યન્નને પામ્યા, એ હરીકત ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ એ,
તે પહેલાની મા વાત એ તેમને એ- લગ્ય અને આલિ
ગાન ચિત્રગાગા બધાવનાના કોઈ નમ્યા તેમની એ ઇન્જ
હતી કે-દેગ તેના લોડો એ ચિત્રગાગા નિદાળના માત્રી
નગરીમા આવે અને મારુ જોના વધે તેમના નિષ્પ

શાસ્ત્રમાં નિષ્ણાત દેશ વિદેશના કળાકારોને નોતર્યા, સેંકડો શિદ્ધીઓ કામે લાગ્યા, જોતજોતામાં ચિત્રશાળા તૈયાર થઈ ગઈ અને તેને અનુરૂપ ભવ્ય દરવાજો તૈયાર થયો, પણ એ એકાએક તૂટી પડ્યો. શિદ્ધીઓ વિચારમાં પડ્યા: ‘આમ કેમ બન્યું? પણ કારણ કંઈ સમજાયું નહિ, એટલે તેમણે બીજીવાર દરવાજો બંદો કર્યો અને તેને પ્રથમ જેવો જ મનોહર બનાવ્યો. પરંતુ તે દરવાજો પણ જોતજોતામાં તૂટી પડ્યો અને ચિત્રશાળા બંદિત થઈ. શિદ્ધીઓના વિમાસણનો પાર રહ્યો નહિ.

રાજા વિચાર કરે છે ‘દરવાજો બંને વાર કેમ તૂટી ગયો?’ મંત્રીઓ વિચારે છે નિષ્ણાત શિદ્ધીઓનો ઉભો કરેલો દરવાજો આમ બંનેવાર તૂટી પડે એ તો ભારે નવાઈ.’ લોકો તરેહ તરેહની વાતો કરે છે અને જણાવે છે કે ‘નક્કી આમાં કંઈ રહસ્ય છે, નહિ તો આવું બને નહિ.’

રાજાએ મોટા મોટા જોશીઆને યોલાવ્યા અને પૂછ્યું કે ‘જોશી મહારાજ? દરવાજો વારવાર કેમ તૂટી પડે છે? શું સુદૂર્તમાં કંઈ કસર છે કે બીજું, કંઈ નડતર છે?’ જોશીઓએ ટીપણાં કાઢ્યા, જોશ જોયા, આગળીના વેઢે ધન-મકરની ગણના કરી અને સહુ પરસ્પર ચર્ચા કરવા લાગ્યા. છેલ્લે એકમત થઈ, તેમના અગ્રેસર જોશીએ જણાવ્યું કે ‘મહારાજ! વસ્તુ બહુ વિચારણીય છે. જેવી તેવી આકૃતિ નથી. આ તો ભયંકર દૈવી કૌપ છે. એની શાંતિ કર્યા વગર

હરવાને ખડે રહેશે નહિ' જોગીઓની આ વાત સાંભળીને મહારાજા ખુબ વિચારાવુમા પડ્યા માનનીને તો પહોચી ગયાય પણ હની કોપને ગી ગીતે પહોચવું ?' તેમણે કહ્યું 'જોગી મહારાજા ! જાનો કંઈ ઉપાય છે કે નહિ ?' જોગી મહારાજા માથુ ખજવાળતા જોયા 'રાજા ! ઉપાય તો છે પણ જરા કઠણ છે,' ગાંતઝે કહ્યું 'તેની કીડર નહિ, જે ઉપાય હોય તે વિના મહાત્મ્ય બતાવે.'

ત્યારે જોગીએ કહ્યું 'મહારાજા ! તારા નગરે એક બત્રીસ વસણા બાગડનો હોમ કંઠા પડશે તે વગર કોઈ ઉપાયે હરવાને ટકશે નહિ' જોગીની વાત સાંભળી મગા ગાંતઝે માથુ ધુણાવ્યું 'કીડર છે પશ્ચિત્ત !' અને એક બાગડને બલિદાન દેનાનું નિશ્ચિત વધુ પણ બાગડ લાવવો કયાવી ? એ કંઈ વક્ષનું ક્ષત્ર નથી કે અટલ લઈને તોડી લેનાય

મરીઓની સલાહથી નગરીમા ઢઢેંગ પીટનાનું નિશ્ચિત વધુ જારે એ પણ જણાવવામા આવ્યું કે 'જે કોઈ પાતાનો બાગડ માપશે તેને બાગડના ભાગેભાર મેળુ તોડી માપનામા આવશે'

નગર ઢઢેંગ પીટાય છે, પણ કોઈ ગીડ કંપના તથાર નહી મુગળના કાળે માગને વચ એના ડિયાનુગા જાણ મગે ? પરતુ આ ઢઢેંગ સ્વબલદત્ત આહવાનતા કાને મળાયો અને તની જુદિમા પશ્ચિત્ત ન વધુ

‘બાળક ભારેભાર સોનાથી તો કંઈક વર્ષનું દારિદ્ર
 ક્રીડી જાય અને નિરાંતે રાટલો મળે. ઘરમા છ જણ છે.
 પણ પરાણે પેટ ભરાય છે. તેમાથી એકને આપી દઈએ
 તો શું વાધો ? બીજા પાંચનું જીવન મુખેથી ચાટ્યા કરે.
 પણ આ વાતમા પત્નીની સલાહ લેવી જોઈએ. તે માને
 તો જ કામ આવે ! એમ વિચારી તેણે પત્ની ભદ્રાની
 સલાહ લીધી. પત્ની તેના કરતા સવાઈ હતી. તેણે કહ્યું :
 ‘વાત બહુ સારી છે તેમા વિલગ કરવાની જરૂર નથી. વળતે
 બીજા કોઈ ફાવી જશે, માટે પેલા અમરાને જલ્દી રવાના
 કરે, રાયો રોજ બાઉ બાઉ કરે છે અને હેરાન હેરાન
 કરી નાખે છે.’

ભદ્રાને ચાર પુત્રો હતા, તેમા અમરકુમાર સૌથી નાનો
 હતો. અગર મોટાને વેચે તો ધન વધારે આવે પણ પૂર્વનું
 વૈર એટલે તેને જ આપી દેવાનું નક્કી કર્યું અને ઢઢેરો
 પીટનારને કહી દીધું કે અમે અમારા એક છોકરાને આપવા
 તૈયાર છીએ’ રાજસેવકે મહારાજને વધામણી આપી કે
 ‘મહારાજ ! ઋપભદ્રત પ્રાહ્મણ પોતાના બત્રીશ લક્ષણ
 બાળકને આપવા તૈયાર છે’

સેવકના મુખેથી આ વાત સાંભળી મહારાજ ખુબ
 રાજ થયા અને કહ્યું કે—તેને જલ્દી મારી સામે હાજર
 કરે. સેવક દોડતો દોડતો ઋપભદ્રત પ્રાહ્મણને ત્યાં ગયો.
 આ તરફ અમરકુમારે સાંભળ્યું કે મારા માતા-પિતા મને
 વેચી દેવાની વાત કરે છે, એટલે તે વિચારમા પડ્યો.

‘શુ’ આ નાચુ’ હશે? માતાપિતા પોતાના બાળકને વેચે
ખત? અને તે પણ અનિમા પવનના માટે? હચ્છીજ
એ અને નહિ’

પણ એને ટટ્ટે પીળના ગળના મેરુ નારે પિતાને
વાત કહતા નેથા એટલે એના પેન્મા ત્રણ પટ્ટી કે ‘નરુ દાળમા
ઠંઠં કાણુ છે, એટલે તે માતાને ખૂબ વાગ્યો માતા’
શી રાત ચાલે? નુ મને વેચવાનો કે? અમરુમાનો
આ પ્રત્ય માગળતા ન માતા નાકુરી ઉઠી ‘હા વાત માચી
છે તાના લેવાના તો એ ન દાવ થવાના ગયા આજો
દિવસ આ-આ ક- છે મને તો તુ કામ લેવો વાગે છે’
પરે પવન પાક્યો હોત તો પ્રજા ધીના કામ આવત’

અમરુમાન ત્રિચાક કહે છે ‘માતા આ શુ મોલી
ગી છે? શુ તે ખરેખર મને વેચી દેવાના નિર્ણય પર
આવી ગઈ છે? નહિ નહિ, એમ અને નહિ તો
માતાને ફરી ખરુ ‘માતા’ માનુ હોય તમે મને વેચી
દેવાના કે?’ ખરુ માતાને તેને ઉત્તર નીતા મને અથત
પ્રોત્તર નવનો નબળાયા

મને ખરુ ‘માતા’ ‘તેડે કોડ વાય પા-
સતત પ્રમાણત વાય નહિ માતા’ સા. મુનો સા. ક-
લેવે પુ. વા. નહિ પ્ર. ના. ખા. પા. વર્તમા. પા.
વર્તમા. ના. વેચી નહિ એમ પ્રતીતિ આ માતા
પ્રમા. પ. થો. નના. તમા. વાગ્યો. તય. મા. ૭૭

કરવા લા થો. આંખોમાંથી અશ્રુધારા વહેવા લાગી, પણ તે એકની જો થઈ નહિ.

જ્યારે માનવી સ્વાર્થી બને છે. ત્યારે દાનવશ્રીય ભૂંડા બને છે. પાશવ વૃત્તિઓનો ભોગ બને છે. તેનાં વિવેક-અશ્રુઓ ખીડાઈ જાય છે એટલે તે ગમે તેટલું અધમ કૃત્ય કરતાં અચકાતો નથી. અમરકુમારે વિચાર્યું. 'પિતા-જીની પાસે જઈ વિનંતિ કરું' ! તેઓ મને જરૂર બચાવશે' અને તેણે પિતાની પાસે જઈ પ્રાર્થના કરી: 'પિતાજી ! આ આકૃતથી મને બચાવો.'

ત્યારે પિતાએ જણાવ્યું-એટા ! 'તું' મને ઘણો બડાલો છે. શું હું તને વેચું ? પણ તારી મા તને વેચવા તૈયાર થઈ છે અને તે કોઈનું માને તેમ નથી એટલે શું કરું ? ' પિતાનો આ જવાબ સાંભળી અમરકુમારનું હૈયું છેક જ ભાંગી ગયું અને વીજળીનો ગ્દોળ ઉપરથી નીચે પડતાં શતશઃ સહ-સ્રશઃ ટુકડા થઈ જાય તેમ ટુકડે ટુકડા થઈ ગયું. હશે ! પિતાએ પોતે જ ખીડું ઝડપ્યું છે અને ઉપરથી કહે છે કે હું તને વેચું ? તું તો મને પ્રાણથી ખ્યારો છે. કેવી ઠગારી દુનિયા ! કેવા સ્વાર્થી લોકો !

ઋષભદત્ત અને ભદ્રા પોતાનો બાળક વેચવા તૈયાર થયા છે એ વાતની જાણ આવતાં મામા, મામી, માસા માસી, ફેઈઠ ફૂઆ કાકા, કાકી સહુ ત્યાં આવી પહોંચ્યા. અમરકુમારે તે સહુને જો હાથ જોડીને પ્રાર્થના કરી કે 'મને બચાવો ! મને બચાવો !' પણ જ્યાં માતા પિતા જ પોતાના બાળકને વેચવા તૈયાર હોય, ત્યાં બીજાનું શું ચાલે ?

મા તેઈ અમરકુમાર અત્યંત હતાગ થની જયો,
 એનું હૃદય બાગીને બુકો થઈ ગયું તે મનમા ને મનમા
 હૃદય લાગ્યો 'હે પ્રભુ' જુ આ લોકો મને અગિમા
 હોમના માટે વેચી નાખશે ?' તે જાવા નિમાયા મૂકે છે,
 ચોરા આમુએ ને ને મને ચીનો પાડી ત્યાંનટ રુદન
 કરે પા. એઈ તેને બચાવના ત્યાં રતુ નથી એના
 માતાપિતા તો રજથી પણ વિગેષ કરે બન્યા હતા
 એલે કીરી વાતને મૂકે એના ?

કનુણ વિવાધ કરતા એ બાગને લેના માટે ગજ
 નેરકો હાજર રયા બાગડ તે નેતા જ જબનયો તો
 થમત જ આવ્યા

નેરકોએ અમરકુમારનો હાર પકડ્યો અમરકુમારે
 ચીમ પાડી 'મને કોઈ બચાવો મને કોઈ બચાવો'
 પા. કોઈએ નેને બચાવ્યો નહિ એ ! બચાવવાની વાત
 તો નહી પણ આશ્વાસન મળ્યું થ આપ્યું નહિ જેમ
 કોઈ કમાળ બચ્ચનો કાન પકડીને તર જાય, તેમ રાજ
 નેરકો અમરકુમારને પકડીને વધ ત્યા મવત હાજનાર
 મચી જયો હાટે ને વાટે, ચો ને ચો લામે ગેજો રગીને
 હૃદય લાગ્યા 'પેની ખાતર પે જગ્યાને જુ વચી
 વેવાય ? જુ જિવાનના મા નવ વાય ? નમ લેરા નેમ
 બાગકની મા ના.'

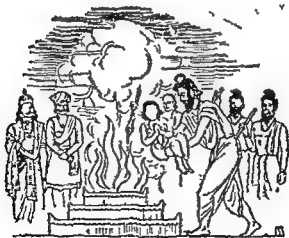
ગજમા મા પ્રભેરી પ્રતને અમરકુમારે હાથ નેટીને

પ્રાર્થના કરી: 'હો લોકો ! મને કોઈ બચાવો. મને કોઈ બચાવો.' અમરકુમારનાં હૃદયદ્રાવક રૂદનથી એક ગેઠનું હંચું દ્રવી ગયું તેણે કહ્યું: 'અમરકુમાર ! તને બચાવવા માટે મારાથી થાય તેટલું કરવા તૈયાર છું. ધનની મને પરવા નથી. પણ લાચાર છું. કારણ કે રાજાએ તને અગ્નિમાં હોમવા માટે ખરીદી લીધો છે, ત્યાં કોઈનો ગજ વાગે તેમ નથી. મારા હંચામાં પારાવાર વેદના થાય છે પણ શું કરું ?' શેઠના આ શબ્દો સાંભળી અમર ભારે હતાશ બની ગયો, ખસ હવે આવી જ બન્યું, રાજા જરૂર મને હોમી નાખશે, એ નિર્ણય તેના અંતરમાં પાકે થયો. થોડી જ ક્ષણમાં રાજાસેવકો અમરકુમારને લઈને રાજદરબાર પાસે આવી પહોંચ્યા.

મહારાજા શ્રેણિક સિંહાસન ઉપર બિરાજ્યા છે. મોટા મોટા ભટ્ટ લાંબી લાંબી જનોઈ લટકાવતા. મૂંછનો વાળ મરડતા, ટીલા ટપકા તાણીને ચોમેર ગોઠવાઈ ગયા છે. વચ્ચે અગ્નિકુંડમાં ધબધબ અગ્નિ ધળી રહ્યો છે. તેમાંથી ભડભડ જ્વાળાઓ ઉછળી રહી છે આ ભયંકર દશ્ય નિહાળવા અનેક નરનારીઓ જમા થયા છે લોકમુખેથી વિવિધ ઉદ્ગારો સરી રહ્યા છે કોઈ રાજાને કોઈ માતાપિતાને તો કોઈ આ પાપી પેટને ઘિસ્કારે છે સેવકોએ અમરકુમારને મહારાજા સમક્ષ હાજર કર્યો મહારાજા આ સિરિષ પુપ્પ જેવા સુકોમળ બાળકને નિહાળી બોલી બક્યા અરે ભટ્ટ ! બુઓ ! બુઓ ! આ બાળક કેવો સુદર છે,

ધનના લોભે વેચીઓ, માતપિતા મુજ આજ,
કેવા અનરથ ધન કરે, ઝાઢી નિજ કુળ-લાજ.

અમર વિચારે ગુરુએ શીખવ્યો, મત્ર ભનો નવકાર,
જાપ જપતા સકરે રાગે, નહી ધીનિ આધાર

નવકાર મંત્રના પ્રભાવે અમરકુમાર બચી ગયો,
અતે રાજા શ્રેણિક સિંહાસન પરથી ગળ્યોડી પડ્યો.

સુર સિંહાસન પર બેસાડે, ઉંચકી અમરકુમાર;
સોની વચ્ચે ગુણ ગાવંતો, અમર અમરકુમાર.

ખરેખર તે બીજી લક્ષણો છે, એટલે આપણુ ધાર્યું કામ
જરૂર મિલકે વશે’

ભટ્ટજીએ કહ્યું ‘મહારાજ ! બાળક તો આપણે જોઈતો
હોતો તેવો જ મળ્યો છે, હવે વિવળ ક્વવાની જરૂર નથી
જાહેરી કરો, જાહેરી કરો’

અમરકુમારે વિચાર્યું ખરેખર ! આ તો બધા ચમત્તો
જ ભેગા થયા લાગે છે, તેમણે મોટા મોટા ટીલા ટપકા જ
તાળ્યા છે, પણ હૃદયમાં દયા કે દર્દ જેવું કંઈ દેખાતું
નથી છતાં હજી એક તક છે તે અજમાવી નેહ તેણે
તે જ ક્ષણે જો કર નેહી મહારાજને પ્રાર્થના કરી ‘પ્રભુ !
મેં જુ એવો ગુન્હો કર્યો છે કે જેથી મને આ ભડકડતા
અગ્નિમાં ઢોમવા માટે અહીં આણ્યો છે ? માપ તો પ્રભુ
પાલ છે, પ્રભુનું પાલન કરવું એ આપનો ધર્મ છે, પ્રભુ
માપની પાને રાખ માગે છે આપ આપનું નામ માર્થક
કરો અને મને બચાવો મહારાજ ! મને બચાવો નહિતર
અન્યાય કહેનારો’

અમન્તા હૃદયભેદક વચનો ઘણુંજોગ્ય કરી મહારાજ
જોડી ઠપ્પા ‘અમર ! એમા માંગે અન્યાય નથી તારા
માતાપિતાએ જો તને વેચ્યો ન હોત તો તને અહીં લાજ
કવવામાં ન જ માનત મો માગ્યા નામ આપીને મને તને
બીડી છે, એમા મમાંગે કયા અન્યાય છે ?’

અમરે વિચાર્યું કે પ્રજાના પાવન પણ મામ માળાદ
ગીતે ટી નય છે હવે બચવાનો આગ નથી જુ હું

અગ્નિમાં ભસ્મીભૂત થઈ જઈશ ? શું મને બચાવનારું હવે
આ જગતમાં કોઈ જ નથી ? અને તેનાં હૃદયના ધબકારા
વધી ગયા. અગ્નિની જ્વાળાઓ નિહાળી એ અત્યંત કંપી
ઉઠ્યો. એનાં અંગે અંગમાં ધ્રુવતરી વઘી. તેટલામાં તો
સેવકોએ તેને નડવડાવ્યો. ધોવડાવ્યો. સુંદર વસ્ત્ર-અલંકાર
પહેરાવ્યા. કંઠમાં ફૂલની માળા તાંગી અને કપાળે કંકુરું
તિલક કર્યું.

જો આ સમય વરરાજા બનવાનો હોત તો તો અમર-
કુમારનું હૈયું હરખથી જગજગ ઉછળત. પરંતુ આ શણગાર
અને સત્કાર પાછળ ભયંકર મૃત્યુ અરજત્યું છે. એમ એ
બરાબર જાણતો હતો, એટલે તે થરથર ધ્રુજી ઉઠ્યો.

ભટજીએ બાળકને ઉંચક્યો. વેદોચ્ચારના ધ્વનિ જોર-
શોરથી ગાલવા માંડ્યાં. રાજા મનમાં મલકાય છે ‘હવે
જરુર દરવાજો તૈયાર થઈ જશે’ ભટજીના હરખનો પાર
નથી, બસ ઘડીઓ ગણાતી હતી. અરે ! પગ વિપલની જ
વાર હતી પરંતુ પ્રજાજનોના હિંચામા પારાવાર વેદના હતી.

‘એક ચિત્રશાળાની ખાતર એક દરવાજાની ખાતર એક
નિર્દોષ બાળકનો આ રીતે હોમ થાય છે’ એ વિચારથી
જ અનેક નાગરિકો ફિટકાર અને તિરસ્કાર વર્ષાવી રહ્યા
હતા તે જ ક્ષણે અમરકુમારનાં હૃદયમાં એક વિચાર સ્ફુર્યો
અને તે ધ્યાનસ્થ બની ગયો. વાત એમ હતી કે-એક
વખત સફગુરુનો યોગ થતા તેમની પાસેથી નવકાર મંત્ર
સાંભળ્યો હતો. ગુરુ મહારાજે તેનો મહિમા વર્ણવતા

રાજઋષિ સધાત્રી ગ્રહો, વિનરે શ્રેણિ રાય,
પ્રાણ મયા યા સર્વના, મુજથી કેમ લુપાય

યાત્રી ગટપટ મમાલ માહી, આત્રી માલ પાસ,
પાળીએ ફરી પાપિણી ભાટે, પૂરે મનની આગ !

જણાવ્યું હતું કે-જમે તેવા કપરા કાળમાં પણ તે સૌતું રક્ષણ કરે છે તેના પ્રભાવ અદ્ભુત છે, અચિંત્ય છે, તેના સ્મરણથી દેવો હાજર થાય છે. લયકર ઉપદ્રવો દર સુદર ભાગી જાય છે અને પ્રાણનાશક-ખતરનાક રોગો પણ મટી જાય છે. અરે ! આત્મા અજર અમર બની જાય છે.

અમર એ મહામત્રના માગસિક પદોનું સ્મરણ કરવા લાગ્યો. તેમા લયલીન બની ગયો એને હવે જીવન મરણની પરવા નહોતી. શુ બની રહ્યું છે તે જાણવાની દરકાર ન હતી. હું કયા છું ? તે પણ તે જાણી ગયો હતો. મન, વચન અને કાયા એમ ત્રિકરણયોગથી જ્યારે આત્મા પરમાત્માના ધ્યાનમા લીન બને, એકાગ્ર બને ત્યારે તે ધાર્થુ કરી શકે છે ખસ એવું જ અહીં બન્યું. સઘળા આહ્વાણો ભેગા મળી ‘ૐ દ્રઃ સ્વાહા,’ ‘ૐ દ્રઃ સ્વાહા.’ આદિ વેદધ્વનિથી વાતાવરણ શુજતું કરી જ્યા ખાળકને હોમવાની તૈયારી કરે છે, ત્યાં તો બનાવ કંઈ ઔર જ બન્યો. અશ્નિકુંડ સુવર્ણનું સિંહાસન બની ગયું અને અમરકુમાર તેના પર બેઠેલો સહુના જોવામા આવ્યો. તે જ વખતે ‘ૐ દ્રઃ સ્વાહા.’ ‘ૐ દ્રઃ સ્વાહા,’ ઉચ્ચારનારા આહ્વાણો પોતે જ ૐ દ્રઃ સ્વાહા થઈ ગયા. બધા લાખા થઈને ધરણી પર ઢળી પડ્યા.

બનાવ એ બન્યો કે અમરકુમારના નવકાર-મત્રના ધ્યાનથી તેના અધિષ્ઠાયક દેવનું સિંહાસન ડોલી ઉઠ્યું. અવધિજ્ઞાનથી નિહાળતા એ દેવને જણાયું કે એક નિર્દોષ ખાળકને પોતાના સ્વાર્થની ખાતર અશ્નિકુંડમા હોમવામા

આવે છે, એટલે તે જ લાગે ત્યાં આવી બહાઈ અને અમિ
 ટુડને સુવણનું ચિહ્ન મળનાની હીધુ તથા બ્રાહ્મણના ચત્તા
 પાટ તાગી હીરા તેણે મળના તને પણ ચમત્કાર બતાવ્યો
 તેને ચિહ્ન મળ નીચે પટકી પાડ્યા અને લોટી
 વમતા હજા આ તોઈ પ્રત્યક્ષ જોડી ઠીકા જુઓ જુઓ,
 પાપના દળ પ્રત્યક્ષ મળે છે પાપનો ઘડા ફૂટવા વગર
 બહોતો નથી જે જીવનનું જૂરુ કરે તેનું જ જૂરુ
 વાપ છે જે જીવનને માટે જાગ જો છે તે પોતે જ
 તેમા પટકાર પડે છે જોયું ? નાનું કેના પટકાર પડના ?
 નહીં ! આ બ્રાહ્મણની ગી વલે રડે ? જુઓ, જુઓ આ
 બાગડ કેટલા પુણ્યગામી છે ? અરે નાહો ! તેના ચંપુ
 હમણની પ્રત્યક્ષ, નરિત્ત જવાબ મવા સમતે આ હજી
 આમાન બાગડ નથી' પટકી પડીની નિનત્રીસી અમનુમાન
 નવકાર-મનનું સમજાવ કરી નાના મગ ઉપર પાણી
 ઝાડ્યું છે તે માગત મંડીન ઠીકા થયો અને આનંદપાત્ર
 જોવા લાગ્યો

અમનુમાની પોષાળજનાતા નિહાળી જો તને
 જે હો વનનાદ આપવા લાગ્યા

મનનની એ જ સજ્જતા છે કે જૂરુ જનાનું
 પા પાત્રુ જુવું' એ વળત એ જતા અમનુમાન
 નવકારને માગતા કરી મનુ જાન જોન વિનવી રહ્યો જતા,
 'અ મને કઈ મરણો મને કોઈ-મરણો' પ કાઢ્યો

ન બચાવ્યો. પરંતુ તે બધા અત્યારે અમરને વિનંતી કરી રહ્યા હતા કે ‘હે કુમાર ! સહુના પ્રાણ બચાવો. સહુના ગુનો માફ કરો.’ આ વખતે અમરકુમારે પચપરમેશ્વરનું ધ્યાન ધરી લાભા ટાટ થઈને ફુંકી જેમ પહેલા બ્રાહ્મણના અંગ ઉપર પાણી છાટ્યું કે તે પણ ઊભા થઈ ગયા અને સર્વત્ર જય જયકાર વર્તાયો.

મહારાજ શ્રેણિ કે વિચાર્યું. ‘જે આ બાગક ન હોત તો આજે બધાનું આવી બન્યું હતું. સૌ યમધામે સીધાવી ગયા હોત. ખરેખર ! તેણે બધાને નવું જીવન આપ્યું છે અને તેમણે જે હાથ જોડી ઉપકારનો ચત્કિચિત બદલો વાળવાની ઇચ્છાથી અમરકુમારને વિનંતી કરી કે ‘કુમાર ! હવે આ રાજપાટ તમે—ચંહણ કરો, તમારા ઉપકારનો બદલો વાળ્યો વળે તેમ નથી. અમારો ગુનો માફ કરો.’

પરંતુ ઉત્તરમા અમરકુમારે જણાવ્યું કે ‘મહારાજ’ રાજપાટની મને જરૂર નથી મે સમગ્ર વિશ્વનું સ્વરૂપ જોઈ લીધું છે. આવા સ્વાર્થી સસારમા હવે ખૂચી રહેવું મને એક ક્ષણ પણ ઉચિત લાગતું નથી આ બધી માયા ક્ષણિક છે વિનશ્વર છે સૌ સ્વાર્થના સગાં છે. સાચા તારણહાર ને આધાર એક જ ધર્મ છે. માટે તેનું શરણું ચડી હવે હું મારા આત્માનું કલ્યાણ કરીશ.’

જ્યારે આત્માને સસારની સાચી સ્થિતિનું જ્ઞાન થાય છે ત્યારે હીરાના હાર. મોતીની માળા, દેવાગના જેવી રૂપવતી લલનાઓ અને ઝાકઝમાળ રાજમહાલયો, આ

બધુ ચ તુ'જ ભાને જે એટલે તે જ ક્ષો અમરકુમાર ત્યારી
 ચાલી નીકળે જે અને પચમુષ્ટિ લોચ કં જે આ વખતે
 તને નતિ-મળ જ્ઞાન વાય જે કે જેના પ્રભાવથી પ્રત્ન
 ભવો નેઈ ગઢાય છે મમકુમાર માથા અણગાર બને
 જે માથો ત્યાગી બને છે, હવે એને છવન-મરણની
 પચા નથી, હવે એને કળીય ઇન્દ્ર નથી માત્ર તમન્ના જે
 આત્માનુ હીર પ્રગળવવાની, આત્માનુ જવાહીર ચમકાવવાની
 અમકુમાર રમગાનબમિ ભાલી સીવાન્યા અને ત્યા
 યાનમા ક્ષીન બન્યા હવે એમને ભૂત પીગાન્ય કે કુ
 જગની નતનનેનો ભય નથી, હવે નથી એ નિભય બન્યા
 , અગ બન્યા હ અને પોતાની માવનામા તત્પ
 બન્યા જે

મમરકુમારના માતાપિતા બાગડને વેચીને ભાગ
 ભાગ મુગા, હવે આના તેમની પુત્રીનો પાત્ર નથી
 ઉત્તાલી મારે નો નજનો ભેગા થયા જે આનદકલાવ કરી
 નદા જે ધન્ય ભાગ્ય અને વન્ય ઘડી મનાવતા તેઓ પ્રોકુ
 મુગા નવજનોને નેચી આપે જે અને ઘાતુ ખરુ જની
 નમા દાત્ર

એનામા 'મા ! મા !' પાકાન્નો એ બાગડ ત્યા
 નેડી પ્રાપ્યો અને કહેના જાગ્યો કે-મા ! મા ! મમના
 તો છવતો જે, નત્ર પ્રત્ર નો એના ચળો આળો જે હ
 અમિ પુજાઈ ગયો અને અ તો ચાલી નીચ્યો, પણ
 માતાને ગળે એ વાત કેમ ઉત્ર ? તેને તપાન કરી

તપાસના અંતે બનેલી સર્વ હકીકત બાણી લીધી અને તેના હૈયામાં શૂળ ભોકાય તેમ અપાર વેદના થવા લાગી. 'હાય ! પીટયાને અગ્નિમા હોમવા મોકલ્યો, તો ચ જીવતો રહ્યો. હવે આ બધું સોનું રાજા પાછું માગશે તેનું શું ?'

એને તો ધનની પડી હતી, બાળકની પડી ન હતી. હૃદયમાં દયા કે કરુણાનો અંશ પણ ન હતો, એટલે પોતાનાં ધનને જ રડી રહી હતી. એમ કરતા રાત્રિ પડી, બરાબર બાર વાગ્યાનો સમય થયો. સર્વત્ર ઘોર અધકાર છવાઈ ગયો. એવી કાળી રાત્રિએ અમરકુમારની માતા કાળું કૃત્ય કરવા તૈયાર થઈ. હાથમાં છરી લીધી, તેને ઘસીને બરાબર અણીદાર કરી અને શમશાન ભણી પગલા માંડ્યા.

આમ તો સ્ત્રીઓ ધોળે દહાડે એક કાગડાના સ્વરથી ડરીને દૂર ભાગે છે અને આવી ભયંકર ઘોર અધારી રાત્રિએ નિર્જન જંગલ ભણી ચાલી નીકળવું, એ કેવું સાહસ ! બરેબર સ્ત્રીઓના ચરિત્રને મોટા મોટા માધાતાઓ પણ કળી શક્યા નથી ! એ તો કમ્મર કસી નિડર થઈ. શમશાનમાં પહોંચી ગઈ કે જ્યાં અમરકુમાર ધ્યાનસ્થ બિભા હતા. તેમને જોતાં જ તે હુઝાર કરવા લાગી. 'રોચા અહીં ઢાંગ કરે છે ? ફીક છે, તેનું પરિણામ તને હમણા જ બતાવું !' એમ કહેતી છરીને ચુબીને અમર મુનિના ગળા ઉપર ફેરવવા લાગી. પરંતુ તેઓ અપૂર્વ ધ્યાન સાગરમાં ઝીલી રહ્યા છે ! તેમને શત્રુ-મિત્ર ઉપર સમભાવ

'એ, હવે મનની પડના નથી ! એ ત્યાગી આગળ મરવું
 છોડોને ખમાયે છે અને પદ્માત્માના ચાનમાં નગરુદ
 બન છે માતાએ જન્મ ઉપર હજી ફેરી તેમનું
 પ્રાપ્તિએ ઉડી ગયું પણ ગુણ વ્યાનના બળે તેઓ
 જાનમાં દેવોડમાં ઉત્પન્ન થતા હતા જાવીશ નાગને
 પમની ઉત્કૃષ્ટ આયુરુચિ છે, જ્ઞાના નાવો અને નુષો
 અપાન હ ત્યાના ફેરી મુખોને અનંત વરો મુખી ભોગવી
 અમનુષ્માનો માર્ગ મ વિદ્યે મેરમા જન્મ હડ,
 મનુષ્યજન મેગરી ચાલિ અગીડાન હડી, પ્રતિષ્ઠાને
 અપારી, નેરગનાન અને કેરગદગન વડી, મતે માથન
 સામમા બિનજયો તેમને આપ પી ભૂતિ ગતિ વદના હો !

વનની માતર જાગના, અંતે ! એ ત્યાગી મળ
 મા ના પ્રાપ્તિ હડ મજગની માતા ઘડવાની દોડી લય
 હ કે મને દાઈ નેઈ ન હ પણ, પાપ પીપળે બનીને
 પોમાન હ દાગી દુગી આપ હી દુપની નહીં એ નાથે
 જતેડી પનાન વતા બળી હાપ વાતા રજ છે માર માડી
 વડાને પડી પાડે અને મડી ખાય છે મા રીતે તમા
 મનની મુન મનમા જ ની જાય હ મને માર પાપના
 પનિાને જ જુડી નાનીના ઉપન વાય છે કે નવા
 બારી ! જગત્પતિ જડી ઉત્કૃષ્ટ આયુરુચિ , અને
 પ્રયોગ મા, અતિ રવક છે નાગમન પાપ મુક છે
 મેરા પાન હ માર જ્ઞાનમા અનંત વસા નુડી રે
 આમા છે મેરે ભામે સામ મન દુખે ભાવે માડ

હમતાં હસતાં અનેક પ્રકારના પાપકર્મો કરતાં વિચાર કરે છે જેથી પાછળથી પસ્તાવું ન પડે. એક મહાપુરુષ કીક જ કહ્યું છે કે—

“જય સમય ચિત ચેતીએ
ઉઠ્યે શો સતાપ ?”

નવકાર મંત્રનો અપૂર્વ મહિમા જતાવતી આ કથા આહોં પૂરી થાય છે અને આપણને ભવ્ય સદેશો આપતી જાય છે કે જે જીવનને સફળ બનાવવું હોય તો સદા નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરે. આ જગતમા તેના જેવો પ્રતાપી અન્ય કોઈ મંત્ર નથી. આ વિશ્વમા તેના જેવું કોઈ સળંગ સાધન નથી.

તત્ત્વકાર-इक अक्षर पाव फेडेइ सत्त अयरान
पन्नासं च पयेण पगमय सागर समगेण ॥

સાત સાગરોપમ મુદ્રી નરકમા નારકીનો આત્મા જેટલા પાપ કર્મોને જપાવે, તેટલા પાપો નવકાર મંત્રનો એક અક્ષર જપવાથી ખપે છે અને એક પદના જપથી પચાસ સાગરોપમ જેટલા અને સંપૂર્ણ નવકાર મંત્રના જપથી પાચસો સાગરોપમ જેટલા પાપ ખપે છે.

શ્રી ગજસુકુમાળની સજ્જાય

દાણ પહેલી

(ચાલ-નીર જણ મેરે લિગે ભાયા)

ગજસુકુમાળ મહાવંગી બાળવયે ધયા મયમરાગી
વદન હો ડોટિ વાગ મુનિવગ વદન હો

દારામનીમા પ્રભુજી પવાયા,

ભગ્ન જનોના કાગ્ન માર્યા,

તાર્યા કોઈ નગનાગ પ્રભુએ તાર્યા ૧

વાળી મુગી શ્રી નેમ પ્રભુની ત્વાગી વરાની જાગી લગની
દ્રીધી માતને વાત કુનગ દ્રીધી ૨

વરાળ મુગી દુવગના માતા, મરજી પામી પામી અગાતા,
નયમે અરતા નીલ માતા નયમે ૩

દશનવર્ણ સુકોમળ કાયા ગજવલવની શીતલ દાયા,
ચાગિ આગધાગ કાલ આગિ ૪

ચાવના વોડ ચળા મીલગતે પાય મગરાતે ગિર ઉધાડે,
પગિ કેમ સગરા ? ના પગિ ૫

માગ ની માતા નમાને જનમ-મનગધી કોલ ઉભા ?
મુજગ ના ગુણ તલ જાના મુજગ ૬

શિર માટીની પાળ બનાવે છે, અંગારા ખેરના નાંખે છે;
 નથી રોષ જરા મનમાં કરતા, મુનિ સંયમરસમાં મહાલે છે.
 [સમતાં ભાવમાં રમતા ગજહુકુમાળ મુનિને ક્વળવાન થાય છે]

ઢાળ ધીછ

(ચાલ-આનંદ આનંદ ખૂમ છાયા)

- ઢાગમતી નગરી લાગો નીક્ષા ઉત્પવ મહાગો
દેવરી ઠે લેની માતા કૃષ્ણજી લેવા ઠે બ્રાતા,
વૈભવમા નહિ રગાતા નીક્ષા ૧
- કૃષ્ણજી ચાલે ન્ત્ર ધરી, ગીત ગાવે મગી સુદરી,
ગળગારી મારી નગરી નીક્ષા ૨
- ઢાલ નિગાન નગાગના મધુર મધુર મુર વાલના,
ગ્રોમે ગજમુકુમાળ ઘણા નીક્ષા ૩
- ગજમુકુમાળ ગ્રહે નીમા, વિનય ધરી લીધી શિક્ષા,
મરિ ડવની કરતા રક્ષા નીક્ષા ૪

ઢાળ ત્રીછ

(ચલ-મે પ્રભુ ચરણોપરી દાસી ર)

- શિર આપ પરી શ્રી જીનવગ્ની
મુનિનાજ રમગાન નિધાવે ઠે
- ત્યા કમ કડીન કંઠ કાપના
મુનિ કાઉમગ્ગ વ્યાન લગાવે ઠે,
- જ્યા વાપ વનુ ન્ત્ર ગ્રામી વને
નગી કામી બન પિગાચ વને
- ત્યા માનમા મુનિના કમ ન્ત્ર મુનિનાજ ૧
- યા નોમિન નન્ત્ર ગાવે ઠે,
મુનિ પખી ને વારાવે ઠે,

મુજ પુત્રીનો ભવ વણસાળ્યો.

હવે અહીંઆં ઢાંગ મચાવે છે. ૨

શિર માટીની પાળ બનાવે છે.

અંગારા ખેરના નાંખે છે.

નથી રોપ જરા મનમા કરતાં,

મુનિ સમતા રસમાં મહાલે છે. ૩

છે સસરો કેવો ઉપકારી.

જેણે સુંદર પાઘડી બંધાવી;

એવી ભાવના મનમાં લાવે છે,

શુભ ધ્યાનશુ તાત લગાવે છે. ૪

જ્યાં ગ્રામડી ચટચટ તૂટે છે,

ત્યાં હાડો ફટફટ ફૂટે છે;

ધનધાતી કર્મ વહૂટે છે.

મુનિ કેવળ લક્ષ્મી લૂંટે છે. ૫

અંતકૃત કેવળી મુક્તિ પામી,

વર્યા શિવરાણી અવિચલ ધામી.

એવા મુનિવરના ગુણગાન કરો,

બ્રહ્મ પુણ્ય તણો ભડાર ભરો. ૬

સરિશેખર લખિધસૂરીશ્વરનાં.

પદ્મપદ લક્ષ્મણસૂરીશ્વરનાં,

પદ્મરેણુ કીર્તિવિજય રચનાં,

ગુણ ગાઈ કરો પાવન રસનાં. ૭

ક્ષમાભંડાર શ્રી ગજસુકુમાળ મુનિ

૧

ફેવકી માતા માળે ઠંઠક અન્વન્ધ જગત્તા હતા લમણે
હાથ ઠંઠ ચિંતાનુર વદને ઠંઠક અગમ્ય-અગોચર નિચારમા
ન્તબ્ધ બની ગયા હતા તેમનું મુખકમળ કરમાયયા પુષ્પ
જેવું નિ-તેજ લાગતું હતું

તેટલામા શ્રી કૃષ્ણજી ત્યા આવી પહોચ્યા, માતાજીની
ખિન્ન-અતિ ખિન્ન દગા નિહાળી એમનું હય ખગમળી
ઉચ્ચ માતાજી 'કેમ શુ થયું ? કના વિચારમા ? માન્યા
ઉત્સ કેમ લાગે છે ?' કૃષ્ણજીએ પૂછ્યું

'જેમ ! સાત માત પુત્રોની માતા થવા છતાય એક પણ
પુત્રને હું રમાડી ન શકી, એ જ વાતનો મને જેદ છે'
ફેવકીજી બોલ્યા 'માતાજી ! એમા જેદ કરવાની ડર્ડ જરૂર
નથી, તમે ઠહો તો હું પોતે એક નાનો બાળ બની તમારો
જોજો ખૂદવા અને તમને આનંદ આપવા તથા છુ'
કૃષ્ણજીએ જણાવ્યું મને તન્ત જ તેમનો નાના બાળનું
કપ લઈ માતાનો જોજો ખૂદના માથો ઘડીકમા રહે કે,
ઘડીકમા હને કે, ઘડીકમા એ વસ્તુની માગણી કરે ,
ઘડીકમા ગીજી વસ્તુની માગણી કરે , એ રીતે માતાને
એવા પજવ્યા, એવા પજવ્યા કે માતા કદાચી ગઈ

છેવટે કૃષ્ણજીએ અહમની તપશ્ચર્યા દ્વારા દેવતાનું આરાધન કર્યું, દેવ પ્રસન્ન થયો. વરદાન માંગ્યું અને એક પુત્રની પ્રાપ્તિ થઈ. તેનું નામ ગજસુકુમાળ પાડ્યું. સુકોમળ કાયા. તેજસ્વી લબ્ધ લક્ષ્મી. પ્રસન્ન વદન. ગજગામિની ચાલ. આ બધા કારણે તે સૌને ખૂબ ગાલો થઈ પડ્યો.

માતા દેવકીજી તેને રમાડી રમાડી ખુશી થતાં હતાં. માતાના મનોરથ પ્રભુ થતાં કૃષ્ણજી પણ ખુશી જણાતા હતાં. બીજના ચંદ્રમાની જેમ ધીમે ધીમે ગજસુકુમાળ વધવા લાગ્યા. તે વખતે બાળપણમાં વિવાહ થતા. એટલે ગજસુકુમાળના વિવાહ એક રાજકન્યા સાથે અને બીજી સોમિક બ્રાહ્મણની પુત્રી સાથે કરવામાં આવ્યા.

: ૨ :

એકદા પૃથ્વીતલને પાવન કરતા, જગતના જીવોનો ઉદ્ધાર કરતા. બાવીશમા તીર્થ કર લગવાન નેમિનાથનાં ચરણક્રમણથી દ્વારમતિ નગરી પુનિત બની. લોકો ટોળે વળી તેમના દર્શને ઉમટ્યા. રાજા-પ્રજા તમામ નગરવાસીઓ તેમનાં દર્શન કરી નિજને ધન્ય માનવા લાગ્યા. લગવાન નેમિનાથે અમીરસ ઝરતી વૈરાગ્ય નીતરતી વાણીસરિતા વહાવી. કૈંક લબ્ધજનો તેમાં નિર્મળ બન્યા. ગજસુકુમાળનું હૃદય પણ વૈરાગ્યથી ભીજ્યું. તેમને સસાર અસાર ભાસ્યો, રાજવૈભવ તણબલા જેવો તુચ્છ જણાયો. બધુંય વીજળીના ચમકારસમું ક્ષણિક લાગ્યું. અને તેમણે માતાપિતાને આ વાત જણાવી.

ગજમુકુમાળની વાત ત્રણો મુખતા જ માતા દેવકી મર્તિત બન્યા, ચદનના ગળણા જાટયા, ત્યાં ઠંધક ચેતના માવી માતાએ ગજમુકુમાળને ઘાડ ઘાડુ મમળાએ (જેટા) જા ઠંધ જોડરાના જેવ નથી મા ઠંધ મતાકુકીની રમત નથી, આ તો મહા દિન અને વિઠલ માર્ગ છે મીળના હાતે વોળના ચળા આવના જેવી આ કહિનતમ હુકીકત છે ગજવૈભવમા તુ ઉગ્ગેવો કહીય તે ધરની ઉપર પગ મુક્યો નથી, તડકો ગયો નેયો નથી, ફૂલ જેવી તારી કોમળ ઠાયાત્રી-પિહાન કે લોચાદિ ઠાંગે કેમ મહન થશે ? ગજ નરી નરી રાનગીઓ આખનાર ધર ધરના લૂખાસના ભોજન કેમ આગળી-ગાગે ?

જગલોમા પ્રનામ કરવો, વાઘ-પડનો ભય, કાળા ઠાકરાનું ઠંધ, તાઢ તડઠાનું કંધ, આ બધા ઠંધો આ મુકુમાળ કાયાવી કેમ મહાશે ?

‘જેટા ! પિચાર ઠંધ’ દેવકીજીએ પુત્રને મમળતવતા નહ્ય ઉત્તરમા ગજમુકુમારે જણા યુ ‘માતાજી ! હું આપનો પુત્ર છું, ભગવાન નેમિનાયનો બાતા હું, ધિય તુમમા ઉત્પત્ત થયો છું કેમ મલન નહિ કરી ગયું ? અનુચ હમતે મુખે સહન કરીગ

માતાજી ! નારકીના પોર તુજો માગળ આ રથમના ઠંધો ગી રીજાતમા ? આ જ અત્માએ નન્કના અનેરા ઠંધો, ત્રાની ત્રીન નવાઓ અને પોર ચાતનાઓ અસખ્ય ર્યો મુધી પરવગળા; મલી ૭ નરકના દુજો નામે આ

અને મારી પુત્રીનો ભવ શા માટે બગાડ્યો ? જરૂર તો આ દુષ્ટ કાર્ય કર્યું છે અને મને ભયંકર ગુઝવણુમા મંત્રી દીધો છે. તો હું પણ તને કંઈક પરચો બતાવું !'

માણસ જ્યારે કોવાધ બને છે ત્યારે તે હિતાહિત કે કાર્યાકાર્યનો વિચાર કરતો નથી. સોમિલની પણ એ જ દશા થઈ જાણે, પર્વભવનું વેર ન વાગતો હોય તેમ તેણે ગજસુકુમારના માથા ઉપર મારીની પાળ બનાવી અને નજીકમા બળી રહેલા જેરના લાકડામાથી કેટલાક અંગારા લાવી તેમા નાખ્યા. હા ! હવે તને બળર પડશે કે બીજાને દગો કેમ દેવાય છે ! ઓ દુષ્ટ ! તારા જેવાઓની તો આજ દશા થવી જોઈએ. અને સોમિલ ત્યાંથી ચાલતા થયો.

મસ્તક પર જેરના અંગારા પડે તો ભલભલા માણસ કંપી ઉઠે. ત્રાસી જાય અને યેન કેન પ્રકારેણ તેને દૂર કરે ત્યારે જ શાત થાય. પણ ગજસુકુમાર અણુગાર સ્વસ્થ રહ્યા શાત રહ્યા, ધ્યાનથી જરા પણ અલાયમાન થયા નહિ. તે પોતાના આત્માને કહેવા લાગ્યા. 'હે આત્મન્ ! તું શરીરથી જુદો છે, ઇન્દ્રિયોથી જુદો છે. આવા શરીર તો અનંત મળ્યા અને અનંત ગયા, છતાંય તારા ભવભ્રમણનો પાર ન આવ્યો. તો હવે એ ભવભ્રમણનો અંત લાવવા નિશ્ચય કર્યો છે તો એ નિશ્ચયમા અડગ રહે, અડોલ રહે. હે આત્મન્ ! તું અનંત શક્તિનો ધણી છે. આ ઉપસર્ગને બરાબર સહી લે એમા જ તારું કલ્યાણ છે. સામાન્ય સસરાઓ પચાર-સોની પાઘડી પહેરાવે છે, પણ આ સસરા કેવો ઉત્તમ કે તેણે શિવ-

રમણીને વડી સકાય તેવી અમન્યપાવડી પહેરાવી ? આ
ગીતે તેઓ માત્માનુ મનુશાનન કરવા લાગ્યા અને અનિત્ય
ભાવના ભાવવા લાગ્યા એ ભાવનાના જોડે તેઓ અનુ-મે
શુદ્ધ આનંદ આક્રમ્ય થયા

જેમ વાળી શેઠાય અને રૂટરૂટ રૂટે તેમ શ્રી ગજ
મુકુમારની ખોપડી રૂટરૂટ રૂટવા લાગી હતી તથા તેઓ
આનંદમાં નિથન હતા

હેની મનુષ્યમનમતા ! કેરી અતોડ સમા ! મનુમિત્ર ઉપન
પણ મમભાવ ! હત્યા કરનાર ઉપન પણ દનાભાવ ! હેની
અમી પ્રિય ! કેવી અમ પ્રિય ! આત્મા જ્યાં મનુમિત્ર ઉપન
મમભાવ કેળવે છે, અમ પ્રિય અને છે, ત્યાં પન્માત્મપદની
નજીક પહોંચી નય છે એજ ઉચી દગાએ શ્રી ગજમુકુમાર
મુનિ પહોંચ્યા અટલે આ ધાતિકર્માનો સ્વયં વયો અન
કેરગનાન પ્રન્ટ પ્રયુ પડી માયુષ્યાદિ આ ઠમો પણ
બગીને બાગ વગ અને તેઓ મતકૃત કેરગી બની,
ગાંધત ધામે મીવાંચા, જ્યાં નથી નેજ નથી શોડ, નથી
ભય કે નથી ચિંતા, નથી કાઈ જાનની ઉપાધિ કે નથી ડોડ
જાતનિ પીજ એના અનત-અક્ષય-અવિનાશી-ગાંધત-
વામના હાને માટે તમનો નામ થયો

બીજા નિવનની મનાં શ્રી કૃપાનાનુદેવ પોતાના
પન્નિવાન નામે ભગવાન નેમિનાથના દગન ગયા ત્યાં મૌ
મુનિવગન પાવશી વાઘા, પણ ગજમુકુમારમુનિ નેનામા
ન માંના, આ દૃષ્ટાંતે પ્રભુન પ્રયુ 'ભગવન્ ? ગજ

સુકુમાળ મુનિ ક્યાં છે ? ભગવાને જવાબમાં જણાવ્યું;
 ‘એ એમનું કાર્ય સાધી ગયા,’ કૃષ્ણજીએ ‘પૂછ્યું-‘શી
 રીતે ?’ એટલે સઘળીય ઝીના ભગવાને જણાવી. એ હકીકત
 સાલળી કૃષ્ણજી વગેરેને ખૂબ દુઃખ થયું. કૃષ્ણજી રડતાં
 હૃદયે ઘર તરફ પાછા ફરતા હતા. તેટલામાં જ ફરથી
 સોમિલ બ્રાહ્મણે કૃષ્ણજીને જોઈ લીધા અને તે ગભરાણો.
 કૃષ્ણજીના લયથી ત્યાને ત્યા જ તેના ગ્રાણ નીકળી ગયા.
 કૃષ્ણજીએ તેને આળી નગરીમાં ખૂરી હાલતે ફરવ્યો અને
 ઉદ્ધોષણ કરી કે-‘જે કોઈ ત્યાગી મુનિની આશાતના-
 અવહીલના-કરશે તેના આ હાલ થશે.’

સૌ ગજસુકુમાળ મુનિવરની ક્ષમાના અને એમની
 અપૂર્વ સમતાના વખાણ કરવા લાગ્યા.

ધન્ય છે એ મહામુનિ ગજસુકુમાળને કે જેમના
 મસ્તક ઉપર ધગધગતા ખેરના અગારા ભરવામાં આવ્યા.
 છતાં ય-સ પૂર્ણ સમતા ભાવમાં રહ્યા અને કેવલ
 જ્યોતિને વર્ષા

ક્ષમાના ભંડાર ગજસુકુમાળ મુનિને આપણાં કોડો
 વદન હો.

કર્તવ્યના સ્વીકારમાં ભીતિ કદી કરવી નહિ.
 પાપી તંણાં સહવાસમાં નીતિ કદી તજવી નહિ.
 નિદા કરે ખોટા જનો તેથી કદી ડરવું નહિ.
 ધારેલ સત્ય વિચારથી પાછા કદી ફરવું નહિ.

શ્રી ઝાઝરિયા મુનિવરની સજઝાય

પ્રથમ ઢાળ

(રાગ-પ્રભુના પગને પગને ચાલ્યા જાય છે નરનાર)

કેની અજળ જાજળની વાતો, બનતી આ મનાર,
 ઝાઝરિયા મુનિવરની વાતો, માણજો નન્નાર
 પછંકાણપુર નગરનો નાત, મડર નજ છે નામ,
 મદનનેના ગણી છે જેની મદનપ્રહ્લ મુત નામ ૧
 ઠાઠમાઠરી માત-પિતાએ, પરણાવી મુખદાર,
 કેપ જલા સરખી ગોભે, એની બરીગ નાર ૨
 જાત જાત ને જાતજાતના, ભોજન ડગ્તા નીત,
 પોઢી પલગે મુપતો એ તો, મધુ- મધુર મળીત ૩
 જગમહેનમા મધુના ગાજે ઝાઝરના જણકાર,
 ફેની મુખ વિક્રમતો એ તા, વલવનો નહિ પા ૪
 મિટ્ર-મહોત્તમ ડગ્વા ડાણ, જાતા મૌ ડગ્ગાન,
 ત્યાગી વિરાગી મુનિવર પેખ્યા, ધરતા પ્રભુનુ વ્યાન ૫
 ચરણકમલ વની મુનિવરના, મુજતા મૌ આખ્યાન,
 અમી-મકેના જગ્યા જગ્તા, ડગ્તા પ્રીતે પાન ૬
 આ મના- અમા- ખજેખર, ચારવિયો પગ્યા,
 શણનિનય- તન વન નેમન, જ્યુ વિજગી ચમડા ૭

ધાણી મુણી મુનિવરની દિલમાં. ઉપન્યો ઝૂળ વેરાય;
ત્યજી બત્રીશે નારી એણું, સઘળું દીધું ત્યાગ. ૮

ઢાળ બીજી

(ચાલ-છોડ ગયે ગિરનાર...મેરે નાય)

બન્યા બરા અણુગાર વંલવ વિલાસો છોડીને,
છોડી બત્રીશ નાર સંસારથી મન મોડીને....
શિયળ સન્નાહ પહેરી છે જેણે યૌવન વય મોબર;
તપ જપથી મુનિ કાયા દમતા, સમતાના ભંડાર.
(મુનિ) ૧

ત્રંબાવતી પુરી પાવન કીધી, કરતા ઉચ્ચ વિહાર,
નામ જપંતા પાપ બપે છે, દર્શન દુઃખ હરનાર.
(મુનિ) બન્યા. ૨

ધગધગતા અગારા સરળી ધરતી તપતી ત્યાંય;
બરે બપોરે ગોચરી જાવે, ઝાઝરીયા મુનિરાય.
બન્યા. ૩

ઢાળ ત્રીજી

કુહા

પતિ જેનો પરદેશ છે, એવી વિરહી નાર,
બળી રહી અંતર વિષે, પડે ન એન લગાર ૧
મનગમતો નર નીરબતી, ગોખે બેઠી નાર,
મનના મનોરથ પૂરવા, સોળ સજી શણુગાર. ૨

(ચાલ-આવા તુજ દત્તાર પ્રભુ તીર અને કે દિયે)

તેગી ચા-યા તય નગરમા ગાએ ગેરી ના,
 ની-ખી ની-ખી હ-ખી હરખી, હયે પાનવા- તેગી૦
 ડપ ડપાળી મૂર્તિ આવી ગોલે ભાલ વિગામ,
 કામાતુ- બની કે એ તો મુનિવર ડપ નિદામ,
 વન્ય ધડી ધન્ય દિન્ય માળે, વન્ય મકામ મવતા- તેગી૦
 હામીને કહે અટપ ન તુ, મુનિવ- તેડી લાવ
 ન-ન નભાવ મુનિશ્રી પધાયા, નાડી જેવે દાન,
 હારભાન ને લટકા ચડકા, કળ્તી વા-વા- તેગી૦
 ઠાન બવ ઠર્યા તોલીએ, દામી નીડગી બાહા,
 યાગ ભડી મોહકનો ડાબી, ડપ રતા નાર
 નયનકન તીખા બાપ વીંધતી કામળગા- તેગી૦

ઢાળ ચોર્યા

(ગમ-એક દિવસે કુકડે દત્તાર વચે)

આગાલીયે માજ પવાનન, મુજ વિગડી નીકાનને,
 આ દામીને નીકાનને, મુજ દિનતડી મવધાનને ૧
 ધન નેળન મહેવની નેન અને ચીનતની માજ ડાવેન,
 નિચી મમૃત-નની દિડી, અત-ની આ । બુઝાવાન
 તમ મેવા વચે ડોતારી યો, હુ તનને ખુદાગામ ૥ ૩,
 યગી માગ મજી ગામ ૥ ૥ મને કધુ । ગીતા વચમકે છુ ૩
 નમી મીતે મુદ્દ આગા-અર્જ એમુજન આપ-વીધા ૥ ૧
 આ દમી નેડી દાનીના જાન ના હુખ મિગવાન ૥

ઢાળ પાંચમી

(ચાલ-તોરણ આવેા નમજી ચાલ્યા રાગ્ગલ ડવે રે)
 ચંદનથી પણ શીતળ વાણી. તે વારે મુનિ બોલે .
 ઊંચા કુળની તું છે નારી, લાજ મૂકી શું બોલે ?
 ચારી ચારી જે નર કરતા, આ ભવ અપયશ પામે.
 પરભવ તે નર દુ જ ઘણેરા. પામે દુર્ગતિ ધામે.
 ચિતામણી સમ શિયળ છંડી, કોણુ ઝહે નર કાચ ?
 સઘળા વ્રતમા એ છે મોટું. એમાં ન લાવેા આચ.

ઢાળ છઠી

દુહા

નારીના રગરાગમા. ચાલ્યા નવિ મુનિરાય,
 વિપ સમ જાણે વિપયને, ધન્ય ધન્ય મુનિરાય. ૧
 મુનિને મધ્ધમ જોઈને નારી કરે વિચાર,
 જગ સૌ મુજને જાણુશે કે. આ છે કુલટા નાર. ૨
 આશા નિરાશા થઈ જતા, દેતી મુનિને આજ,
 ખૂબીભરી શુકિત રચી, ખીછાવી એણે જાળ. ૩
 કામવશે થઈ આધળી, વળગી પડી તે વાર.
 પાડયા પગની આટીથી, વળગ્યું ઝાઝર ત્યાય. ૪
 જોર કરી નીકળી પડયા. મુનિવર ત્યાથી ખહાર,
 તવ પૂઠે પોકારતી, પકડેા આ અણગાર. ૫
 દોડી પાછી આવશે નાગણુ જેવી નાર,
 એ ખીકે ઝટપટ મુનિ, ચાલ્યા જાય ખજાર. ૬
 શીલ ખડે મુનિ માહરુ, હોજો તસ ધિક્કાર,
 નારીના પોકારથી, મચ્યો ત્યા હાહાકાર ૭

(ચાલ વીરચંદ્ર મેરે દિવસે ભાષા)

અરુણે બેઠો નૃપતિ નીરજે, નાગીના અવગુણને પેજે,
 નૃપથી જાણે વાત-લોકો નૃપથી જાણે વાત ૧
 દેશવગે નાગીને આ ચો મુનિપરનો જગમા જગ બચાચો
 ધન્ય હો કોટિના મુનિપર વન્ય હો કોટિવાર ૨
 ૮૪ વિહાર મુનિવન કરતા ડચનપુનને પાવત કરતા,
 પાળે શુદ્ધ આચાર, મુનિપર પાળે શુદ્ધ આચાર ૩
 ગોળે બેઠો ગાંતરાણી, મુખ વિલસે જે માનદ માની
 વંભવનો નહિ પાર, ભપતિ વંભવનો નહિ પાર ૪
 અરુણેથી જોતા મુનિ નીકા ગાળીના મન લાગ્યા મીઠા,
 બહેતી અશ્રુવાર નયો બહેતી અશ્રુવાર ૫
 નૃપતિ નીરજી કોપે ચનીયો, ગેપ અતિ અતરમા ભડીયો,
 નાગીનો એ જાર લાગે, નાગીનો એ જાર ૬
 રથવાડી નૃપતિ તથ જાવે મેવડ ઠાગ મુનિ તેડાવે,
 જોદાવે બીડી ખાડ, ભપતિ, જોદાવે બીડી ખાડ ૭
 ખાડામા મુનિને નખાવે મેવડને આણા ફગાવે,
 હડી ત્યો મુનિના પ્રાણ, અટપન હડી ત્યો મુનિના પ્રાણ ૮

ટાળ માતમી

હુહા

પગ્ગિહ આચો જાણીને, મુનિ મન હુપ અપાર,
 અવસર આવો નહિ મળે કડી જે આત્મ-ઉદ્ધાર ૧

કર્મા કર્મ સૌ ભોગવે, બીજનો નહિ દોષ;
બીજ તો નિમિત્તતા. કરવો ઘટે ન રોપ. ૨

(રાગ-આંસના ઘેરા અક્ષરે સૌની કામાણી જાંદગી)

તક અમૃલી સાંપડી. જીવનને દિવ્વળજે;
સમતા રસમાં ઝીલીને. પાપને તું પળાળજે. ૧
ખમાવી સર્વ જીવને, આલોવી સર્વ પાપને;
શરણુ ચાર સમરી લે. જાપી લે પ્રભુના જાપને. ૨
નૃપ આણાથી સેવકે. કર બ્રહ્મી તલવાર રે;
ગર્દન મુનિની કાપવા, થયા વળી તૈયાર રે. ૩
મુનિશ્રીના ગળા ઉપર, તીક્ષ્ણ અસિ ચલાવતા;
રમતા સમતા ભાવમાં, કેવળજ્ઞાન પામતા. ૪
ઘાતી-અઘાતી બાળીને. શિવપુરે સ્ત્રીધાવતા.
દર્શન-જ્ઞાન-ચરણુ સુખ, અનંત અનંત પામતા. ૫

ઢાળ આઠમી

(જ્ઞાનનાં એ દીવડાને વીરે અગમગ રાખ્યા રે)

સાધુમાં શિરોમાણી ધન્ય આઝરિયા મુનિરાયા રે.
સમતા રસના દરિયા તરિયા, ભવસાગર મુનિરાયા રે સાં
મુનિવરને ત્યાં ખડ્ગે હણુતા, વર્ત્યો હાહાકાર
ધરતી ને વળી વૃક્ષો કપ્યા. દેતા સૌ ધિક્કાર રે. સાં
લોહી ખરડયો ઓઘો સમગી, ગ્રહતી આમિષ જાણુ.
રાજદુવારે તે લઈ નાંખ્યો, ભગિનીને થઈ જાણુ રે. સાં
ખંધવકેરો ઓઘો નીરખી, લાગ્યો ખૂબ આઘાત,
સણીએ આંસુડા - સાર્યા, ભૂપે જાણી વાત રે. સાં

મુનિહત્યા કરી પાપણી એ, નિજઘર દેહી જાય,
વાઘજી વથમા મળતા એને, પાડી ફાડી ખાય.

[અમરકુમારની માતા મુનિહત્યા કરવાથી
મરીને છદી નરકે જાય છે]

અતિ અન્યાય જાણીને રાણી. અનશન કરતી ત્યાંય;
 ધિક્ધિક્ મુજ પાપીને હોજે. મેં કીધો અન્યાય રે. સાં
 મુનિવરની મેં હત્યા કીધી, કીધું ભારે પાપ;
 આંસુડા સારંતો રાજ, કરતો પશ્ચાત્તાપ રે. સાં
 વારંવાર ખમાવે ભૂપતિ. મુનિશ્રી કલેવર પાસ;
 પોકે પોક મૂકીને રેતો. દીલડું ખળ ઉઠાસ રે. સાં
 અનિત્ય ભાવના ભાવે રાજ, કર્મ કડીન દૂર થાય;
 સાચા દીલે ખમાવતા ત્યાં. કેવળજાન પમાય રે. સાં
 સકલ કરમનો ક્ષય કરીને. નૃપતિ મુગતિ જાય;
 એવા મુનિવરના ગુણ ગાતાં, જન્મ સદ્ગત દેખાય રે. સાં
 કોટિ કોટિ વંદન હોજે, આઝરિયા મુનિરાય,
 લખિલક્ષ્મણ કીર્તિ ગાવે, ભાવે શિર નમાય રે સાં

દશમામર્તિ શ્રી આઝરિયા

મહાપુરુષોના જીવનચરિત્રો મૂકનારે પ્રાપ્તને અપવં
જોધ પાઠ ગાયે કે, હૃદયમાં મનોજો પ્રકાશ પાવે છે
ખરેખર ! પુણ્ય પુરુષોના જીવનનો એક એક પ્રસંગ તબ
નાગજમાં જોના ખાતી જીવનગૌકને ગીવા નહીં નના બની
તપમાગચ્છી પાવે ઉનારે છે

ધુનિકામ પચ્છી જ્ઞાતી મકાય છે કે ભત્રાપણના
રાત્ર મહાગજલજો સામાન્ય નિમિત્ત મળતા વૈના ચગચ્છી
ગાઈ, વલવવિનાનોને રોકે માત્રી, ત્યાગના પુનિત પથે
પ્રયાણ કરતા હતા નહેન નિમિત્ત મળતા એમનો આત્મા
જગી ઉત્તો હનો મનક પચ્છા એકાદ નદેદ વાગને
નિકાગતા તેને થમનાજનો ન નમક તત્તન નાજપાનો
ત્યાગ કરી પુનને ગાત્રી મપલ કરી સ્વયમના પુનિત
પથે પ્રયાણ કરતા હતા કેવી સુખ પચ્છા ! કી ઉત્તમ
બાવના !

તેવાજ એક પુણ્ય પુરુષની ના મને માવજાતી ઉત્તિ
ધારી છે

પ્રતિજ્ઞાનપુ ના સકિમિડિડી જમનુ તુ માત્રી

જ્ઞાન મહેલાતો, ગગન ચુંબી-મંદિરો, વિવિધ વસ્તુઓથી ભરેલાં બજારો મનોરમ બાગ-બગીચાઓ. અને આંખને આંજ દે તેવું એનું અનુપમ સૌંદર્ય જાણે સ્વર્ગનો ટુકડો હોય તેવું ભાન કરાવતું હતું.

ન્યાયનિષ્ઠ ધર્મિષ્ઠ મહારાજે રાજાની આજ્ઞા સર્વત્ર અખંડપણે પ્રવર્તતી હતી. રૂપકળા નિધાન મદનસેના મહારાણીપદે બિરાજતા હતા.

સમય જતાં તેમને એક પુત્ર થયો, જેનું નામ મદનપ્રહ્લ પાડવામાં આવ્યું.

માતાપિતાને પુત્ર પર અનેરો પ્યાર હોય એ સ્વાભાવિક છે. લાડકોડથી ઉછરતો મદનપ્રહ્લ રાજકુમાર શિશુ અવસ્થા વટાવી યુવાનીનાં ઉંબરે આવી ઊભો. તે બાલ્યાવસ્થાથી જ સંસ્કારી હતો, તેનું જીવન ઉચ્ચકોટિનું હતું. રાજના ઘરમાં પણ વિરાગની ચિરાગ એનાં અંતરમાં અંગડળી રહી હતી.

સમય જતાં તેના લગ્ન લેવાયાં, બત્રીશ રાજકન્યાઓ સાથે અનેરો ઠાઠથી તેને પરણાવવામાં આવ્યો. અપ્સરા જેવી રૂપવતી રમણીઓથી રંગમહેલ અંગડળી ઉઠ્યો.

તેમની કેટલીક રમણીઓ તત્ત, વિતત, સુષિર અને ઘન એ ચારે પ્રકારનાં વાદ્યમાં વિશારદ હોઈને વીણા, મૃદંગ, વાસળી અને તાલાદિ વાદ્યો વગાડીને પતિના મનનું અદ્ભૂત રજન કરવા લાગી. કેટલીક રમણીઓ લય, તાન, અને મૂર્છના લેટોનું સુદર જ્ઞાન ધરાવતી હોઈને મધુર-

મુમુક્ષુ ગીતરમની જમાન પડી પ્રિયતમને પ્રમોદ પમાડા
વાગી તો કેટલીક શ્રીઓ હાવ, ભાવ અને વિભ્રમમા
મતિ દુગળા હોઈને નિવિવ પ્રજાના ન થો વરે નિજતાના
જ્ઞેયનું આડપણું ઠગવા લાગી

એના દુઃખમણોત્તમવનો મમય નજીક માળ્યો એને
નગના નગનાગીઓ નવનવા ગાગાર નજીકે નગર બતાર
ઉગાન ભણી નિહવા લાગ્યા અને મારે મળીને ગીતગાનની
ધૂન મચાવવા લાગ્યા

રાજકુમાર મદનપ્રકાશ પાડા ઉપરપના અળા-સમી બરીન
નવવધૂઓ સાથે એ ઉગાનમા મારી ચડ્યો અને ગાનતાનમા
ગુલતાન બન્યો

આ મમયે નજીકના ઉપવનમા જ એક ધ્યાનરુદ્ધ ત્યાગી
તપસ્વી મુનિ તેને જોયામા આ ના, એવે તેમજો બધી
આનદગીડા પડતી મરીને તે ભાળી પગ ઉપાડ્યો બરીન
નવવધૂઓ પણ પાડા પાડા ચાલવા મરી ત્યા જઈ
રાજકુમારે વિનમ્રભાવે મુનિને પ્રણામ કર્યા, મૌ પચ્છિનો
હાથ જોડી ભાવપ્રસન્ન ચત્રાનાને જોમી રાત્રી વાત્સલ્યનિવિ
રુણાના ભાગર મુનિને મૌને મીડી ગાળીથી ઉપગ માપવો
ગરુ થો

‘હે મનુભાવો મેં માળાગે માલગી ન મળ્યું છે
તેને નાથ જ્યાં વમની માનવતામા તારા બનવું
જોઈએ, કારણ કે ગરીબ એ હાલવારુ છે, રીવન એ
વિજગીના ચમકાવ નહીં મળિ છે, વનવન અન રાજ

વૈભવ બધું થ નાશવંત છે. ક્ષણવિનશ્વર વસ્તુઓની પાછળ આ આત્મા ગાંડો થેલો બની આ મહામૂલા માનવદેહને વેડફી નાંખે છે. કાદ્દપનિક અને તુચ્છ એવા બાહ્ય સુખો પાછળ પોતાનું જીવન ફના કરે છે. અમર એવા આત્માને ભૂલી જાય છે. પરિણામે આત્મા દુર્ગતિના દ્વાર ખાડામાં પડી અસહ્ય યાતનાઓ ભોગવે છે.'

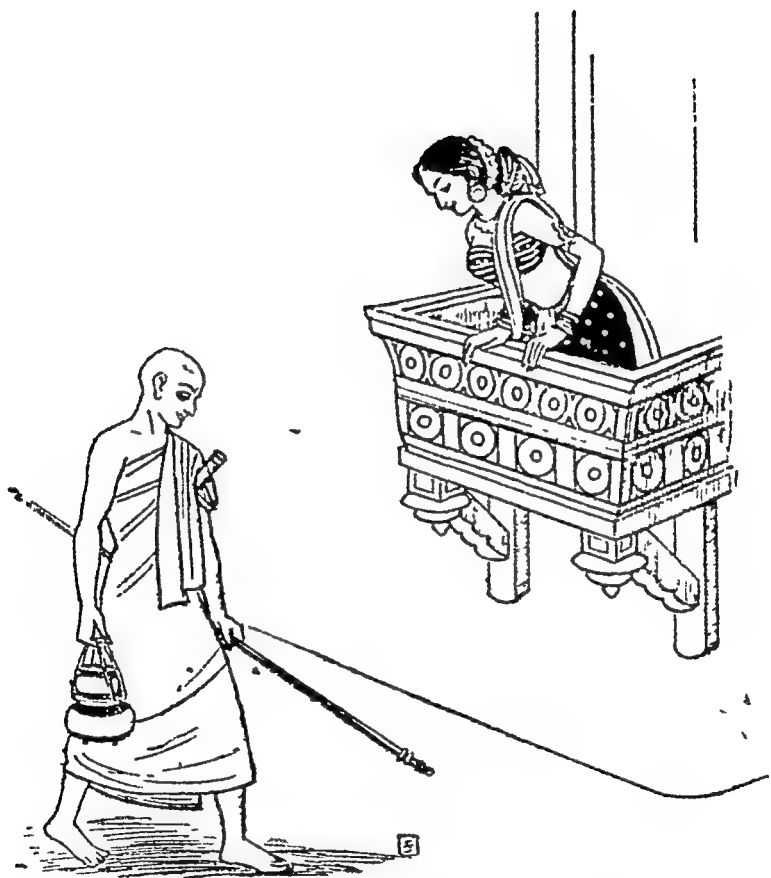
સાધુપુરુષની આવી હૃદયવેધક વૈરાગ્ય નીતરની દેશના શ્રવણ કરી રાજકુમારનું હૃદય વૈરાગ્યરસથી ભોળાઈ ગયું. તેને સંસાર અસાર ભાસ્યો. ભોગો નીરસ જણાયા બધું થે ક્ષણિક અને નશ્વર સમજાયું. તે જ ક્ષણે જેમ સર્પ કાંચળીને ફગાવી દે તેમ તેણે રાજવૈભવને તજી દીધો, સ્વજન-સ્નેહી-ઓને છોડી દીધા અને દેવાંગના સમી રૂપવતી બત્રીસ સ્ત્રીઓનો ત્યાગ કરી ત્યાગી અણુગાર બન્યા.

તપ-ત્યાગ તથા જ્ઞાન-ધ્યાનમાં ઉજમાળ બની તેઓ દુઃખશઃ ગીતાર્થ થયા.

એકદા એકાકી વિહાર કરતાં તેમણે ત્રંગાવતી નગરી પાવન કરી કે જે વૈભવવિલાસ તથા જાહોજલાલીના શિખરે પહોંચેલી હતી

મધ્યાહ્નનો સમય હતો. ધોમ ધળી રહી હતી. સૂર્યદેવ પોતાના પ્રચંડ તાપથી સૌને તપાવી રહ્યા હતા. એવા સમયે મદનપ્રહ્લમુનિ ઈર્યાસમિતિપ્રવંક ગૌચરી લેવા માટે રાજમાર્ગથી પસાર થયા.

અકામા ડાબેલી એ- સ્રીએ આ યુવાન મુનિ-ને
 ત્રેયા અને એ બાન બૂરી ગઈ જાર જાર નપવી પતિનો
 વિયોગ એને વિદ્વા જનારી રહ્યો હતો નિગ્લાન્નિવી અ
 બગી ની ની, કામનાના એને ભયક નતાવી ગી
 હતી તે નાનનાને તૃપ્ત કર્યા તે ગા- અકામા ડાબી
 મીને જુલ જુલ પુરુષોને નિગ્લાન્નિ હતી, પણ આ-
 ગુધી મનગમતા ઉરુપ મજ્યો નહોતો તે। માવેલો નિગ્લા-
 જાનરી આ થો ન જાય તે મા- તન્ત જ દામીને દોડારી
 મુનિને પાતાને ત્યા પનાવાનુ આમ તણ આપ્યુ અને
 મુનિએ વમલાગ ઢી તેને ત્યા પગવા માડ્યા, એવ
 ત મ નરિ-વના માનિનીએ ઢહુ થોગીના- ભોગને
 થોગ- આ યુવાન નય, માવા મુકોમળ દે- નુ નપ-
 તાના ઢહોરી ન-ના મા- ? જા- ? તમ તીત
 બુનો જ પ્રયલ કળને તન્ત પનાલ કળની આના ન મરી
 અમા કઈ બુકિમતા ? હુ આપના ઉપ- પ્રનન્ન હ
 આ નજમ-નાય જેવો નિગ્લાન્ન ગમલેલ, મા વનના હગના
 અન મા નમી આપના અગાની નેવા નના ખ- પગે
 તૈયા- ન જમનની કામગ નના ઉપ- આપ મિરાતે
 મા નેવા-કા નજોન કાની થો હુ આપના નુદર
 વગ-અવમ મી મનકૂત નુ નાગ ગાન ન- નહુ માપને
 મધુ- ગીત-ની તરમોગ જનાવુ માપના પતિ- ના
 મા દાનીન પાવન કેને પ્રાપના- મમી નિની જ- ની
 નારા મનની નાન બુકોવો મારી અનાન ન- ના
 અન મારી પિપાગા પૂના કન-

જોગી ચાલ્યા જાય નગરમાં, ગાખે ઝંડી નાર;
નીરખી નીરખી, હરખી હરખી હૈયે પારાવાર.

મુનિશ્રી ઠંડા ડલેજે બધુ જ સાલળી રહ્યા તેના
જ-રાગમા પાગલ ન બનતા અડોલ અને અડપ રહ્યા
જેઓ અપ્પરા જેવી બરીમ બરીમ કપાળી શ્રીઓને
તૃણતુ થ ગાળી આત્મવિઠામની માવનામા તત્પર બન્યા
જે, તઓ એક આમાન્ય શ્રીની માયાબળમા કેમ દસાય ?
એના તીક્ષ્ણ નયનખાખોથી કેમ વિવાય ? જેણે મમન્ત
સનારતુ વાન્તવિઠ નકપ પીગળ્યુ જ એવા મદામુનિશ્રી
આ પ્રકારની વિપવનામનીને હજારો વિપ ગણ એ
નાભાવિઠ જ

મુનિશ્રી રીર-ગભીર નાપીથી કહ્યુ કે- હં પુરુષગાદિનિ !
તમે ડેની નામે શુ બોલી જ્યા જ ?

નિપય વિઠારને વગ બનેવા આત્મા મયાદાતુ ઉત્ત-
વન કર જે, પરિણામનો વિચાર કરતો નથી મને ભય કર
જ બનો ભાગીદાર બને જે

આ નિપયો વિપ જેવા ભયકર જ, નિપ એક
જન્મમા પ્રાણ હરે જે નાજે આ વિપયો જન્મ-જન્મમા
આત્માના ભાવપ્રાણ કુરી જન્મમજ્જાની ચક્રીમા પીચી
નાખે જે, આરાગીના ચક્રાવે ચક્રાવે જ નજ-નિગોદની
તીન વેદનાના ભાગ બતાવે જે, માટે જરા વિચાર કરા,
જ્ઞાન દિગ્ધી નિગળો આત્માન ઓગળો મન્ત્રમના માનવ
અવતન ત્રાપ્ત કરી જિતામાળી જ્ઞાને રે । કા ન પાન્તાન્તા
જેરી મૃત્યુ દોલ જ ? અમૃતના દુબને ગેળી નિપતુ
પાન કાણુ જ ?

મુનિશ્રીની વાણી હૃદયવેદક હતી. ભલભલા પાપાણુ-
હૃદયને પણ પીગળાવી દે તેવી હતી. પરંતુ સર્પને દ્વંધ
પાવાથી જેમ ઝેરમા પરિણમે છે. તેમ આ મીને પણ તેની
ઉલટી અત્તર થઈ. તેણે વિચાર્યું. 'આ સાધુ તો-ગજળ
છે આટ આટલા હાવ-ભાવ તેમના હૃદયને હલાવી ન શક્યા
ભારે થઈ ! આ સાધુ તો અહોંથી રવાના થશે અને નગરમા
વાત ફેલશે કે અમુક ઘરના શેઠાણી કુલટા છે. દુષ્ટ છે,
વ્યભિચારિણી છે, તેથી આ નગરીમા મારી પ્રરી ફગેતી
થશે માટે આ પાપને ઢાકવા કઈક યુક્તિ અજમાવું'
અને તેણે ફાળ ચૂકેલી વાઘણની જેમ જોરથી ઘૂરકો કર્યો
અને 'પકડો પકડો મારું શિયળ ખડન કરનાર આ પાપીને
પકડો.' એવી જોરથી ખૂમ મારી. મુનિ અંકદમ ત્યાથી
નીકળવા લાગ્યા કે તરત જ તેણે પોતાનું આંખર મુનિના
પગમા પહોંરાવી દીધું.

તમાસાને તેડાની જરૂર હોતી નથી. મિનિટોમા
માનવમહેરામણ સાગરની જેમ ઉમટી પડ્યો અને સૌ
મુનિને ઘેરી વળ્યા, વધુ તપાસની જરૂર નહોતી. કારણ કે
સૌની નજર સાધુના પગ તરફ ગઈ અને ત્યાં પેલું આંખર
નિકાળું પછી પ્રજ્વળ જ શું ? તેઓ જેમ આવે તેમ
સાધુને ભાડવા લાગ્યા 'અરે દુષ્ટ ! સાધુના લેખાશમા આવું
અધમ કૃત્ય કરતા તને જરાયે શરમ આવી નહિ ? જરા
તો વિચાર કરવો હતો ? તારા વ્રતનિયમો કયા ગયા ?
તારો સંયમ કયા પલાયન કરી ગયો ? ' આ રીતે સૌ
મુનિનો તિરસ્કાર કરવા લાગ્યા, અપમાન-આશાતના કરવા

લાગ્યા. દુનિયા દોરંગી છે. જે તરફ વળી તે તરફ વળી. સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિથી વિચાર કરનાર વિરલ જ હોય છે, બાકી 'રજતુ' ગજ' અને 'કાગનો વાઘ' કરનારા માણસોનો અવનિતલમા તોટો નથી. મુનિશ્રી લોકનિદાથી જરા થ ગભરાયા નહિ. ત્યાં જ નિશ્ચલતાથી બિભા રહ્યા. નિદા-પ્રશસાના પ્રસંગમા સમભાવ રાખનારા મહાત્માઓ પૈકીના આ મહાપુરુષ હતા. સઘળી આફતોને અપૂર્વ સમતાદારા અને અપૂર્વ ક્ષમાદારા પડકારવા લાગ્યા વિધ્વની વિચિત્ર લીલાને તથા કર્મસિદ્ધાંતને જાણનારા એવા મહામુનિઓને આવા પ્રસંગે કોઈના ઉપર રોષ આવતો નથી, પણ પાપ ક્યાં સુધી છુપું રહે? રાખે ઢાકયો અગ્નિ ક્યાં સુધી છાનો રહે? જેમ પવનના એક સપાટામા રાખ ઉડે અને અગ્નિ પોતાનું સ્વરુપ પ્રગટ કરે, તેમ પાપનો ઘડો ફૂટી ગયો અને સત્ય પ્રકાશમા આવ્યું.

ખનાવ એ ખન્યો હતો કે શેઠાણીની હવેલી સામે જ રાજનો મહેલ હતો, તેના અડખામા બિભા બિભા રાજએ બધું દશ્ય નજરે નિહાળ્યું હતું. એક ત્યાગી સંતની આંવી દુર્દશા કયો માનવી સહી લે? એટલે રાજ વિના વિલખે અડખાથી નીચે ઉતર્યો અને સૌની વચ્ચે આવી કહેવા લાગ્યો કે 'અરે લોકો! તમે આ શું કરી રહ્યા છો?' એક ત્યાગી અને પવિત્ર મહાત્માની આશાતના તમારા સર્વનો નાશ કરશે. આ મહાત્મા ખિલકુલ નિર્દોષ છે' અને તેણે જે વાત નજરે નિહાળી હતી. તે બધી વાત રાણાવાળી. તરત જ રૌ મુનિશ્રીનાં ચરણોમા ઝુકી પડ્યા.

અને હંમેશાં માગવા લાગ્યા ‘માફ કરો, અનાનવી ધરેલી
અમારી ભૂલને માફ કરો’ મુનિશ્રી તો હંમેશાં લડાન હતા,
એમને કાર્યના ઉપન ગેપ વધે જ નહોતો હતા હંમેશ્વર-
ગણે જોલી મધુને ગાત ક્યા આવી મવત્ર મુનિશ્રીનો
ઉત્તર યગ દેલાયો અને તેઓ અજરિયા મુનિના નામથી
ઓળખાના લાગ્યા ત્યાથી તેઓ ગાંધ્યન વિહાર કરી ગયા

આ તબક્કે ગાંધ્યને ભાન હોવ ચક્રયો તેન વધુ કે
આના એ, પવિત્ર મુનિને કલક આપનાર દુષ્ટ આત્મા આ
નગરીમા ન જોઈએ, એવલ પેલી ગેળાની દેગરો આપ્યો

અજરિયા મુનિવન ઉમરિનાન કરતા, ઉચ્ચકારિના વાનિનુ
આનવન કરતા મનુકમે કચનપુન નગરમા પરાયો મન
મ યાદ મનયે ગાંધ્યની લના મારે નજમાગવી પમાન ત્યા

પરાણ આ જ વખત અર્જિતા મહાનત પાતાની
પગનાની નામે આનદનિનાદ કરતા અડખામા મેવ બેઠા
મોગડાગાજી એવી ન્યા હતા મહાનતીની નિષ્ઠિ મધ્યાનક
નાજમાગ ઉપન પદી પ્રથમ ક્ષણ જ મુનિવનતા દગન
વયા આત્મા પ્રમુદિત મન્યો, પા મીઠું જ લાગ નાતીતા
નનનોમા આનુ ગિતાનઈ માન્યા મમ વિના કાનુ અવા
ન નાતીની માખમા મામુ વિજગતા ન તન ભાન આચર્ય
વધુ ત વિચાન્યા નાન્યા ક ન તતા, એવતા અને અમા
અમા અવાનક મામ કન જનુ ? જનુ મામા કકક રનન
કે શ્રી-પ્રાના રજિત માગ મોગ માવાતાઓ પાન કરી ગક્યા
ન હી અને તેની નજન નાજમાગ પ ગી પનાન થઈ નહા

સાધુ ઉપર પડી. એટલે તેણે માની લીધું કે આ હુદ્ડા અને દુરાચારી સાધુ મારી સ્ત્રીનો ચાર લાગે છે ! તેથી જ તેના વિરહમા અચાનક તેની આખમા આસુ ઉભરાયા. નહિતર આમ ન બને.

રમત પડતી મૂઝી તત્ક્ષણ રાજા ત્યાથી ઊભો થયો અને થોડા સેવકો સાથે કંઈક બહાનું કાઢી રચવાડી ગયો.

રાજાના કોવનો પાર નહોતો. પોતાની પટરાણી ઉપર એને પાકો સદેહ ઉત્પન્ન થયો હતો. એટલે તે મુનિની ખબર લેવા તૈયાર થયો હતો. શકાશીલ આત્માઓ જે ક્ષણભર વિચાર કરે તો કંઈક સત્ય સમજાય, નહિતર શકામા ને શકામા અનર્થ મચાવવા તૈયાર થાય. અહીં પણ એવું જ બન્યું. રાજાએ વિના પૂછ્યે વિના તપાસ કર્યે મુનિને ખાડામા નાખી તેમની ગરદન કાપવા સેવકોને આજ્ઞા કરી. એ તો રાજાની આજ્ઞા ! તેનો અમલ થતા શી વાર ?

મુનિશ્રી મહા ત્યાગી હતા એમને મરણનો ભય નહોતો, તે કાલે આવતું હોય તો આજે આવે અને આજે આવતું હોય તો અત્યારે આવે, તેમની તેમને પરવા નહોતી. આત્મા અમર છે અવિનાશી છે, તેનો નાશ કોઈ કરી શક્યુ નથી, કરી શકશે નહિ.

મરણનો ભય તેને જ હોય છે કે જે આત્માઓએ જીવનભર હુષ્કૃત્યો કર્યા હોય. પાપાચરણ કર્યું હોય, અધમ જીવન જીવ્યા હોય. કારણ એ સમજે છે કે અમારી

જાતિ ધૂરી થશે પણ જેઓ જીવવ છૂટન છુટ્યા છે, અપરના કન્યાણમા જ અર્પિત મમ્મ રહ્યા છે, તેમને મળુનો ભય હોતો નથી એક જણ તમ ત્યજી નીન વમ્મ પહેવ્વ ડોને ત ગમે ? આનદપર્વદ મૌ તિયા- ધાય તેની ગીતે અદ્વિતિ મને મુખો મળતા હોય તો પડી ઠવાનુ કારણુ તુ ?

મુનિશ્રી સમતા સમમા ઝીવવા લાગ્યા વિચિત્રતા સકલ જીવોને મનવચ્ચન કાયાત્રી ખમાવવા લાગ્યા, અગ્નિહ ત, નિદ્ધ, આધુ અને જિન ધર્મ એ ચારનુ ગણ્ય નીઠાની શત્રુમિત્ર પ્રત્યે સમભાવ દાખવી આત્માના માનદને વૂનવા લાગ્યા પગિભામે આત્મ ચાનમા લીન બન્યા, અતર જ્યોતિને પ્રગટાવવા પ્રયત્નગીવ બન્યા આવેલા ઉપગને મહામહોત્સવ માનવા લાગ્યા, અજબ ધેય પુરક અજબ સમતાપ્રવક, અજબ સમાપવદ અને મજબ નિરતાથી તન્મય બન્યા આ કંઈ સામાન્ય વસ્તુ નથી આ કંઈ નાના ઝેકગના જેવ નથી વિના કારણ પોતાનુ બુદ્ધ કરના આખની નામે હોના તા ચ આખમા જગાય લાવાગ નહોતી, ઉપનો લેગ નહોતો મને ગેપની ઝીલી મરગી દાલી પણ નહોતી જ્યાં શત્રુ-મિત્ર ઉપર સમતા ભાવ આવે ચાં સમજવ કે આત્માની પ માત્ર દના હવે નજી છે મારી ઉન્નત દગામા મોતલ જતા મુનિ શ્રી મપક ધ્રાણીએ ચના મને ઘાનિમ્મનો મુને પ્રવા લાયા બનાવર આ જ મનને નેરકાએ નીક્કા તના- ગવાની નેમની જીવન ઉગરી પીરી તે જ ક્ષણે મુનિશ્રીને

મુનિશ્રીના ગળા ઉપર, તીક્ષ્ણ અસ્ત્ર ચલાવતાં;
 રમતા સમતા ભાવમાં, કેવળજ્ઞાન પામતા.

આત્મ'યાનમાં વીન બનતા, શુન્ધ 'યાન 'યાવતા કેવળ
જ્ઞાન પ્રાપ્તિ થયું અને આયુ'નો ક્ષય થતા મુનિવર અતકૃત
કેવળી બન્યા મદાને માટે ગાંધર્વ ધામમાં પહોંચી ગયા

રાત્રિ આ દુષ્ટ કૃત્ય કરીને પોતાના મહેલ તરફ
પાગે ક્યોર્ષી અર્ધી મુનિશ્રીની ગરબ ડાખતા લોહીની ધાગ
છરી તેનાથી ઓગો અને મુહૂર્તમાં રાત રંગે રંગાઈ ગયા
મમળી એ ઓઘાને મામનો પિંડ મમળ થાયમાં લઈ આઠા
ગમાં ઉડવા લાગી પણ પાગળથી તેને જણાય કે આ ઈર્ષ
ભવ્ય નથી, એટલે તેને નીચે પટકયા અને
ભવિત રતાના થોગે તે રાત્રિમહેલના ચોરમાં જ પડ્યો
મેનડોએ તેને ઉઠારી લીધો મેનડોરા રાત્રીને બળર
પડી કે આ તો માધુનો ઓઘો છે, માટે જરૂર કોઈ
દુષ્ટ સાધુનો ઘાત કર્યો લાગે કે, બાકીકાઈથી નિકાળતા
તેને બળર પડી કે આ તો માન ભાઈનો ઓઘો છે, કે
જે મે નીક્ષાના અવમરે અપણ કર્યો હતો, 'અરે! કયા
દુષ્ટ માગ ભાઈને મારી નાખ્યો? કયા પાપાત્માએ માવા
ત્યાગી મુનિની હત્યા કરી?' ગાળીની પ્રાજ્ઞી મુશ્ક વહેવા
લાયા અને તે પોકે પોકે નડના લાગી ગાળીના કુરુણ રુદ્રને
ભવભલાના હૃદય હવારી મકયા તમામ અતપુ ગોઠમમ
બન્યુ રાતાનરણમાં ભગીનના નાઈ

રાત્રિને બળર પડી કે રાત્રી ધુનકે ધુનકે નડી નડી
એટલે તે મત્તર યા દોડી આવ્યો અને પ્રજ્ઞુ 'કેમ
રે કે? નુ થયું? બકાવલી ઈર્ષ નમાવાર આવ્યા કે કે

તવ નૃપતિ ત્યાં દોડી આઠ્યો, જાણી સઘળી વાત;
વિરહ વિનાય કરે રાયરાણી, રડતાં સો સંગાત

શુ ? જે હોય તે મને જગી જપ્તાર !' સારી બોલી;
 'મને ! શુ કહ્યું ? માન બાઈને-ત્યાગી મધુગાને કાઈ
 દુષ્ટે હાલ નાખ્યો હાથે કે તે પ્રભુ ! કોનો એમનો
 ઘાત કર્યો ?' મને પુનઃ જાનીમાટ કદન જના ત્યાગી
 ગતએ કહ્યું 'એ તો માટે જ કામ કે મુનિનો ઘાત
 ને જ હોય કે, એ જ એને મારી નખાવ્યો કે ! જુ એ
 તાને ભાઈ હતો ? મને ! હું તો તેને તાગે યાજ નમવો
 હતો !' એમ કહી ગત પળે તે જ ક્ષણે પોદે પાપ વડવા
 વાગ્યો નાળી રહે કે, ગત રહે છે, અતેડર રહે છે,
 પૌજનો રહે કે, મધગા થ કહ્યા વિવાપ કરી જ્યાં કે

ગતના એકનો પાપ નથી ! પશ્ચાત્તાપની હક
 નથી ગત વિચારે છે 'એને ! હું કેવો મધમ !
 કેવો પાપી ! કેવો દુષ્ટ ! એ કેવું મધ ! કૃત્ય
 માચ્યું ! મારી ગી ગતિ થશે ! મારી શી વચ થશે !
 મા પાપી હું પ્ર્યારે જીગ ! નાળીને પદ્યુ હાત તો
 માને શ્રમ બાગી જાત પાપા ના વિચારે આવેશમા
 મારી જઈ, ને માણ નીચ પ્રય કયુ એક તા માવા
 પવિત્ર માધુને પ્રવ. માણુ મને મારી નજર અદશ તમની
 ગતન પ્ર્યારી નખારી ધિખાન ! ધિખાન ! નાના જેવા
 પાપીને ! જે ગત મુનિશ્રીના પ્રેરણા મારે જડ તેમના
 નરનાના જીગ થા જ નનનુ ગત વડે પુત્ર પુત્ર નનુ
 આવીને નર, મન પશ્ચાત્તાપને જમગી પાપને
 પખાળા જ ગતની પ્રતો ના ના કા જ મમા ગત
 છે સારસર મારી માગ છે ના ને પ્રનિય નરનામા

ચઢે છે. એ સાચા દીલનો પશ્ચાતાપ હતો. એટલે પાપનો
પુજ પ્રજળી ગયો અને તે જ ક્ષણે રાજાને કેવળજ્ઞાન
થયું. કેંક વર્ષો અવનિતલમાં વિચરી. જગતના જીવોને
કલ્યાણનો માર્ગ દર્શાવી, મદાના માટે સિદ્ધિસૌધમાં
ઘિરાજમાન થયા.

કેવી અદભૂત ક્ષમા ! કેવી અજોડ સમતા !

વંદન હો ઝાંઝરિયા મુનિવરને.

*

સંસારી આત્મા સમયે સમયે સાત અથવા આઠ કર્મોને
બાંધે છે એવો કોઈ પણ સમય નથી કે જે સમયે આત્મા
કર્મ બાંધતો ન હોય ! પછી ભલે તે શુભ હોય કે અશુભ
હોય એ કર્મના પુદ્ગલો—અણુઓ આત્મા સાથે ક્ષીર નીરની
જેમ એકમેક યદ્ય જાય છે અને એની સ્થિતિનો પરિપાક
થયે—આત્માને ફળ આપે છે, માટે કોઈ પણ ક્રિયા યા પ્રવૃત્તિ
કરતા વિચાર કરો કે ‘હું શું કરી રહ્યો છું’ ? એનું પરિણામ
શું આવશે ? કર્મનું ફળ આત્માને જ ભોગવવું પડશે. કર્મ
સત્તાની આગળ લાચર-રશ્વત કે આંખની શરમ કામ નહિ
આવે, લાગવગ કામ નહિ આવે, કર્મસત્તાથી કોઈ રીતે છૂટી
શકાશે નહિ, માટે કર્મ બાંધતા વિચાર કરો, જેથી પાછળ
પસ્તાવાનો સમય નહિ આવે. પછી રહવાથી—ગલરાવાથી કે
નાસલાગ કરવાથી નહિ ચાલે ક્યાં કર્મ ભોગવવા જ પડશે.

શ્રી મેતારજ મહર્ષિની સજ્જાથ

પ્રથમ ઢાળ

(ચાલ-આયા તુજ દરબાર પ્રજા તીર જાને કે સિયે)

મમતા ધમના માગર તપસી મેતારજ અણગાર
એના મુનિવગ્ના શુભ જાઈ દેગે, મન્દ્ર અવતા
મુનિ મવ વગ્નની ધૃષ્ટા કરતા, નીચગોન બધાય,
પન્થા કુલ ચડાલે તોયે, બાજી ગઈ બહલા
ભાગ્યવશે પરિવર્તન ધયુ તમ, શ્રેષ્ઠી-કુલ મોજા ૧

પ્રિયભોગ ને જાનપાનમા, મુર મકેત ભક્ષાય
પ વલવનો મિત્ર દેવ ત્યા, મમજવે મુખદાય
અનેક ઉપાય ઢયાં પણ એ તો મમજે નહીં વગા ૨

આ રધની માયે એનો, લગ્નોત્તમ મજાય
પુ મયે વરદો કરતા, મગજ ગીત જગાય
રામા ભજ પડ્યો ત્યા મોગે, માત વિના સન્નય ૩

દુહા

મેતર માત્રી મેતાયને ઠાં પડી જાય
ગોભે નહિ મમ કુલ વિરે ચવ ભેગા ધમાય ૧
લગ્ન થતા મટી ગયા લાજ્યો પારાવાર,
વે પ્રા રઈ તે ભે માપ મોધ મુના ૨

દેવ તાગી ગતિ સદાચરી. રીઝ્યો! લડ મુપાલઃ
 પરણાવી નિજ પુત્રીને. ભોગવે ભોગ રસાળ ૩
 કન્યા આઠ આવી મળી. ઇન્દ્રજનોની ત્યાંયઃ
 નવવધુ સાથે પ્રેમથી વિલસે મુળ સદાય. ૪
 વર્ષોના વર્ષો વીત્યા. ભોગવતા એ ભોગઃ
 ફરી ફરી મુર ઓધતા. લીધો એણે જોગ. ૫

ઢાળ બીજી

(ચાલ-પ્રમુના પગલે પગલે ચાલ્યા જાય છે)

ત્યાગી વિરાગી બનીને એ તો. ચાલ્યા જંગલમાંયઃ
 માસખમણનાં પારણે કરતા. માસખમણ મુનિરાય.
 માસખમણનાં પારણે મુનિશ્રી. ઘર ઘર ગોચરી જાયઃ
 ધર્મલાલ દઈ પેઢા એ તો. સોનીનાં ઘરમાંય. ૧
 જવલા ઘરતો સોની ઉઠ્યો. હંચે હર્ષ અપારઃ
 પ્રતિલાભી મોઢકને માને. ધન્ય સફલ અવતાર. ૨
 ધર્મલાલ દઈ મુનિવર ચાલ્યા, સોની નિરખે ત્યાંય,
 જવલા નહી જોયા તવ એણે મુનિ પર શકા જાય. ૩
 તવ પંડે સોનાર પડે છે. માર્ગ મટ્યા ઋષિરાય.
 સાધુને કહે જવલા મૂકો, નહિતર થશે ઉપાય. ૪
 કૌચપત્રીએ જવલા ચણિયા જાણતા ઋષિરાય,
 જીવદયાના કારણ તે ઘડી. મૌન રહ્યા મુનિરાય. ૫
 શિર પર લીલી વાધરી વીટે. ખૂબ કસી સોનાર.
 તડકે ઊભા રાખ્યા તોયે, રુક્યા નહી અણગાર. ૬

૮૬૧

બે લાના નીકલી પડ્યા ફૂટ ફૂટ કાઝ,
 ૮૮ ૮૮ ૮૮ નહીં નમો, તોય ન પાડ સડ ૧
 દાબી દોપ નિજ કમનો, ઝીલે નમના પર,
 કપડોલી માંગેલીને, કંઈ કમ નડ્યું ૨
 ગજમુકુમાલ ખવ મુનિ, જાઝડીયા કપિરાય,
 નામ પ્રવ મળાપુરુષના, સમજે જે કપિરાય ૩
 ઉત્તર ભાનના ભાનતા પામ્યા કેવલજ્ઞાન
 મતકૃતકેનની વડ મુનિ, અતિયા ગિવમોપાન ૪

દાળ ઝીણ

(ચાન - એક દિનકે ટુકડે દળગ (જે)

હવે નાની બા-ચો નિજ રરમા

હજાતાતા મનમદિનમા

મુનિવન્ની હયા કડીને એ, મનકાતોતા મનમદિનમા,
 કથિયાના કાંઈ લાઈ માવ, વળ વગ એના ખૂળ વળકાં
 પાળી નીક જનજાના જે, તમ મોની નહેજે નિહાં
 કપિલ ના મ કીની લાં, ગાલાવ રમે મારા જ હવ ?
 જવના નિરમી મોની મનમા કમ ક તો પત્રાત્તાપ હવ,
 કપિ આમે વડને તેજ ના મળગાળને મળગાળને,
 તપ ન પ કડી પ્રયા ગાવીને, હવે કમ કડી મોતાર હા
 નિજ માત્ર-કમવ જે વિડ્યાને ત મનીન લગિવ પ્રાપ્ય,
 મુનિ નમળ પ્રીતિ ગુણ ગાન મેતારજ કપિ ગળમી તાન

મહર્ષિ મેતારજ મુનિ

અઢી હજાર વર્ષ પૂર્વે રાજગૃહીના વૈભવની ગૌરવગાથા સમસ્ત ભારતવર્ષમાં ગવાતી હતી

ધનાઢયો અને ધર્માંઢયોથી અલંકૃત આ નગરીમાં એક દૃપતી મુખેથી કાળ નિર્ગમન કરતા હતા. કેટલોક કાળ વ્યતીત થતા શેઠાણીએ એક પુત્રને જન્મ આપ્યો. પરંતુ તે મરેલો હતો. આમ શેઠાણીનાં ઉદરે જેટલા બાળકો જન્મતા તે બધાં જ મરેલા જન્મતા હતા, આથી શેઠાણી હંમેશા ઉદાસીન રહેતા હતાં.

એક વખત ત્યાં કામ કરવા આવનારી એ ડાળણીએ પૂછ્યું શેઠાણી તમે તો દૂધ-ખોખાના ધણી છો, ગાડી વાડીના માલિક છો, છતાં આમ ઉદાસીન કેમ બેઠા છો ?' શેઠાણીએ કહ્યું 'હું બધી વાતે સુખી છું પણ એક વાતનું દુઃખ છે, તેથી દિલ નારાજ રહે છે.'

એ ડાળણીએ પૂછ્યું 'શેઠાણી ! એવું તે શું દુઃખ છે ? બે વાધો ન હોય તો જણાવો.'

શેઠાણી-ખોખાના ખુંદનાર વગર આ આલીશાન મકાન જનશાન જેવું સનુ લાગે છે, કોણ જાણે પૂર્વે કેવા કર્મો કર્યા

તેણે જોયું પચ્ચલે ડોઠના બાળકને માઠી નાખ્યા હશે ।
કોઈના નીકળેનો વિચોગ કન્યાઓ હો । યા પગ પડીના હોને
દારી નાખ્યા હશે । નકિતર બધા બાળક મનના દેમ જન્મે ।

ગેહાલીની વાત નાભગી ચજાગીને માત્ર દુઃખ વધુ
તો । ઠહુ ગેહાલી ! એ-જનો હ માઠી વાત માના તો
માન કે- પ્રભા ય બાળકો હે, હવ મને મતોપ હ, હવે
જે બાળ- જન્મગે ત હુ તમને શુભ ઝીલ આપી દર્શ
અને તમારો મન્યો માગક હુ ર્શ જર્જ લેવી તમારી
ઈ હા ઠઈક પ્રશે પ્રભ થશે તવિત રતાના થોગે વધુ
પણ અહુ કે ન્યા- ગેહાલીને જલ રહ્યો યા- ચજાગીને
પણ જાત રહ્યો મને બન્નએ પુરને એ- માત્ર જન્મ
માથો એ-ન નકેત પ્રમાણ તની મન્યામની કન્યામા
માવી શે-શેકાળીએ ખુલી મનાની યાચકોન દાન દીરા,
બાળકોને મીઠાઈઆ વહવી મગા નેલીઆન ધ- મોક્ષાવી
ભાતભાતના જમણુ જમાના મન એ પુરનું મામ મેતાય-
મેતા-જ પાડ્યું

ભાગ્યનું કેલુ મજબ પચ્ચલત । ચજાગને ન્યા
જન્મવા એ- બાળ- મામ એ- ગ્રીમતન તના નાના
ધુધ- મવા વગ્યો

પચ્ચલ એ- નજરમા- કન નજરુનકિતના પુરને
મા- ને- કતા મને મિત્રો નાર જન્મતા મને માત્ર
જ જન્મતા હતા પા- તમા ॥ અક મોટું અપરશ્વાતનું
તથા નત શુભિ માની હ- કો- ॥ ૧૧- માનતા ના

આ કારણે જ આ નગરીના જૈન મુનિઓનું આગમન બંધ થયું હતું. એકવાર સાગરચંદ્ર નામના મહાત્માએ ગુરુઆણું લઈ અવંતી ભણી વિહાર કર્યો લોકોએ ઘણા વાર્તા, 'મહારાજ ! રાજમહેલમાં ન જશો. છોકરાઓ બહુ દુષ્ટ અને પાખડી છે આપની આશાતના કરશે અને ધર્મની હીલના થશે.'

સાગરચંદ્ર મુનિએ જવાબમાં જણાવ્યું 'મહાનુભાવો ! એ બાબતોને બોધ આપવો જ હું અહીં આવ્યો છું તમે 'ગમરાશે' નહિ હું ચોગ્ય કરીશ.' અને તેઓ રાજમહેલમાં પહોંચી ગયા બંને મિત્રો ચાકમા રમી રહ્યા હતા. મુનિને જોતા જ તેઓ દોડી આવ્યા અને જેમ આવે તેમ બોલવા લાગ્યા. મુનિ શાંતિપૂર્વક સાલળતા જ રહ્યા. છેવટે રાજપુત્રે હજી 'મહારાજ ! આવો ! આવો ! આપણે ખેડીએ અને તેઓ મુનિ સાથે કીડા કરવા લાગ્યા. મુનિને તો પરચો જ બતાવવો હતો, એટલે તેમણે લાગ જોઈને બંનેને એવી રીતે પટક્યા કે તેમના સાથેસાથ ઉતરી ગયા અને કરુણ કંઠન કરવા લાગ્યા. ત્યાંથી મુનિ એક ઉદ્યાનમાં આવી કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાનમાં લીન બન્યા. બંને મિત્રોનો આ કરુણ વિલાપ રાજાને કાને અથડાયો, એટલે તે તરત જ નીચે આવ્યો અને બંનેની આવી વિચિત્ર સ્થિતિ નિહાળી અત્યંત કોપાયમાન થયો બાણે તપેલો લોખંડનો ગોળો જ જોઈ દ્યો રાજાને બબર પડી કે આ કૃત્ય મુનિએ આચર્યું છે એટલે તેણે સેવકોને હુકમ કર્યો કે 'જાવ, જલ્દી જાવ, દુશ્મનોની આ દશા કરનાર મુનિને શોધી લાવો.'

' જાતના ચતા જ એવમે દોડી જરા મને તેમાં
 તપાન કરી જાતને નિવેદન કર્યુ 'મહાનજ' તેઓ
 બાળના ઉપાનમા કાઉન્સલ-વાનમા બિખા જે એવ
 જાત પાતે રા ગયે અને મુનિને તો ઝડારી કહેવા જાયે
 મુનિએ જાણ્યુ કે દે જાજન! ને પાપ ન્યુ નવી પાપ
 તમને હિતગિયા માપી જે તમાગ બાગકો પવિત્ર માધુ
 મતોની ગમે તવી હેડડી કેને મને તમે એને કરી કરો
 નહિ, એ ક્ષે બચડવ મન્યાવ! તમારે અ માગકોન
 ગિફ્ટા કરી તેઈએ કેડાલા લાવવા નેઈએ તમે એ માન
 ન કર્યુ, અન અમારે મા કરી ન્યુ પચ્યુ મુનિ
 મા વચ્ચેના ગાબળી જાત લલિજત થો તમા ન્યુ
 'માન ૧૪ બન રઈ, મુને માન ના' હવે જરૂર એમને હુ
 નમનતરીગ પચતુ અત્યારે તા તમના પ્રાપ્ત બચાવા
 ત્યારે મુનિએ કહ્યુ 'રાજન! માધુ માની હીનના કરી,
 માગાતના કરવી એ કરી નાનીમની વાત નરી! માધુ
 મહાપાપ માતમાને નન્ડ પ્રિતિના મહેમાન બનાવે જે,
 જનમ જનમમા જીભ મગની નરી મને ધાન દુર્ગા રતુ
 પડે જે

જાતએ કહ્યુ 'ગુરુવે! દુર્ગા એતુ નહિ બન પા
 હાલ તો મમમા પ્રાપ્ત મચાવા' મુનિએ રા જાણી મધુ
 કે 'રાજન! રા તો મ અન્ને ચાન્દિ મગીના કરે
 તો જ મની ગડ, મન્યવા બચવાના કરી ઉદાર નથી'

મુનિના મા વચ્ચેના રાધુ કરી નડા નવ પા વિચારમા

પડી ગયા. ‘હવે શું કરવું ? બાળકો ચારિત્ર લેશે નહિ એને એમના પ્રાણ બચશે નહિ.’

રાજાએ મુનિને ઘણા સમજાવ્યા પણ તેઓ એકના બે ન થયા, કારણ કે તેમને તો ઘોર હીલના કરનારને બોધપાઠ આપવો હતો.

રાજા નિરાશ થઈ વિલે મુખે પાછો દ્રવ્યો અને પોતાના પુત્રને તથા રાજપુરોહિતના પુત્રને સમજાવ્યું કે ‘અરે બાળકો ! બચવાનો માત્ર એક જ ઉપાય છે, તે એ કે તમે સસારનો ત્યાગ કરી ચારિત્ર અગીકાર કરો.’ નહિતર આમને આમ તમારા પ્રાણ ચાલ્યા જશે.’ આ વાત સાલળી બને જણે ચારિત્ર લેવાનું સ્વીકાર્યું અને મુનિએ તેમના ઉતારી નાખેલા સાધા ફરી પાછા બરાબર કરી દીધા. પછી તેમણે શરત મુજબ ચારિત્ર અગીકાર કર્યું—દીક્ષા લીધી. જો કે આ દીક્ષા બને જણે બળાત્કારે લીધી હતી, પણ વસ્તુ ચારી છે આત્માનું કંટ્યાણ કરનારી છે, એવે વિચાર કરી તેઓ સારી રીતે ચારિત્રનું આરાધન કરવા લાગ્યા. પુરોહિતના પુત્રને થયું ‘બધું સાફ. પણ આમ મેલુઘેલુ રહેવું એ ઠીક નહિ ! મુનિના મલ વસ્ત્ર ઉપર એને ઘૂણા થઈ આમ બને જણા ચારિત્રનું પાલન કરી દેવલોકમા ઉત્પન્ન થયા ત્યાં તેમણે અવધિજ્ઞાનથી ઉપયોગ મૂક્યો. કોના પ્રતાપે આપણને આ સ્વર્ગસુખો અને ઋદ્ધિ મળી ! ત્યારે જાણ્યું કે ‘અહાહા ! આ તો ચારિત્રનો પ્રભાવ છે. અરે અમે તો બળાત્કારે, ભાવ વિના જબરજસ્તીથી દીક્ષા અગીકાર કરી, તેનું ફળ આવું મોટું મળ્યું

તો જે ભાવથી દીક્ષા પાળે તેને કેના કડા રૂળ મળે ?

એ વખતે બંને જણ નિશ્ચય કર્યો કે હવે જે આપા મનુષ્ય થઈશું તો મન થ ભાવથી નીક્ષા અગીઠાર ઠી કર્યાણ માધીશું હવે બંને જણમાંથી પુનઃજિતનો પુન જે દેવ થયો જે, તે ત્યાંથી ગયી, આ મનુષ્યલાઠમા ઉત્પન્ન થયો અને અજાગને ત્યા જન્મ્યો પૂર્વભવે મુનિના મલ-વચ્ચની વૃણા ઠી હતી, તે ઠમના પ્રભાવે નીચ ગોત્રમા જન્મવું પડ્યું પરંતુ ચારિત્રના પ્રભાવે જન્મતાની માટે જ તેમ શેઠના પેર પશ્વિતન થયું તે મનેક જાતના જાડ ઠોડમા મોટે થયો ત્યારે ઉપર રહેલો દેવ તેને પ્રતિજ્ઞા કરવા આવ્યો, પરંતુ તે નમન્યો નહિ

તેના પિતાએ તારા માગ ઘણી-દેવાગના મમી માં ઠનાઓ સાથે તેના વિવાહ કર્યા હતા મહોત્સવ મજાએ, ભલ્લ મડપ ઉભો કરનામા આ થો મેતારજ હપ પેલા બન્યો કે હવે તો હુ વરવાડ ચડીરા, આમ ઠીગ, તેમ ઠીગ, એમ મનમા મોઢક ડાઢવા લાગ્યો આઠે ઠનાઓ પણ પ્રમુદિત બની અને મામુ-મનરાના હપનો પાર રહ્યો નહિ વાળના મધુર સંગ શુદ્ધ ઉઘ્યા, ગોંડીઓએ ગીત-જમની જમાવટ ઠી વરપોજ નગરીમા ફરી રહ્યો જે, નગરજનો વરઘોડાની ચોલાન નિહાળી મવનવી વાંતો ઠ જે એમ કરતા વરપોજો મન ભાજે આવી પહોંચ્યો ભારજ જતર્યો જે, મૌના હનામા હન માતો નથી આ બધું પ્રભુત જ્ય નિજાગી એ અજાગ પોતાની અંતે કહે જે જે શુ ગજમ ગોલા ૧' આજ માપા પુન ઉત્તો

હોત તો આપણે પણ ભારે ઠાઠમાઠથી આવો જ વરઘોડો કાઢત' આ વાત સાંભળતાં ચંડાળણી ઝોલી ઉઠી 'અરે આ તો આપણા જ પુત્ર છે ! મેં જ શેઠાણીને આપ્યો છે આ સાંભળતાં જ ચંડાળના મગજનો પારો ચઢી ગયો. તો તે આપણા કુળમાં જ એને પરણાવવો રહ્યા !'

પૂર્વના મિત્ર દેવે તેને પ્રતિજ્ઞા કરવા મેતારજના સાચા પિતાના દેહમાં પ્રવેશ કર્યો અને ધરાધર ભર બળરે એ ચંડાળે રગમા ભગ કર્યો મેતારજને હાથ પકડી ઘોડેથી ઉતારી નાખ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે 'ઝેટા ? ચક્ક, ચક્ક, તને તો આપણા કુળની કન્યા શોભે આ દૃશ્ય જોઈ બધા આભા બની ગયા. શું આ ચંડાળનો પુત્ર છે ? છટ છટ !' તે જ ક્ષણે વરઘોડો વિખરાઈ ગયો, માતપિતા વિલગ પડ્યા, સાસુ સસરા શરમથી મોઢું નીચું નાખી ગયા અને કન્યાઓની મનોવેદનાનો પાર રહ્યો નહિ

કોઈની પૂછવાની તાકાત નહોતી કે—'અધ્યા ! તે આ શું કર્યું ?' ચંડાળ તો મેતારજનો હાથ પકડી ઘર તરફ ચાલી નીકળ્યો તે જ વખતે પૂર્વભવનો મિત્રદેવ મેતારજ સમક્ષ હાજર થયો અને કહેવા લાગ્યો કે હવે તો 'જોધ પામ ! જોધ પામ !' આરિત્રનું પ્રત્યક્ષ રૂપ અનુભવવા છતાં સસારમાં કેમ પડી રહ્યો છે ?

મેતારજે કહ્યું 'મિત્ર ! તારી વાત સત્ય છે, પરંતુ ભર બળરે મારી આબરૂ લૂટાઈ હવે મારે કોને મો બતાવવું ? જો તું મારું કલક ઉતારીશ તો હું બાર વર્ષ સસારમાં રહીને ભોગ ભોગવીને અવશ્ય દીક્ષા લઈશ મારે તું મારી

માનવી ઈશ્વર પાસે હોવા માટે મેનારજના દીન
 વચન શ્રવણ કરી દેવે તેના ઉપર પ્રગટ કરી રત્નોના
 મમલને આપે તેવો એક ઓળખાવો આપ્યો અને તે પ્રગટ
 થયો હ મેના દેવાધિગિન જોડો રત્ન આપે છે એ રત્નોને
 થાળમાં ભરી મેનારજનો પિતા રાત્ર ગણિકને ભેટ કરે
 છે અને પાતાના પુત્રને માટે રત્નોની માગણી કરે છે
 ગતને રત્નો જૂથ ગમે છે પરંતુ હયા આપવાની રાત્રી
 મુળ મચકોટ છે કારણ કે વોકર્નિંગ રાત્રો ભય બાદુ
 મોટે , આમ ઘણા વિષમ મુશ્કેલી મેનારજના પિતાએ
 ગત શ્રેણિકને રત્નો ભેટ કર્યા અભયકુમારે વિચાર્યું
 કે જરૂર આમા કંઈ દની મકેલ જાગે , યા તેને
 ત્યા કોઈ પ્રભાવગાળી અભિ હોવી જોઈએ કે જેના પ્રભાવે
 માવા બુદ્ધિ રત્નો અડાળ ભેટ કરે છે બોક્કાની
 પરીક્ષા કરના અભયકુમારે અડાળને પુલક કર્યો કે 'જોડાને
 ગત ગામા પાત્ર કર' અડાળે જોડાને રાજગણામા
 હાજર થો પાળ બોક્કામે તો રત્નોને બદલે ત્યા વિદા
 કરી વાતાવળુ હુલ ધમય બનાવી દીધુ અભયકુમારે નિશ્ચય
 કર્યો કે જરૂર મા મોળા દેવાધિગિન , નિષ્પિત્ર મારગ
 ન બને અભયકુમારે બુદ્ધિશાળુય રી તેની પાને માગી
 કરી કે 'દેવાધિગિને માગ નવન, નિષ્પિત્ર કરી નુર
 નવન પેશા કરે અને મા નવની ગત મુસાના માગનામા
 પુલક મોલેલજા કરી અને નિયાને ખેતી વારી નીતા
 પેખતા તેમા નવ નાન રી પવિત્ર રાય તો જરૂર નને
 નવપુત્રી પાલનમા માગશે મારગ થયાથી નિષ્પિત્રો

ભય દૂર થાય. એ જ અમયકુમારનો આશય હતો. મેતા-
રજના પિતાએ દેવના પ્રભાવથી ત્રણે કાર્યો વિના વિલંબે
‘પૂર્ણ’ કર્યાં. લોકો ભારે આશ્ચર્ય પામ્યા. રાજાએ વચન
મુજબ પોતાની પુત્રી આપી. પેલી આઠ કન્યાઓ ચાલી
ગઈ હતી. તે પણ પાછી વરવા તૈયાર થઈ.

‘ભરતીમાં ભરતી અને ઓટમાં ઓટ’ એ ન્યાય
પ્રસિદ્ધ છે.

મેતારજ નવ નવયૌવના સાથે વિવાહિત થઈ રાજ
મહેલમાં યથેચ્છ ભોગ ભોગવે છે આમ ભોગવિલાસમાં ખાર
ખાર વર્ષના વહાણા વાયા છતાં તે ચારિત્ર દેવા તૈયાર
થતો નથી, તેથી પર્વલવનો દેવમિત્ર પ્રતિબોધ કરવા
ત્યાં હાજર થાય છે અને મેતારજને કહે છે કે ‘આમ
મોહાધીન બની દેવદુર્લભ માનવલવ શા માટે નિર્થક
શુભાવી રહ્યો છે ?’ આ સાંભળતાં જ તેને વૈરાગ્ય થાય છે
અને તે જ ક્ષણે સઘળી ઋદ્ધિસિદ્ધિ છોડી રંગરાગને
તિલાંજલી આપી. સંપૂર્ણ સાદ્યબીને-સર્પ જેમ કાંચળીને
તણ દે તેમ તણ દઈ મેતારજ સાધુપણું અંગીકાર કરે
છે. અણુગાર બને છે અને શરીર પરનો મમત્વભાવ
છોડી મડીના મડીનાના ઉપવાસની ઉચ્ચ તપશ્ચર્યા આદરે છે.

એકવાર માસલમણના પારણે તેઓ ધર્મલાલ આપી એક
સોનીનાં ઘરમાં પ્રવેશ કરે છે. આવા મહાન ત્યાગી તપસ્વી
મુનિને નિહાળી સોનીનું હૈયું હર્ષના હિલોળે ચઢે છે, તેના
રોમાચ બડા થઈ જાય છે અને પધારો, પધારો કહી શુદ્ધ
મોદક તૈયાર હતા તે અનેરા ભાવથી મુનિને વહોરાવે છે.

જવસા ઘાતો નોની દિલો દેવે દર્દ અપાન,
પ્રતિવાળી શાહકને માને, ન ય સદૈવ અવતાર

મુનિ ધર્મલાભ આપી ત્યાંથી ગાડ્યા જાય છે પરંતુ ત્યાં તો
 કંઈક ઓરજ ઘટના બની જ્યારે મુનિ વહોરવા પધાર્યા.
 ત્યારે સોની સોનાનાં જવણા ઘડી રહ્યો હતો. તે ભક્તિના
 આવેશમાં ત્યાં જ પડતાં નકી મુનિને વહોરાવવા માટે
 ઉઠ્યો હતો. પણ આવીને જોયું તો પેલા સોનાનાં જવણાં
 જોવામાં આવ્યા નહિ ત્યારે સોનીનાં હૃદયમાં ક્ષણ પડી
 કે આ શું ? જવણા ક્યાં ગયાં ? અહીં બીજું તો કંઈ
 આવ્યું નથી. માત્ર પેલા મુનિ આવ્યા હતા. તેણે લાગ
 જોઈને ઉપાડી લીધા લાગે છે ખરેખર એ મુનિ નથી
 પણ ધૂત છે. એ ઢાંગીતું જ આ કામ છે. નહિતર જવણાં
 જાય ક્યાં ? તેણે મુનિની પાછળ પડી તેમને પકડી પાડ્યા
 અને કોધના આવેશમાં અંગારા જેવા લાલચોળ બની
 ધમકી આપતાં જણાવ્યું કે 'મહારાજ જવણા મૂકી દો !
 મૂકો છો, કે નહિ ? સાધુના લેખાશમાં આવા કાળા કૃત્યો
 કરે છે તે શું શરમાવા જેવું નથી ?' આમ સોનીએ
 તુચ્છતાભર્યા વાક્યોનો વરસાદ વરસાવ્યો. જ્યારે માણસને
 સંદેહ કે શંકા ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે માણસનું મગજ
 ગુમ થઈ જાય છે અને હું શું બોલું છું ? તેનું ભાન રહેતું
 નથી. મુનિ તો સમતા ભાવથી સાલગતા રહ્યા. જરા ય
 રોષ કે ક્રોધનો લેશ પણ ન આણ્યો. એટલું જ નહિ પણ
 તેમણે પોતાનો ખચાવ કરવા એક અક્ષર પણ ન ઉચ્ચાર્યો.
 એમ કરતા એક જીવની હત્યા થાય તેમ હતું. મુનિ
 જાણતા હતા કે એના જવણા એક પક્ષી ચણી ગયું છે
 પણ એમ કહેવાથી સોની તેના પ્રાણ જ લઈ લે. માં

ગિર પગ દીલી વાધર બીંદ, ખુબ કમી મોનાન,
ત'કે ઊભા ગખ્યા તોયે કદા નપો અજગાર.

તેઓ મૌન રહ્યા અને સમભાવપૂર્વક બધું ચ સહન કરતા રહ્યા. ક્રોધના આવેશમાં સોનીએ મુનિનાં મસ્તક ઉપર લીટી વાધરી વીંટાળી અને તેમને તરકામાં ઉભા રાખ્યા. મુનિ અડગપણે અપૂર્વ સમતાભાવમાં ત્યાં ઉભા રહ્યા. સંગત તાપ લાગવાથી વાધરી મુકાવા લાગી ઘોર વેદના થવા લાગી. છતાં તેમને સોની પર જરા ચ રોષ થયો નહિ. તેઓ બીજાનો દોષ ન કાઢતાં પોતાના આત્માની નિંદા-ગર્હ કરતાં ત્યાં જ ઉભા રહ્યા. તેઓ પાપનો પશ્ચાત્તાપ કરે છે. સર્વ જીવ-રાશિને બમાવે છે અને અપૂર્વ સમતા સાગરમાં ઝીલે છે. આ બાબુ વાધરીનો ખુબ સકોચ થવાથી તેમની નસો ખેંચાઇ અને આખોના ડોળા બહાર નીકળી પડ્યા, છતાં તેઓ સમભાવથી જરાપણ ચલાયમાન થયા નહિ. જ્યાં આવે સમભાવ વર્તતો હોય ત્યાં કર્મેનો બંધ ફટોફટ તૂટી જાય એ સ્વાભાવિક છે. મેતારજ મુનિને કેવળજ્ઞાન પેદા થયું, તેઓ અંતકૃત કેવળી બન્યા અને સિદ્ધશિલામાં બિરાજી સદાને માટે શાશ્વત આનંદ માણુવા લાગ્યા.

હવે સોની તરફ દ્રષ્ટિ દોડાવીએ. તે મનમાં જ મલકાય છે કે આવા અધમને તો આવી જ શિક્ષા થવી જોઈએ. એવામાં એક કડીઆરાએ કાઠની ભારી નીચે નાખી. તેના અવાજથી અથવા મુનિશ્રીનું કહેવર ધબકાઈને નીચે પડ્યું તેના ભયથી કૌચ પશ્ચી ખુબ ડરી ગયું અને ચરકી પડતા પેદા સોનાના જવલા બહાર નીકળી પડ્યા. સોનીની દ્રષ્ટિ તેના ઉપર પડી. તેણે જવલા જોયા. જોતા જ તેના હૃદયમાં

ફાળ પડી કે 'મરે' આ શુ ? જવતા તો આ પમી ગ્રામી
 ગયું હતું ને મેં નિર્ભય એના મુનિની હત્યા કરી કેરી
 મ મરતા ? કેવે માડ ગુ થશે ? આ પાપથી ક્યાં પ્રીત ?
 ગળતે બળ પડે તો મારો અને મન દુટ્ટ બને નાશ
 કરે અને તે જ વખતે મોનીએ મુનિનું રત્નેશ્વર થઈ
 ભાવથી નીકા અગીયાર કરી

રાતને બળ પડી કે અમુકે મુનિના પ્રાણ લીધા છે,
 એટલે તબ્દ જ મેવકાને આના કરી કે, જર એને જાનથી
 મારી નાખો, મેરકો હુકમ થતા જ ત્યાં દોડી આ ગા
 પણ મોનીને અણગમ દશામાં નિકાળી વિચારમાં પડી ગયા
 તેમણે પાછા આવી ગળતે તમામ હરીકત પ્રહી ન ભળાવી,
 તેથી ગળ પોતે ત્યાં આ પો મને કહેવા લાગ્યો કે જો
 નીકા દોડી દઈશ તો તારા વાત કનડીય તે નીકા નીડી
 કે મારે દોડી દઉં કે ?

ત્યારબાદ મોનીએ તાજવાન મહાવીરને પાન તલટ્ટુળ
 નીકા લીડી અને આત્મચ્યાણ માધ્યુ

કમાનો માદગ પગ પાડી જગતને મન ગોવપાડ
 માપનાર મહામુનિ મેનાયને હતો વન દો ?

શ્રી ખંધક ઋષિની સજ્જાય

દુહા

દાદર શહેર મુહંકરું. દસમા શીતળનાથઃ
જ્ઞાનમંદિરમા શોભતા દુઃખહર દીનાનાથ. ૧
પ્રણમી ગુરુપદપદને. સમરી શારદ માયઃ
ગુણગાતા ગુણીજન તણાં. જીદા પાવન થાય. ૨
ક્ષમા તણા આદર્શશ્રી. પૃથ્વીતલ પંકાય.
એવા ખંધક ઋષિ તણી, રચતો હું સજ્જાય. ૩

પ્રથમ ઢાળ

(રાગ-પ્રભુના પગલે પગલે આધ્યા નમ છે નરનાર)
ઉચ્ચ તપસ્વી મહા તેજસ્વી સમતા-રસ-ભંડાર.
ઉડી પ્રભાતે પ્રણમું પ્રેમે શ્રી ખંધક અણુગાર ૧
જીતશત્રુ રાજનો નંદન ધારણી માતા નસ.
અતિ ઉછરગે ઉમગે રગે. ઉછરતો ઉડ્ડાસ. ૨
ધર્મધોપ મુનિવરની વાણી સ્પર્શી અતરમાય.
ત્યજ વેલવ-વિલાસ સઘળા સંયમ લે સુખદાય. ૩
છકૂ-અકુમની ઉચ્ચ તપસ્યા. તપતા સમતાધાર.
એવા ત્યાગી વિરાગી તપસી, કરતા ઉચ્ચ વિહાર. ૪

પણિહ ને ઉપનર્ગો મહતા મકરી નામી કાય,
 તનજની મમતા ટાળીને, રમતા મમતા માય પ
 વિચ-તા વિચ-તા મા-ના તાજિનીમૂર મોજાન,
 રાજમહલમા રાજ-નાલી કરતા કીજ નાન
 ગોખે બેડી બહની નિરખે, એ ગુજ બવવ નાય
 ને નૃતિતાલુ વર્ષ તના તો, આખે મામુ બનાવ ૭

હાળ બીજી

૮૬

નપતિ ચિત્ત ચિત્તમા, કમ નાચાનક અહ,
 શ્રીઆના ચન્નિચી, કોણ મન્ત્રણુ હે ૧
 દુ-ષ્ટિ ફડા, દીકા મેક માગાર,
 મામા નગન ઉપચો, નાઈનો એ જાન ૨
 કોધ વશે વર્ષ આવળો પુકમ કં નૃપનાજ,
 નકને કહે માધુની, ખાન ઉતાને માજ ૩
 નૃપ માણા ગુલી નનકા, મા-ના ન્યા મુનિનાજ,
 મુનિન કહ આ-ન્યા મને, ખાવ ઉતા-ળ કાજ ૪

(મે પ્રભુ મલોળી ૧ ૥ દુ તેરે દર્શનથી સ્વર્ગી હુ-વાલ)

પણિહ મા-ચો નાલી મુનિચી

મત-મા વાવના વાવ ૭

ઉપન ૧ માકા નનકપ માની,

ગુના દાન નુ તાન કાવ ૭ ૧

આવો અવસર ફરી ફરી નહિ મળશે.

ભવ બ્રમણના ફેરા ટળશે.

રાય સહાયથી કરમ બધા ટળશે;

મુજ મનડાની આશા ફળશે. ૨

રાય સેવક ખાલ ઉતારે છે,

મુનિ સમતા રસમા મહાલે છે,

લવલેશ ન દ્રવ્ય ન રોપ કરે

ખુબ તોપથી પાપ પખાળે છે. ૩

રાજસેવકને મુનિરાજ કહે.

જેમ કહેશો તેમ રહેશું ભાઈ,

મુજ હાડ કઠણુ ઘન સરખા છે.

તુજને દુઃખ લેશ થશે નાહી ૪,

ત્યા આમડી ચડ ચડ તૂટે છે.

વળી હાડો ફટ ફટ ફૂટે છે,

મુનિ સમતારસ ખુબ લૂટે છે,

ત્યા ઘાતિકર્મ વધૂટે છે. ૫

શુભ ધ્યાન બળે કેવળ વરતા,

મુનિ મુક્તિપુરીમા સંચરતા,

ધન્ય ધન્ય હો એવા મુનિવરને,

ગુણ ગાઈ ભવિ ભવિજલ તરતા. ૬

ઢાળ ત્રીજી

(ચાત-જળ તળ આવે નહોં નન દામ- માઠાવરી)

મુનિવ- પામના પ- નિવાસ

નાન નથી ન્યા ગોઠ નથી જ્યાં હુ જાનો નહિ સરવંશ
 દગ ૧ નાન મનના મુખ ન્યા વનતુ ન્યા ૮ મેગ ૧
 જા રંગે ૨ ૧૧૧૧ આરો નમણી પ્રામિય તા ૧
 ચાત્રમા ઘાવી ગગને ઉજી ભાવિ મનિ જગગન ૨
 નજમાડવતા આ ૧૧ નાજ્યો રનતુ ગતુ ચાત
 નનકમુમરી વાન નનરતા તાગિનીને રડ તળ ૩
 ગ મુ ૧ મન ૨ ના આરા નન ડીમે તાત,
 મુરક મુનક નાલી નાલી નાજ્યો જમ માધાન ૪
 તવ નપતિ ત્યા દોડી મા થો તાલી નમણી તાત,
 નિ નિલાપ ૨ નય-ગા ૧ ના ની નવાન ૫
 પાપનો પશ્ચાત્તાપ કરીને વીધુ નય ૧ માન,
 હુ ૨ નય કરી કમે બાગી રડીઆ ગિવનુમ ના ૨
 જાના મુનિવ-ના મુનુ ૧૧૧, જનના પાનન વાચ
 નેગિ નાગિ રદન હાતે નનગામન નુમનાય ૭
 નિતના ૧ નુગિ પુત્રીપ- ૨ ૧૫ નીધ્યજાય
 પુત્રાપ- ગાનનનીય જગિનુગિ પ્રિરાય ૮
 દમિ ૧ ન-ઉડાન્ક મુનુ- જમા નીધ્ય ૧૫
 તન પ- કમેન મધુ - નીધ્ય ૧૧૧૧ તિત્તી ૧૧૧ ૧૨ ૧

શ્રી ખંધક ઋષિ

તપની સાથે ધ્વજાનો આદર્શ પૂરો પાડનાર ખંધક મુનિનું નામ જૈન ઇતિહાસમાં મુવર્ણાક્ષરે આલેખાયેલું છે.

તેઓ જિતશત્રુ રાજાના કુંવર હતા. ધારણી રાણીની કુશ્વિએ તેમનો જન્મ થયો હતો. એક ત્યાગી સંતના ઉપદેશે તેમનું હૃદય વાંધી નાખ્યું. તેમને સંસાર અસાર ભાસ્યો, ભોગ-વિલાસો તુચ્છ લાગ્યા. સઘળી ય સાદ્યળી ક્ષણિક ભાગી, હૃદય વૈરાગ્યથી તરખોળ ખન્યું.

ભરયૌવનમાં રમણીઓના રાગમાં ન રગાતા, સસારની માયાજાળમાં ન ફસાતા ત્યાગમાર્ગે વળવા તૈયાર થયા. રાજ-વૈભવને તજ્યા, સગા સ્નેહીને ત્યજ્યા, ભોગ વિલાસને ત્યજ્યા. સઘળું એ ત્યજ્યું અને તેઓ એક ત્યાગી મુનિ બન્યા.

આત્મ સાધનામાં અહર્નિશ જાગૃત બની કઠિન કર્મેને જડમૂળથી વિખેરવા લાગ્યા. શરીરનો મોહ ઉતારી ઉત્કટ તપ તપવા લાગ્યા.

શુ એમનો ઘોર તપ ! છકુંના પારણે છકું અકુંમનાં પારણે અકુંમ અને માસખમણનાં પારણે માસખમણ ! આવી ઘોર તપશ્ર્ચર્યા દ્વારા જીવનને ઉજાગતા ગ્રામાનુયાય નિહુરવા લાગ્યા.

યો તપશ્ચર્યાયી તેમનો મુકો દેહ મુકલકડી જોવો
 બની ગયો કે હાડડા ખડખડવા લાગ્યા હ કેવળ અનિય
 મનિય જ નજરે તરવે કે વિવિધ પરીપણે અને ઉપચારોના
 પ્રતિજ્ઞા મનુષ્ય સમતા દાખરી આત્માને ઉન્નતિના ગિર્ણ
 આડે ડરી રહ્યા કે

આવા તનાગી તપની ખવડ મુનિ-વિહરતા વિહરતા
 એક વખત પાતાની સનારી બહેનના નજરમા પધાયા અ
 બહેન સામાન્ય ન હતી પૃથ્વીપતિની રાણી હતી મેઠજા
 મેઠજની ખમ્મા, ખમ્મા પામનારી હતી

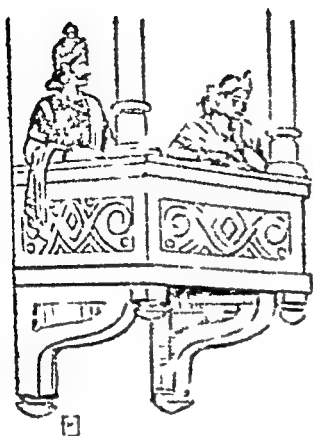
ખવડમુનિ રાજમાગે ચી પમાવ વયા ત્યાં રાજ
 અને ગણી અડખામા બેઠી આનંદ-પ્રમાદ ક્રાંતા હતા
 મોગાબાણે ખેલતા હતા મયાનક બહેનની નજર નજર
 માગ ઉપર પડી બહેને એ તનાગી મુનિને નિહાળ્યા નિહા
 ળતા જ તેણીની ગેમરાણે બડી વઈ મને આખમારી મદ્ર
 ધારા નહેવા લાગી

એકોએક ગાણીની માખમા અદ્ર નિહાળતા રાજના
 હૃદયમા ભાને મદેહ ઉત્પન્ન થયો મામ કેમ ? કાણવાનમા
 આટલો પવરો વવાનુ જુ કારણ !' હમણા આનંદ-કલોદ
 ણતી હતી અને અત્યાને મામુના ટીપા નાને કે

स्त्रिय चरित्र पुरुषस्य भाग्य,

देवो न जानाति कुतो मनुष्य ? "

ખજખજ ત જ વખતે ગતએ નીચે નજર ડરી તા રાજમાગ
 ઉપરની પમાવ તા એ મુનિ જોનામા માન્યા મને

દૂર દષ્ટિ દે'કતાં, દીઠા એક અણુગારઃ
મનમાં સંશય ઊપજ્યો, નિજ નારીનો જાર.
પાપનો પશ્ચાત્તાપ કરીને, લીધો સ્વયંમભાર
હુકર તપ કરી કર્મો બાળી, વરિયા શિવસુખસાર.

રાય સેવક ખાલ ઉતારે છે, મુનિ સમતા રસમાં મહાલે છે;
લવલેશ ન ઠપ ન રોષ કરે, ખૂબ લોપથી પાપ ખપાવે છે.

વિજ્ઞાનીના ધમકાવની જેમ તેના મગજમા વિચાર નહોતો,
 'તું આ માણસ દગલથી રાણીનું હૃદય વિહ્વળ બન્યું
 હશે? એમા વિહ્વળ થનાનું કાળ તું? તું અની
 નાર અને પવનનેહ હશે? એ નેહની ભૂતિ મનુષ્યના
 મનને વિવાદના પ્રેરક રંગે રંગી નાળે? તો મારે તું કંઈ?
 એ પાપી મરિજ તો મારે આશ્વેષ હશે? પનાર વધાના
 તેની તો મુન્દા હશે? પરંતુ મારા વિચારે તો મારે
 કંઈ? દુષ્ટને તો અવધ દેવે જેવો નેહ એ મને તો
 નનકાને હુકમ કયો તવ, પનાર મુનિની ખાલ-આમડી
 ઉતારી લાવા નેવડે હુકમના ચાકર હુકમ રતાની
 રાએ જે તેઓ દોડી ગયા મુનિને ઉપા નાખ્યા અને
 જળાવી દીધું કે નાતની માત્રા જે, તમારા ગરીબની
 આમડી ઉતારી આવવી

મુનિ વીર હતા ગભીર હતા, કમતા કાયદાને પ્રાપ્ત
 તાતનારા હતા, અટક માવા કાળ ગળે નાભાના હતા
 જરાય વિવાદ ન પામ્યા અને માર્મદગામા મહાલવા લાગ્યા
 મરિજ ત, નિદ, માધુ મને શ્રી જિન ધમનુ ગરાડ નીકારી
 જે લાખ ગુણોનીને ખમાવી જીવનમા વધેના દુષ્ટત્યોના
 પ્રત્યાક્ષ કરના, સુદૃઢની મનુષ્યના કંઈ નમતા જતા
 મધુન કુળના કીરના ગાળ્યા

અ મહામુનિ ઉપનિષદે પ્રાપ્ત નહોતો માની મધુન
 'તારી મજા ઉપા ન્યા અને મેના રાજનેરકોને જળાવી
 દીધું કે તમે તમે આમડી ઉપા પાળ આમડી ઉપા તા

કંઈ તમને હરકત કે બાધા ન પહોંચે તં માટે તમે કહો તંમ
હું ઉભો રહેવા તૈયાર છું. સેવકોના હૃદયમા મુનિના એ
વાક્યે ઉડી ઝાપ પાડી. ખરેખર સમતાની પરાકાષ્ટા કહે-
વાય! જ્યારે આત્મા આવી ઉન્નત દશાએ પહોંચે છે ત્યારે
ખરેખર પરમપદને ક્ષણવારમા મેળવી શકે છે

સેવકો ચડચડ ચામડી ઉતારવા લાગ્યા. છતાં મુનિના
મનમા લગીરે વિપાદ ન થયો, ખેદ ન થયો. જરાયે અરે-
રાટી કે ઊકારો કરવાની લાવના ન થઈ. તેઓ લાવની
વિશુદ્ધિ કેળવતા ક્ષપકચ્રેણિ પર આરોહણ કરી ખારમા
ગુણસ્થાનકે પહોંચ્યા અને થોડીવારમા ચારે ઘનઘાતી
કર્મ બપાવી કેવળજ્ઞાન પામ્યા. અને તે જ ક્ષણે આયુ-
ધ્યાદિ ચાર અઘાતિકર્મો પણ બળીને બાળ થતાં બધક
મુનિવર અતકૃત કેવળી બન્યા ચાને સિદ્ધિસૌધમા હંમેશને
માટે બિરાજમાન થયા.

મુનિશ્રીની ચામડી ઉતારી સેવકો પાછા ફર્યા. મુનિ-
વરનું કલેવર ત્યાં જ પડ્યું હતું લોહીની ધારા છૂટતા
ઓઘો ને મુહપત્તી પણ લોહીથી રંગાણા.

ગીધ-પક્ષીએ માસનો પોંડ સમજી તે ઓઘા-મુહ-
પત્તીને પોતાના મુખમાં લીધા. પણ થોડે દૂર જતા જ
બખર પડી કે. આ કંઈ માસ નથી પણ કંઈક બીજું
જ છે, એટલે તેને આકાશમાથી પડતાં મૂક્યા. ભવિતવ્યતાના
યોગે એ ઓઘો. મુહપત્તી રાજદરબારમા પડ્યા,
આ બાબતની સેવકોએ રાણીને જાણ કરી અને રાણી

ગોવી ઉઠી અને આ ઓવો-મુઠપત્તી તો, મારા લાઈના
 છે, તેમણે દીક્ષા લીધી ત્યારે મેં જાતે જ તેમને આ ઓવો
 મપણ કયો હશે અને ? કોણ તેમની હત્યા કરી ?
 કોણે એમના પ્રાણ હરી લીધા ? એમ જોણતી તે ધ્રુમકે
 ધ્રુમકે રડવા લાગી રાણીના કંઠને નમસ્ત અત પુરમા હાહા
 હા મન્યાવી દીધો. દામ-દામીઓ ગડના લાગ્યા નાજને
 ખખર પડી કે રાણી કંઠન કરે છે એટલે તે મત પુરમા
 આ યો મને રાણીને પ્રજ્ઞા લાગ્યો કે, ‘રડવાનું તું
 કરણ ? રાણીએ કહ્યું મને મારા લાઈને કોઈએ મારી
 નાખ્યો લાગે છે’ ‘શુ એ તારો લાઈ હતો ?’ ‘હા
 એ મારો બાઈ વાય’ અને એની તો મેં જાતે જ
 ચામડી ઉતારી ન જાની મને મરેલું થયો કે એ તકારો ચાર
 હશે’ રાત્રીએ કહ્યું

‘હાય ! અને ? આ તું તું મ કયો ? મને પ્રજ્ઞા
 તો હતું કે એ કોણ છે ? રત્ને પચાસ થતા એ ત્યાગી
 મુનિને એ મારા કંઠના કારણે ‘ચા’ મમણ હાગી
 નાખવા એ બચડા અન્યાય છે’

ગાળ પછ પોતાના આ બચકરું દુ ક્રત્ય અને અન્યાયથી
 ધ્રુમકે ધ્રુમકે બાગડની જેમ ગડવા લાગ્યો અને પોતાના
 પાપનો પત્રાતાપ કંવા લાગ્યો. મારી નાગે જ્યારે એ નવ
 યયો ત્યારે માધુની નમતાના ન ગાણ કંવા લાગ્યો ‘કેવી
 ગજળની હમા !’ ‘કેવી મપન મમતા !’ ધન્ય હો એ
 મહામુનિને ! આ રીતે પોતાની નિંદા-ગડા કરતા માધુની

સમતાનાં વખાણુ કરતાં રાજાને વૈરાગ્ય જાગ્યો. રાજા અને રાણી બન્ને ત્યાગી બન્યાઃ આ બન્ને આત્માઓએ ત્યાગ અને તપ દ્વારા પોતાનાં સર્વ કર્મો બપાવીને કાળાંતરે કેવળ-જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું.

આજે પણ બંધક મુનિની કથા શ્રોતાઓ સાંભળે છે ને કર્મનો અપૂર્વ મર્મ વિચારી ત્યાગ, તપશ્ચર્યા તથા ક્ષમાની ભૂરિ ભૂરિ પ્રશંસા કરવા લાગે છે:

માનવજીવનનું અંતિમ સાર્થક આ માર્ગે વિચરવામાં જ રહેલું છે.

તમો નમો બંધક મહામુનિ.

બંધક ખીમા ભંડાર રે !

ઈલાચીકુમારની સજાઝાય

રાજા પહેલી

ફરજી

મુદ્રાપુત્રીમરન વિભુ ચક્રપ્રભુ ભગવાન
મનગી માતા ગાળા પ્રભામી ગુરુ ગુણવાન ૧

હાન ગિચળતપ ભારમા ભાન નડા કહેનાય,
ભાન વિના નિબળા મવિ ભાવે કેવળ થાય ૨

જબ્દીયના ભરતમા, જિના નધનપુર
વનન્તવનપનિત્યાવમે જાજમયગ મગદુર ૩

વાગણી ઉઠે જનમિયો નામે ડનાચીકુમાર,
ભણ્યોજાળ્યો પરિત ખન્યો ગુણકા ભડાર ૪

મોલી તાતને કારો, કીના દુજન નજ,
મગરગ ખળ લાભા મ મચાવે જગ ૫

(આન જિષ્ણુ ! વે નિ કદો ન સજારે ?)

ભવિ મુનો ડનાકુવન્ની વાન

મિત્રો ગાન રમતા રમતા મા મો નગવન્ની ખડાર
ન નડીનુ નાનક ત્રેવા નગીયા નર ને નાન ૧

રૂપે રંભા ઉર્વશી હારે. એવી નટડી જાણ.
 સફળ કળા શીખી એ અળખા, સળખા ભૂલે લાન. ૨
 હમ હમ વાગે ઢાલકા ને, રણુઝણુ ધુધર પાયઃ
 જનમનરંજન કરતી નાચે. મધુરા ગીતો ગાય. ૩
 અદ્ભુત નૃત્ય નિહાળીને રે. મોઘો ઈલાચીકુમાર;
 એવી નાર મળે જો મુજને. તો થાય સફળ અવતાર. ૪
 રૂપ અનૂપ નિહાળી નટીનું. ફરી ફરી નિરજો અંગ;
 મળીયાં નેનો ત્યાં ઉભયનાં. લાગ્યો અવિહલ રંગ. ૫
 નૃત્યકળા અળખાની નિરખી. વિંધ્યા કામે નેણ;
 ચિત્રે ચિત્ર્યો જીમ ત્યાં ઊભો. સુણવા મધુરાં વેણ. ૬
 ભોજનની વેળા ગઈ વીતી, ચાલ ચાલ તું ચાલ;
 મિત્રો સમજાવે સહુ એને. કરને જરા તું જ્યાલ. ૭
 ખાન પાન ને ભાન ભૂલીને. ખાટ પડ્યો એથેન.
 નટડી નટડી ને નટડીના. જાપ જપે દિનરેન. ૮
 લાજ મૂકીને તાતશું વદતો. નટડીશું લાગ્યો રંગ;
 પરણાવો નટપુત્રિકા એ, ઉપન્યો અંગ અનંગ. ૯
 અઘટિત નવિ જોલીએ રે. નીચ કુળશું તુજ કામ;
 ઉંચા કુળની આઠાઠ કન્યા પરણાવું ગુણધામ ૧૦
 વાત ન માની તાતની રે. નટ તેડ્યા તે વાર,
 મુજ સુત સાથે પુત્રી આપો. તો આપુ ધનભંડાર. ૧૧

ઢાળ બીજી

ઉલ્લ

શુ જોલો છો શેઠજી? નટ કહે તે વાર,
 પુણ્યનિધાન એ પુત્રીથી, પાસું માન અપાર.

તુજ મુતને પ-પાવતા મુજ પુરી નવ્યા ,
 વાત વિચારી કીજીમે ભાત કુમાત ન રાજ
 કાચરનુ નરિ હામ જે, હોય મતિ બજવાન,
 ઘન-માઈ ધન જહુ વળી કજાનો તા
 દુવ-કહે નદન મુને મુજ વિનતિ મદધા ,
 જે કહો મુજને તમે નવા હુ તૈયા
 પના નો નટપુરિયા, મવર ન આહુ નાગ,
 નટી વિમ મહાન બન્યો, ખાજો આ ન મા
 ન નહુ કે કુનને, જો મુજ પુરી ના
 ત્યજી દઈ ઘમાગ ને, ક નાદડ મધાન
 મોગે રાજ કીમી, ધન લારીને આપ
 પરણાવ મુજ પુરીને, દગમે તુજ નતાપ

(આલ આવા તુજ દરમાર રૂપ)

રીયા મપ-પા-કમની વીના મપ-પા,
 માત-પિતા ધન માવ ત્યજીને નીજ્યા ધની બહાન,
 નદમદગમા ભેજો મગીયો કો-મૂકી નાજ,
 ઠ હોગે પહેલીને કતો રીધો નરનો લાજ
 ગીમી નરની ચર જા વળી ધ-ધ માગે ભીમ ૧
 રાન મેપવો ન રવી દુજા મ રા રીધા નાથ
 કાવડ લઈને ચારી નીજ્યો કોવ નજા કે પાથ
 મેનાન ૧૧ ની સાચા ન નટી નાથ ૨

નૃપ પાસે જઈ નટ ખટ કહેતો. આખોનાટક કાજ;
 જ્યાંતિ અતિ જગમાં છે તારી. તવ જોડ્યા નૃપરાજ;
 દર્શાવો! અનુપમ નાટક તુમ. દીઠું નહિ કોઈ વાર. ૩
 મન મારું રીઝવશો તો હું. આખીશ દ્રવ્ય અપાર.
 તવ ઇલાચી નાટક ભજવે મળીઆ લોક ઉત્તર;
 ચિહ્ન દિશિ બાંધ્યાં દોરડા ને. ઉચો વાંસ વિશેષ. ૪
 કરતલમાં તલવાર ગ્રહી છે. બીજે લીધી ઢાંલ.
 પાવડીઓ પગમા પહેરીને. દોરે આડ્યો જાય,
 વાસ ઉપર એક પાટિયું ને. ઉપર બીલો એક. ૫

ઢાળ ત્રીજી

દુહા

નટડી મનમાં ચિતવે, પ્રભુ પ્રેરો નટની આશ;
 મુજ કારણ સઘળું ત્યજી, ચડીયો બાંધે વાંસ....૧
 સુંદર વસ્ત્રો પહેરતો. કરછોટો છે આજ;
 દેતો! દાન હંમેશાં જે, ભીખ માગે મુજ કાજ....૨
 જમતો નિત નવી રસવતી. શોભે જિમ સુરરાજ,
 વાર વાર પ્રભુ વિનવું. રાખો એની લાજ....૩
 અવનવા નાટક કરી. રીઝવે નૃપ નરનાર;
 તો મુજ પિતા પ્રેમથી. પરણાવે સુખકાર...૪

(ચાલ-એક દિશકે દુકડે હજાર હુએ)

હવે નૃપતિ મનમા ધ્યાવે છે, કેવી રૂપે રૂપાળી નારી છે;
 નથી અતે ઉરમાં પણ એવી, એવી રૂપે રૂપાળી નારી છે. ૧

શુ મુદ્દો એનો ફેફસાં અને, વગી કેરી એ લગ્નગી ૩
 એને નિરજો રી નહિ જીજી ગમે, એવી રૂપે રૂપાગી નહી ૩ ૨
 એ મર્દ જાણે તમે ૩ મહા ! કેરી અટભત નાચે ૩ ?
 છે મર્દ થઈ નિગળી એ એરી રૂપે રૂપાગી નાગી ૩ ૩
 મુજને જો આવી નાર મળે તો માગી મધળી માગ -જો,
 એ ગોડી વિષ નિગળિ ખરે મારુ જ્યુ જ્યો મારુ હ્યુ બજો ૪
 જો વામ ઉપરથી નાચે તો, નજ જાય પડી નજ જાય મગી,
 તો નહી મુજને આગી મળે, મુજ આગ જ્યો મુજ આજ ફળે ૫

હાજો ચોથી

કુહા

અટપટ નટ નાટક કરી, ઉતર્યો તેણી વાર,
 રાય વિના મધળી પ્રજા, હજી પાનવાર
 તાલી મૌએ પીટતા, કરતા મૌ જયકાર,
 હયા આવી નાટ-કળા ? જીજ્યો મા નજાર
 નૃપતિ મનમા ચિંતવે, થઈ ન ફરી આગ,
 ફરી ફરી જો નટ ચરે તો વાય પુરી મુજ આગ
 રાજગજ નાટક નરિ, નિરજ્યુ છે નજાર,
 ફરી ફરી નાટક પ્રી રીજન તુ મુજ માજ
 રીન બની વિષનામે લુખ્યા નહીમાય
 ડામી નજ નજ ગુ કે ? આનબાન ભવા
 જીજી રીજી વાર ને ચરીયો ચોલી વાર,
 તોય ન ભપતિ આપતો, બહાના કાઢે બા

નટડી કહે નટવર સુનો, મુજ જીવનઆધારઃ
પ્રાણથકી ખારા તમે. જો હિંયાના હાર.
હિમત હવે ના હારશો. ખતાવી નાટક ચારઃ
પ્રસન્ન કરી નન રાચતું લેજો દાન મુન્નાર.
નૃપવાળી રાણી મુગી. કોખી ઉડી તત્કાળઃ
નટડી શું એ મોડીયો. ધિક્ ધિક્ હો ભૂપાળ.
ચાર વાર ચડી ઉતરી. ચઢ્યો પાંચમી વારઃ
વાંચ ઉપરથી નિરખતાં. ફીડા એક અણુગાર

(ચાલ-પ્રભુના જગલે પગલે ચાલ્યા જાય છે...)

જોભે અલકાપુરી જેવું. જોવું મોટું શહેરઃ
જોચરી લેવા મુનિવર ચાલ્યા, આવ્યા શ્રેષ્ઠધેર. ૧

આંગણિયું અમ પાવન કરજો. કરજો અમ પર મહેરઃ
લગી લગી વિનવે છે શેઠાણી આજ પધારો થેર. ૨

ધર્મક્ષાલ દર્ઠ નીચી નજરે. પેઠા ત્યાં અણુગારઃ
થાળ ભરી મોહકનો ઊભી રૂપે રંભા નાર ૩

રૂપે રૂપાળી મોહનગારી. સોળ સજી શણુગાર,
ઊભી રામે પ્રેમે દિનવે. તોચ ન લેશ વિકાર. ૪

ખીલતી નવયુવાની જેની. તોયે નિર્વિકાર
મીઠા મધુરા વચણે દિનતિ કરતી તી એ નાર ૫

મોહક હ્યો ત્યો કહી રહી છે, નથી લેતા અણુગાર,
વાંચ ઉપરથી નટખટ જોતો દિગ થયો તે વાર. ૬

ઢાળ પાચમી

(આલ-મે રાજ ભટ્ટનેવાના હ)

વન્ય વન્ય મુનિ, વન્ય વન્ય મુનિ,
 ચિત્ત ચિત્તી જ્યા ૭ ઇલાચીનુમા
 થો થો ઇલા મુનિ નથી લના
 હ માણુ તોય નથી પેતા,
 ગત ચાર હ ત રિ ૧૦ મને, ચિત્ત ચિત્તી ૧
 વનમા તહ રિતા-માય તહ
 એ ના ૧ ના મણુ તહ
 વગી નુગી મ વાજ તહ ચિત્ત ચિત્તી ૨
 મ માની ક મ ના ના
 મ માની ક મ હુ ૧ જા
 ન્યા ૧૦ ૧૧ ને કયા મરુતિ ચિત્ત ચિત્તી ૩
 જ નાગી થાને વન ચદુ
 ગળ નાચતા ને હુ ૧ ૫
 તા પાદાનુ હ નજાવાને ચિત્ત ચિત્તી ૪
 માદ્યો નટીડી રમા લેથી
 નય નાન નરિ દતા તરી
 મુજ પાડીને રિષ્ટ ૧૨ હ ત ચિત્ત ચિત્તી ૫
 ૧૧ વગા વન નિ ત ૧ ૩ડી
 બનુ દવાગી હુ મણુ ૭ જી
 ત ૧-૪ રમા ના ની ૧ બનુ ચિત્ત ચિત્તી

જાડી માયા ને જાડી કાયા
 વળી જાડી છે જગની છાયા
 ત્યજી સર્વ ધનુ ત્યાગી મુનિ હુ . ચિત્ત ચિત્તી....૭
 એમ ભાવના રંગ રસે ચડતા
 ઘન ઘાતિ કરમને ફર હરતા
 નૃત્ય કરતા કરતા વાસ પરે
 ઈલાચી કેવળજ્ઞાન વરે... ચિત્ત ચિત્તી....૮
 હવે વાસ બને સિદ્ધાસન ત્યા
 જન સઘળા અચરજ પામે ત્યા
 જયકાર ભયો જયકાર ભયો....ચિત્ત ચિત્તી....૯

ઢાળ છઠ્ઠી

(ચાલ-ભારત કા ડંકા આલમ મે)

નૃપતિ ધ્યાવે નટડી ધ્યાને
 મે કીધા બહુલા ગાય રે..
 મે દુર્ગતિનુ ભાથુ' બાધ્યુ
 ભૂપ કરતો પશ્ચાત્તાપ હવે . ૧
 છે નારી નરકની બાણ કહી
 વળી ફૂડ-કપટની પેટી કહી
 મળમૂત્રની એ ભડાર કહી
 મેં ભવ હાર્યો એમા મોહી ..૨
 અતેઉરમા ઘણી રાણી છતા
 નીચ નારી શુ મોહ્યો પ્રીત થતા;

જૂરી પ્રીતની નીત અતિ જગમા

ક્રમી અમા છવરુને જગમા

વિડ ધિડ હજો વિપવારનને

પિ-ધિડ હજો મુજ પાપીન,

એમ ભાવના નાચા મન ભાવે

નૃપ કેવળનાન તના પાવ ૩

ઢાળ માલમી

(આનન્દભવિ મુનો)

ભવિ મુનો-અજળ ગજળની વાત

પટગાળી મન ચિતન - વિડ વિડ રિપથ વિડાન,

નટની ઉપે નૃપતિ મોહ્યા રિક્ક વિક્ર તન અવતાન

મોહ માયા ને ડારમા ને નમો આ મનાન,

કન મહાની નાચ નચાવ, ભન-મજ્જ મોહાન

મારુ મારુ મૌએ કળતા તારુ ન ડાઈ તાન,

આ નન્દાન અન્દાન અન્દાન, નારપ્રિયા નપુ તાન

પ્રથમ માજે નચની ને દાતુ માત્રમ યાન,

નન ય ભાવે તાવના તાતા પામી કરનનાન

નાટ ની મન વ્યવની - ધિડ ધિ-વિપર-રિનાન

ધિ, મુજ ના ધિક્ક મુજ કપન વિક્રા મુજ નવનાન

મુજ કારણ નૃપતિને નટને થયો ઘણો સંતાપઃ
ખાતક બાપ્યા મે ઘણા રે, કરતી પશ્ચાત્તાપ.

નિજની નિહા ગર્હા કરતી. ધ્યાવે ઉચ્ચુ ધ્યાન,
કીધા કહિન કરમના ચૂરા પામી કેવળજ્ઞાન.

શાસનદેવી આવી મહુને. આપે સાધુ-વેશ,
ઉત્તમ ચારે આતમા રે, ટાળ્યા ભવના કલેશ

વિજયાનહસૂરીશ્વર પાટે કમલસૂરીશ્વરરાય,
કવિકુલકિરીટ મુગટ મુનિગણ. લખિયસૂરીશ્વરરાય,

હસિણુ દેશ ઉદ્ધારક સૂરિવર, લલમણસૂરીશ્વરરાય,
તસ પદ પકજ મધુકર ગુંજે. કીર્તિસૂરી ગુણુ ગાય.

ધલાચીકુમાર

માન નિમિત્તો સુઠ જાગે મને ઉચ માનને
 જીવનમાં કા - ઘડી-પળ એવી જાજની મમ જી નાજે
 ૭ ક માત્રા લાગવારમાં પગમાત્રા જની તથ , માત્ર જ
 નનારી આત્માઆને જગ ને પાવ સાન માલજનાની
 ૧૩૦ , નિર્ગુણની પાને જગ જગની રતુ ૨
 વામાં માન તના જગના તમા પ્રતિભાન વાર ૭ તરી
 જ રીત આત્મા જેવા નિમિત્તામાં આવે ૬ તેવા નિમિત્તોમાં
 ત તદુપ જની તથ ૭ માત્ર જ કહેવાય , ૬ ૧ ૧
 તના જગ ' 'મોમત તરી અપર ' '

કરના ફૂલ જડીગિ નય પળ પ્રભુ મનાવી તા મે
 ગાગી તરી ૮ , આત્મા મને મનુષ્યમાની જેવા
 લેવારા મા માગા પળ પગપને પાની ગયા ૭ કાગા
 માધ્યાના માતરી નુ ન કડી ગડ ? અધમ અ હ મનના
 અધમ ની પાડી એ હ મેગનો પાપી ની પગવારમાં
 મા માનુ પ્રતિભાન રહ તથ ૭ માત્ર જ પાપી થા પ્રમ
 માત્રા પ્રત્યે તિજન ન દા મનતા મા પગવાર નાજવા
 શા રહોન ૨ માડી રહ્યા

ઈલાચીકુમારના જીવનમાં પણ આમ જ ગન્યું છે. વાન ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ છે.

તે કાળે તે સમયે ઇલાવર્ધનપુરમાં ન્યાયનિષ્ઠ જિતશત્રુ રાજાનું શાસન ચાલતું હતું. નગરીમાં અનેક ધનાઢ્યો, કુળાકારો, વ્યાપારીઓ. વિદ્વાનો અને મુત્સદ્દીઓ વસતા હતા. ધનાઢ્યોમાં ધનદત્ત શેઠનું નામ મોખરે હતું. શેઠ પોતાની પત્ની ધારિણી સાથે આનંદ-ચમન કરતા વૈભવ-વિલાસમાં જીવન વ્યતીત કરી રહ્યા હતા, પરંતુ મોટી ખોટ એ હતી કે-ઘરને દીપાવનાર એકે પુત્ર ન હતો. પુત્ર-વિહુણી એ શેઠાણી કોંક પળે એવી તો. ઉદાસ બની જતી કે જાણે મસ્તક પર મોટો પહાડ તૂટી પડ્યો હોય.

એક વખત શેઠાણીએ ઇલાદેવીની આરાધના કરી. ઇલાદેવી પ્રસન્ન થયા અને શેઠાણી એક પુત્રની માતા બન્યા. ઇલાદેવીની આરાધનાથી પુત્રપ્રાપ્તિ થવાથી પુત્રનું નામ ઇલાચીકુમાર રાખવામાં આવ્યું. તે બીજના ચંદ્રની જેમ વૃદ્ધિ પામ્યો. તેને બાળપણથી જ વિદ્યાભ્યાસ, સાધુ સત અને ધર્મ આ બધું ખ્યાર લાગતું હતું. તેનામાં યુવાનીનો ઉન્માદ ન હતો. એ તો એકાતપ્રિય બની શાસ્ત્રાધ્યયનમાં અવિરત મશગુલ રહેતો હતો.

માતા-પિતા પુત્રની આ પ્રમાણે રીતભાત નિહાળી ભારે ખિન્ન થયા. આટઆટલું ભણ્યો ગણ્યો પણ વ્યવહારમાં તો ઠ છે એ કંઈ પણ સમજતો નથી, વ્યવહારીને વ્યવહારનું જ્ઞાન હોવું એ આવશ્યક છે વ્યવહારથી અનભિજ્ઞ આ ઇલા-

ચીનો મંનાર કેમ આવશે ! લોકોની નિષ્ણે એ ભોટ ગણાશે
માટે એને એવી મોખતમા રાખુ કે જેથી તેને દુનિયાનુ
ભાન વાન આ પ્રમાણે નિચાડી પિતાએ ઈલાચીકુમારને
લુચ્ચાઓની ટેગીમા ગણ્યો જૂની મોખત તરત અમર ઠે
ઠે, 'નગ તેવો નગ' એ ઠહેવત અનુમાર ઇલાચી મન્નાડી
હોવા છતાં અસન્કાડીની જેમ જના ત્યાં લમવા લાગ્યો
તે એટલે મુડી કે ઘણી વખત ભટકી ભટકી મોડી રાતે ધરના
ખાળા ખખજાવતો, માતાપિતા પપુ ઠટાડના, પણ આ તો
'લાથના ડયાં હેયે વાગ્યા' જેવું બન્યું

એક મન્નાડી, અસની મને જૂની મજતમા પડેલા
પુત્રને માતા-પિતા સન્કાડી બનાવના નાની મોખત ઠરાવે
તે ત્યાં અહીં એથી ઉતરુ જ બન્યું એક મન્નાડી
ખાળકને ખુદ માતા-પિતા જૂની મજતમા જોઈ એ કેટલું
આશ્ચર્યજનક !

ઇલાચીના માતા-પિતા ચિંતાતુર બન્યા તેમને લાગ્યું
કે ખરેખર આપણે ઠીક ન કર્યું પણ નડચા પછીનું
હડાપણ ઠામ ન આવે તેમ ઈલાચી હવે હાથથી ગયો
હાથની વાત ન રહી એક વખત બનાવ એ બન્યો કે
લખી ૧૨ નામનો એક પ્રસિદ્ધ મન્નાડાર પોતાની ડેપડપના
અખાર મમી પુત્રી અને પંચાર માથે નગર બહાર ભાન
નાટક ભજવી રહ્યો હતો એના નાટકને નિરખના લગ્નના
મન્નાડીઓ ચામેરવી આવી ચડ્યા હતા ઇલાચીકુમાર પણ
લુચ્ચાઓની ટેગી સામે દરતો દરતો ત્યાં માવી ચડ્યા
નટ અને નટીની વચ્ચે ડગાએ લોકોને મુલ બાળી

હીધા. સૌ તાડીઓ પીટતા હતા. શું નટકારની કળા ! શું નટડીનું રૂપ ? અહાહા ! એમ સૌ કોઈ એકી અવાજે નટ-નટડીના ગુણગાન કરી રહ્યા હતા. ઈલાચીકુમાર તો બેવામાં એવા તાડીન ગની ગયો કે ન પછા વાત. સૌ કરતા એ કંઈક નવીન જ અનુભવી રહ્યો હતો. નાટક અમાન થતા સૌ ટપાટપ ઘર બાગી ચાલવા માડ્યા. પણ ઈલાચીકુમાર તો નટડીના અગોવાજ નિહાળતો ચિતરેલા પ્રતગાની જેમ ત્યા જ સ્થિર થઈ ગયો ભોજનની વેળા વીતી ગઈ મિત્રોએ ઘાણુ ઘાણુ મમજાવ્યો, ત્યારે માડમાડ ઘર આવ્યો. ઘર તો આવ્યો પણ એને જરાય એન પડતુ નથી. એ તો નટડી-નટડીના બપ જપતો હતો પલ્લગ-ગાદી-તડીયા કે સુખ સાઘળીના સઘળા ય સાધનો એને ઝેર જેવા લાગતા હતા એની નજર સમક્ષ દૃઢા એક જ નટડી તરવરી રહી હતી

‘ અહાહા ! ! કેવી એ રૂપાળી ! શુ એનું નૃત્ય ! શુ એની કળા ! સોજે કળાએ બીલતું શુ એનું ઔવન ! સકળ કળામા ખરેખર એ અબજા પ્રવીણ છે એ છે અબજા છતા ય મારા જેવા સબજા પણ એની આગળ નિર્બળ ગની બાય છે. બસ પરણુ તો એને જ પરણું. એના વગર મારુ જીવ-તર ધૂળ છે. ’ આમ વિચારતો ઈલાચી-બાતો નથી પીતો નથી અને બોલતો પણ નથી મા-બાપ પૂછે છે ‘ અરે બેટા ઈલાચી ! તને શુ થયુ છે ? કેમ બોલતો નથી ? તને શુ દુ બ છે ? આપણે ત્યા કશી જ કસીના નથી. અહળક પૈસો, નોકર-ચાકર, વેલવ વગેરે બધી વાતે

આનંદ છે બોલ તારે શું જોઈએ? પણ બાઈ નું બોલે?
 ત્યાં મોઢે બોલે કે માટે પત્ની જાણતી નહીંને પગલુ
 કે! એને વાજ નવાવે કે મિત્રાના કહેવાની ગેરને મળત
 પત્ની કે, હુમારનું ચિત્ત પેલી નહીંમા મોખ્યુ કે એને
 નહીં આપે લગ્ન ન્હા કે

‘અરે! નું બોલો કે? એને નહીં તારે લગ્ન ન્હા
 કે? માપતી નાતિમા કયા ન્હાનો તારો કે કે પત્ની
 નીચ નહીં નાવ લગ્ન કરીએ ના! ન્હારા શ્રીમતોની
 ધંભવનાગી કેપાગી પ્રન્યાગો પત્ની કે, ઘણાના કહેલ આવે
 કે મેંકે પુત્રને ન્હુ-નું કોરે તો મન નહિ પાથ માં
 ન્હા મા પગલાવવા હું નમન હું ઉ ઉ મેંકે ધા
 આમ નું ને કે?

‘પિતાજી! પગલીન તો નહ પુત્રીને નહ! એ નહીંને
 નહ! માટે મન મીત્ર બત્રી મુગ બાળક કે એના વાજ
 હુતન કોક કે બન માન તો નહીં નાથ ને નમ રવા
 કે’ ઈસાચી મો થો

પિતા તો મા નાભગીને માબા ને બની ગયા હુમાન
 નું મોતી ન્હો છે? કયા આપતી નાત-નતત અને કયા
 આ નીચ કુમની ન્હા? મામ નો મેનો મેગ કેમ મળે?
 મે તર- મે ને વ્હા ન નવાવતા ન્હો મીત્ર તર
 પુત્રની મા ન્હાની મવજા નતાવતી હતી કલતત્તમી હતો
 કળાત નહીં થો ની દયા વજ માં વિન્યા-મા પગ્યા ‘નું
 પ્રનું? માપના માને તમ નહીં એમનો મેક લાગવાયો

પુત્ર, એને દુઃખ થાય એ પણ શેઠને મન ન ગમતી વાત હતી. ઇલાચીને ઘણું ઘણું સમજાવ્યો. છતાં તે તો એકનો એ ન થયો. પોતાના વિચારમાં તે મગ્ન હતો. એના અંતરમાં નટડી-વિરહની આગ લલકરી હતી. નટડી એ જ એને મન સર્વસ્વ હતું. નટડી વગરનો સંસાર એને મન આગ અને ઝેર સમો લાગતો હતો.

જા દઢ્વે હોઈ મડ, અહવા તરુણીસુ રુવવંતીસુ ।

તા જઈ જિજ્ઞવરધમ્મે કરચલમઙ્ગે ઠિયા સિદ્ધ ॥

વ્યાપારીઓને ધન મેળવવામાં અને યુવાનોને રૂપ-વંતી સ્ત્રીઓ પર જેવો રાગ હોય છે. તેવો જ રાગ જો જિનેશ્વરદેવે પ્રરૂપેલા ધર્મની આરાધનામાં થઈ જાય તો મુક્તિ હાથમાં છે. માણસો ધન કમાવવામાં કેવા એકતાર અને તન્મય બની જાય છે ? કેટકેટલી દોડધામ મચાવે છે ? અને યુવાનો યુવતી સ્ત્રીઓના રાગમાં જીવનને કેવું ફના કરી નાખે છે ? તેવી જ તન્મયતા જો જીવનની સાર્થકતામાં અને ધર્મની આરાધનામાં થઈ જાય તો મુક્તિ જરાએ દૂર નથી.

જ્યારે ઇલાચી કોઈપણ ભોગે નટડીને જ પરણવા ઇચ્છતો હતો, ત્યારે તેના મા-બાપે નટડીના પિતા લાંબીકાર નટને પોતાને ત્યાં બોલાવ્યો અને નટને કહ્યું કે ‘ તારી પુત્રી મારા પુત્રને આપ. ’ તને જોઈએ તેટલું ધન આપવા હું તૈયાર છું. આ સાંભળી નટ ચક્રિત થઈ ગયો. અને શેઠ શું બોલી રહ્યા છે, એ વિચારવા લાગ્યો.

નટે કહ્યું-‘ શેઠજી ! શું બોલો છો ? ક્યાં અમારી નાત-જાત અને ક્યા તમે ? ’

પરંતુ જો પોતાની માગણી આગ્રહજ્વલ શ્રાવ્ય ગાળી
 ત્યારે નહ કહે 'ગેઠ' મા પુત્રી વડે તો જગતમા
 હું જ્યા ત્યા પબધ રહ્યો છું, જે જે તે આ પુત્રી જે તમારી
 માટે મળવ બાવતા મારી પુત્રી વળાય, ભાતક્રુભાત ન
 થાય ગેઠ માહેળ! મા વાત પડતી મછી બીજી જે ઈધ
 હામ હોય તે જખાવો ' પરંતુ ગેઠ એકના જે ન થયા
 તેમજો પાતાની મળ માગણી જ માગણ વરી ત્યારે લખી
 કાર નરે ગેઠને ઈધુ 'તે મારેની મારી ગત માબળી થો
 ગેઠ માહેળ! મારી પુત્રી માથે જે તમારા પુત્રના લમ કરના
 જ હોય તો પુત્રને નરિદ્યા ગીળરી પરજો, નત્ય ઈધુ
 પરજો, જ્યા ત્યા જધુ પરજો, ટાઢ-તડના વેના પરજો,
 વલવ-પિલામ ગેઠના પરજો જોવો તે મારે જો તૈયાર ?''

ગેઠ ઇલાચી તરફ નજર કરી

ગેઠ કંઈ જોતી હો તે પહેલા જ ઇલાચી જોલી ઉઘો
 નરજાજ! જેમ ઈહો તેમ કન્વા હું તયાર છું '

માનવી કામાધ બની કેના-કેના કામો કરવા તૈયાર
 થાય છે! ઇલાચી બાન બતી આવે કેનુ અવમ કાય કર
 વાની હામ બીડ છે!

નરે માગણ જખાવ્યું ' ગેઠ આ કન્યા પરાળીને
 તમારે ઘેર નહિ આવે પણ તમાના ગેઠને ઘનજમાઈ
 થઈને નહેવું પરજો જોવો ' કમલ? ગેઠ છું ' ભાઈ
 માત વાન કબૂન '

ગેઠ સમજતા હતા કે ગેઠને એકનો જે વાય તેમ
 નથી જે નરડી નહિ પગાવુ તા આગમા પડી જમી

મરશે અને એના પ્રાણ આલ્યા જશે. નટે વિશેષ ખુલાસો કરતાં કહ્યું: 'શેઠજી' ખીજી વાત પણ જણાવી દઉં. મારી પુત્રી કંઈ રસ્તામાં નશી પડી. તમારો છોકરો નટવિદ્યામાં પ્રવીણ થશે કેઈ મોટા રાજાને રીઝવી દાન લઈને આવશે. ત્યારે હું મારી નાતને જમાડીને પછી તમારા પુત્ર સાથે મારી પુત્રીને પરણાવીશ સમજ્યા!

શેઠને બધુંય કબૂલ કરવું પડ્યું. ન કરે તો બચ ક્યાં? ઇલાચીકુમારને પોતાની આશા કંઈક અંશે ફળી રહી છે, એમ જણાતાં આનંદ થયો. 'એક નટડી કાજે માળાપ-ધરખાર-સ્વજન-પરિવાર અને મુળ-સાહ્યખી. વગેરે બધુંય છોડવા તે તૈયાર થયો. ઝીણા વસ્તો ફગાવી દીધાં, માર્યો કચ્છોટો. હાથમા લીધો વાંસ ને ફોલ, અને નટની સાથે એ ચાલી નીકળ્યો.

માતા-પિતાને પારાવાર દુઃખ થયું. પણ કરે શું? 'હાથનાં ક્યાં' હંમે વાગ્યાં' એમ એ સમજતા હતા.

ઇલાચીએ દ્રંક સમયમાં જ નટવિદ્યા શીખી લીધી. તે એક કુશળ કલાકાર બન્યો, હવે વાત રહી એક રાજાને રીઝવવાની. અનુક્રમે નટ મંડળી સાથે તે એનાતટ નગરે આવ્યો.

ઇલાચીની ખ્યાતિ એક કુશળ નટ તરીકે ચોમેર પ્રસરી ચૂકી હતી. એનાતટના અધિપતિ મહારાજ મહીપાળે પણ તેની ખ્યાતિ સામગી હતી. નટકાર લખીકારે મહારાજાને પ્રાર્થના કરી. 'મહારાજ! આપની આજ્ઞા હોય તો અમે એક નાટક ભજવી બતાવીએ!' મહારાજાએ હુકમ આપ્યો:

‘ ભલે ખુશીથી ભાગ્યે રાજમહેલના વિશાળ ઘોડમા બેસી
વામ નાખનામા આ યો ચાલે બાબુ દોડા બા રા વાન
ઉપર એક પાગિયુ અને પાગિયા ઉપર એક મીલો ઠોકરો’

ડાહીના ઉપને મહાત્મ્યે તેની ઉપાગી નાડીએ હાથમા
દોચ લીધો પગમા ઘુરંગ બા રા નાન્ડ ગડ વધુ હલગે
લોહ જમા ના ગરા રડીક તલનાની ધાગ ઉપર ઘડીક
ઉધે મન્દ્રે અને ઘડીક ખીલા ઉપર કુટી રેકરીને ઇલાચી
નાથે છે, નટની મદ્દમત ડળા નિાળતા લોકો મુખમા
આગળા નાખવા મહાત્મ્યે મે ગુ જગજ ડળા ! મા તે - ઇ
લદુ છે કે મેન્મેગીઝમ ! આ તો ભાગે ડગાખાજ છે ! મરે !
જુઓ જુઓ પેલી નાડી કેવી મુદર નાચી જતી છે ! માવી
તો રાજની રાણી થ નડી હોય મન્દ્રાને પળ ગરમાવે
તેણે એણે ઉપ કે આમ સૌ વાતો ડગતા હતા, જગ-જગના
પોમ્પે કરતા હતા અને ઉનાહમા ગાનીને તાગીઓ પીન્તા
હતા આ અમત-આ એન મ્મ નાનોમ્મનો ન હતો એ-
જ વાન ઉપર મદ્દમ માન મેના ખીનાના માધા નાચવ
મા તો જાન નાચની અમત હતી મારી મન્દ્રા ડગા ન
નાન્ડ ભાગવી ઇલાચી વાચી નીચે ઉતર્યો તના પા
માદ્રા ઉપજવ તેણે એ કુણુ કે જાન પગમા પાડીઓ
પહેરી હતી એક હાથમા તાવ અને મીન્ત હાથ તલના
મ્મ હતી મામ મીલકન નિનાધાન ચાલુ અને ઉતરણુ
એ તો જાન-હોડાને માદ્રા પના તેણે જાન જગ-
નુકે તો ડગા જોખા

ઇલાચી નીચે ઉતર્યો નન્ત નિાજન પન્ મેના હતા યા

જઠ તેણે ઇનામ લેવા હાથ ધર્યો. લોકો તો તેને ઘરેણું-ગાંઠા, રૂપિયા, પૈસા આપવા અધીરા અને તલપાપડ થઈ ગયા હતા. પણ જ્યાં સુધી મહારાજ દાન ન આપે, ત્યાં સુધી કોઈથી ચ પહેલ ન થાય. આ એક મર્યાદા છે. રાજ નટડીનું રૂપ જોઈને મોહિત થયો હતો અને તે કોઈ પણ પ્રકારે પોતાના હાથમાં આવે એવું વિચારી રહ્યો હતો. એટલે તેણે કહ્યું. ‘અરે નટરાજ! મારૂં ધ્યાન તો રાજકાજમાં હતું. મેં તો આ નાટક જોયું જ નથી. ફરી ભજવી ખતાવો.

નટરાજ ફરી વાર વાંસ ઉપર ચડ્યો અને નટડીએ ગાયન લલકાર્યું અને પ્રભુને પ્રાર્થના કરી. ‘પ્રભુ! પ્રેરો એની આશ! મારી ખાતર જેણે ઘરખાર ત્યજી, માતપિતાને ત્યજી, ધનમાલને ત્યજી, ઝીણું વસ્ત્રો અને અવનવી રસવ-તીના સ્વાદને તરછોડી આ લગોટી વાળી છે, મારે માટે જેણે પ્રાણ પ.થર્યા છે. મારા માટે જેણે આટઆટલું કર્યું છે. પ્રભુ! શું તેની આશા નહિ પૂરે!’ ઇલાચીકુમારે ખીણ-વારનો ખેલ પ્રેરો કર્યો અને નીચે ઉતરી મહારાજ પાસે જઠ ને પુનઃ હાથ ધર્યો.

એક વખતનો વૈભવ-વિલાસ ભોગવતો કુમાર આજે આ રીતે એક નટડી માટે ભિખ માગે છે! ખરેખર! કર્મની ગતિ ન્યારી છે!

રાજાએ વિચાર્યું. ‘નટ તો જીવતો નીચે ઉતર્યો. મારી ઇચ્છા તો પૂરી થઈ નહિ.’ નટ પડે અને નટડી હાથ આવે એ એની ઇચ્છા હતી કામવાસના તેને સતાવી રહી હતી, તે એના રૂપમા પાગલ બન્યો હતો. ભાન ભૂંડ્યો હતો. તેણે

કહ્યું 'અને નટ! મેં તો તારું નાટ્ય જોયું જ નથી હું
તો મમુષ્ટ વિચારમાં હતો' એમ બહાનું કાઢી નાતજો દાન
આપ્યું નહિ! લોકો ડળી ગયા કે જરૂર રાજાની દાનત
બગડી છે, દાનમાં કંઈક કાણુ છે, નહિ તો આવા અકબત
જોલ કરનારને દાન કેમ ન આપ? નહ પણ મમજી ગયો
નટની વિચારે છે-કમોતીનો મમય છે, નટ જો રાડી જશે
તો બાજુ બગડી જશે તેજે ઈલાચીને ઉત્સાહ માયો મામ
ત્રીજી ચાથી મને પાચમી વાર ઈલાચી વામ ઉપર અડ્યો
રાજા મનમાં મલમય છે જરૂર નટ વાકયો છે આ વખતે
તો પડી જ જશે અને નટડી મારા હાથમાં આવશે

રાજમહેલની મામે જ એક ગેઠની મોટી હરેલી છે,
વેલવની તો જાણે ઠાળો ઉઠાવી રહી છે શેઠાણી ઘરમાં એજલા
હતા નવચૌવના શેઠાણીના ગા વખાણ કરવા? જાણે સ્વર્ગની
દેવી જ ભેઈ ટ્યો રાજભેરગી ઝીણા-ઝીણા રેશમી વસ્ત્રોમાં
સજ્જ શેઠાણીએ દરથી એ મુનિવરને ત્રેયા મુનિશ્રી ઘર
ઘર ગોચરી રૂંદી રહ્યા હતા તેમને શેઠાણીએ વહોલવા માટે
મામત્રણ આપ્યું 'પધાગે! ગુરુવે પધાગે! મમાનુ
આગા! પાનન ડો, લાલ માપો'

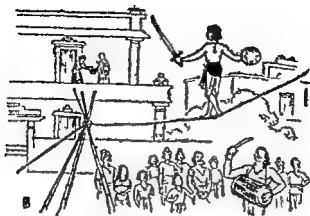
મુનિશ્રીનું લનાટ ચમકી જ્યુ જ્યુ ગ્રહેગ તેજ માગી
રહ્યો હતો વન યુનાન હતી મુનિશ્રી શેઠાણીની વિનતીને
માન આડી વામ માપના માન પધાર્યા શેઠાણીએ વદના
કરી મુખશાતા પટ્ટી તાથમાં મો નો વાગ ત્રીસો શેઠાણી
મુનિશ્રીને વિનવના વાગ્યા 'ગુરુવે! તાલ માપો!'

વાન ઉપર ડી નાચના-નાચના ઈલાચીકુમારની દષ્ટિ

આમેની હવેલી ઉપર પડી. તેણે દ્રશ્ય ત્યાગી સાધુને નિહાળ્યા. શેઠાણી મોઢકનો થાળ લઈ વળી વળી, લગી લગી પ્રાર્થના કરી રહ્યાં હતાં. આ દ્રશ્ય ઇલાચીકુમારે નિહાળ્યું અને એને ઘણો અચ્ચો થયો, અરે ! આ સાધુની વય યુવાન છે. ચહેરો તેજસ્વી છે. શેઠાણી પણ યુવાન છે. રૂપાળી તેમજ વંભવશાળી છે. સ્થાન એકાંત છે. આમ છતાં તે કેવા નિર્વિકાર. નીચી દૃષ્ટિ રાખીને ઊભેલા છે. ચહેરા પર કેટલી સૌમ્યતા છે ! શેઠાણી પણ કેવા ભાવમાં ચટ્યા છે ! લાડવાનો થાળ લઈ ઊભેલા શેઠાણી દ્યો. દ્યો કહી રહ્યા છે છતાં મુનિશ્રી ના. ના કહી રહ્યા છે નહિ જોઈએ ! નહિ જોઈએ ! ભારે આશ્ચર્ય ! ઇલાચીનાં જીવનપરિવર્તન માટે આ દ્રશ્ય ખસ હતું. ઇલાચી વિચારે છે કે ' મારામાં ને આ મુનિશ્રીમાં આસમાન-પાતાળ જેટલું અંતર છે. હું માંગ--માંગ કરું છું. તો ય રાત્ર દાન આપતો નથી અને મુનિવરને દ્યો. દ્યો કહેવા છતાં લેતા નથી. અ હા. . હા કેટલી નિર્વિકાર દશા ! કેવી નિર્લોભતા ! કેવો ગજળ ત્યાગ ! માટે જ કહ્યું છે ને ' વણુમાંગ્યા મોતી મળે માગી મળે ન ભીખ. '

ખરે જ મને શતશ સહસ્રશ ધિક્કાર હો ! સાચે જ આ મુનિરાજ કોટિ--કોટિવાર ધન્યવાદને પાત્ર છે. કયા હું અને કયા આ ત્યાગી અણુગાર ! મારામાં ને એમનામાં સરસવ ને મેરૂ જેટલું અંતર છે ! હું કેવો અધમ છું ! હું કેવો નિર્લજ્જ છું ! એક નટડીની ખાતર ઘરખાર તજ્યા. માત--પિતાને હુ. ખી કર્યાં. કુળની લાજ--શરમ છોડી. અને જ્યાં

(જાતીકુમાર નૃત્ય કરે છે)

માફક લો લો કહી રહી છે, નથી લેતા અજુગાર,
વામ ઉપરથી નટવર જોતો, દિગ્ધ વયો તે વાર !

ચા- પુનરાત્માઓને કેવળનાન વાય જ

[૧૮, નવ ગત અન ગતી]

ગામનદેવી આવી સહુને, આપે માતૃ-પ્રેમ,
ઉત્તમ ગ્રાહે આતમા જે, રાજ્યા ભવના કલેશ,

ત્યાં ભગી રહ્યા છું. આમ છતાંય મારી ઇચ્છા પૂરી થઈ નહિ. રાજા દાન આપતો નથી અને દાન લીધા વગર નટ, નટડી પરણાવવાનો નથી. કદાચ આ નિરાધાર વાસ ઉપર નાચતા-નાચતા જો જરાક ગળડયો--ચૂકયો, તો મારી શી દશા ! હાડકાના ચૂરેચૂરા ! નટડી એને ઢેકાણે રહી જાય અને પરત્વેક્રમા આત્માની દુર્ગતિ થાય એ જુદી. વારંવાર એ ત્યાગી મુનિની પ્રશંસા કરે છે. પોતાને ધિક્કારે છે, પશ્ચાત્તાપ કરે છે અનિત્ય ભાવનામાં ચઢે છે, તન્મય બની જાય છે અને ક્યારે હું આ પવિત્ર ચારિત્રમાર્ગ અગીકાર કરી મારા આત્માનું કલ્યાણ કરીશ ? એવી ભાવધારાની અભિવૃદ્ધિ થઈ રહી છે, નગરજનો નટનું નાટક નિહાળી આક્રીન થઈ ગયા છે, રાજા સમજે છે ‘હમણા પડશે.’ નટડી સમજે છે ‘બસ હવે વાર નથી. મારા પ્રાણપ્રિય ભરથારની આશા ફળીભૂત થશે.’

તેટલામાં તો બનાવ કંઈક ઝોર બન્યો. વાતાવરણે જબ્બર પલટો આણ્યો. વાસ ઉપર નાચતા નાચતા અનિત્ય ભાવના ભાવતા નટ ઇલાચીકુમારે ચાર ઘાતી કર્મનો ચૂરો કરી તત્ક્ષણ વાંસ ઉપર જ કેવળજ્ઞાન પામ્યા. વાસ વાસ મટી સુવર્ણમય સિંહાસન બની ગયો છે અને તે સિંહાસન ઉપર કેવળી ભગવાન ઇલાચીકુમાર બેઠા છે.

દેવો કેવળજ્ઞાનનો મહિમા કરવા આવ્યા. ‘આ શુ ? આ શુ ?’ લોકો તો છક થઈ ગયા શું આ તે ઇંદ્રજા ! શું જાહુ ! બરે જ આપણે શુ જોઈ રહ્યા છીએ ! અરે આ ઇંદ્રજા નથી ! ત્યારે શુ ઇલાચીકુમાર પરમાત્મા બન્યા ?

લોડો તો લાગે આશ્રય પામ્યા જય-જયના ગુલરવોલી
ગગન ગુણ ઉઠયુ

માટે જ કહ્યું છે કે- છનનમા મજબ ઘડી એક માવે'

મહારાણી બધું નિહાળી રહ્યા હતા મહાનાણીને મહા
ગત ઉપર લાગે તિજંગા દટયો 'મતે ઉમા આટઆટની
કપાળી ગાળીઓ હોના જતા મહારાજ મા નટીમા સુગવ
બન્યા છે વિમાન છે! કીટનાર છે! મા મનારુ બને જ
અસાન છે ના ક આના અમન્ય માનવદેહને માત્રમા વિપથ
વિગામમા વેંકી જ્યો, રાણી ભાવના ભાવે છે ક કયાને
હુ મા મનારુનો તનાગ ઠગી પવિત્ર આગ્નિ અગ્નીદાર ઠગી?
રાણીને મમાજ ઝર જેવા નાજ્યો પવિત્ર ભાવનામા અન્યા
તે જ હાલ રાણીના કમ પડલ ઝગી ગયા અને તે કેવનજ્ઞાન
અને કેવલજ્ઞાનને વધા

આ દુઝ્યો જોતા જ મહાનાલતુ હૃદય પવાટાયુ ખરે!
જ હુ મવમ કુ, પાપી કુ, માની કેની બૂઝી ભાવના! આ
નરને માની નાખવા સુવીની ભાવના 'નર પડ, નટડી મગે
અને માન મનારુ દુજે' એ જ હુ ધ્રુવતો હતો આટ
આટની ગાળીઆ મતેઉમા હોના જા અક નીચ નટડીમા
હુ સુગવ બન્યો! ધિમાન છે મન! મારા જા હાલ વરો?
હુ પણ આ મયમમાગે પ્રયાગ ઠગી મા મદન્યાજ નાતુ
મહારાજ મરીપાગ પા ભાવનાનમા અન્યા ભાવના નાની
કની રનાજ અનાજ નાજ્યો આગ્નિ નાર વાન્યુ પાતાને
ધિમા તા મહા! નમે કમ મગને પવિત્ર ભાવના-જગી
જાણી નાજ્યા મહાનાલ વિમગ બન્યા ઘાતિ-મની જોડી

ત્રી અને મહારાજ તે જ ક્ષણે કેવળજ્ઞાન પામ્યા. કેવી
ગજળ ઘટના !

જનતા તે વાતેના રસમા ચડી. આ ગજળ ગજળ
આશ્ચર્ય સૌ કોઈ નિહાળી રહ્યા હતા. કોઈ કંઈ, કોઈ કંઈ
એમ પરસ્પર યૌના મુગથી અવનવી વાતો બહેતી થઈ રહી હતી.

હવે રહી નટડી નટડીએ પણ વિચાર્યું સાચે જ
મારા રૂપનો વાક છે. હું આવી રૂપાળી છું માટે જ આ
મહારાજ અને આ ઈલાચી મારા રૂપમા મોહાણા ધિક્કાર
હો મારી જાતને ને મારા રૂપને ! મારા રૂપની ખાતર આ
નટે ઘરખાર તજ્યાં અને લાંગાટી વાળી જીવનું જોખમ
જોડ્યું. રાજની ભાવના બગડી આ બધાનું કારણ હું પોતે
જ છું. હું જ ન હોત તો આમ ન બનત. બસ, આ
સંસાર કારમો ઝેર જેવો છે. હું પણ એ પવિત્ર ચારિત્રમાર્ગે
સચરી ક્યારે આત્મકથ્યાણ કરીશ ?' પોતાના રૂપ ઉપર
તિરસ્કાર છૂટ્યો. એને સંસાર કારાગૃહ લાગ્યો. સંસારની
અમારતા વિચારતા અને અનિત્ય ભાવનામા લીન બનતા
બનતા તે જ પગે નટડીને પણ કેવળજ્ઞાન થયું

કેવળજ્ઞાની ઈલાચીકુમારે અમોઘ દેશના આપી. પોતાનો
પૂર્વભ્રમ જણાવ્યો નટડી સાથેનો પૂર્વનો સબંધ અત્યારના
અનુરાગનું કારણ હતો માનવી એક નકલી નાટક નિહાળવા
ખાતર પંસા બરચીને ઉજાગરા વેડીને દોડાદોડ કરે છે,
પણ જન્મ-જન્મમા આત્મા પોતે જ નાટક ભજવી રહ્યો
છે, એ પોતાના નાટકને કેમ નિહાળતો નથી ? વગેરે,

વજેરે દેગના કપ અમતના ઝરણા વહારી આતાજનોના
હૃદય ભાજી નાજ્યા કર માત્માઓ તરી ગયા

ભાવમની પ્રમાનતા ઉપર ગાન્ધાર્ગેએ આ પ્લાત
આયુ ૭ આમ ઉચ્ચ આલ્મન એક લણુમા છવનમા
કલુ અનેાખુ પરિવતન આગ ૭? આ આર ઉત્તમ
આત્માઓ કેનગનાન પામી ૦૦ મુનિપુરીમા મીવાવી જાય
૭ માપાને નત્મજ, આરા આલ્મન ઉચ્ચ આદરો ગિષ્ટ
માહિત્ય, ટેવ-શુરુ મને વમની ઉમાનતા-આ બરી વન્તુની
છવનમા હગલે ને પગલે જરૂર છે ક્ષણિક પ્રવાલનામા
ક્યાઈ આત્મા છવનની ઝરણાહી કર તે પહેલા જગવાની
જરૂર ૭

શ્રી પૃથ્વીચંદ્ર ગુણસાગરની સજ્જાય

ઢાળ

દુહા

વીર જિણુદ વદન કરી, પ્રણુમી ગુરુના પાય;
સમરી માતા શારદા, વિરચું હું સજ્જાય. ૧
પૃથ્વીચંદ્ર ગુણસાગરું, ગુણના સાગર જાણુ,
ગુણીજન ગુણ શુણુતાં થકા, કરીએ શિવપ્રયાણુ. ૨

(રાગ-પ્રભુતા પગલે પગલે રાસ્યા જાય છે નરનાર)

ત્યાગ વિરાગ અથાગ ભર્યાં છે જેના જીવનમા,
ગુણ ગાવા તલસે છે, રસના એના જીવનના ૧
નયરી અયોધ્યામા જીતારી, હરિસિંહ નામે ભૂપ;
પદ્માવતી રાણી ગુણખાણી, રસા રૂપ સ્વરૂપ. ૨
સરવારથસિંધ્વેથી ચ્યવીને, તસ કુક્ષી અવતાર,
પુણ્યનિધિ એ પૃથ્વીચંદ્ર, સમતા-રસ ભ ડાર. ૩
ગણ્યા ગણાય નહીં ગુણ એના, રૂપ કળા નિધાન,
કન્યા સોળ પિતા પરણાવે, આગ્રહથી ગુણધામ. ૪
ગીત વિલાપ વિલાપ ગણે છે, આસૂપણુને ભાર;
ભોગને રોગ ગણે વળી નૃત્યો, વિડંબન કરનાર ૫

માત પિતા આગ્રહવળ ભાગે, મહા પડયુ છે જિન,
 પાત્ર પિતા માતા લનનાને પ્રતિજોધુ વગી ધીન ૧
 નયમ પવના પવિત્ર જનાણુ, તો ઉપકાર અપાન,
 નાચવાહ જની ભવ અટવી ઉતાડ હુ પાન ૭
 લગ્નતાલી પહેલી નતે પતા, નમતો કહે ભાન,
 નારી મોગ નાંદાર વગી છે લગી લગી લવા વ્હાવ ૮
 ભયોનનના મગીન મુગે, રાગ વગે વિગાન,
 જાગે વહતુ જાગે ઉકે તુ, ત્યાગ ત્યાગ ને ત્યાગ ૯
 ગીર વીન જભીજ જનીને, મમતવે છે માર,
 આ નનાગે માન ન દીને મુજને નાજે તાર ૧૦
 ભોમુગ છે જિંદુ મગીજુ, તાગ હુ જા વિપાક,
 મીકા મધુન લાગે ભોગો, દગમા નિમ વિપાક ૧૧
 પરિણામે એ પ્રાણ હરતા નમતે અતુન મુજા,
 નિપય વિનાસો પાન જ અવા નાજે નન્ડની ખાણ ૧૨
 મનજગ જેવા નનારીના મુજ તરો અબ્યાન,
 મુજ મનત છે નિજ અતનના, ગીય ન જેનો નાગ ૧૩
 જાગ જાગતા મીકી લાગ, પરિણામે મજાદુ જ,
 નિમ વિપાકે મજાદુ ખાચી, નિપયો કેકે જુખ ૧૪
 તપને ત્રે રતિ કાપે અગ્નિ - કુક પૂયો પનાવ
 નિમ જા ભોગોમા નર નૃણિ, નુનનના પાત્ર નાય ૧૫

થાક્યો નવ ભોગો ભોગવતા. વીત્યો કાળ અનંત,
ચુસેલાને ફરી ફરી ચુસ્યા ખાધી એંઠ અનંત ૧૬
સુલક્ષણી શાણી સુંદરીઓ. ઇંશારે સમજે;
જન્મ મરણની સાકળને વળી વિપયો વિપ સમજે. ૧૭

ઢાળ બીજી

દુહા

વેરાગી પિયુની સુણી. વાણી શીતળ ચદ,
પ્રિયા સોળ ખુઝી ગઈ. વદતી પિયુને મંદ. ૧

ઉતરવા ભવ પાર આ. કંત કહે ઉપાય.
કત કહે સંયમ ગ્રહો. નહિ બીજો ઉપાય. ૨

લલનાઓ વળગી કહે, ગ્રહશુ સંયમભાર,
આતમને ઉજાળવા, ઢીલ હવે ન લગાર. ૩

ધરો ધીર કુંવર કહે. સપ્રતિ નહિ ગુરુજોગ,
સુગુરુની સાનિધ્યમાં, વહશુ સયમયોગ. ૪

(ચાલ-બિણંદા વે દિન કયોં ન મંજારે)

સુણજો આગળ કહું છું વાત . .

માતપિતા ચિત ચિતવે રે, નારી વશ નહિ થાય,
ઉલટી નારી વશ થઈ અને, ગાયુ એનુ ગાય. ૧

નૃપતિ મનમા ચિતવે રે, સોપુ રાજ્યનો ભાર,
રાજકાજમા ગુથાઈને એ, ગુથાશે સસાર. ૨

ફહા

ત્યાગ વિરાગના બાગમા, મહાલે એ મતિશૂર,
 નજાડમલ નિવેંપ ૪૬ વાગે રાજ્યની ધૂર ૧
 નિમજ ચિત્તલી નેતો મદ્દગુરુ વાન,
 ભાગ્યભત લાગે જગે, રાજપાટના ૫૮ ૨
 મોહનયના ગજમા દારુડીયાની જેમ
 મ મનારી જીવને નાથ નવાવે તેમ ૩

(ચાલ ઉપરની)

ધમ નિવેંદી ચિત્તવે ૭ ન રાગીના ઘાટ,
 લાગભગુર ૭ કાયામાયા હીન હાગ ને હાન ૧
 રાજ મિહાનન ગોભતા ૭, નપતિ પૃતીચક્ર,
 તિપા વેળા ૪૪ રાગી આવે મુળ જ્ઞાન મમદ ૭
 નામ નુધન ૭ તેજુ ૭ પેળ્યા તૈતુ-રગ
 મ્યા મ્યા કેવા તેતુ-તેયા, ૫૭ નપતિ ઉમગ ૩
 નનહારી ઢહે માભજો ૭ મુગતા મચનજ વાચ
 કોતુ-તો દીઠા ઘોળ બ રા એ ન બવાચ ૪
 ૮ ૮એ ને મતર નિ મે હિત મનેગ રાય,
 ૪૬ ઘડી નાગ મનકુ રાવે મા તે ગુ કરેરાય ? ૫
 કાગ મનાનિ ભમતા તેયા કોતુ-ગગ બને,
 પગ પેળ્યુ ના કાતુ-આલુ પ્રગટે નીપવિવેદ ૬

ઢાળ ત્રીજી

(ચાલ-મેં પ્રભુ ચરણોળી દામી હું)

હું હસ્તીનાપુરથી આવ્યો. તમે ધ્યાન દઇને સાંભળજો:
મેં કૌતુક નિરખ્યું અજળ ગજળ. તમે ધ્યાન દઇને સાંભળજો. ૧
વસે રત્નસંચય ત્યાં અવહારી. મુમંગલા નામે મુશીલ નારી;
તસ ગુણસાગર મુત ગુણ દરિયો. તમે ધ્યાન દઇને સાંભળજો. ૨
એક વેળા ઝરુખામાં બેઠા, શમરસમાં ઝીલતા મુનિ દીઠાં;
મુનિ પેળી હૈયું હર્ષ ભર્યું. તમે ધ્યાન દઇને સાંભળજો. ૩
ત્યાં જાતિસ્મરણ તેને ઉપન્યું. ભવ પરવ ચરણ ગ્રહ્યું નિરખ્યું;
ચિત્ત સંવેગરંગ-તરંગ ભર્યું, તમે ધ્યાન દઇને સાંભળજો. ૪

દુહા

વિનવે જનની જનકને, ગુણસાગર ગુણવાન;
અનુમતિ દો મુજને હવે, લઉ સંચમ સુખખાણ. ૧
વાત મુણીને કુંવરની. બોડ્યા માત ને તાત;
કેડ હમારા પૂરીને, કરજો સંચમવાત. ૨
પરણી પનોતી પક્ષિણી. પૂરો મનની આશ;
પછી ભલે સંચમ ગ્રહો. કરશું નહિ નિરાશ. ૩
માત તાતની વાતનો, વિનય કરી સ્વીકાર,
ગુણસાગર મન ચિતવે, વહશું સંચમભાર. ૪

ઢાળ ચોથી

(ચાલ-ભારતકા ડંકા આલમ મે)

આઠ કન્યાના, માખાપોને. વ્યવહારી કહેણ કહાવે છે,
અમ પુત્ર ખરેખર વૈરાગી, દિક્ષાની ભાવના ભાવે છે.
એ લગ્ન કરી બીજે દિવસે સંચમનાં પંથે સંચરશે. ૧

તમ દુહિતાઓને મમનવો, ને ઉચિત જાણતો પથ નહો,
 મુણી આઠ મુતાના માતપિતા, ચમકી ઉઠ્યા મૌના દીલડા,
 ભે પુત્રીઓ પગથાવીએ તો, પરણી શુ પામે મુખડા ? ૨
 એ વાત ઠગી પુત્રીઓને મુણી વાત મુતા મવે જોલી
 મહાપુત્રે મર્યો એ નવ વરશુ ગા માટે ગે ચોલ ચોલી ૩
 પ્રાપ્તના મમારા જે ઠરગે તમ પાગ પ્રિયા ડગ લગ્ને,
 મુણી વચન મહુ દુહિતાઓના, નવહાડી દિવ ઠના હવે ૪
 યમ લક્ષ્મ ઉત્તમવની તૈયારી, ગણગાર સન્યા મૌએ ભાગી,
 ગીત વાજિંત્ર વળી નત્ય ઠગી લલકારે ગૌરી પ્રીત વગી ૫
 વરઘોડે ચઢયા છે વરરાબ, મળ્યા માજન માજન ત્યા ઝાઝા,
 વર નિરખી ઠનાઓ હરખી, મલી ભેડી ખરે નરખે મરખી ૬
 ગુણમાગર માડવે આવે છે, મયમની ભાવના ભાવે છે,
 શિવરમણી વળવા ચાહે છે, મતરની ત્યોત જગાવે છે ૭
 શ્રુત ભપશુ ગણશુ તપ તપશુ, ને ઢઠણ ઢમને પીલીશુ,
 મગ્નશુ ઠને સયમ લઈને, મમતા માગરમા જીલીશુ ૮
 ગુણમાગર ભાવના ભાવે છે, ત્યા વર વહુ હાથ મિલાવે છે,
 ગુણમાગર ગુણશ્રાપી ચત્તા, ચોરીમા કેવળ પામે છે ૯
 નાગી માં પિયુ મુખડુ ભેલી શુ અગમ વિચારે પ્રાણપતિ,
 મમ નાથ નગીના માત રતિ માદગ્ન મયમ શુદ્ધમતિ ૧૦
 ગુણમાગર છે ગુણમાગરનર, એમ ભાવના ભાવે ચોરીમા,
 નાગી આઠ થઈ કેવળનાપી, પીયુડાનો હાથ મિલાવે ત્યા ૧૧

ઢાળ પાંચમી

(ચાલ-તમે જોજો જોજો રે દીક્ષાનો પ્રભાવ તમે જોજો જોજો રે)
 તમે જોજો જોજો રે ગજળ એ યનાવ તમે જોજો જોજો રે.
 ગગનાંગણમાં હુંદુલિ ગાજે. મુરવર આવે ત્યાંય;
 સહુને સાધુ વેશ સમર્પી, સેવા કરે મુરરાય. ૧
 આશ્ચર્યમુગ્ધ બન્યા સહુ ડોકો. કરતાં જય જયકાર;
 કૌતુક જોવા નરપતિ આવે. વંદે વળી નરનાર. ૨
 ગુણસાગરના માત ને તાત. ચિતે ચિત મોઝાર;
 સંવેગ રંગ તરંગે ઝીલતા. વરતાં કેવળ સાર. ૩
 શંખ કળાવતી લવચી જણાવી. પૂરવ લવની વાત.
 એકવીસ લવનુ નિજનુ સુંદર, વરણવીચું વૃત્તાંત. ૪
 વાણી સુણી વૈરાગ્ય ભરેલી. ખુબ્યાં કેઈ નરનાર;
 સુધન યોડે સાંભળો રાજન, આશ્ચર્ય પારાવાર. ૫
 કેવળી ભાળે એથી અધિકું, જોશે અયોધ્યામાંય;
 જાનીની વાણી સુણી હર્ષે. આવ્યે! અયોધ્યામાંય. ૬
 ગુણસાગરની જીવનગાથા. વર્ણવી સુંદર સાર.
 કરજોડી શિર નામી ઉલો. વ્યાપારી સરદાર. ૭

ઢાળ છઠ્ઠી

(ચાલ-આંગણીએ આપ પધારોને મુજ વિનતડી સ્વીકારોને)

સુણી શ્રવણે ગુણસાગરની વાત, હવે પૃથ્વીચંદ્ર વિચારે છે;
 ધન્ય ધન્ય હોજો ગુણસાગરને, હવે પૃથ્વીચંદ્ર વિચારે છે. ૧

માતપિતાના આનંદેનશ થઈ, મા ગન્ધધુરાને ધારૂ '૩
 પણ કયાં હું અળગાર બનુ એમ પ્રવીચક વિચારે ૨
 ધન્ય વન્ય હો એના મુનિવરને જે રમતા માતમ માને ૨,
 સુકુન્નેનાના મેના લેવા, હવે પ્રવીચક વિચારે ૩
 જીવી અમતા ન્હના કુડે હું થઈ પાનન પુ વડ પાવન હું,
 મળ પાપતાના મવિ આગના, હવે પ્રવીચક વિચારે ૪
 અમિતિ શુભિ ધરી અયમને, નીપાનીશ હું નીપાવીશ હું,
 નાજ મિહાનન બેઠા નપવર નુ મુદ્ધ ભાવના ભાવે ૫
 કેડ ભ થ નો ભવજલ તરતા, શિનપુત્રીને વેગે વરતા,
 તવ 'યાન શુદ્ધ વનતા વરતા, ગુણુવેણી ચરી કેનગ વરતા ૬
 થયુ પુત્રને કેવળજ્ઞાન મુણી, ત્યા હરિમિહ રાજ આવી અયો,
 તાલી મોળ પ્રિયાના મનમા પણ, ઉન્મામ ર યો C જ્ઞાન વન્યો ૭
 ચરી ભાવના ન જ રમે મોળે ત્યા કેનગજ્ઞાન વગે આરે,
 વ્યવહારી મુવન મન ચિંતનતો, મવિ પ્રેમજ્ઞાન વયા આરે, ૮

દાજ માતમી

(માત-આયા વ્રમ દત્તાર પ્રભુ તીર જાનેકે લિયે)

અન્નમન વની મુનિવરના પડે અન્નિનિ રાય,
 કિણ મારાડે નેત મધિ-મુજ દર્ગાવા ગુરુનાય
 કેનગી ભાજે અપાપુત્રીના, પ્રભવ જરનાય
 પ્રિયા પ્રિયમતિ નામે ને વગી, કુમુમાયુત પુત્ર નાય,
 નપતિ મુન્ન અયમ પાળી ઉપન્યા વિજય નિમાન ૧

વિજય વિમાને મુખ અનુત્તર, ભોંગવી સુર ચવિયા,
ઉભય થયા તમે રાજા રાણી. પુણ્યતણા દરિયા;
કુસુમાયુધ ચવી પુત્ર તમારો, નામે પૃથ્વીચંદ્ર. ૨

શ્રવણ કરી પૂરવ ભવ વર્ણન, જ્ઞાન અનેરું થાય.
ભાવના રંગે ચઢતા યેઉ જણ. કેવલનાણી થાય;
મુધન પૂછે છે ગુણસાગરને. તુમશું પ્રીતિ કેમ ? ૩

જ્ઞાની ભાષે પૂરવભવનો. નંદન એ મુજ થાય,
અમ યેઉની એ આઠાઠે. પ્રિયા ત્યાં પણ થાય;
સમ પરિણામી સંયમ પાળી. સુર અનુત્તર માંય. ૪

તે નીમુણી મુધન વ્રત લેતો, લેતા બહુ નરનાર.
કેવળી પૃથ્વીચંદ્ર વિચરતા, પૃથ્વીતલ મુખકાં;
એવા ગુણીજનના ગુણ ગાતાં. જીવન પાવન થાય. ૫

ઉઠી પ્રભાતે નિત નિત સમરું, દ્વરિત સવિ દ્વર થાય,
કેવી અદ્ભુત જીવનગાથા. ભૂલી નહી ભૂલાય;
પુણ્ય પુરુષનાં જીવન શુણ્ણતાં, જિજ્ઞાસા પાવન થાય. ૬

સૂરિશેખર શ્રી લક્ષ્મીસૂરીશ્વર. ગીતારથ કવિરાય.
પદ્મપ્રદીપક ગાસનદીપક, લક્ષ્મણસૂરીશ્વર રાય,
તસ શિશુ કીર્તિસૂરી ગુણ ગાવે, ઉતરવા ભવપાર. ૭

દોષ સહસ અગ્યારની સાલે, નિપાણી ચઉમાસ,
ગુંથી ગુણ-પુષ્પોની માળા, કંઠ ઠવું ઉડ્ડાસ;
ભવિજન ગાવે ધ્યાવે ભાવે, વર્તે મંગલમાળ. ૮

શ્રી પૃથ્વીચક્ર ગુણસાગર

શ્રી કપલદેવ ભગવાનના પાદપદ્મની પુનિત બનેલી
અથોપાના નામ માથે કુચ્છી અથોપાપુત્રી-દાન, માન, ગીતનન્ય
અને મલ્લત્યથી નર્ગપુત્રીને મહાત કંઠે તેની હતી આ અથો પા
નગરીમા હરિમંદિર ગંગાનુ ગામન ચાલતુ હતુ તે શૂંચીર, દાન
વીર ધીર અને જભીર હતો, નેરકોની ઇચ્છા પૂર્ણ કરવામા
નાસાત નપવક્ષ મમો અને ચાચકોના મનોરથ પ્રપ્ત કરવામા
નાસાત કુમેરના જેવો હતો તેની નેરકપી પદ્મથી પન્નાબુત
એની પદ્માના જેની પદ્માવતી નામની પન્નાલી હતી

દેવવોહમા છઠ જેમ પોતાની ઇક્રાણીઓ માથે યથેચ્છ
ધૈભવવિનાનમા આમળ બની માન પ્રમોદમા પોતાના દિનનો
અતીત કરે કે તેમ આ યુગવ પા અનેન આનંદ માનમા
મનાનતુ હતુ

કેટલોક દાન નિમન થતા તેમને એક પુત્રની પ્રાપ્તિ
થઈ જેનુ નામ પૃથ્વીચક્ર ગણવામા આ તુ

પૃથ્વીચક્ર ને એક અનાધાન ગુણ સ્વપન્ન આત્મા
હતો સર્વોવનિદ્રા વિમાનના નિરુપ્તોન બોલી ગતો
મર્ત્ય જન્મ લીધા હોતો આ નામ પુત્ર મામા આવ્યો
ત્યારે તેની જનનીને સ્વપ્ન મા મજાન વિમાન નેતુ

નામ સુધન છે તેહનું, પેખ્યાં કૌતુક રંગ;
કયાં કયાં કેવાં કૌતુક નેયાં, પૂછે નૃપતિ ઉમંગ.

‘માતપિતાના આગ્રહવશ થઈ, રાજ્યધુરાને ધારું છું;
પણ ક્યારે હું અણગાર બનું એમ પૃથ્વીયંદ્ર વિચારે છે

હતું' પુત્રનો જન્મ થતા કોને હર્ષ ન થાય? તેમાં થ
જાતને ત્યા જન્મ લેવો એ તો મકાન બાગ્યની વાત
ગણાય મનમાં નહીં વાણી વાગ્યા બાગકોને મેવામીકાઈ
નહીં થનામાં આવી રાચકાન જે જાત દાન દેનામાં આ ના
જાતને વાજાના વરામણની માપ-વ કરનામાં આવી,
નગરને વનપતાકા અને તાજા પી ગણાનામાં માન્યુ,
નમસ્ત નગરમાં મામડોતરવ મહાગો અને બાગ ખુળી
મનાવનામાં આવી

મીજના ચક્રની જેમ કુમાર પૃથ્વીચક્ર કમે કમે ગરિ
યામે જે વિવિધ વિગ્રાનિગારક અને જે વિપુલકામાં પ્રવી
પાતા પ્રાપ્ત કર જે અને જ્ઞાનામાં દક્ષ અને જે

એની સુમાદૃતિમાં કાઈ મનોમી પ્રતિભા લાન જે
એ પીર મો ગણી જાત જે અને જાત સુખસુખ
લાગ કોઈ જોગ્ય સાત જ્ઞાની પાત તરી મનોરમ અને
મોરમ વાગે જે મનુષ્યનાકમાં જાત ભવા પથ્યા કોઈ
તેમ-તને કોઈ જે માપે જે અને મન મધુ નનમન
કાગે જે આ પદ્ય પોતી દેવુ કાન નનામાં આપા
કામ કામ મેન ના કૃત્રે નિગામી જાતની જેમ પોત
નાના મન જે

જાજાની નાની મારગાવો જે જાત નથી જે
પાતા પી મન કામી જે તમ જે પૃથ્વીચક્ર પા પોતા
વિગ્રા કુમારી જામુરી દેવો

મન-પિતા પુત્રની સાથે નીતરાત નિગામી અત્યંત
વિનમ પોત ના વિગા મા પા પા જ્ઞાન કમ કમ

કોઈની સાથે આલાપ સંલાપ ફરતો નથી. પ્રીતિ સ્નેહ દર્શાવતો વથી અને આમ અતડો રહે છે ? મુનમુન રહેવાનું શું કારણ ? આપણે ત્યાં શી કમીના છે ?

પુત્ર વ્યવહાર-કાર્યોમા ગુંથાય અને રસમય જીવન જીવે એ માટે તેમણે લગ્ન સંબંધ જોડવાનો વિચાર કર્યો. કુમાર જો લગ્ન થીથી જોડાશે તો એની આ સૂનમૂનતા. એકાકીપણું અને અતડાપણું આપોઆપ ટળી જશે. આમ નિર્ણય કરી માતાપિતાએ પુત્રને લગ્નની વાત કરી. પુત્રે કહ્યું કે મારે લગ્ન કરવા નથી. ભોગ એ રોગનું ઘર છે જન્મ જન્મમા ભોગ ભોગવવા છતાં ય તેમા તૃપ્તિ થતી નથી. આત્માને નવું ને નવું લાગે છે. ખરેખર ! તે ઝાઝવાના નીર જેવા કાલ્પનિક અને તુચ્છ છે. તેના પ્રતાપે આત્મા હજારો વર્ષો સુધી નારકીના ઘોર દુઃખો વહોરી લે છે, માટે એવા લગ્નથી સર્થ.

છતાં ય માતાપિતાએ મોહવશ પુત્રના લગ્નની તૈયારી કરી અને તે માટે જયપુરના રાજા વિજયદેવની આઠ કન્યાઓની માગણી કરી. અને તેમણે પણ એ માગણીનો સ્વીકાર કર્યો, તેમજ બીજા એક પૃથ્વીપતિની કનકવતી આદિ આઠ કન્યાઓ પણ વિવિધ વાહન આદિ સામગ્રી સાથે ત્યાં આવી પહોંચી.

રાજાને ત્યાં લગ્નનો ઉત્સવ ઉજવાય પછી પ્રથમ શું ? સમસ્ત નગર આનંદ સાગરમા મગ્ન બન્યું. કુમારને સોળ કન્યાઓ સાથે પાણી ગ્રહણ કરાવવામા આવ્યું.

આ જવું મોહનું તાડવ નિહાળી પૃથ્વીચક્ર વિચારે છે
 ‘અહાહા ! મોહની લીલા કેવી અજબ છે ! તેને માટે મહા
 પુરુષોએ કહ્યું છે કે—

મન્વ વિલનીય ગીય,
 મન નદૃ વિખણા ।
 સન્વે આલરણા ભાન,
 મન્વે ડામા દુહાનહા ॥

આ મીઠા, મધુન, મનમોહક ગીતો એ ગીતો નવી
 પણ વિજ્ઞાપ છે વિવિધ નૃત્ય એ તો માત્માની એક
 જાતની વિડળના ઠ શરીરને ગળગારના આ આલસા અને
 મલકારો ખજખજ લારભૂત છે અને મા માન-ભાગની
 મહન મામની આપદ-વિપદ મમી છે આમ નગર્ય રજવી
 ગાયલા પૃથ્વીચક્ર અગમનિગમ વિચારમા ચડે છે બીજી
 જાણુ મોળે મુદ્દીઓ ગળા ॥૨ મજી પોતાના પ્રાણધારા પ્રિય
 તમને પ્રેમરસથી તજોગ કરના અનન્યા ઉપાયો અજમાવે

પૃથ્વીચક્રકુમાર મિહાનન ઉપજ બેસા છે, ત્યા મોહનું
 અભૂત નાટક ગડે વાય છે અખનના રુપન ગન્માવ
 તેની ઉપાગી મનોહર નોગ યુવતીઓએ અનન્યા મનકાને
 અને ગળગાન મજ્યા છે પ્રાણનાવને પ્રનન ઢવા નો પ્રવતન
 કરી ની , પરંતુ તેમનો એ પ્રયત્ન નિષ્ફળ નીવડે

પૃથ્વીચક્રકુમાર આત્મધ્યાનમા મગ્ન છે, ઉદાનીન ભારમા
 આડક વયા છે ભજાવા વિનગી મજાત્માઓ પા નાની
 આનમા જાજ વડે આ આજ્યા , ત્યા કુમાર ની

વિસાતમાં ? રાગની લડલડતી આગ જ્યાં ભમૂંટી રહી હાય
ત્યા વિરાગના તૃણને ભસ્મ થતા શી વાર !

રજરાગથી ભભકતો ભવ્ય રાગમહેલ. યુવાનીનો ઉન્માદ
પ્રણયરસ ભરપૂર વાતાવરણ. સંગીતની રનઝડ. આગને આંછ
હે તેવા મનમોહક દૃશ્યો, સુવામથી મધમધતા ને તાજગી-
ભર્યા સાધનો અને હિંચાના તારને હલાવી મૂકે તેવું અદ્ભુત
સૌંદર્ય ! આવા રંગ રાગના જ્વલંત વાતાવરણમાં પણ
આણુનમ રહેવું વિરાગને ટકાવવો એ તો ચિહ્નના મુળમાં
હાથ નાખવા ગરાબર કહિન અને કપડું કાચું છે.

વિપયલોગના પિપાસુ આત્માઓ વિપયલોગ માટે જ્યા
ત્યા વલણા મારે છે, આમ તેમ ભમે છે અને આર્તધ્યાનમાં
યાગલની જેમ પડી રહે છે, દારૂપાન કરનારની જે દશા
થાય છે, તેથી પણ ખૂરી દશા વિપયાસક્ત આત્માઓની
જોવામાં આવે છે. કહ્યું છે કે :

તિ.ક્ષાશનં તદ્દપિ નીરસમેકવાર.

શય્યા ચ ભૂ પરિજનો નિજદેહમાત્રં ।

વસ્ત્રં ચ જીર્ણું શતખંડમયી ચ કન્યા.

હા ! હા ! તથાગિ વિપયા ન પરિત્યજન્તિ ॥

ભોજન નીરસ અને એકવાર અને તે પણ ભીખ
માગીને કરે છે. અને રહેવા સૂવા માટે મકાન તો શું પણ
તૂટી ફૂટી ઝુપડીનું પણ ઠેકાણું નથી ! પહેરવા માટે સુદર
વસ્ત્રો તો દૂર રહ્યાં, પણ ગાભાના ફાટયા તૂટયા વસ્ત્રો પણ
પૂરા અંગને ઢાકવા નથી આવી સ્થિતિમાં પણ આત્મા વિપય-
લોગને ઝાડી શકતો નથી એ દેટલું આશ્ચર્યજનક છે !

પરંતુ જૈના માત્રમા ઉત્તમોત્તમ નંદકાર ઝામી
ઝામીને ભર્યા છે જે યોગવિભતિ છે જેઓ વિપયોને ઝે-
નમા ગા છે અથવા માત્રમાની-વિનગની એક જનલત
ચીાગાની કામ રાજના કાષ્ટને બાગરામા અમર નીવડે છે

કુમારને સમાજ નીચા લાગે છે, એના હૃદયના તા-
વનાજનગથી નજાઈ ગયેલા છે અને તે માત્રમા ઓતપ્રાત
બની ગયો છે

શ્રીઓ અને મોહપાગના બલતમા ન બાની ગઈ
શ્રીઓને મનુષ્ય બનવું તો ન રહ્યું પણ મો કુમારને
મનુષ્ય બની ગઈ અને પાતાના અહોભાજ્ય સમજવા લાગી
કે મમને માવા ઉત્તમ ન મળ્યો

જેમા પન્માથ બાપી લીધો છે કે-નિપયો એ ત્યા ત્ય
અને ચારિત્ર એ ઉપાદેય છે તમના હૃદયમા વનાજન
વન્યા વિના કેમ હો? તા પથ કે બની શ્રીઓ વનાજ્યથી
નામિત બની પાતાના વન્યભાજ્ય સમજવા લાગી

૫ રીચકના માતાપિતા એમ સમજતા હતા કે કુમાર
લક્ષ્મણનીની જોડયા પછી મોહારીન વિપયાત્રીન મને
સમારાનકા વઈ શ્રીઓના મોહમા પડી જશે, પણ તેઓ
સમજી ગયા કે બધી શ્રીઓ તો ઉત્તમી કુમારને વગ રઈ
ગઈ, એનું ગાયુ ગાય છે, એને મનુષ્ય બની ગઈ છે
એટલે તેઓ વિચાનમા પડ્યા હવે શું કરવું? હવે તો
એને ની નાજાની આપની જોડે નાજાનમા શુધાશે
તા કુમાની મા નનમનના ટપી જશે

પુત્રની ઇચ્છા ન હોવા છતાં પિતાએ દૃઢ આગ્રહ કરી પુત્રને રાજગાદી અર્પણ કરી. પૃથ્વીચંદ્ર રાજા બન્યા. પરંતુ જેમ કમળ કીચડમાં પેદા થાય, પાણીમાં વધે અને બનેને ત્યજી ઉપર આવીને રહે, તેમ કુમાર પણ જળમાં કમળની જેમ નિર્લેપ રહે છે. એને કોઈ વસ્તુ લોભાવી શકતી નથી. અમૃતને ઢાળીને વિપયપાન કોણ કરે ? રત્નોની ખાણમાંથી કાકરા કોણ ભરે ? આ માનવભવ રત્નની ખાણ છે. એમાં વિપયના કાકરા ભરવાના ન હોય ! આત્માને અધ્યાત્મ રંગે રંગી નિજગુણને વિકસાવવાના હોય !

પૃથ્વીચંદ્રકુમારનાં રાજ્યારોહણ પછી સમસ્ત પ્રજા ધર્મકર્મમાં રત બનવા લાગી. આ નૂતન રાજવીએ અમારી પડહ વગડાવ્યો તથા પ્રજાને કર મુક્ત કરી બીજાં કષ્ટો પણ દૂર કર્યાં. એટલે પ્રજાજનો પણ ભારે સતુષ્ટ બન્યા. સાત વ્યસનને દેશવટો આપવામાં આવ્યો. વિકથા-એને વર્ણ ધર્મકથામય વાતાવરણ સર્વત્ર ફેલાયું ‘યથા રાજા તથા પ્રજા’ એ ઉક્તિ અરિતાર્થ થઈ.

રાજા પ્રજા સૌ આનંદમગ્ન બન્યા. મહારાજા વૈરાગ્ય ભાવના ભાવે છે, અલિપ્ત અને નિર્લેપ થઈ રાજ્યની ધુરાને વહન કરે છે અને ક્યારે સદ્ગુરુનો સંયોગ મળે અને તેની સાનિધ્યમાં આત્મકલ્યાણ કરું, એવી ભાવના ભાવી રહ્યા છે.

રાજસભા ભરાઈ છે, મહારાજા સિંહાસન પર બિરાજ્યા છે ત્યાં દ્વારપાળે વિનંતિ કરી; ‘પ્રભો ! દૂર દેશથી સુધન નામનો વ્યાપારી આપના દર્શન માટે ઉત્યુક છે, આપની

આજ્ઞાની જ વાર છે' રાજાએ હુકમ કર્યો 'એને આવવા
 ઘો' મુવન રાજમલામા પ્રવેગ કરે છે, રાજાને પ્રણામ
 કરે છે ગત તેને પૂછે છે 'કેમ રો. ? કઈ નવીન છે ?'
 ત્યારે ગાપારી મુધન જણાવે છે કે 'રાજન ! આ જગતમા
 અનેક કૌતુકો મે જોયા છે પણ ન નીકું, ન નાભજ્યુ ભાગે
 કૌતુક મે નજરે નેચું છે મહારાજ ! તુ વણન કરે ! કૌતુક
 તો મે ઘણા થ જોયા, પણ આ તો ભાગે આશ્ચર્યની વાત
 છે થાદ આવે છે અને કવાડા ખડા થાય છે' મુધનની
 વાત કણ ગોચર કરી રાજા અને પ્રજા સૌ વિસ્મય પામ્યા,
 મોની ઉત્કળ વંચી પડી અને મુવનની સામે નિર્નિમેષ
 દષ્ટિથી સૌ આતુર બનીને આલોડવા લાગ્યા

મુવન બનેલી હમીડત અને કૌતુકનું વણન કરતા
 જણાવે છે મહારાજ ! કુરુદેવના વિભવણ સમી શ્રદ્ધિ
 બિદ્ધિથી ઈસોઠક ભગેલી હન્તિનાયુ નામની નગરીથી હુ
 અહીં ગાવી રહ્યો હ ત્યા ગતમચ્ચ નામના મહાન
 વમાત્મા શ્રદ્ધી રહે છે તેમને લક્ષ્મીના અવતાર સમી
 સુમંગલા નામની સ્ત્રી છે તેમને ત્યા પુણ્યનિવાસ એવા
 એ પુત્રનો જન્મ વયો, જેનું નામ શુભનાગર પાડવામા
 આનુ બન્યું ! તે શુભનો માગર હતો

તેની માતાએ સ્વપ્નમા એક શ્રેષ્ઠ માગરનું પાન કયું
 તેથી તેને અનુકર્ય એનું શુભમાગર એવું નામ પાડવામા
 આનુ બનેજી એ શુભનો માગર જ છે જ્ઞાન પાલન
 કરતો એ મોગે વયો, અને એને સુનાનીમા પગજી માગર

જેમ અલંકારથી શરીર શોભી ઉઠે. તેમ એ અવનવી વિદ્યાર્થી વિભૂષિત બન્યો અને પ્રૌઢકળાનો સ્વામી બન્યો.

યુવાની માણસને ઉન્નત બનાવે છે, પરંતુ ગુણ-સાગરમાં એ વિકૃતિ પ્રકૃતિથી જ નહોતી. જેમ કમળ પાણીથી ન લેપાય તેમ આ સ્ત્રીઓના હાવ, ભાવ, કટાક્ષ અને વિભ્રમથી જરાય લેપાયો ન હતો. એ સન્કારી અને આધ્યાત્મપ્રિય હતો.

તે જ નગરમાં એક મહાન શ્રીમંત રહેતો હતો. ઋદ્ધિ-સિદ્ધિ તો તેના પગમાં આળોટતી હતી. તેમને આઠ કન્યાઓ હતી જાણે સ્વર્ગપુરીની પરીઓ જોઈ દ્યો. 'તે કન્યાઓએ એક વખત રાજમાર્ગથી પસાર થતા ગુણ-સાગરને જોયો અને તેના રૂપમાં સૌ મુગ્ધ બની કુમાર જેમ ગુણસ પત્ર હતો, તેમ રૂપસ પત્ર પણ હતો. આવા સૌન્દર્યશાળી કુમારને નિહાળી તેઓ કામાતુર બની જાણે મદને બાણ માર્યું હોય તેમ તેમના હૃદય કામબાણથી વીધાઈ ગયા. સૌ આકુળ-વ્યાકુળ બની અને એમણે મનથી નિશ્ચય કર્યો કે આપણે આની સાથે જ લગ્ન કરવા એ વાત જાણી માતૃપિતાને ઘણી ખુશી થઈ કે કુમારિકાઓનો રાગ યોગ્ય સ્થાને છે. કન્યાઓના માતૃપિતાએ રત્નસંચય શેઠને વાત કરી. રત્નસંચય શેઠ પણ તેમની વાત શ્રવણ કરી પ્રસન્ન થયા કે દ્વંધ અને સાકરની જેમ બન્નેનો યોગ યોગ્ય છે.

રત્નસંચય શેઠે માગણીનો સ્વીકાર કર્યો. આમ આઠ

ત્યા આગે ગુણમાગના વિવાહ કરવામા આગ્યા અને પાન
ખીડા આપનામા આ ના

કુમાર ગુણમાગર ગજમહેનના ઝડખામા ઉભો ઉભો
આગે કોર નજર ફેરવે છે આમ અપિપાત કરતા કુમારે
એક રૂવેન વચ્ચવાડી માધુ મુનિરાજને ત્રેયા અને તેનું
ચિત્ત વિચાર વમળમા પડ્યું તે ઉકાપો કરવા લાગ્યો
મને તે જ ક્ષણે તેને જાનિ-મજા નાન ઉત્પન્ન થયું આમ
પૂર્વભવનું જ્ઞાન રતા જ હારમા રહેના આમળા જેમ નપ્પ
ફેળાય તેમ તે પોતાના પૂર્વભવને નિહાળના લાગ્યો અને
તે જ તો તેને મર્યા આવી મર્યામાત પુનની આ ન્વિતિ
નિહાળી માતાપિતા ભાગે વિવાહમા પડ્યા બદનનો લેપ
પરનામા આ થો, ગીતના જંગના છાટણા નાગવામા આ થા
અને મેરકો પખાવી પવન નાખના લાગના યોડીવાગમા
ચેતના આની પિતાએ કહ્યું 'કેમ? પુત્ર! શું થયું ?
તાઉ ચિત્ત નું નર્મ જીરે ચાલ્યું કે? નું થયું તે તું
જ ની નહે, મમે તાગ મન મનોબ્ધ પાડ કરના તંયાગ
ડીગે તારી જે ઇન્દ્ર લોચ તે તું નતર પ્રનગ

ત્યાગ ગુણમાગર જાણાયું 'પિતાજી, મારી કળી જ
ઇન્દ્ર નહીં મને કોઈની નામ ના નહીં માઉ નીલ ત્વાન
તરફ માડીયું છે ભાગે તો જન્મ જન્મમા ભોગ થા કે
ના નમિ થઈ નહીં ફરભવે હુ દેવ તો થા પળ
એ મધી નામની મળી નથી પા ત્યા મમતા પડી ન
વર્જના મા નાનડા છવનમા ત્યા ધનની છે? માન

ચિત્તને હવે દેવભોગો કે મનુષ્યના ભોગો કોઈ પણ રીતે ડોલાવી શકે તેમ નથી. મારી ઇચ્છા સંસારનાં બંધનોને ફગાવી. ચારિત્ર ગ્રહણ કરવાની છે, મારે આપ મને આજ્ઞા આપો. પૂર્વભવમાં પણ મેં ચારિત્રનું પાલન કર્યું છે. એકવાર જેણે આ અધ્યાત્મરસનું પાન કર્યું છે. તેને જ તે પુનઃ પાન કરવાની અભિલાષા પ્રગટે છે. મારી એકેક ક્ષણ પણ મોંઘેરી વીતી રહી છે. આપ વિલંબ ન કરો.'

પુત્રની આ વાત સાંભળતાં પિતાએ પ્રત્યુત્તર આપ્યો કે 'પુત્ર! તરુણવય એ ભોગને યોગ્ય વય છે. એટલે હમણાં લગ્ન કરી લે પછી તું દીક્ષા લઈ શકે છે !'

પિતાની વાત સાંભળી ગુણસાગરે જવાબ આપ્યો : 'પિતાજી ! ધર્મથી જે સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે તે કામ ભોગથી થતી નથી. પરમાનન્દનો આસ્વાદ જેણે આપ્યો નથી, તેઓ જ 'વિષય એવ રમણીયઃ' વિષયને જ રમણીય, સુંદર અને મનોહર માને છે. જેણે ધી કદી જોયું નથી, તે જ તેલના ગુણ ગાય છે. જેણે ઘેખર ખાધા નથી, તે જ ઘેંસને બહુ ઉંચું ભોજન માને છે. પણ મેં તો આનો સ્વાદ આખેલો છે. એટલે આ બધી વસ્તુ મને તુચ્છ લાગે છે. નિ સાર લાગે છે, મારે આપ જદ્દી મને પ્રવ્રજ્યાની અનુમતિ આપો.

પિતાજી સમજી ગયા કે પુત્ર દૃઢ નિશ્ચયી છે. વૈરાગી છે, ગમે તેટલા લોભામણા સાધનો પણ એને લોભાવી શકવાના નથી. ત્યારબાદ ગુણસાગરની માતા આંબમા આંસુ

મારતી ગદ્ ગદ્ સ્વરે ઉચ્ચારે છે 'જોગ ! પાકેલા ફળની જેમ મારુ હૃદય તારા વગર કાગી જગે અને મારા પ્રાણ આન્યા જશે, માટે મારા મનના ડોડ તુ પ્રર્થ કર' આમ ઘણો જ આલાપ-મલાપ થાય છે પુત્રને પોતાના નિશ્ચયમા અડગ જાણી ઠેલે માતાએ પ્રાર્થના કરી કે તારા લગ્ન કરીને તારી નવવધૂઓના મુખ મને જોવા દે, પત્રી ભલે તુ દીક્ષા લેજે ' બસ આત્મી ઈ હા તુ પ્રણ કર

માતા તારા ઠહેવાથી હું લગ્ન કરૂં પણ લગ્ન કર્યા પત્રી સ્ત્રીઓ ઠહેજે કે દીક્ષા લેવી હતી, તો લગ્ન શા માટે કર્યા ? માટે તેમને અપહ્ત હકીકત જણાવી દો કે મમાગે પુત્ર લગ્ન કર્યા પત્રી બીજે ૪ દિવસે દીક્ષા લેશે કોઈને અવારામા રાખવાની જરૂર નથી

આમ આને કન્યાના માતાપિતાને એ વાતથી વાકેફ કરવામા આન્યા કે અમાગે પુત્ર લગ્નના બીજે ૪ દિવસે દીક્ષા નહણ કરશે તમારી ઈ હા હોય તો લગ્નનું ઠહેણ સ્ત્રીકાગે આ સાલગી માટે કન્યાના મા-બાપ વિચારમા પડયા ચિંતા માજરમા ડૂબી જના જે નીક્ષા ૪ લેવાના હોય તો પત્રી વિવાહ કરવાનો ડોઈ મર્ન નથી, ત્તા પુત્રી ઓને પત્રી જોઈએ પુત્રીઓને પ્રજ્તા તેમણે જણાવ્યું કે 'પિતાજી ! અમારા નાથ જે કરશે તે અમને મમત છે, પરંતુ અમારા વગ્ન તો તેમની નાવે ૪ વશે ભલે તેઓ દીક્ષા લે અમે પણ પતિના માગે મચરજી પતિ અમારા દેવ જે એમની પાળા ચાલવું એ ૪ અમારી ફરજ છે પુત્રીઓના માબાપે વિચાર્યું કે પુત્રીઓ ન્યા

વિવાહ કરવા તૈયાર છે, તે! બીજો વિચાર કરવાની જરૂર નથી, તેમણે આ નિર્ણય ગુણસાગરના માતા-પિતાને જણાવી દીધો. લગ્ન-મહોત્સવની તડામાર તૈયારીઓ થઈ. ભેરીબૂંગળ વાગવા લાગ્યા. શરણાઈના સૂર સંભળાવા લાગ્યા આઠે કન્યાઓ હર્ષના હિલોળે ચડી.

વરરાજ ગુણસાગર ઘોડે ચઢ્યા છે, વિવિધ વાજત્રો વાગી રહ્યા છે. અગણિત માનવમહેરામણ ઉભરાયો છે. શું ઠાઠ, શું ઉત્સાહ ! શુ વરઘોડો ! તરહતરહની લોકવાયકા ચાલે છે.

ગુણસાગરનો વરઘોડો આગળ વધે છે, તેમ તેની ભાવના પણ આગળ વધી રહી છે તે ધર્મધ્યાનની શુભ શ્રેણીમાં ચઢી રહ્યા છે, લગ્નના વરઘોડે પણ અધ્યાત્મરસથી તરબોળ બની ગયો છે. જોતજોતામાં વરઘોડો માંડવા આગળ આવી પહોંચ્યો. તોરણ ઠારે વરરાજ ઉભા છે. પોંખી લેવાની તૈયારી છે.

આઠે કન્યાઓએ અવનવા શણગાર સજ્યા છે અને ભારે ધામધૂમ મચી છે

એક બાજુ ધવલમંગળ ગીતોની રમઝટ જામી છે. બીજી બાજુ મધુર અને મજુલ વાદ્યધ્વનિ થઈ રહ્યો છે મોટા મોટા ભટજી વરને મગળ આશીર્વાદ આપી રહ્યા છે અને હર્ષના આવેશનાં જાણે સિહનાદ થતો હોય તેમ ઉંચેથી મગળ ધ્વની કરે છે. આ અવસરે ગુણસાગર વર તમામ વિવાહ સામગ્રીને તત્ત્વવૃત્તિથી વિચારે છે.

મહો! આ પર-પર વૈવાહિક-વૈવાહિકા ડહેવાય છે, તે
બનાબર છે વે એટલે નિશ્ચય કઠીને વાહનાત-એટલે વહન
ગાવે છે, મતલબ કે મ આગ મમુદમા પાડનાગ હોનાથી
બરેબર તેઓ વૈવાહિક કહેવાય છે

અને આ મોપાગીની વચ્ચે ફેરબદલી નવાના આવે
છે તેથી હવે પુણ્યનુ પાપના માગેપણ વાય છે અને આ
સાકેરાને ફાડવાથી આજથી ધમકપ મગગ લગન થાય છે,
અને હવે અધર્મની શરૂઆત થવાની રમી માળા જેવે છે
એટલે વાન્તવમા અપરાધ કરનારનું અપમાન કરવામા આવે
છે બાણથી પોખવામા આવે છે, તે એમ સચવે કે કે હવે
જીવહિંસા અને આરભ મમારભ નધવાનો ખીત્ત પો મળામા
મુશાગ હોય છે તે એમ જણાવે કે કે હવે ભાગે મારબલી
જીવોની હિંસા થવાની અને યુગનુ-મોમળીનુ પોખાગ એ
ખતાવે કે કે અત્યારથી જ તમારા ઉપર લાગ લાદવામા
આવે છે

કર્મરૂપી સુત્રને હવે કાતવાનું છે આ ચારે પો મળાનો
મા ચાત્મિક વિચાર કર્યા પછી માયરામા પ્રવેગ રાવ કે
બરેબર! આ માનક નહિ પણ માયાનું છે, એ વાત
જોઈ નથી અને ચોરીમા આગ ફેરા નવામા આવે
તે તે ચાર ગતિમા બ્રમણ ચાલુ જ નહેતો એમ કહી
આપે કે અને સારીના મનયે એ ખીત્તના મુખનો એ
કમાગ ખાવામા આવે કે તે તો લાન્ત-પદ અને આન્ત-
બ્રહ્મા દર્શાવે કે કોગ વશ પહેનાથી આજથી જ પવિત્રતા
હવે દૂર ગઈ

આમ અલૌકિક વિચારતરંગો ઉછળી રહ્યા છે, અને તે સંવેગ રસના રંગમાં ઝીલી રહ્યા છે.

ભટ્ટ મહારાજ ‘પુણ્યાહં પુણ્યાહં’ આજનો દિવસ પવિત્ર છે, પવિત્ર છે. ‘સાવધાન’ એમ ઉચ્ચ સ્વરે બોલે છે. તે પણ સત્ય જ છે. આટલા દિવસ તો પુણ્યના જ હતા. હવે લગ્નની શરૂઆત પછી પાપના દિવસોની શરૂઆત થઈ રહી છે. માટે ભટ્ટ કહે છે : ‘સાવધાન ! સાવધાન ! સાવધ રહો, સાવધ રહો !’ અને અહીંથી લાગી જાય. આમ કહેવા છતાં આ સંસારી આત્માઓ, મહામોહી આત્માઓ આના અર્થને સમજતા નથી ખરેખર અજ્ઞાન છે. ‘કર્માણં મૃત્યુ ક્ષણમ્ ॥ વિચારધારા આગળ વધે છે કે હવે તો હું સંયમ લઈને પાપ કર્મને દૂર કરીશ, તપ જપમાં તદ્દલીન બની પાપમળને પખાળીશ. એમ સંવેગરંગની ઊંચી ભાવનામાં ચઢે છે, ક્ષપકત્રેણિ પર અરોહણ કરે છે. ભાવનાના તારે ધાતિ કર્મના તારો તોડી નાંખે છે. તે જ ક્ષણે ચોરીમાં બેઠેલા ગુણસાગરને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે. કેવલજ્ઞાનનો મહોત્સવ ઉજવવા માટે દેવલોકમાંથી દેવો ને દેવેન્દ્રો ઉતરી આવે છે. લોકોમાં ભારે આશ્ચર્ય ફેલાય છે. અહો ! કુમાર કેટલો પુણ્યશાળી છે કે દેવો પણ તેના વિવાહ-મહોત્સવમાં ઉતરી આવે છે.

નગરજનો પોતાના કાર્યો પડતાં મૂકી લગ્નની ધામધૂમ નિરખવા એકત્રિત થયા છે. વરવધૂના સૌંદર્યને નિહાળી સૌ મુક્ત કંઠે પ્રશંસાના પુષ્પોને વેરી રહ્યા છે. લોકો તરહ તરહની વાતો કરે છે. આવી રૂપાળી સ્ત્રીઓને ત્યજીને આ

માવતી કાવે તો હીના લેવાનો છે ખરેખર ! આ મદ છે ત્યારે બીજી કહે છે એના જેવો ધન્યવાદને પાત્ર બીજો કોણ હોઈ શકે ? આવી નનયુવાવન્નામા આવી મનીષ કામિનીઓને ગ્રહીને ગયા લે છે બલિહારી છે એની !

કેળવીડ શ્રીઓ કહે છે મા શ્રીઓ મદ છે નગણ્ય છે જે કાવે ગીના લેવાનો છે તેની આગે લગ્ન કરે તેની શુ લાભ ? શુ મોનાની રૂઝી નહ પેટમા ભોઝાય ?' ત્યારે બીજી જોવી ઉઠે છે કે 'આ શ્રીઓ પણ કેળવી થોગ્ય અને ઉત્તમ છે કે પોતાનો પતિ નીશ્વા લેવાનો છે, ત્યાં ય નીતને ચાલતી નથી એ ન એમની ઉત્તમતા છે '

આ તરફ શુભમા ૧૨ વરની ચાત, દાત ધીર અને જબીર મુખમુદ્રા નિહાળી માટે ય દાતાઓ વિચારે છે કે ધન્ય છે પતિદેવને કે જેઓ મમનાગમમા લીન જાન્યા છે આવા મહાન માતમા ગુ મા રનાગમા લેપાય ખરા ! ખરેખર આપો પણ બાજ્યગામી ક્રીએ કે આવો ઉત્તમ મુખિગામી તતા આપાને મળ્યો આપને પણ પતિ જે માગે જગે તે ન માગે મનની નનાઈ કડીનુ અને જડ મુખિપને મેગરીનુ સવ જોઓ લાવનામમા નરે ૭ અધ્યાત્મ શિખર ઉપર માડે થાય છે બાવનાના મગ વાનિમના ૪ ૧ પ્રી નાજે છે અને મોડીના ને નાટીમા નધગી શ્રીઓ દ્વગનાન પામે ૭ આદ્રાગમા વેવનુનુગિ વાગે ૭ નુધી જગ અને પ રનાના પુ રાની પ્રિથાય છે, વળતા મા કેરગનાના રિસને ઉજવના મા નાના

ગણથી ઉતરી આવે છે. લોકો તો મોંમાં આંગળાં નાંખવા મંડ્યા અને જોલવા લાગ્યા કે લગ્ન મંડપમાં અરે! મહા-મોહના સામ્રાજ્યના કેવળજાન? ધન્ય છે ધન્ય છે! એમ સૌ રહેજે જોડી ઉઠે છે. વાત વાયુવેગે નગરમાં પ્રસરે છે. ત્યાંનો રાજા પણ આવી પહોંચે છે અને ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપી કેવળજાની પરમાત્માને વંદન કરે છે.

આ બધી હકીકત-પૃથ્વીચંદ્ર પૃથ્વીપતિની રાજસભામાં સુધન વ્યાપારી સંભળાવી રહ્યો છે અને આગળ જણાવે છે કે હું પણ વ્યાપારાર્થે પ્રયાણ કરી રહ્યો હતો. પણ મેં આ વાત સાંભળી એટલે ત્યાંથી હું પાછો ફર્યો અને નજરોનજર આ અદ્ભૂત દ્રશ્ય નિહાળ્યું, તેથી મારાં ફાંખાં ખડાં થઈ ગયાં. હું મનમાં વિચાર કરતો હતો કે શું આ કૌતુક છે કે સત્ય છે? તેટલામાં મારા મનના ભાવને જાણીને કેવળજાની ગુણસાગર ભગવાન જોડી ઉઠ્યા કે અરે સુધન? અયોધ્યામાં આથી પણ વધારે આશ્ચર્ય તને જોવા મળશે. તેથી હું ત્યાંથી પ્રયાણ કરી એથી વધુ આશ્ચર્ય જોવા આપની સભામાં આવ્યો છું. આ નગરની નગરચર્યા અને અહીંનો વ્યવહાર જોઈ હું ઘણો વિસ્મય પામ્યો છું.

પૃથ્વીચંદ્ર મહારાજ ગુણસાગરના આ અદ્ભૂત વર્ણનને શ્રવણ કરી ભાવના ભાવવા લાગ્યા કે ખરેખર હું જ અસાગી છું એ મહાત્મા મહામોહને છતી કેવળ લક્ષ્મીને વર્યા પણ હું ક્યારે દીક્ષા લઈને સદ્ગુરુની સેવા કરીશ? પર્વત પર ગિરિગુહામાં શ્મશાનમાં કે શૂન્યાગારમાં કાયોત્સર્ગમાં

તન્મય બનીને ક્યાં હુ સમતા રમનુ પાન કરીશ ? તેમ જ
 ક્યાં હુ તપ-જપ-ત્યાગમા એકરમ બની કેવળ લક્ષ્મીને
 પ્રગટાવીશ ? આ રીતે તે અયાત્મજ્ઞમા તરબોળ બને છે
 ભાનનારૂપ પવનના જોઈ વનરાતિ ઈર્મોના નૃંગે વર્ષ નય છે
 અને ગજમલામા બિહામન ઉપર પૃત્વીચક્ર નયતિને કેવળ
 જ્ઞાન વાન છે એવા કેવળજ્ઞાનનો મહિમા ઉજવના માટે
 અથો ચામા આવે છે અને પૃત્વીચક્ર કેવળીને મુનિનો વગ
 અપાઈ ઈ છે જનતામા ભાઈ કુતુહલ પદા થાય , એ
 દિગ્મજ બની જાય છે પ્રત્વીચક્રના માતા પિતા અને
 નાગી નારીઓ ત્યાં આવી પહોંચ , મનાગત પદ્મા
 તાપ ઈ છે કે આના એ-ઉત્તમ પુરપને મ જળજળ
 સ્ત્રીથી નસારી માયામા લપટવાનો વિગ્નાઈ ઈર્મો ! શ્રીઆ
 પછ પોતાના ભાગ્યની પ્રગમા ઈ છે જળજળ માપાગ
 મહાપુણ્યગાળી ઈ માપણને આવો ઉત્તમ નર મળ્યો !
 કેવળી ભગવાન દેગના માપે છે અનંતને રંગજય થાય ,
 અને અનેક આત્માઓ તત-નિયમ અગીકાંઠ ઈ છે

નરાના બાદ પદ્માવતી દનીએ મવિનર જણા યુ છે—
 પ્રભો ! અમે મહત વમના ઉપામક હોના છતાં તમાના
 ઉપર આટલો ગાઢ નેક ગાળી ? જોયી અમે તમન નિશ્ચા
 લતા મતાય ક્યો ? આ નાણી કેવલી ભગવત
 જાણુ છે કે કેવ ભવે તમે માગ માતાપિતા છતાં, તમાઠ
 મામ પ્રિયમતી હતુ અને એમનુ નામ જયમુપતિ હતુ
 અને હુ તમાના કુસુમાયુવ નામનો પુત્ર છતાં પ્રવલવે
 પણ આરિનની આરાવના કરવાથી સર્વાવસિદ્ધ મહાવિમા

નમાં હું દેવ થયો હતો અને તમે પણ ત્યાં જ ઉત્પન્ન થયા હતા, પૂર્વ ભવના કારણે તમને મારા ઉપર ગાઢ સ્નેહ છે. આમ કેવળી ભગવતના મુળથી પૂર્વભવનું વર્ણન સાળગતા રાજા રાણીને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. આ બાબત તમામ સ્ત્રીઓ ઉત્તમ ભાવના ભાવે છે વૈરાગ્યના રંગે ચંદ છે અને લપક શ્રાણી માંડે છે. તે જ ક્ષણે ચાર ઘાતીકર્મના ચૂરો કરી નાખે છે અને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે. આ અલૌકિક ઘટનાથી અયોધ્યા નગરીમા અપૂર્વ આનંદની છાંયો ઉછળી રહી છે.

સુધન સાર્યવાહે ભગવતને પ્રશ્ન્યુઃ— હે ભગવન્ ! શુભસાગર અને તમારા ગન્નેનો શું સંબંધ છે ? ત્યારે તેના ઉત્તરમા કેવલી ભગવાને જણાવ્યું કે— શંખ અને કલાવતીના ભવથી લઈને એકવીશ ભવનો અમારો સંબંધ છે. કેવલ-જ્ઞાનીની વાણી શ્રવણ કરી અનેક આત્માઓ સંવેગરગથી રજાયા. આ કથા ભાવધર્મની પ્રધાનતા દર્શાવે છે આવા ઉત્તમ પુરૂષોના ચરિત્રો આત્માના ભાવદીપકને પ્રગટાવી કેવલજ્યોતિને પ્રગટાવવા સુસર્થ બને છે. આપણે પણ ક્યારે એ ઉત્તમ ભાવના આરૂઢ થઈ આત્માની અનેરી જ્યોતને પ્રગટ કરવા સુસર્થ બનીએ, એ અભિ-લાષા સાથે આ પુરૂષપુરૂષનું જીવન-ચરિત્ર અહીં પૂર્ણ કરીએ છીએ.

શ્રી આપાઠાચાર્યની સજ્જાત્ર

ઢાળ પહેલી

કુહા

વાત વણી નિન્તાર છે, ડહુ દુઢમા સાર, ૧
 મુલતા અચરજ નીપજે, માબળજે નરનાર
 આચારજ મોટા હતા, ણહુ ગિપ્તતણો પરિવાર, ૨
 ભાપુ ભણાવે ગિપ્તન, નાનતણા ભજાર
 નામે માપાઠામૃગિ વિચર દેગવિદેગ, ૩
 મધુગી દગના આપીને, ટાળ ભવના ઢલરા
 એડ ગિય અરિશ્ત તણો, ખૂબ પડચો બિમાર, ૪
 બચવાની આગા નહિ, દીવા ગણા આ
 ચલાને અરિશ્ત ડહે, જઈ અગ મોઝાર, ૫
 આનીને ડહેજે મને, ભૂલતો નતિ તણ ૫

(ચાલ-છેડ આશ્રુવકા ધર)

એના ભૂલતો નતિ, ચેલા ભલતો નહિ,
 અ માવી જજે-છે-ઝટ આની જજે
 ગિય તુ છે આના ઘણા મુજને,

મુણ વાત જ એક કહું તુજને;
મને કહી જશે. નહિ તું ભૂલશે-અટ. ૧

તને ભણાવીને હુગિયાર કર્યો;
ભવસાગરથી તને પાર કર્યો.
હીલ કરતો નહિ વિચરતો નહિ-અટ ૨

તે ચારિત્ર મુંદર પાળ્યું જરે,
તારી દેવગતિ નિશ્ચય થશે.
દેવગતિમા જઈ દેવી મુખ લાડી;
ચેલા ચૂકતો નહિ હે। ચેલા ચૂકતો નહિ. ૩

(સ્વર્ગમા ગયા પછી શિષ્ય જ્યારે ભૂલી જાય છે,
ત્યારે સૂરિજી બીજા શિષ્યને કહી સભળાવે છે.)

(ચાલ-ગાયે જ ..ચાયે જ .ગાયે જ ..ગાયે જ...)

ભૂલમા ભૂલમા ભૂલમા ચેલા ભૂલનાં ભૂલમા,
ગયો એક ચેલો ભૂલી, તું ના જઈશ ભૂલી.
વિપયોમા ખૂબ ઝુલી. તું ના જઈશ ભૂલી.
આવીને કહેશે મુજને, ફરીથી કહું છું તુજને.
ગતિ દેવની લાહીને, ભૂલતો નહિ તું મુજને..ભૂલમા.

ઢાળ બીજી

હોહો

એક ભૂટ્યો બીજો ભૂટ્યો, ત્રીજો ભૂલી જાય;
ચોથો પણ ભૂલી ગયો, ને સૂરિજી ડગમગ થાય.

(ચાલ-પ્રભુના પગને પગને ચાલ્યા જાય છે નગનાર)

દેવી મુખમા મય જનીને, મોઝે ભલી જાય,
 ત્યાના વેલવ નીરખી એતો, ગુરુને ભલી જાય
 મનોના વિમાના ગોભે, વલવનો નહિ પાન,
 રાત કી પડતી નહિ ત્યાતો, જ્યોતિ ઝગમગ વાય દેવી૦ ૧
 આખ નહિ મિચાતી કહીએ, માગા નહિ કરમાય,
 માખાજ જેની કોમગ ગેતી, મોરબ અતિ મહકાય દેવી૦ ૨
 ઘાટ-અક નીજતા ત્યા તો વીત વપ હજાર,
 નાનાવિવ નાટક ને વાગે વાગે એ મનોકાન દેવી૦ ૩
 મન ચિંત્યુ નમ્રુ ત્યા હોવે ભોગે ભોગ મપાર
 મોગ નહિ જરા તનમા ઉપજે, ગાનકનો નહિ પાન દેવી૦ ૪

ઢાળ ત્રીજી

કુહા

નયન હીલુ ચોચા કને ન ગાવ તે ઢેમ ?
 ગાન્નો નાચા હોય તો આવે રતીને રેમ
 પન્થોક ને વગી મોક્ષની, જાણી પાડળ વાત,
 તપજપ કુટી ઠાના દમી, ખન ? વચા હુ જાન

(ચાલ-એક દિલકે દુ કે દમ દુએ)

(એક સરળી પણ મોની ગમાય છે)

મારાઢાચાય વિગાન છે મર્ત કંઈ નથી, અર્ત કંઈ નથી
 નથી ન્યગ અને વળી મોક્ષ રવી

નરી પુણ્ય અને વગી પાપ નથી

આટલા દિન ફેગટ જોયા મેં. અહીં રહેવાથી શું કામ હવે ?
 ખાઈપીને મસ્ત રહીશ હવે. હું ભોગવું ભોગવિલાસ હવે.
 હું તો ઘરનો રસ્તા લઈશ હવે. નાટક નીરળી હરળીશ હવે.
 જીવનનો હહાવો લઈશ હવે. અહીં કંઈ નથી, અહીં કંઈ નથી.

ઢાળ ચોથી

આસન કંપ્યુ દેવનું, તત્ક્ષણ દે ઉપયોગ;
 અવધિજ્ઞાને નિરખતા. ગુરૂએ છાડ્યો જોગ. ૧

યોગ તજી ભોગી બને. કયો નહિ વિચાર.
 જિનવચન ઉત્થાપતા, આલ્યા ફરી સંસાર ૨

જે રસ્તે સૂરિજી જતા નાટક માંડ્યું ત્યાય,
 છ મહિના વીતી ગયા. નાટક જોતાં ત્યાય. ૩

ભૂખ તરસ લાગી નહિ, હૈયે હર્ષ અપાર:
 નાટક પ્રેરે થઈ જતા. સૂરિજી કરે વિહાર. ૪

(ચાલ-આયા તુજ દરબાર ગણુ તીરે જાનેકે લિયે)

સૂરિવર આલ્યા વનમા આવ્યા, જાવ ઘર મોઝાર,
 દેવ પરીક્ષા કરવા આવે, દયાતાણી તે વાર. સૂ૦

નાના ખાળ વિકુર્યાં એણે. જેની મનહર કાય,

કિમતી ઘરેણું પહેરાવ્યા વળી. સુંદર વસ્ત્ર સજ્જ

પૃથ્વી પાણી તેઉ વાઉ, વણુ અને ત્રસકાય; સૂ૦ ૧

ઝગમગતી છે ઢાયા એવો, પહેવો પૂરીકાય,
ભરજ ગવમા નાનડો એ, બાલક એકલવાય
મુખમાના પ્રે છે સગિને, પ્રભામી ગુરુના પાય સૌ ૨

છવદયા પાળી મે બહુ પણ, નવી કંઈ એમા નાર,
પુણ્યપાપના કળ નહીં રીધ, ભોગવો ભોગ મુમા
વન વિન ઠામ ન ચાલે વનમા, મગી છે તડ આ વાર સૌ ૩

બાગડને ઠહે મક ઘનજા, બોચ્યા સૂગિ તે વાન,
બાળ ઠહે નહિ મૂક્યાનો કાપ્યા મરિજી અપાન
બાવની ગરદન મરડીને, લીલા મન ઉતાર નૃ૦ ૪

પાન તરી ઝેગીમા નાજે, મનમા ખૂણ મવનાય
સ્ત નતા ખીને મગીયો, નામે જે અપકાય
ન ધનમા તન માની ઉતાના તે વાર નૃ૦ ૫

તડ વાડ વનપતિ ન હજી છે નસકાય,
નારી માની ઘડેલા લીધા, રીવા પાન તનાય
જિનવચન ના ઉપજતા, નેના ગળડી લાય નૃ૦ ૬

મનમા મનમા રીન બનીને, માવશી બોલાય
ના માવલા બાગના પ્રાપ્ત કેમ લગાય ?
દનાધન નના હા ગાને ? સાધુ ના નૃગિનાય નૃ૦ ૭

નિદ્રા મનીન હ માવ ના લીધા નૃગિએ સાધુ
નાખ્યા એના નવાને લીને, ગ્રાઈયાય ન નતા
માત-પિતા લાગ જે એના, તેથી ખૂમ ગમગાય નૃ૦ ૮

ઢાળ પાંચમી

(ચાલ-આગણીએ પશુ આપ પધારા મહાવીર સ્વામી આપ પધારા)

(અથવા-તોરણ આપ નેમણ ચાલ્યા, રાગુલ રૂવે રે)

સૂરિજી ચાલ્યા આગલ જ્યારે. સામેથી એક આવે;
ગભવતી હતી સાધવી ને સર્વી. અલકારે સોહાવે.

સૂરિજી જોડ્યા શાસન કરે. ઉડાડે શાને કરાવે ?
લાજ મૂકીને તુ શું લટકે ? શાસનને નિદાવે.

સાધવી વહતી ઝુણે ગુરુજી. કહું છું એક જ વાત,
પહેલાં પોતાનું આપ સલાલો. ને પછી કરે પંચાત.

પહેલાં પોતાનું સૌએ તપાસો. પછી ઘોને ઉપદેશ;
નાના દોષો સૌએ ખીજના. જોતા હર-હ મેશ.

ઝોલીમા શું નાખ્યું છે ? તે તો, પહેલાં આપ બતાવો,
ઝોલી આટલી ભારે શાની ? તે મુજ આપ બતાવો.

સાધવીજીની વાત સૂણીને, સૂરિજી ખૂબ શરનાયા,
નીચું મુખ કરીને સૂરિજી સીધા ત્યાથી સીધાવ્યા.

(નીચેની ચાર લાઇન ચલતીમાં લ્યો અગર ગમે તે રીતે જોલો)

આગલ મોટી ફેજ દેખી. ખીજે રસ્તે જરૂ,
ઝટપટ ઝટપટ ત્યાથી ચાલ્યા. ગભરાયા સૂરિરાય.

પાછા કઈ એ પૂછશે મુજને. તેથી ખૂબ ગભરાય,
તે રસ્તે પણ સૈનિક આવ્યા, જે રસ્તે સૂરિરાય.

હાથી ઘોડા નથ જે એમા મોગે જે પરિવાર,
નપતિ આગળ આવે એમા, પાછા જે નગ્નતાર

ઢાળ છઠી

દુહા

પ્રદક્ષિણા ગુરુને દઈ, વહે મહુ પગિવાર
નૃપતિ હયે હરખીયો આજ મન્દલ અવતાર
(આલ-ભીમપતાસ થા યાન કદિ નવિ થાય મૂરખને)

સુગિજી આજ પધાગે આજ, સુગિજી તાગે અમોને આજ
મહાભાગ્યે તુમ દગન પાયા, જન્મ મદ્દ મુજ આજ મૂં
આગળીએ મુગ્ધતરુનર દલિયો મિથ્યા મધળા કાજ નૂં
લગી લગીને વિનતી કરે છુ, વડ વાર હનન સૂં
ગરબના ઘોડી વર્મધુન વગ ગામનતા ગિરતાજ મૂં
મેવા મીઝઈ મોઢઢ હોડી લાળ માપોને આજ સૂં
ઢોડાગ્યા વિગ નહિ જમવાનો નિરમ જે મકાગજ મૂં
દુપા ઢગીને વિનતી નીકાગે ઢરગો નહિ નાગજ મૂં

ઢાળ માતમી

દુહા

જાપ નથી મુજને લગીર, મગિ બ્રાધા તે વાગ,
માનન કરયો નહિ તમે માં ઢરવો છે વિકાર ૧
પગમા પડું હુ માપના નપતિ ઢરે તે વાગ,
ગુરુજી ! ગુરુજી ! તાન્તે, જા ડગન માધાગ ૨
મેવા મીઝઈ નૃકતા નૃકતા છે જરખાન,
નિગાગાવડી દોડી-યો ન વો જેચતાજ ૩

- શ્રાવક તો હીઠા ઘણા, પણ કોઈ ન તુમ તોલઃ
આટલી હઠ શાને કરે ? સૂરિજી જોલે જોલ. ૪
- મુરજ તપે ધરણી તપે. વાગ્યા જાર ને જોડ.
અમય ઘણો વીત્યો છતાં. કોઈ ન મૂકે ટેક. ૫
- ઝોળીમાંથી પાત્રને. કેમ ન કાઢો આપ ?
સાચા છીજો શ્રાવક અમે. તારોને માળાપ. ૬
- જો'અતાણુ વધી પડી. પકડે ઝોળી રાય;
સૂરિજી દબાવે જોરથી. પણ ઢાંકયું ન ઢંકાય. ૭
- ઘરેણું ઉછળી પડ્યાં, ઝોળીમાંથી બહારઃ
રાત્ર મનમાં અમકિયો. સૂરિજી કરે વિચાર. ૮
- કયું કેવું અધમ કામ, મેં માર્યા નાનાં જાલઃ
ધરતી ફાટી જાય તો. પેસું હું પાતાલ. ૯
- ધિક્કાર છે મુજ પાપીને ! ફિટકાર છે શતવાર.
ક્યાં જવું ? કોને કહું ? કુણ મારો આધાર ? ૧૦
- જિનમાર્ગને ત્યજી દઈ, કર્યા ઘણાં મેં પાપ;
શું થશે મહારુ' હવે ? કરતાં પશ્ચાત્તાપ. ૧૧
- શોરણકોર મચ્યો ઘણો, રાણી કરે પુકાર,
ઘરેણું છે મુજ પુત્રનાં, ક્યાં નાંજ્યા કુમાર ? ૧૨
- (ચાલ-માનવ દેહ પાપી તું વૃથા નહીં ગુમાવજે)
આંસુડાં રાણી સારતી. પુત્રો હમારા ક્યાં ગયાં ?
હૈયું હમારું બળી રહ્યું. પુત્રના હાલ શા થયા ? ૧

ધરેલાની જરૂર નહીં પણ ત્રી મુન બનાય છે
મિડા કને છે જોષન્યા અપ્પર ત્રી બનાવ છે ૨

મદા

મ્યાની લાયા ગા બધુ અપ્પર ત્રી જવાબ
નાધુવન લન્તરિયો ગાને મને કે માળ ? ૧
નાધુ વયા તો નુ વયુ ? તથો નરિ ને ને ।
ધિપા છે દિપા છે જતનાં નુમ ક્ષેત્ર ૨
ધ તી ને નરી પે ને પે ને લલુ માય
મ્યા તાણ ને મુ ક- ? નરિજી લાલુ જુઆય ૩

હાળ આહમી

(ચાર તોગળ આપ નેમ્ત આપા તાણુમ મે)

વાજ રજી છે મદા ગુરુ ॥ પાછા ને વાણ,
અપાવણ તાન્યા ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦

જોજ લમેગ મુનિષ્ઠ ગરી નમુળા નાર મિલ્લ થરિને,
મયલોલ રાહિ રીને ને જુવનાના પહે છે ૧
જાગી વાન થઈ મ્યા ૨૨૨ ન મુ રીસ મીનુમ્મ ?
૨૨૨ મે છે મલ રક નામ રીસ ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
ના મા ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
નુ ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦

હાળ નવમી

દુહા

એમ કહીને દેવતા. ત્યાંથી અદૃશ્ય થાયઃ
શું ઇંદ્રજીત છે આ બધી. મુનિ મન સંશય થાય. ૧

દેવતાશું રૂપ લઈ કયો. ઋદ્ધિનો વિસ્તારઃ
ધર્મતાશું ફલ જાણજો. શંકા નાણો લગાર. ૨

(ચાલ-વીર જિશુંદ મેરે દિલમેં બાયા)

ધર્મતાશું ફલ સૂરિજી દેજો. ઋદ્ધિ સિદ્ધિ નાટક પેજો;
શંકા ન લાવો લગાર....સૂરિજી ...શંકા ન લાવો લગાર. ૧

જિનવચનો છે સર્વે સાચા. શ્રદ્ધામાં નહિ બનશે કાચા.
જિનશાસન છે સાર. જગમાં જિનશાસન છે સાર. ૨

શિષ્ય હું ચોથો આપનો પ્યારો, ધર્મ પ્રભાવે જીવ આ મારો.
ઉપન્યો સ્વર્ગ મોઝાર .. સૂરિજી .. ઉપન્યો સ્વર્ગ મોઝાર. ૩

સમકિતમાં રૂપણ નવિ આણો. સ્વર્ગ નરકને સાચા જાણો;
શંકા ન લાવો લગાર સૂરિજી... શંકા ન લાવો લગાર ૪

સમકિતને ગુરુજી દહ કરજો. મિથ્યામતિ ફેરે હરજો;
શંકા ન લાવો લગાર . સૂરિજી ...શંકા ન લાવો લગાર. ૫

ચારિત્ર કેરાં ફલ છે રૂઝાં, અંતે પામે મુક્તિ સુખડાં;
શંકા ન લાવો લગાર . સૂરિજી ..શંકા ન લાવો લગાર ૬

પ્રતિબોધી ગુરુને સુર ચાલ્યો. ચારિત્રે ગુરુએ મન વાળ્યો.
સમકિત નિર્મળ ધાર....સૂરિજી ..સમકિત નિર્મળ ધાર. ૭

અતમમય આગળ સૂઝિ કરતા, મુખિયુગીમા ગુરુ ન ચરતા
મકલ કમ ખપાન મુજિશ, મકન કમ ખપાય ૮

આત્મ-કમલ-વરિધિ વિદ્યાવે મુરિલ-મળદીર્ઘિ ગુણ ૥વે
નિતગામન ૭ નાગ, મુજિશ નિતગામન ૮ નાગ ૯

મનત દેવ હેતુ ને માઠની તાન મોહાન,
જેગેર આતુમાસમા, મ્થી મુર મજાયા

શ્રી આપાઠાચાર્ય

જ્ઞાન અને ક્રિયાનો મુખ્ય આધાર શ્રદ્ધા ઉપર છે. શ્રદ્ધાથી બ્રહ્મ થતા માણસ સર્વથી બ્રહ્મ થાય છે. સ્ત્રીડીનું એક પગથિયું ચૂકી જતા માણસ ક્યાં જઈને અટકશે તે કહી શકાતું નથી, તે ગળડતો ગળડતો નીચે જાય છે. અથડાય છે. કૂટાય છે અને ખોપરી ને હાડકાનો ચૂરો થાય છે. મારે જ જીવનમાં શ્રદ્ધાની અત્યંત આવશ્યકતા છે.

શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ વગર મનુષ્યોનો વ્યવહાર પણ ચાલતો નથી. હજારો અને લાખોની મિલકત વિશ્વાસથી જ મુનિ-મને સોંપવામાં આવે છે.

ઘરની સ્ત્રીના ઉપર પણ વિશ્વાસ રાખવો પડે છે. કોર્ટોમાં વકીલો ઉપર વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષક ઉપર, લેણદેણમાં વ્યાપારી ઉપર આમ સઘળે સ્થળે વિશ્વાસ રાખે જ વ્યવહાર ચાલે છે તેવી જ રીતે દેવ-ગુરુ અને ધર્મ ઉપર પણ વિશ્વાસ કે શ્રદ્ધા હોય તો જ આત્મા આ ભવસાગર જહાઠીથી પાર કરી શકે છે.

શ્રદ્ધામાં ચલિત થતા આત્માની સ્થિતિ ઘણી કંદેહી બની જાય છે, જીવનમાં નેહો ફેરફાર દેખાય છે. એ જ

વાત શ્રી આષાઢાચાર્ય મહારાજના સ્થાતથી પ્રાપ્તને
જાણના મળે છે

શ્રી આષાઢાચાર્ય મહારાજ એ એક જાળર વિદ્વાન
હતા, ધુરવર આચાર્ય હતા વિપુલ જિજ્ઞાસુ પગિરાના
રખેવાળ હતા તેઓ એકદા આમાનુષામ નિહાર કરતા એક
નગરીમા પવાયો, ત્યાં તેમનો એક ગિરિ ણિમાર પડ્યો
ણિમાગી વધી પડી બચવાની આરા ન દેખાતા મૂરિશ્ચએ
અતિમ આરાધના કરાવી અને તેને જણાવ્યું કે 'તે
સુદર ચારિત્ર પાળ્યું છે જેના પ્રભાવે જરૂર તારી દેવગતિ
થશે ને દેવગતિમા જાય તો તરત જ મને આનીને જી
જી કે હુ દેવનોકમા ઉત્પન્ન થયો છું બમ આદતુ
અવશ્ય કરજે'

શિષ્ય કાળ કરી દેવલોકમા ઉત્પન્ન થયો, પણ ત્યાંના
અપાર વૈભવ અને અનુપમ દેવી મુખોમા મુગ્ધ બનીને તે
ગુરુને ભટ્ટી ગયો ગુરુજી ચાટ જોતા જ ન્હા-કે હમણા
માનશે હમણા આવશે પણ તે પાછો ન આયો

મેજા સમય પછી તેમનો બીજો ગિરિ બચાવનાર
બન્યો તેને પણ તેમનો મુદ્દા માનવતા કાઢી મને તેની
પાંચેની પણ વચન માગી લીધું કે 'દેવગતિમા ઉત્પન્ન
થઈ તું મને કહી જજે કે હુ નવાખમા ઉત્પન્ન થયો કે
રજો ભરતો ! મેં જિજ્ઞાસુ તો કરી ગયો પણ તું ન કરી !'

'ગુરુજી ! હુ નહિ બુદ્ધ ! જરૂર પ્રાપ્તને કરી જડા
તે પણ !' એ તે ગયો કરી ગુરુને કહેના ન માયા

શુરુજીના વિમાસણનો પાર ન રહ્યો. આમ કેમ ? શું તેઓ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન નહિ થયા હોય ? મને એ ભૂલી જાય એવા નથી. વચન આપ્યું છે કે જરૂર આવીશ. પણ જેમાથી એકે ચ કેમ ન આવ્યો ?

સૂરિજીના હૃદયમાં કંઈક સંદેહ થયો કે શું દેવલોક નહિ હોય ?

કેટલાક સમય પછી ત્રીજો શિષ્ય પણ બિમાર પડ્યો. તેની પાસેથી પણ વચન લીધું. તે પણ કાળ કરી દેવલોકમાં પેદા થયો, પરંતુ તેય શુરુને કહેવા આવ્યો નહિ. આમ એક-બે અને ત્રણ ત્રણ શિષ્યો પાસે વચન લેવા છતાં તેમાંનો એકે ચ કહેવા માટે આવ્યો નહિ, ત્યારે સૂરિજીના હૃદયમાં તરેહ તરેહના તરંગો ઉઠવા લાગ્યા. એમનો સંદેહ દૃઢ બનતો ગયો. ચોથા શિષ્ય પાસે પણ વચન લીધું અને તેય દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થવા છતાં ચ જ્યારે પાછો ન આવ્યો ત્યારે સૂરિજીની શ્રદ્ધા ચલાયમાન થઈ. સૂરિજી શ્રદ્ધાબ્રષ્ટ બન્યા. તેમને થયું કે દેવલોક કે પરલોક જેવી કોઈ વસ્તુ નથી. બધાં શાસ્ત્રો ખોટા છે. ટાઢા પહોરના ગરખાં છે, આ બધી પોકળ વાતો છે. નાહકમાં તપજપ કરીને કાયાને કષ્ટ શા માટે આપવું ? જ્યારે સ્વર્ગ કે મુક્તિ જેવી વસ્તુ જ નથી તો સંયમ પાળવાની શી જરૂર છે ? બસ હવે સાધુપણામાં કંઈ નથી આપણે તો સંસારમાં જઈ ભોગ વિલાસ કરીશું અને આનંદચમનમાં જીવનને વ્યતીત કરીશું. અને તેઓ રાત્રીના ઘોર અંધકારમાં ગચ્છને-સાધુસમુદાયને

[એવા શિષ્યે-યુગના જાન જાણવા દેતી નાટ્ય શરૂ કર્યું]

જે રસ્તે મૂળિયે જતા, નાટ્ય માણ્યુ ત્યાય,
 ૭ મહિના વીતી ગયા, નાટ્ય જોતા ત્યાય

રેંડો મૂંઝીને ઘેર જવાની ભાવનાથી એકાદી સાધુવૈશમાં જ
ત્યાથી ચાલી નીકળ્યા.

શ્રદ્ધાબ્રહ્મ થતાં આત્માનું કેવું અઘઃપતન થાય છે. તેનો
આ એક નમૂનો છે. મનના નાદક ઉડાવતા, આશાના હવાઈ
કિડલાઓ ચણતાં. આમ કરીશું. તેમ કરીશું. એમ વિચારતા
તેઓ આગળ વધવા લાગ્યા.

એવામા સૂરિજીના ચાથા શિષ્યે-અવધિજ્ઞાનથી નીકળ્યું
તો તેને ખબર પડી કે ગુરુજી તો શ્રદ્ધાબ્રહ્મ બની ઘર-સંસાર
માડવા ઘર તરફ રવાના થઈ રહ્યા છે. તેના હૃદયમા ભારે
વેદના થઈ. અરે ! મારા જરાક પ્રમાદમાં મારા ગુરુની આ
દશા થઈ ? હવે ગુરુજીને શી રીતે રસ્તે લાવવા ? તેણે
તરત જ ગુરુજીને તે રસ્તે ચઢાવવા પ્રયત્ન શરૂ કર્યો કે જે
માર્ગે સૂરિજી જઈ રહ્યા હતા. બરાબર તે જ માર્ગે સૂરિજી
જઈ શકે તે રીતે તેણે દેવી નાટક શરૂ કર્યું. આવું
અદ્ભુત દેવી નાટક-નિહાળતા જ સૂરિજી આનંદ સાગરમા
મહાલવા લાગ્યા. જૂળતરસને વિસરી ગયા. તેમણે વિચાર્યું
કે ઘેર જઈને પાણુ દહેર જ કરવી છે. તો આ તો-પ્રથમ
પ્રસંગે જ મળી ગઈ ૫-૧૫ મિનિટ પછી જોઈને આગળ
જઈશું. એમ વિચારવા લાગ્યા પણ અહીં તો છ ૭
મહિના ઊભાને ઊભા પગ થઈ ગયા. આ દેવી નાટક
નિહાળતા જૂળ-તરસ કે થાક પણ લાગ્યો નહિ. મનુષ્ય-
લોકના નાટક નિહાળતા છ છ કલાક જ્યારે ઊભા ઊભા
, વીની જાય છે. ત્યારે આ તો દેવી નાટક. એમા છ-મહિના

સરિશ મસાન માણવા ઘર તરફ જૂતા માર્ગેમા બાગડ મળ્યો
તેની જદન મચ્છી ઘેણા ઉતારી લીવા

(શ્રદ્ધા બદનુ કેલુ પતન વાય છે)

હોભા હોભા થાય એમાં કંઈ નવાઈ નથી. પણ સૂરિજીને લાગ્યું કે હજી તો ૫-૧૫ મિનિટ જ થઈ છે.

દેવે જ્ઞાનથી જોયું કે ગુરુદેવ તો સસારમાં જોતજોત થઈ ગયા છે.

હવે તેમને શી રીતે માર્ગે લાવવા? ક્ષણ વિચારી દેવે બીજા ઉપાય આદર્યો.

ત્યાથી સૂરિજી વિહાર કરતા આગળ ચાલ્યા, ત્યાં તો સામેથી એક નાનકડો બાળક પહાડ ઉપરથી નીચે ઉતરીને દોડતો આવી સૂરિજીના ચરણમાં ઝુકી પડ્યો અને કહેવા લાગ્યો ‘ગુરુદેવ !’ મને બચાવો ! બચાવો ! મારું નામ પૃથ્વીકાચ છે હું તમારા શરણે આવ્યો છું ગુરુદેવ તો એ બાળકની અનુપમ કાતિ અને શરીર પર લાદેલા કિંમતી ઘરેણાં-નિહાળી આશ્ચર્યમાં ડૂબી ગયા સૂરિજીએ ચારે દિશામાં નજર નાંખી પણ કોઈ પણ જણાયું નહિ, તેમણે વિચાર્યું, ‘આ અવસર ડીક છે. બાળક એકલો છે. એના શરીર પર ઘણા કિંમતી ઘરેણા છે. એને ધનકાવીને પડાવી લઉં, કેનકે સસાર કંઈ એમને એમ થોડો ચાલશે? પૈસાની ડગલે ને પગલે જરૂર પડશે’ અને તેમણે તે જ વખતે બાળકને કહ્યું. ‘અરે ! મૂકી દે ઘરેણાં !’ તેણે કહ્યું ! ‘નહિ મુકું ! બાળક કહેવા લાગ્યો ‘ગુરુદેવ ! હું તો આપના શરણે આવ્યો છું, શરણે આવેલા બાળકનું રક્ષણ કરવું એ આપની દરજ છે.’ પણ સૂરિજીએ આંખ આડા કાન કહ્યું

અને વિચાર્યું ‘ઘણી ચ-છવ દયા પાત્રી પણ તેનું કંઈ
 રૂણ તો જે જ નહિ પરતોડ કે મુક્તિ જેવી વસ્તુ જ નથી,
 પછી દયા પાળનાની સી જરૂર છે? તરત જ આચાર્ય મહા
 રાજે બાળકની જન્મન પડી અને તેને માત્રી નાખ્યો પત્રી
 ગરીબ પગલા તમામ ઘણા ઉતારી લીલા તવા પાત્ર ભરીને
 ઝોળીમાં નાખ્યા ઝોકળને એવા નિજન ન-જો ફેટી નીસ
 કે કોઈને બળર ન પડે મનમાં મવકાતા સુનિષ્ઠ ત્યાની
 આગળ ચાલ્યા

અને જતા મપનાય નામનો બીજો જોગ મળ્યો, તેના
 મગના પણ તમામ ઘણા માત્રીને ઉતારી લીલા અને
 ઝોળી ભરી લીધી આમ માગમાં નિહાળ કરતા બીજા પાત્ર
 બાળકો ન ના જતા નામ તેડે ના, વાઉડાય, વન-પતિનાય
 અને નાકાય જતા, એ બાળકાની જન્મન ગરીબ નિષ્ઠિત
 તમામ જન્મ-ઝવેગત લીધું અને હ્યોલન ઝોળી અને પાત્ર
 ઘણાની ભરી લીલા! પત્રી એ જો બાળકાને એના ગુપ્ત
 ન્ધાને નાખી નીધા કે એના માળાપને બળર ન પડે મનમાં
 મનમાં એ બાળકાનું દીન મદને નિષ્ઠિતને વિનંતિ કરી
 ‘મહાનજ’ માપ નાધું અને આના મોટા ગાચાર્ય વડે
 દયાધમન મૂલી લલ્લો છા? ગાળા માવેના બાળકના ગા
 નાનું પ્રાણ કો છો? પણ મનિષ્ઠન કોઈનું ચ સાબરનું તિ
 અને પાતાનું કામ કાત્રી લીધું

નિનનનનમાં સદૃશ પગલા આ ના કવો ગણડી ના
 જે, તેનું જ લનલત ઉદાહરણ છે

આ છોકરાનાં માળાપને બળર પડ્યો તો મારા બાર વાગ્યો, એવા વિચારથી સૂરિજી છુપાતા છુપાતા આગળ વધવા લાગ્યા. છાતી ધબકારા મારે છે. કારણ કે ‘પાપા. સર્વત્ર શક્તિ.’ પાપી માણસને ચામેરથી લાય રહે છે

તેઓ આગળ વધ્યા ત્યાં એક સાધ્વીજી મહારાજ જોવામાં આવ્યા સૂરિજી તો વિચારમાં પડી ગયા કે અહીં સાધ્વી ક્યાથી? એવામાં તે નજીક આવ્યા અને સૂરિજીને ‘મત્યએણ વંદામિ’ કર્યા સાધ્વીજીનાં અંગ ઉપર કિમની ઝવેરાત હતું. વળી તેઓ ગર્ભવતી હતા અને આવી ઘોર અટવીમાં પાછા એકલા હતા. આ જોતાં જ સૂરિજીનો પિત્તો ગયો. ‘અરે! સાધ્વી! તને કંઈ લાન છે કે નહીં! આમ એકલી પેટ વધારીને રખડે છે અને શાસનની હીલના કરાવે છે? આ રીતે શાસનનો કેવો ઉડાડ થાય?’ સૂરિજીએ કહેવાય તેટલું કહી નાખ્યું. સાધ્વીજી મૌનપણે બધું સાંભળી રહ્યા. જ્યારે આચાર્યશ્રી ઠંડા પડ્યા, ત્યારે ઠંડે કંઠેજે સાધ્વીજીએ કહ્યું ‘મહારાજ! ઉપદેશ દેવાની જરૂર નથી. આપ આપનું સંભાળો! માણસ ધીજનના નાના સરખા દોપને પહાડ જેવા ગણે છે અને પોતાના પહાડ જેવા મોટા દોપોનો ઢાંકપીછાડો કરતો ફરે છે. મહારાજ! મહારાજ! રહેવા દ્યો હવે પણ એ બતાવો કે આ જોળીમાં શું ભર્યું છે? જોળી આટલી ભારે કેમ છે? છો તો એકલાને?’ સૂરિજી તો સાધ્વીજીની વાત સાંભળતા જ આલા બની ગયા. સૂરિજીને થયું ‘આને વધારે છેડવામાં મળ

નથી, મારી પોલ ઠાઠી પડી જશે' જેથી તેઓ નીચું
મુખ ડગીને ત્યાંથી ચાલ્યા વધા.

થોથા દેવે બેઠે લીધું કે સૂરિજીના હૃદયમાં દયા-કરુણા
જેવી ચીજ નહીં નથી, પણ ગાયનનો પ્રેમ જડો છે, એવે
તેઓ માગ મા આવી ગયો.

સૂરિજીએ પ્રયાણ આગળ લખાવ્યું હૃદયમાં ગભરાટ
હતો હતીમા ધનકાળ વતા હતા રજો કોડ મારી પાલ
ઠાઠી પાડી દે, તેની શીમે પગલે લપાતા હુપાતા આગળ
વધા ત્રાતા હાથી, ચોજ, નવ અને પાયદળથી પરિવરેલું
મોટું મન્ય સામેની આવતું જણાયું આ બેઠે સૂરિજી
ગભરાયા તેમણે ગજમાગ પડતો મડયો અને ડડી પડી ચોજ
ગાગળ વધા ત્યાં તો મન્યે પાડી જોડી પડી સૂરિજી
તો વિદ્યાન્વમગમા અટવાયા શું કરવું? કદાચ? તેટલામાં
તો સૂરિજીની આંકેકોર હાલના મનિકો વાટગાર વળ્યા રાત્ર
પાડા નામે જ હતા આની ભયકર અટવીમા સૂરિજીના દગન
વધારી રાત્ર ખળ જ પ્રમન્ન વયો અને ત્રણ પ્રવક્ષિના આપી,
વળના ડડી રાત્રએ મુખગાતા પડી પડી તે પોતાની તનને
વળ માનતો મિચ્છાર ઝગ્યા લાગ્યો કે આવા ભયકર જગ
લમા મને માપ જેવા ગુરુદેવના દગન થયા! વન્ય ઘડી
અને ધન દિન! જેમ જેમ ગત મુક્તિ કરે તેમ
તેમ સૂરિજી ગાગાય છે, આ બધા ક્યાંથી આવી? હવે
આનાથી મુક્તિ મળી ગયે? કાંઈ હાથ પડ્યો તો ભાગ વયો!
રજો ઝોળીમાની ઘણેણું ઠગી પડે!!

જે ત્યાં તાણી વધી પડી ને, પકડે ઝાળી રાય;
સૂરિજ દબાવે જોરથી, પણ ઢાંક્યું ના ઢંકાય !

એકનો ટકોરો થયો. છેવટે તેમણે કહ્યું: 'રાજન્ ! શ્રાવક તો મેં ઘણાય જોયા પણ આટલો આગ્રહ કરનાર કોઈ જોયો નથી. રાજન્ ! માની જાવ મારે જરાય ખપ નથી.'

એમ રાજા માને તેમ નહોતો. તે જ વખતે રાજાએ સૂરિજીનો હાથ પકડ્યો, સૂરિજીએ ઝોળીને જોરથી દબાવી, પણ પાપ ઢાંક્યું ઢાંકાતું નથી. અવસરે પાપ પીપળે ચડીને પોકારે છે. એટલે જેઞ્ચતાણમાં ઝોળીમાંથી ઘરેણું ઉછળી પડ્યાં ! ઘરેણું ઉછળતાં જ પ૦ મણનો પથ્થર છાતી ઉપર પડે અને માણસની જે દશા થાય તે દશા સૂરિજીની થઈ. અને રાજા તો આ જોઈને ઠંડો થઈ ગયો: 'આ શું ? આ તો સાધુ મહારાજ ! અને આટલાં ઘરેણું ક્યાથી લાવ્યા ? હાં હવે સમજાયું. એટલા માટે તેઓ ઝોળીમાંથી પાત્રાં કાઢતા ન હતા. મને ભૂળ નથી. મને ખપ નથી, એમ કહીને મને ઠગતા હતા.' રાજા તો લાલચોળ થઈ ગયો અને સૂરિજીને ધમકાવવા લાગ્યો: 'મહારાજ ! આ બધું ક્યાથી લાવ્યા ?' શોરબકોર મચ્યો, રાણી પણ સાથે હતી. તે તંબુમાંથી એકદમ ત્યાં દોડી આવી અને ઘરેણા જોતાજ તેના હૃદયમાં ફાળ પડી 'અરે ! આ તો મારા બાળકના ઘરેણું છે !' આમ બોલતા જ તેણે પોકાર કર્યો. આંસુ સાર્યા અને મારાં બાળક ક્યાં છે ? જરૂર આણે મારી નાખ્યા હાગે છે, એમ કહેતી તે કડુણ વિશ્વાસ કરવા લાગી. પછી તે જોરથી સૂરિજીને કહેવા લાગી કે 'મારા બાળકો ક્યાં છે ? તે ખતાવો.'

સૂરિજી તો જેમ શિયાળામાં ઘી થીજી જાય તેમ થીજી

ગયા, અને મનમાં વિચારી ગયા હતા કે અરે? માત્રી
પેલા ઉઘડી ગઈ મેં કેવા અધમ ઝામ કર્યા? બાળકોને
માર્યા, અને ગરુડને કેટલા મૃદ્ધી જિનવચનમાં મદેહ આપી
મમારમાં જઈ નહો છું આ પાપથી ક્યાં છરીગ? સરિ
જીના પત્રાત્તાપનો પાત્ર ન રહ્યો એ સ્વાર્સ ગયા, મનએ
ન મભળાવાનું મભળાનું

અને પ્રોડી કાપોમાં તો બધું ચ અશ્વય થઈ ગયું

પેલા ચોવા દેવે વિચાર કર્યો 'હવે શુક્રેવ મારો આવી
ગયા છે તેઓ માયા દીલનો પત્રાત્તાપ મેં છે એટલે
તેણે બંધીય માયા નમેરી વીધી પેલા બાળકો ડહ મરણ
પામ્યા નહોતા, જાળવની મા વી પણ દેવી માયા જ હતી
મને આ ફાજ અને રાત્ર વગેરેને જે જ સરિજીની પરીક્ષા
કરવા જેવમાયાથી નિકુર્ના હતા

મૃગિજીને ભાગે આશ્ચર્ય વધુ કે આ શુ? શુ આ
બંધી ઝડપમાં હતી કે કોઈ દેવમાયા હતી? એમ વિચારતા
તેઓ જતો નાપના લાગ્યા ત્યાં જ તે દેવ ગિરનું ઉપ
લઈ માગમાં નામો મર્યો અને 'મત્તએણ વદામિ ક્ષી
મુખગાતા પ્રના લાગ્યો તેણે કહ્યું શુક્રેવ' માટલા
મનીના માપ ક્યા હતા? મૃગિજીએ કહ્યું મને' કડ
માત્રીના થયા નથી હું તો હજી હમણા જ નીકળ્યો છું, ત્યારે
જિયે જણા શુ કે મહાનગ? માપ મુજનું માડનું
તુઓ તો બળ પે કે કેના મદીના થયા માપ નના
તના સૂચ દક્ષિણાયનમાં હતો, ત્યારે અત્યારે ઉત્તરા

યણુમાં છે.' ત્યારે સૂરિજીએ જણાવ્યું કે હું તો રસ્તામાં માત્ર પાંચ પંદર મિનિટ નાટક જોવા જ ઉભો હતો.

ત્યારે શિષ્યદેવે કહ્યું. ગુરુદેવ ! 'જરૂર આપને એ નાટક જોતાં છ મહિના વીતી ગયા હાગે છે.' આટલી વાત થઈ ત્યાં તો દેવ અદૃશ્ય થઈ ગયો અને ગુરુદેવને પ્રતિજ્ઞા કરવા તે જ માગે દેવે ઋદ્ધિ સિદ્ધિ વિકુર્વી ચોથા શિષ્યનું સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યું અને દેવી નાટક શરૂ કર્યું. સૂરિજી ત્યાં જ ઉભા રહ્યા. દેવે કહ્યું : 'ગુરુદેવ ! આપના પ્રતાપે જ નિરતિચાર ચારિત્ર પાળી હું આ દેવી ઋદ્ધિ પામ્યો છું.'

મારા જરાક પ્રમાદમાં આપને શ્રી જિનેશ્વરદેવના વચન ઉપર સંદેહ થયો કે શાસ્ત્રો ખોટાં છે.' મારી ભૂલને માફ કરો, મને ક્ષમા આપો. ગુરુદેવ ! શાસ્ત્રો સાચા છે. સર્વજ્ઞતાં પ્રરૂપેલાં છે. એમાં સંદેહ કરવો એ ઉચિત નથી, મેં આપને વચન આપ્યું હતું કે, જરૂર હું આવીશ પણ જ્યારે આત્મા દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે ત્યાંના અપાર વૈભવ-વિલાસોમાં મશગુલ બની જાય છે. અને જરાક નાટક જોઈ લઉં. એવો વિચાર કરી નાટક જોવા લાગે છે. પણ જરાક નાટક જોતાં તો આપણા બધાં હજાર વર્ષ વીતી જાય એવા એ અદ્ભુત હોય છે. તેઓ નાટકમાં મશગુલ બની મનુષ્યલોકના સ્વજન-સ્નેહીઓને ભૂલી જાય છે ત્યારે બધા વિચાર કરે છે કે અરે ! ! જુઓ! અમુકે વચન આપ્યું હતું છતાં કેમ ન આવ્યા ? શું દેવલોક નહિ હોય ? આમ સંદેહ થાય છે, પણ એમાં

‘દેહ કરના જેવો નથી’ ન્વર્ગ અને મોક્ષ તમામ વસ્તુ
માથી છે પણ ઉપગ્રન્થ કાળો જ દેવો આ લોકમાં જન્મી
આવતા નથી હમણા જન્મ્યા હમણા જન્મ્યા, એમ જ્ઞતા
એ હજાર વર્ષ પૂરા થઈ બચ છે, ત્યાં તો મનુષ્યની છદ્મી
ખલામ થાય છે નહિ આવવાના બીજા પણ કાળો છે
મનુષ્યલોકની દુઃખ ધ ૪૦૦-૫૦૦ નેજન ઉચી ઉચી છે
આવા દુર્ગંધમય વાતાવરણમાં દેવો બામ કારણ નિરાય
મનુષ્યલોકમાં આવતા નથી જિનેન્દ્ર જેવના કયાલોકના
દિવ્યોમાં, મહાન મહર્ષિઓના તપના આકર્ષણે અને ન્વ
જન મેહીના કારણે જ બીજા ઉપ કરીને અહીં આવે છે

તરત જ સર્વિશ્વ નમણ જયા અને શ્રદ્ધામાં દંડ બન્યા
પાપનુ પ્રાયશ્ચિત્ત કરી, પુન ચારિત્ર અગીયન કરી કર્મોને
અપાવી, કેવળનાન પામી, તે જ ભવમાં શ્રી માયાદાનાય
મુક્તિપુરીમાં મીઠાના

આ દ્વારત આપણને શ્રદ્ધાનો અભિભાવ પાઠ પાવે છે
અને જિનેન્દ્ર દેવોએ બાળેલા વચનોમાં પુરેપુરી શ્રદ્ધા નામ
વાનો ઉપદગ આપ છે શ્રદ્ધાળુ મા મા જ જન નનાર
માનનો પાર પામી નાય છે

: ૧૭ :

શ્રી વિજય શેઠ અને વિજયા શેઠાણીની સજ્જાત્ર

દુહા

વંદી વીર જિણુંદને. સમરી શારદા માય;
નિજ ગુરુને પ્રણામી વલી ગચું મુદર સજ્જાત્ર ૧
સમરી મુદર્શન શેઠને, સ્વલભડ મુનિરાજ,
શેઠ વિજય વિજયા તણા. ગુણ ગાવું હું આજ. ૨

ઠાળ પહેલી

(આલ-વીર જિણુંદ મેરે દિલમે' લાયા)

વિજય શેઠ શેઠાણી વિજયા. પ્રહસત પાળી ખ્યાતિ વરિયા;
વદન હો કોટિવાર ગુણને વંદન હો કોટિવાર.
કચ્છ દેશના ઉલય રત્નો. નિયમ હતો જસ અજળ ગજળનો;
મહિમા જગ વખણાય.. ઉલયનો. મહિમા જગ વખણાય.
વિજયાને છે શુકલપદ્મે. શેઠ વિજય વલી કૃપણપદ્મે;
લીધું છે પ્રહસત ધાર, ઉમયને. લીધું છે પ્રહસત ધાર.
માતપિતા પ્રીને પરણાવે. લગ્નોત્સવ ઉમગે મનાવે;
સૌને હર્ષ અપાર... આજે ...સૌને હર્ષ અપાર.

બતી હતી શાગુદાર મળતે, એવાના લેખ કપ ધરીને,
 આવે પિયુષ પાત્ર વિજ્યા આવે પિયુષ પાત્ર
 કૃષ્ણપક્ષમા નિયમ છે મારે શ્રદ્ધા વિજન કહે તે વારે,
 ભોગવશુ એ ભોગ મુખમા ભોગવશુ એ ભોગ
 તન કહેતી વિજ્યા વિજ્યાગી ગીત પગો નુક નારી,
 કપે ન ગુનપક્ષ મારે એ ન ગુનપક્ષ
 શ્રદ્ધા કહે તથી મનથી આશા, નિયમભોગની નકિ છે પિપાસા,
 પાગીશુ યાવજીવન ગીવન પાગીશુ યાવજીવન
 પ્રાપ્તતા છે તેજ અનેક, દાવે જનમ-જનમતા દેન,
 આપે ગિનનુષ માન અતે આપે ગિવનુષ માન
 કાવકદ મમા એ ભોગો, નિપત્તવે ભવભવના કોગો,
 રત્નવે નરક નગોદ જીવડા રત્નવે નરક નિગોદ
 અભિધારા ગીવનત બેઠ પાવે એક પદ્યાનિયે નિજિ ૥વે,
 કેવી અજળ એ વાત યુગનની કેવી મજળ એ વાત

દાણ બીજ

(તમે ભેળે ભેળે રે સમાનો પ્રભાવ)

તમે ભેળે ભેળે રે

શિયળનો પ્રભાવ તમે ભેળે ભેળે

વિચરતા વિમન એવી આ ના અપાયુગી મોજાન
 અમી નમી મીડી દેગના એના પ્રનિમોષિ સનાન તમે
 સપ્તમ ના ૧૧ નાધુ કેના, પા જા અમ પા જાન,
 એવી ૧ મુજ નાવના પ્રમુજ મોન ૧ જિનનુષ તમે

કેવલી ભાળે સંભવે નાદોં એ. ગોચરી એક જ ગોંડ;
 નિર્દોષ ગોચરી આધુ ગવેપે. ટકાવવા નિજ દેડ. તમે
 કચ્છ દેશ વસે છે નિર્મલ. અખંડ શીલવ્રતધાર;
 વિજય શેઠ શેઠાણી વિજયા. જગતીતલ શાશુગાર. તમે
 સહસ ચારાશી આધુપુરુષને. બહોરાબ્યે જેટલો લાભ;
 નિજ ઘરે ઉભય રત્નને તમે, જમાડી કેળે લલ. તમે
 વિમલસ્વામીની વાણી સુણીને. ફિંગ થયો જિનદાસ;
 જઈ કચ્છદેશ જમાડી જેઉને. વધ્યો અતિ ઉદ્ધાસ. તમે
 માત પિતાએ વાત જ જાણી. લીધો સંયમભાર;
 કર્ન ખપાવી કેવલ પામ્યા. ખન્ને સ્ત્રી ભરથાર. તમે
 દંડતીના શુભ ગાવો ધ્યાવો. સહ શીલ શાશુગાર,
 લગિય-લકમણ-કીર્તિ કેરા. વંદન કેટિવાર. તમે

વિજય ગેઠ અને વિજયા ગેઠાણી

જેમના નામમાં જ જય અને વિજયના નામો હોય, જેમનું નામ પ્રાતઃકાલમાં જાગૃતો નવનારીઓ વડે લવાય છે અને જેમના નામથી અનેક માંગલિક કાવ્યો ગિદ્ધ થાય છે, એવા એક પરિત્ર પુગલની જીવનકથા અહીં આપવામાં આવે છે.

એક શ્રીમત અને સન્દર્ભી ધર્મવચને ત્યાં વિજયનો જન્મ થયો હતો.

વાયુ હાત તો તેઓ પોતે કોણ હતા અને ક્યા રહેતા હતા માતા પિતાનું શું નામ હતું? નગર વગેરે હતાં કોનો તેમણે વિન્નારથી ઉતરેલ કથો હોત પા. તેમને પોતાના નામની વસ માત્ર પડવા ન હતી અટલે એની ભાજગડમાં કમ પડે?

ગીત સપત્તિ અને સુવિદ્યાથી પુરોભિત વિજય યુવાનીના ઉજવે આવી ઉભો કતો અને પાતાના કમનીય કાલિથી નહુનું આકર્ષણ નરતો હતો નાણીમાણી, નમ્રતા અને ઉત્તમ સન્માન વડે તેણે પાતાના મિત્રનગમાં તથા નગા-નગધીઓમાં ઉત્તમ સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું હતું.

તે એકદા અંકાંતમા ગ્રેહો હતા, તે વખતે એને વિચાર આવ્યો કે - અરે! જન્મ-જન્મમા આ આત્મા વિષય ભોગમા મશગુલ બની આ માનવશુવનને હારી જાય છે. દેવભવમા પણ પદ્મોપમા અને સાગરોપમા અર્થાત્ અસંખ્યાત વર્ષો સુધી દેવી ભોગ ભોગવ્યા છે છતાંય હજી સુધી તૃપ્તિ થઈ નથી તો આ નાનકડા માનવશુવનમા આત્માને કયા તૃપ્તિ થવાની છે ?

શાસ્ત્રકાર મહર્ષિઓ જણાવે છે કે મનુષ્યના એક ભોગમા ત્રણ લાખ ગર્ભજ પચેન્દ્રિય પ્રાણીનો વિનાશ થાય છે. તે મિથ્યા જગત્ત સમૃદ્ધિમ છવેની હિંસા તો વળી જુદી જ

જે ભોગમા ગણનાતીત છવેની હિંસા થતી હોય તેવા ભોગો આત્માને બ્રહ્મકારે દુર્ગતિના મહેમાન બનાવે છે.

નજીવા આનદની ખાતર આત્મા એમા ગાડોઘેલો બની જાય છે. વિવેકને વિસરી જાય છે અને ઘોર પાપ-કર્મને બાધી લે છે. પરિણામે ખાતાને જ નરક-નિગોદની તીવ્ર વેડનાઓ, મહાન યાતનાઓ અને ઘોર પીડાઓ ભોગવવી પડે છે. તે પણ ૧-૨ વર્ષ નહિ, દસ-વીસ વર્ષ નહિ પણ હજારો લાખો વર્ષો સુધી ભોગવવી પડે છે.

સાચું સુખ, સાચી શાંતિ તો આત્મામાં જ સમાયેલી છે, માટે એ પાપોથી બચવા એ ભોગોનો ત્યાગ કરવો એ જ શ્રેયસ્કર છે. શુવનમર ત્યાગ ન થાય તો અકથી જિંદગી

પણ તેનો ત્યાગ કરુ તો કેવુ મારુ ? તરત જ તેણે
વિચાર અમલમાં મૂક્યો અને એ નિશ્ચય કર્યો કે આજથી
મારું ઉપનયન દૃષ્ટિ પક્ષમાં નિયમોમાનનો ત્યાગ હ

ગગનનુબી ગિરિ પર મારોહણ કરુ નહિતુ ,
પાતાળ જરી હુડી ખીખામાં પ્રવેગ કરવો પણ મળેલા ,
નહિતુ આ રીતે તપ્યાના તા તાડવા મારાત્ સ્તન મારકુ
ત વધાર અધરુ કે પણ સી પુરુષા ત નહિવાગ્રી કરી
મક , વિજયને ત સીના નરી રતી અમલ જ તા
આ નિશ્ચય કર્યો હતા

મા જ નગરીમાં અઠ શ્રીમત સીમત મન રમાત્માં
શ્રદ્ધી રમતા હતા તમને અ પુરી હતી જેમનુ નામ
નિજના હતુ નિજના પુત્રીવ અને નન્ડાગી રતી લાગાય
મર્તિ અને કપનગા રતી ગુપ્ત અને કપનો મારો મગ
ત કાઈના જ મગ !

એ રમન મા નાગીમાં આહત વનની ઉપાનના
કરનાન ના સીંહ પવાયા અને જાડનો તેમની પાન વર્મ
માભણવા માર જના વાગી એ રીતે નિજયા પણ ત્યા
ગઈ અને ના સીંહ મે ઉપનેગ માર્યો કે પુખ્યાલિની !
જન્મ-જન્મમાં આ માત્માં વિષય બોલાતા માનવ મની
મા મનમતા માનવઉત્તન વડી નામ , મઈ અને
જન્મ નરી કોઈ એવી ચાલિ નરી કોઈ અનુ નાન ક
કોઈ મનુ કુમ નથી ન જના મા આત્માએ જન્મ સીધા
ત હાર ! જન્મ-જન્મમાં બાળા તાગન્યા હતા ય હુ

આ આત્માને તૃપ્તિ થઈ નથી. જાણે નવો જ અનુભવ કરતા હોય તેમ તેને ભોજની પિપાસા તાજી ને તાજી લાગે છે. તે આમા મોહાય છે. લપટાય છે અને વિષયનો કીડો બંને છે અને પરિણામે દેવદુર્લભ માનવજીવનને હારી જાય છે. માટે વિષયભોગોને તજી આત્માનું કલ્યાણ કરવું જોઈએ. શાસ્ત્રોમા ઠેકઠેકાણે શિયળનો મહિમા ગાયો છે. શિયળના પ્રભાવે અશિ જળરૂપ બની જાય છે અને સ્વર્ગ પણ ફૂલની માળામાં ફેરવાઈ જાય છે. શિયળનાં કેટલા વખાણ કરવાં !

દેવ, દાનવ અને ગંધર્વો શિયળવંતના કિંકર બને છે. ચકવર્તીનો ઘોડો યુદ્ધમા હાર ન ખાય તે માટે બળાત્કારે તેને બ્રહ્મચર્ય પળાવવામાં આવે છે. આમ બળાત્કારે પાળેલા બ્રહ્મચર્યના પ્રભાવે ચકવર્તીનો ઘોડો જનવરની ઉત્કૃષ્ટ ગતિને મેળવે છે. ચાને આડમા દેવલોકનાં દિવ્ય સુખોને પામે છે.

જ્યારે દ્રવ્યથી, બળાત્કારથી અને ભાવ વિના પળાયેલા બ્રહ્મચર્યથી પણ આવું અપૂર્વ ફળ મળે તો ભાવથી--ઈચ્છા પૂર્વક અને કલ્યાણની કામનાથી જો બ્રહ્મચર્ય પાળવામા આવે તો પત્રી તેના ફળનું પૃછવું જ શું ? સ્વર્ગનાં સુખો તો શુ, આત્મા ઠેક મુક્તિપુરી સુધી પહોચી જાય તેમાં નવાઈ નથી. કહ્યું છે કે—

• જે, દેઈ કણઈ કોડિ. અહવા કારેઈ કણચઢિણુલવણું;
તસ્સ ન તત્તિઅપુણું જત્તિય બંલવએ ધરિએ. ’

ફાઈ ભાવિડ આત્મા કોડો સોના--મહોરતુ દાન કરે

અનવા મુવળું જિનમદિ જનાવે, તેનાથી પણ અવિ-
કળ બ્રહ્મચર્ય તત્ત મગીકાર કરવાથી મળે છે '

માન્વીજીની હૃદયવેધક અત વગર નીતરતી વાળીએ
વિજયાના હૃદયમા મનેના પ્રકાશ પાથર્યો, તેના હૃદયમા
ભાવે અનન્ય ઉપજતી, તેને વધુ કે વાત માન્વી છે
ખરેખર! આત્મા મન્માને જની વિપયભોગમા જુલી,
મળતી મમૂલી તડને ગુમાવી દે છે એના વિપયભોગના
ત્યાગમા જ ક્યાણ છે હું પણ આની વિચરનામનાને
તિતાજલી આપી આત્મત્રેય માધી લઉં તો કેવું સારું !
આની અમૃત્ય તડ બીજે ક્યા પાપકથે ? અને તો
માન્વીજીને કહ્યું ગુરુગીજી મહાનાજ ! મને પ્રતિજ્ઞા
આપો ઉવનભરતા માન્વી બ્રહ્મચર્ય ન પાગી સકાય પરતુ
મહીનામા પદ્મ દિવસ તો જડે હું પાગી સકું આજથી
ચાવજીજી શુકલપક્ષમા હું બ્રહ્મચર્ય પાળીજી, મનુનરેવન
નહિ કરું ' માન્વીજીમે પ્રતિજ્ઞા માગી અને વિજયાએ
બે હાથ નેતરી પ્રતિજ્ઞા મગીકાર કરી આ વટના જાન
પ્રાણ દિવસે વિજયાના લક્ષ્મી વાત નીકળી, એટલે ના !
નારા ધનના મનેષ્ઠ શ્રીરંગો ભેગા વયા તેમા સુગીલ નન્દાગી
મને કપાગી કના તરીકે વિજયા પન્દગી પામી, તન્ન
બોલ જોનાયા ગુણ મુકતે નગપણ વયા અને ગોળધાળા
વહેવાયા પછી જન્ને વેનાઈ આજે 'ગામપન્નની ન મતિવી
લા ઉત્તમરૂપક જન્નેના લન્ન ક્યા

વિજયા નાનન માગી, સાકુ-સમરાને પણ લાગી

અને નણુંદ વગેરેનો વિનય કરવા લાગી. કુલવલુઓનો એ જ આચાર છે. એમ કરતા રાત્રિ પડી એટલે વાસભુવનમા આવી અને સોળે શણગાર સજ્જ પતિદેવની સેવામાં એ હાજર થઈ.

યુવાવસ્થામા મસ્તી હોય છે થનગનાટ હોય છે અને મનનો અનોખો તલસાટ હોય છે. એટલે વિધવિધ પ્રકારની વાતો થાય છે, વિનોદ થાય છે અને મસ્તીના પગરણ થાય છે. એ રીતે વિજય અને વિજયા વચ્ચે અનેક પ્રકારની વાતો થઈ વિનોદ થયો અને તેમા વિજયે ઠાવકાઈથી જણાવી દીધું કે કૃષ્ણપક્ષમા મારે બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો નિયમ છે તેના ગ્રણુ દિવસ હજી બાકી છે આ શબ્દો સાલગતા જ વિજયા વિલમ્બી પડી ગઈ પણ બીજી જ ક્ષણે તેણે મનને સભાળી લીધું અને પતિદેવને કોઈ વાતે આછું ન આવે તે માટે સાવધ બની.

અહીં વિચારવાનું એ છે કે સોળે શણગારથી સજ્જ એક નવયૌવના સામે ઉભી હોય. રૂપ અને લાવણ્યથી દેવાગના સમી દીપતી હોય અને પોતાના પ્રિયતમને પ્રેમ-લ્પ્યાં નયનોથી નિહાળી ભોગ માટે પ્રાર્થના કરતી હોય છતાં યુવાનીના ઉળરે ઉભેલો એક યુવાન પ્રથમ રાત્રિએ પ્રથમ મિલનમા જ તેને નકારે તેમા કેટલો સંયમ જોઈએ? કેવું મનોબળ જોઈએ? અને આ રીતે પતિદેવ પ્રેમની માગણીનો સ્વીકાર ન કરે છતાં જરાય આછું આવવા ન દેતું એમા પણ કેટલો સંયમ અને કેટલું મનોબળ જોઈએ?

વિજયની વાણી શ્રવણ કરી વિજયાને જેઠ એ વાતનો હતા કે મારા નાથનું શુ ? ત્યાં એમને યાવજીવ દૃષ્ટિ પક્ષમા બ્રહ્મચર્યનો નિયમ છે, ત્યાં મારે ગુહલપક્ષનો નિયમ છે તેથી તેમને માનુ નકામી છુ બાકી મારુ શુ ? એ વિચારથી એને જરાયે જેઠ થયો નહોતો તેણ તરત જ મન મારે નિષ્ક્રય કરી લીવો કે જે થયુ તે ઠીક થયુ અન્યથા આવો યુયોગ અને આવી એનેગી તડ ડયાથી માપત ? તેણે વિનયથી પતિને કહ્યુ ‘ પ્રાણનાથ ! આપ બીજી સુદર સ્ત્રી સાથે લગ્ન ની માપની મનોકામના પ્રાપ્ત કરી માપના માટે હું નકામી કુ ડારણ કે મારે ગુહલપક્ષમા બ્રહ્મચર્યની પ્રતિજ્ઞા હ’

આ નાત સાબગી વિજય રોઠે કહ્યુ દેનાનુપ્રિયે ! મને ત્રિપત્નિનાગની જરા થ પીપામા નથી, અલ્લે બીજા લગ્ન કરનાની વાત નહતી નવી સારુ થયુ કે તારા જેવી સ્ત્રીને પરણીને મને બ્રહ્મચર્ય પાળનાનો આવો મુલજ અવનન સાપડ્યો વિપય તો કાળા-ટ ઝેર જેના છે

કહ્યુ છે કે—

ત્રિપત્ની પણ જે ભૂગ વિપયો ખરે એ બાણજે,
અડ ભવ વિપે ત્રિપ મારશે, વિપયો લવોભવ-માણજે

વિન એક જન્મમા માણનના પ્રાણ હડી લે છે ત્યાં ત્રિપયો જન્મ-જન્મમા આત્માના ભાવ-પ્રાણ લૂટી લે છે પરિણામે આત્માને જન્મ-મરણની ચક્રીમા પીમાવુ પડે હ રીખાવુ પડે, ક્રાવુ પડે અને ભાગે હ બી થયુ પડે,

ક્રિપાકના કૃપા સમા દેખાવમા મનોહર અને ખાવામાં મીઠા પણ પરિણામે ભાવપ્રાણ હરી લેનારા એ દુઃખદાયી ભોગોથી સર્થુ; મતલબ કે આપણે આજથી ચાવજીવ બ્રહ્મચર્ય ત્રત પાળીશું. વિજય શેઠ અને વિજયા શેઠાણી ત્યારથી નિર્માળ અને અખંડ શીલવ્રત પાળવા લાગ્યા.

માતા-પિતાને આ વાતની જાણ ન થાય તેથી એ પવિત્ર યુગલ એક જ શય્યામા સૂતું હતું. અને વચ્ચે તરવાર મૂકી પોતાની પ્રતિજ્ઞાનો નિર્વાહ કરતું હતું. કાજળની કોટડીમા દાળણ થવા છતાં એકે ડાઘ પડવા ન દેવો એ કેવી આશ્ચર્યકારી વાત ? આવા દૃશ્યો તો આ જગતમાં કોઈક વાર જ જોવા મળે છે !

આ સ્થળે જો આજના યુવક-યુવતી હોત તો માથા ફૂટત કે કયા અમારા મા-બાપે આ બધા વળગાડી ! પ્રજ્ઞુ તો હતું ! પરસ્પર એકમેકના ભાવ તો જાણવા હતા ! આવી આવી કંઈક વરાળ કાઢત અને પોતાના માતાપિતાને અનેક ગાળોથી નવાજત ! આજના યુવકયુવતીઓનો લગ્ન થતા પહેલાનો તલસાટ જુઓ ! વિપયની ભૂખ જુઓ ! ગુપ્ત રીતે અનેક પ્રેમપત્રો લખે છે ! ઉઘાડે છોગે ઉદભટ વેષે હરવા ફરવા નીકળે છે ! આ તે જમાનો આગળ વધે છે કે પીછેહઠ કરે છે, તે કંઈ સમજતું નથી !

આ જગાએ કોઈ કાચો પોચો હોત તો બોલી ઉઠત કે ‘આલો ગુરુ મહારાજ પાસે જઈ છૂટ લઈ લઈએ ! સાહેબ ! શુ કરીએ ! પહેલા બગર હતી નહિ અજાણપણે આન બની ગયું છે. પ્રાયશ્ચિત આપો, કંઈક છૂટ આપો, અથવા તું શુકલ-

પક્ષના બદલે કૃષ્ણપક્ષનો નિયમ રાખે કે હું કૃષ્ણપક્ષને
બદલે ગુણપક્ષનો નિયમ ગણુ પછી પ્રાચલ્લિત લઈ લઈશુ
આવા બાગીબારણા કાઢત, પરંતુ આ ભાગ્યશાળી યુવાન
૬ પત્નીને આમાનો કોઈપણ વિચાર હૃદયમાં ઉભર્યો નહિ,
એ જ એમની ઉત્તમતા દર્શાવે છે

તે કાલ તે નમયે વિમલનામી નામના કેવળી ભગ-
વાન મા અવનિતલમાં વિચરી સમન્ત વિશ્વ ઉપર અગાજ
ઉપકાર કરી ન્યા હતા તેમણે વિચરતા વિચરતા ચોરાળી
હજાર માધુના વિશાળ પગિાગ આવે ચ પાનગરી પાવન
કરી તેમની મમીરમ કરતી દેગના ધ્રુવણ કરવા માનવ
મહેરામાં ઉભરાયો કેવળી ભગવતે દેગના આપી કંઈક
માત્રમાઓના છુવન ને જ્યરજથી ન ગાયા કંઈક આત્રમા
ઓનો છુવનપ ગે થયો, દેગના પૂર્ણ થયા બા જિનદામ
નામના એક ઉદાર અને ભલ્લ ગૃહસ્થે વિમલ કેવળી ભગ
વાનને બે પ્રસ્તેડી વિનતિ કરી ‘શ્રભો ! ચોનાળી હજાર
માધુ માટે ત્યા પાનદ કો એવી માત્રી ભાવના છે પાગ
બાનો લાભ આપી માટે ઉદ્ધાર ને ભગવન ! દ્રુપા કરી
વિનતિ નીકળી નેવડને લાભ માપો

જિનદામ ત્રાવડની વિનતિ શ્રવણ કરી કેવળી ભગવતે
જગાળમાં જાગાન્યુ કે ‘શ્રષ્ટિ’ તમારી ભાવના ભલ્લ મને
નુરુ છે, પરંતુ આ વાત મીન-લ અગ્રન્ય છે કાળ કે
નાધુઓ પોતાના દેહને નકારના માટે નિર્દોષ ગાયત્રી ગવેરે
દે પોતાના માત્ર અનેની રમેણ કે ભોજન તેમને માટે
સરોપ ઉઠેવાય છે જેમ ભમને કુલનો રસ રૂને જતા

ફૂલને જરાય કીલામણા થતી નથી, તેવી જ રીતે સાધુઓ ગૃહસ્થને ત્યાંથી તેમને માટે બનાવેલી રસવતીમાંથી થોડું-થોડું લે છે. જેથી તેમને ફરીવાર બનાવવું ન પડે, તેવી રીતે નિર્દોષ ગોચરી ગવેપનારા સાધુઓ એક જ ઘરની અને તે પણ ચોરાશી હજાર સાધુઓ ગોચરી વહોરે એ શી રીતે સાંભવી શકે ? તેમનાં નિમિત્તે જ બધી વસ્તુઓ તૈયાર કરવી પડે. માટે એ વસ્તુ તદ્દન અસંભવિત છે.

કેવળી ભગવંતની વાણી શ્રવણ કરી જિનદાસ શ્રાવક વિચારમાં તો પડી ગયો! પણ પુનઃ પ્રાર્થના કરતાં બોલ્યો કે—‘ પ્રભો ! તો પછી મારે શી રીતે લાભ લેવો ? મારી ધારણા તો ચોરાશી હજાર સાધુને પારણાં કરાવવાની છે.’

સર્વજ્ઞ પરમાત્માએ જણાવ્યું : ‘ મહાનુભાવ ! જો તારે લાભ જ લેવો હોય તો તું અહીંથી કચ્છ દેશમાં જા કે જ્યાં વિજય શેઠ અને વિજયા શેઠાણી જેવા નરરત્નો વસે છે. તેમનું શિયળ અખંડ છે, નિર્મળ છે અને નિષ્કલંક છે એ પવિત્ર-ચરિત્ર દંપતિને જમાડવાથી. તેમને પારણું કરાવવાથી તને ચોરાશી હજાર સાધુઓને પારણું--ભોજન કરાવ્યા બરાબર લાભ મળશે.

વિમળ કેવળીની વાણી કર્ણગોચર થતાં જિનદાસ શ્રાવકને અત્યંત આશ્ચર્ય થયું એ તો આભો જ બની ગયો કે-કેવળી ભગવંત શું કહી રહ્યા છે ! એક દંપતીને જમાડવાથી ૮૪ હજાર સાધુઓને પારણા કરાવવા જેટલો લાભ !’ આ સાંભળી એ તો દિગ્મૂઢ બની ગયો. તેને થયું કે એમનું

શીલવત કેતુ નિમજ મને મળડ હશે । જેના ખુદ કેતગી
ભગવાન ભાગેભાર વખાણ કરુ કે અરુ ૪ । ‘ બહુદત્તા
અમુધન એ ઉત્તિ માચી હું ૭ ’ મને તેમ તત્ત ૪
૫૬ જે તત્ત પ્રયાણ કરુ

ત વિજય શેઠ અને વિજયા શેઠાણીના નિવાનન્થાને
પહોચ્યા મને પ્રવમ વિજયશેઠના પિતાશ્રીને મળી પૂજા
લાગ્યા કે-‘શ્યા ૭ એ ભાગવત આત્માઓ કે જેમના
ગિયળના વખાણ કેતગી ભગવત કરે ૭ । મા વાત
માલગતા ૪ તેમના પિતાનું જ્યુ જ્યથી ઉગવા લાગ્યું
અને માયા અને પોતાના જમા દોના અદ્ય અત્યત
માત અનુભયો

જિનદામે જણાયુ ‘જેઠશ્રી’ આ પવિત્ર યુગવને
જમાડવાથી એમની ભક્તિ પ્રવાથી ચાગમી હાતર માધુને
પાના કરના જેજો લાભ મળ્યો આ વન્તુ કેવગી
તાનતના મુળવી ધવા કરી હું અર્જામા એ પુણ્યશાળી
યુગવની રત્નિ પ્રવા આયો છુ શ્યા ૭ જે નન્દનો ?’

એ પવિત્ર યુગવ ધન્માડી જા ૧ આયુ જિનદામ
તેમના ચા ૧ કરી પડ્યો જેમ અદ્રમાના ઉદયરી પ્રમા
ખીવી ઉ તેમ તેનું તદ્ય ખીરી ઉર્યુ જ્ય ૧ પુવકિત
ખન્તુ અના માનનો અનધિ ૧ ન્યો

મને નદને અના મુળાડી ધન્ય ભાગ ૧ ધન્ય ધરી ૧
ક આજે માય જેવા મ ૧ નાગીના દગલ થયા ૧ અ
પવિત્ર ઉદાસની નવી પળ્યા

હૃદયની ઉર્મિથી. અપર્વ ભાવ અને ઉદ્દાસથી એ પવિત્ર યુગલની જૂળ લક્ષિત કરી.

વિજયશેઠના માત-પિતાને આજે એ વાતની ખબર પડી કે, અમારાં ઘરમાં તો આવા ઉત્તમ રત્નો વસે છે કે જે અખંડ શિયળત્રત ધારણ કરે છે. અહો ! કેટલી એમની ગંભીરતા ! કેવી એમની નિર્મળતા ! ખુદ કેવળી ભગવંત જેનાં વખાણ કરે છે. તેમાં શું ખાટી હોય ?

થોડા તપ-ત્યાગની કે એવી જ વસ્તુઓની ખાંગ કૂંકનારાઓએ આ વાતનો ધડો લેવા જેવો છે.

માત-પિતાને ખબર પડવાથી તરત જ વિજય શેઠ અને વિજયા શેઠાણીએ આરિત્ર અંગીકાર કર્યું. નિર્મળ ભાવનાના બળે ઘાતિકર્મો બળીને ભસ્મીભૂત થયાં અને એ દંપતિ કેવલ્યજ્યોતિને વર્ષાં. પછી પૃથ્વીતલમાં વર્ષો સુધી વિચરી જગતના જીવોનો ઉદ્ધાર કરી. અઘાતિ કર્મને બાળી, હંમેશને માટે મુક્તિપુરીમાં સીધાવી શાશ્વત સુખને લૂંટવા લાગ્યાં.

આવા યુગલને કરેલા સેંકડો-સહસ્રો અને લાખો પ્રણામ પણ એાછા જ છે.

: ૧૯

શ્રી નંદિષેષ મુનિની સજ્જાય

ઢાળ ૧

૬૬૧

પરથીનો વર્ષો જની કથા અતિ વિખ્યાત,
મધ અતુર્વિધ અમરતા નામ ઊડી પરભાત ૧

ત્રિશક્તાનદન વીરતુ, હૃદય કમળ ધરી ધ્યાન,
સમરી અમરી ગાગદા, પ્રણમી ગુરુ ગુણવાન ૨

મજધ દેશનો રાજવી, નામે શ્રેણિકરાય,
તમ મુત નંદિયોની, ગુથુ હું મજ્જાય ૩

(ચાલ-છોડ છોડ તું હું ખમય દુનિયા)

માલળલે ત્રોતાજન મર્વે, કહું છું મદ્ભૂત વાત,
વીર વિભુની વાણી મુપ્પતા, ડોડયા માત ને તાત

ગામનદેવી ના ના કહે છે

કર્મ ભોગાવવી બાકી હજી છે

તોયે મયમ પવ નીકાંઠે નીજ વિભુના હાથ ૧

માગધે નયમ શુદ્ધ બાવે

નય નયની મુનિ નમ ખપાવે

મયમ રમણીજી નિત મ્હાવે મ્હના સિન વધૂ પાથ ૨

શ્રી નંદિષેણુમુનિએ ધર્મલાલ આપ્યો પણ વેશ્યા કહે
અહીં તો અર્થલાલ બેઠ્યો. ત્યાં જ મુનિએ લબ્ધિથી
કોડો સોનામહોરો વર્ષાવી.

એક ધનનટક ઉચુ નીરખી

મુનિનર પેઠા શુદ્ધ ગવેખી

ધર્મલાભ બોના તન ગણિ ૧, કહે ઇંકા અર્થ લાભ ૩

તવ મુનિમન અભિમાન ૪ આણી

ખડ ડગી નાખ્યુ તરાડ તાણી

કોટિ માડા બાર મોનયા, વરના તસ પ્રામાદ ૪

હાળ બીજી

હુહો

ધર્મલાભ આખી મુનિ, વળવા લાગ્યા ન્યાય,

તવ આડી ઉમી રહી, વેશ્યા ઉબરા માય ૧

(આદ-નગરી નગરી)

નાથ નગીના શ્યાને ખીનાવો, મોનયા વરમાવી રે,
થેલા ભરી ભરીને લઇને જવો, ગાડા ઉપ મગાવી રે ૧

નાવે કામ એ દામ તમામ, લઈ જાવો મગાત રે,
રહી જાવો જો ધામ હમારે, ભોગનશુ બેડ માથ રે ૨

મુરપતિ સરખુ મોહક મુખડુ, હીપે દિય દેવાર રે,
કમળશી કોમળ કાયા નીરખી, હંચે હરખ અપાર રે ૩

અવસર આવો ફરી નહિ મળશે, સમજો ચતુર મુજાણ રે,
રહી જાઓ અહીંઆ જો જાવા, મુજ હેયાના હાર રે ૪

નવ યૌવન રસ નીતજી છે, કેવે કેપાળી કાય રે,
કામજી ગારા નેત્ર તમારા, નિરહ ન રહેજે સહાય રે ૫

સૌજ્ઞ સજ્ઞ શણુગાર વળી હું. ગાલું ફેરા ગીતરે;
 નૃત્ય ગીત સંગીત સુણાવું. પ્રીતની એવી રીત રે. ૬
 નિત નિત નવલા વેશ સજ્ઞને. જન્મ કરે પવિત્ર રે;
 ભાત ભાત ને જાતજાતના. ભોજન કરવા નિતરે. ૭
 નવ જીવનમાં વિચારસના. ટકાવા લેવા નાથ રે;
 કેવી અનુપમ ભેડી જાગી. મળીયો મુંદર સાથ રે. ૮
 કામણુગારી નયણે વીંધ્યા. રહ્યા વેશ્યા આવાસ રે;
 ખીંટી ટગાવી મુનિ ઓઘો. પડીયા ગણિકા પાશરે. ૯

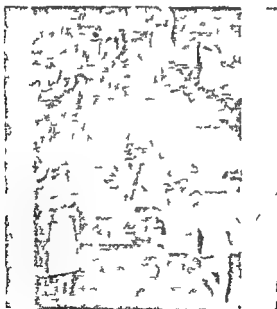
ઢાળ ત્રીજી

(ચાલ-જીણુ દા વે દિન...)

મુનિવર વસીયા ગણિકા દાર...

ભોગ કરમના તીવ્ર ઉદયથી ભોગવતાં એ ભોગ;
 અંતરથી ન્યારા રહેનારા, માને કર્મનો રોગ. ૧
 જળ કમળ જિમ રહી નિલેંપ, વસતા વેળ્યા દાર;
 દશ નર દિનપ્રતિપ્રતિ યુજવતા વીત્યા વર્ષો બાર. ૨
 પ્રતિ યોધ્યા નવ નર એક વેળા. યુજે ના સોનાર;
 ભોજનની વેળા જાય વીતી. વિનતી કરે તે વાર. ૩
 ધસમસતી હચ્ચતી તવ વદતી. ઉભી ગણિકાનાર;
 દશમા આજે આપ જ સ્વામી. શ્યાને કરે છે વિચાર. ૪
 વચણ સુણી વેશ્યા વનિતાના, ઉઘ્યા મુનિ તે વાર;
 આવી સદ્ગુરુ સગે રગે, સંયમ લે ફરી વાર. ૫

તપ જપ સયમ ડિરિયા માધી, કન્ટા નિજ ઉઢાવ,
 સવેગરગ તરંગે ઝીલના, પહોચ્યા નગ દુવાર ૬
 દવિ કુવ કીરિટ લાખવમૂનીશ્વર, ગાસનના મણુગાર,
 તસ પટવજ શ્રી લક્ષ્મણસૂરીશ્વર, પુદર ચાખ્યાનઢાર ૭
 તમપદ પઢજ મધુરસૂરિ, કીર્તિચક્ર ગુણ ગાય,
 ઠાઠર જન જાન મદિઆ, જી મુદર નજઆય ૮

ક્ષમાના ભગજ શ્રી ગજમુકુમાજ મુનિના મન્તક પર
 તેના સમરા મોમિલ જેના અગા । મૂકે જે તોય મુનિશ્રી
 મપૂવ સમતા દાખવે ૭

શ્રી નંદિષેણ મુનિ

શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર સ્વામી જ્યારે આ પૃથ્વી-
તલને પાવન કરતા રાજગૃહીનગરીમાં પધાર્યા ત્યારે તેમની
અમીસમી મીઠી વાણી શ્રવણ કરવા નગરની જનતા ટોળે
વળી ઉમટી હતી. મગધાધિપતિ રાજા શ્રેણિક પણ પોતાના
વિશાળ પરિવાર સાથે આજ્યા હતા, પ્રભુની એક એક દેશ-
નામા કૈક આત્માઓ ભવ સાગર તરી જતાં હતા. રાજપુત્ર
નંદિષેણ પણ પ્રભુની મધુરી વાણી સાંભળી વૈરાગી બન્યો
અને દીક્ષા લેવા તૈયાર થયો. શાસન દેવીએ ના પાડી કે
દીક્ષા ના લેશો કારણ કે તમારું ભોગાવલી કર્મ હજી બાકી
છે. પણ રણે ચઢ્યો લડવૈયો જેમ પાછો ન ફરે તેમ વૈરાગી
બનેલા નંદિષેણે પણ આ વાત ધ્યાનમાં લીધી નહિ અને
પુત્ર ભગવાન મહાવીરના વરદહરતે દીક્ષા અંગીકાર કરી
એમના શિષ્ય બન્યા, દીક્ષા લીધા પછી તેમણે ઉચ્ચ તપશ્ચર્યા
આદરી એટલું જ નહિ પણ કાયાની માયાને તિલાંજલી આપવા
એમણે પહાડ જેવા નિર્જન પ્રદેશમાં વિહરવા માંડ્યું. તેઓ
આત્મ સાધનામાં લીન બન્યા આમ છતાં એમનું મન કાબૂમાં
નહોતું આવતું. છેલ્લે તેમણે આપઘાત કરવાનો વિચાર કર્યો,
પણ પાછો વિચાર ફર્યો, અને તેઓ એકદા છઠ્ઠા પારણે
નગરીમાં વહોરવા પધાર્યા, એક ઉચ્ચ પ્રાસાદ નિહાળી તેમણે
ધર્મલાલ આપી ત્યાં પ્રવેશ કર્યો, પણ સામે અવાજ

ખાંડીએ લટકાવી નજેવા ઓઘા લઈને મુનિત્રી ત્યાંથી
 ચાલવા માડ હે અને વેળ્યા પગમા પટ્ટી વિનવે હે પણ
 મુનિત્રી તો ડ યાપુના માગે મીઠાવી ગયા

ગયુ, કે ' માજે દનમા તને જ મળી ' નદિપેળને આત્મા
 દૂખ વેગ્યાના આટલા ગળદલી તગી ઉઘ્યા મને ઓઘો મને
 મુહપતિ લઈ તેઓ પુન નદગુરુના સમીપે આગ્યા હૃદયના
 પાનવાર પદ્માસાપ પૂરક-નંગનાનિન ભાવનાવી પુન
 તેમો મયમ અગીઢાવ કયુ મને તેઓ તપ-જપ ક્રિયા
 ઢાળ નાન-નાનઢાળ પાપને પખાળના વાગ્યા અતે ઢાળ
 કદી નવગ લાખમા ગીવા ના મુનિ નગીરાની આ કદા
 માપલને અનેરી નરામ માપ છ

શ્રી નદિપાળ મુનિ વ યાન ત્યા રહ્યા ખા પલ ૧૮ દમ
 જા ને પ્રતિશોધના મના આવીને બાવર સી સ એન્વિવન
 ૮ જુનના દન સી સી ન જુનયો અન ન યાજે મે ન માયો
 જેમી તેમો પુન આપો ૨ પતિ ૭૭ ૨૪૫૫ ગીધા પા

: ૨૧ :

શ્રી સનતકુમાર ચક્રવર્તી

ઢાળ પહેલી

દુહા

રાજે રાજનગર મહોં, જિન ભવનો સુવિશાળ;
જૈન પુરી શોભે ખરી, શ્રાવક ગુણમણિ માળ. ૧
વાઘણપોળ વિરાજતા, આદીન્ધર લગવાન.
જગ બધવ જગ-સાર્થવાહ, હૃદય કમળ ધરી ધ્યાન. ૨
સમરી અમરી શારદા. પ્રણમી ગુરુ પદ પદ્મ,
ચક્રી સનંતકુમારના, ગુણ ગાવું ગુણ સદ્મ. ૩

(આલ-ભારતકા ડંકા આલમ મેં)

ભૂમિ ભારતમાં કુરુ દેશ વસે
ગજ પુર નયર સુંદર વિલસે
તિહા શોભે ચક્રી સનતકુમાર
જે અનુપમ રૂપ તણા ભંડાર. ૧
સુર લોકે સુરવર સમુહ મહો,
ગુણ ગાવે ઇંદ્ર નરિન્દ્ર ચહી
શું ચક્રી રૂપની વાત કહું,
ધરી કર્ણ સુરો સાંભળતા સહું. ૨

મુણી વાણી યવણે ઇન્દ્ર તણી
 દોય દેવને રાકા ઉપની ઘણી
 ઠિજ ૩૫ ધરી દેવલોકેથી
 આવે જોવા ૫૦ ખડ વણી ૩

જ્ઞાન મહાપમા રાજ રાજેશ્વર
 તવ જોડા જ્ઞાન કરણ કાજે
 જાગે માગ કળા ખીન્થો ચક્રમા
 એના અનુપમ મૌલ્ય જાજે ૪

મુર નિરખી ૩૫ રાજેન્દ્ર તણ
 તન મન્તક મન્ન રોલે જે
 શુ ૩૫ અનુપમ ચકીનુ
 નહિડો જગમા તન તોલે જે ૫

નવરાગની વેળા વિવાતાઅ
 ઘડીયો શુ મુદર દેહ ખડે
 મહા પુણ્યે નિકાળ્યો નયનો અમે
 શુ શોભે નરપતિ ૩૫ અડે ૬

ઢાળ ખીજી

કુહા

કીલ કાન્ત પ્રાન્થા તમે, કયાના વામી જેન
 ચકી શુ દેવને તવ જોલે બૂદેવ ૧
 દુઃ દુઃની આવીયા મુળી પ્રથમ રાય
 અદ્ભુત ૩૫ નિકાળના, હૃદયે હરખ ન માય ૨

વેણ સુણી ભૂદેવનાં. જોલે ચક્રી રાજ
 જો જો તે વારે તમે. સજશુ જ્યારે સાજ....૩
 હમણા શુ નિરખો તમે, જોળ ભરી મુજ કાય
 નહાઈ ઘોઈ અલકરુ. તવ જો જો મુજ કાય....૪
 મહા મૂલે આભૂપણે, સજશ જ્યારે અગ
 સુંદર ને સોહામણો. લાગે દેહનો રાગ....૫
 શિર પર મુગટ સોહામણો, કાને કુંડળ સાર
 આભૂપણ અંગે ઘણા, ક ઠે શોભે હાર. ૬
 છત્ર ધરી સિંહાસને જેસુ સભા મોઝાર
 તમે જો જો આવી તમે, સુદર મુજ દેહાર... ૭
 નિજ સ્તવના શ્રવણે સુણી, ઉપન્યો ગર્વ અપાર.
 ગર્વ કરતાં તે ક્ષણે, પલટી કાચ તે વાર... ૮

ઢાળ ત્રીજી

(આલ-માનનાં એ દિવસને)

જ્ઞાની ભાષે રૂપના કોઈ ગર્વ ન કરશે. પ્રાણીરે
 ચક્રી કેરી કાયા રોગે, ક્ષણમાહી પલટાણીરે
 દિગ્ગજર જોલે સુણહો રાજન.

થાશો નહિ નારાજ

સોળ સોળ રોગે કરી કાયા, ઘેરાણી નૃપરાજરે. ૧

તે જ ક્ષણે તજોલ શુકયુ ત્યા,

ખદ્બદ કીડા થાય

કાયા કેરા કાયા કુલે, જીવલડો મલકાય રે. ૨

હાળ ચોથી

ઉપન્યો ચક્રી મન વૈરાગ

દીધા ૭ જાડ જેને ત્યાગ ઉપન્યો

- વક્ષ ચોરાગી હુયગય રવ તજી પાવલ છન્તુ કોડ,
મહાચ ચોમઠ અતે ઉગી ત્યાગી, ત્યાગી ગિન્નો મોડ ૧
- ચૌદ રતન નવ નિધિ ત્યાગ્યા, મહાચ જરીગ વળી દેગ
છન્તુ કોડિ ગામડા ગેડી, પહેચો માધુ વેશ ૨
- ચઉ કોટિ મહા અત્ત નિત મીઝે લણ દગ લક્ષ પ્રમાણ
ગોકુળ તણ કોડિ કોટિ હગ ૭ડી જાડુ ધન ધાન ૩
- મહાચ પચીમ મુન્ મેના રતા શ્રદ્ધિ મપગ પાર
ચોમઠી મયમ લઈ ચાન્ધા ૭ડી મવિ પરિવાર ૪

હાળ પાચમી

(આલ-હે સાવ જગતમાં અધાર)

ચો નાથ નગીના કયા ચાન્ધા, રડવડતા અમને મૂકી
મો વિનવે જુકી જુકી

- મહાચ ચોમઠ અતે ઉગી મુનિની, પાછગ પાછગ ફરતી
પ્રભુ નવે વિલપતી મોલે આમુડા નારતી
છન્તુ કોડ પાવદગ ચાને ૭ પાછગ પાછગ રડના ૧
- પચીમ તત્તમ જે કોડિ પુને મહેવાતોને કોડી,
છ છ મીના પાછગ વમના, નિનને ગે કન્ નેડી
મોડો વેગી ત્યાગી મુનિવન્ ચા વા મમના મોડી ૨

કૃપા કરીને વિનવે સહુએ, નેહ નગરથી નીરજો,
 તોય ન સામું નિરજો મુનિવર, રાગ ન ઝિંદુ સરીજો
 પાય અગવાવજો શિર ઉઘાડે, મનથી માયા મોડી....૩
 શિરપર છત્ર ધરી જો બાળુ, ચામર ઢાળી ચાલે,
 પ્રભ પુરોહિત ને વળી મંત્રી, એકી નજરે લાજે
 અગણિત નર ને નારી સઘળા, દડદડ આંસુ સારે....૪
 પિયુ વિના સૂના મંદિરીયા, લૂણ વિના ભોજનીયા
 દીપ વિના અંધારું ગેહો, જળ વિના સરવરીયા,
 તુમ વિના અમ કુણ આધરો, બોલે રડતા રડતા....૫
 એક લાખ ને હજાર બાણું, મળીને સહૂ વિનવતી
 બીન પાની મછલી તડકડતી, તિમ સૌ તડકડ કરતી
 કાંટા કાંકરા પગમા ચૂમતાં, તોયે પાછળ ફરતી....૬

ઢાળ છઠ્ઠી

(આલ-મન ડોલે)

ધન્ય ધન્ય હોજો, ધન્ય ધન્ય હોજો.
 મુનિરાજ શ્રી સતંતકુમાર રે. વંદન કેટિવાર.
 ઈંદ્ર સભામાં પ્રશંસા કરતા, કરતા મુનિ ગુણગાન,
 ઈંદ્રિવચણ અણમાનંતો સુર, લિષગરૂપ સુબાણ;
 છળવા કાજે, મુનિવર પાસે, આવે સત્વર દેવ. ૧
 રોગના ભોગ બન્યા મુનિરાયા, આપું આપધ સાર,
 તવ મુનિ જપે છે ઔષધ શું ? લાવ રોગ હરનાર.
 મુજ પાસે પણ છે ઔષધ આ, બાહ્ય રોગ હરનાર. ૨

શુક લગાડયુ અગુઠે તા કચન મમ દેખાય,
અનુપમ લલિધ મુનિની નીન્ખી, હંચે હરખ ન માય,
કેવા ત્યાગી મહાવૈરાગી, પ્રણમે મુનિવર પાય ૩

માતમે વર્ષ મુધી મહાગેગો મહતા મમતા ભાવ,
ઔપધનો ઉપચાર ન કીધો, અનુપમ નસ પ્રભાવ,
કોઠિકોટિ વદન મારા, નિત ઉડી પ્રભાત ૪

નિર્મળ ચારિત્ર પાળી ઉપન્યા, દેવગતિ મોખાર,
ધર્મનાથ શ્વામીના તીથે, ચઢી થયા મુખકાર,
એક જનમના અતરમુક્તિ, એ મુનિવર વરનાર ૫

ઠવિકુલ કિરીટ લલિધસૂરીન્ધર, પરમ પ્રભાવદ્ર ભણ્યુ,
તમ પદ પદમે શ્રમર મગીખો, કીર્તિસૂત્રી શુણ્ય ગાય ૬

સનત્કુમાર ચક્રવર્તી

જ્યારે દેવોની ગભામાં ખુદ ઇંદ્ર મહારાજ ચક્રવર્તી સનત્કુમારના રૂપગુણની ભારોભાર પ્રશંસા કરવા લાગ્યા, ત્યારે આ પ્રશંસાના સુરો સાંભળી બે દેવો ચમકી ઊઠ્યા ! હાહ. માંસ અને રૂધિરથી ભરેલી માનવની કાયા શું આટલી રૂપાળી હોય ખરી ! હરગીઝ નહિ.

અને તેઓ ઇંદ્રની વાત જાઠી ઠરાવવા ભૂદેવના વેશમાં આ ભારત વર્ષના કુરુદેશમાં હસ્તિનાપુરમાં જ્યાં ચક્રવર્તી સનત્કુમારની રાજધાની હતી ત્યાં આવી ચઢ્યા.

સનત્કુમાર ચક્રવર્તી તે વખતે સ્નાનમંડપમાં સ્નાન કરી રહ્યા હતા.

સેવકોએ જણાવ્યું. મહારાજાધિરાજ ! આપના રૂપગુણની પ્રશંસા શ્રવણ કરી બે ભૂદેવો ખડું દરથી આપના દર્શને આવ્યા છે, શી આજ્ઞા છે ?

ભલે આવે ! મહારાજાએ જવાબ વાળ્યો. અને ભૂદેવના વેશમાં સજ્જ થયેલા બંને દેવો ત્યાં આવીને ઉભા રહ્યા. ચક્રવર્તીની કમનીય કાંતિ, અદ્ભુત રૂપ અને અનુપમ સૌંદર્ય નિહાળી તેઓ તો ઠરી જ ગયા, આશ્ચર્યમાં ગરકાવ થઈ ગયા. અને મોમાં આગળા નાંખી ડાલવા લાગ્યા કે ખરે જ ચક્રવર્તીનું રૂપ અને સૌંદર્ય અનુપમ છે

ચક્રવર્તી ભૂદેવોનો ભાવ કળી ગયા અને બે!લી ઊઠ્યા અરે ભૂદેવો ! આ તો હજી કંઈ નથી, જ્યારે હું વસ્ત્રા-

તપ જપથી કાયા કૃશ થઈ ગઈ છે એવા સનતકુમાર રાજર્ષિનું શરીર લયંકર રોગોનો ભોગ બન્યું. છતાં તેઓ ઔષધ લેતા નથી. લેવાની ઈચ્છા પણ રાખતા નથી.

એ દેવો પુનઃ તેમની સહનશીલતાની કસોટી કરવા આવ્યા. ઔષધ આપવા લાગ્યા. પણ મહામુનિવરે ઔષધ લેવાની ચોખ્ખી ના પાડી અને કહ્યું. આ બાદ્ય ઔષધ તો મારી પાસે પણ છે અને તેમણે પોતાનું શ્રુંક આંગળીએ ચોપડ્યું. ત્યાં તો એ આંગળી કંચનવર્ણી બની ગઈ. દેવો એ જોઈને સ્તબ્ધ બની ગયા શું મહર્ષિના શરીરના મળ-મૂત્ર અને શ્રુંકમાં પણ આવી લખ્મિઓ - શક્તિઓ ભરી પડી છે. અને તેઓ ભક્તિભર્યા હૃદયે વંદન કરીને અદશ્ય થયા.

દ્રવ્યરોગ દૂર કરવાની તાકાત તો તેમના મળ-મૂત્રમાં હતી. પણ એ તો ભાવ રોગ-કર્મને દૂર કરવા ઇચ્છતા હતા.

સનતકુમાર રાજર્ષિ ૭૦૦ વર્ષો સુધી સમભાવે રોગોને સહન કરી. સુંદર ચારિત્ર પાળી અને સ્વર્ગે સીધાવ્યા.

આ કથા આપણને સુંદર બોધપાઠ આપી જાય છે કે રૂપ, જ્ઞાન, તપ, ઐશ્વર્ય, જાતિ, કુળ, બળ અને લાભ વિગેરેનું કોઈ અભિમાન કરશો નહિ

શ્રી અપાઢાલુતિની સજ્જાય

ઢાળ પહેલી

હુહા

પાન્થ શજેન્ધર પ્રણુમીને, વહી મહગુરુપાય,
અમરી અમરી ગારના, ગુવતો હુ મજાજાય
(ચાલ-ઝડા હિચા રહે હમારા)

શ્રી વગ્ધ પાટણ શહેર વસતા
ગેઠ કમલ અતિ નદ્ધિમતા
સુશીલ મરલ વળી અતિ રૂપરતી
ભાર્યા યશોદા જશ ગુણવતી
તમ મુત નામે આપાઢા ભતિ
અતિ તેજમ્વી મહાન વિભૂતિ ૧

ધર્મઙ્ગિ સૂરિવરની વાણી
સુણી વૈરાગી વયો વય નાની
આદર્યા મત અગ્યારમે વયે
સચમ પાળે દિન દિન હયે ૨

જ્ઞાન જ્ઞાન તપ ત્યાગના રંગે
ગુરુ પેના ડગ્ગા મન વગે
અગ ઉપાગદિ જ્ઞાનારા
અનુપમ લખિવના વરનાન ૩

શુર આણા ઝહી ગોચરી જાવે
 ભમતા ભમતા નટગૃહ આવે
 નાટકીયે મોદક પ્રતિ લાભ્યા
 મોદક વહોરી મુનિશ્રી સ્ત્રીધાવ્યા.... ૪

ઢાળ ખીજી

(ચાલ-એક દિલકે દુઠકે...)

હવે અપાઢાભૂતિ વિચારે છે
 આ મોદક સૂરિવર વાપરશે
 મન મોદ કરે એવો મોદક
 પણ મુજને તો એ નહિ મળશે. ૧
 ઇમ ચિંતવી રૂપ વિકુર્વિને
 નટ ગૃહ ફરી મુનિ આવે છે
 મુનિ વિવિધ રૂપ વિકુર્વિને
 નટ મંદિર ફરી ફરી આવે છે. ૨

ઢાળ ત્રીજી

દુહો

અરૂખામાં ઊભો રહી. નટખટ નિરખે દર
 પલટી રૂપ મુજ આંગણે. ફરી આવે મતિ શૂર

(મારે તે ગામડે ..)

મારે મંદિરીયે રોજ રોજ આવળે
 મીઠા મોદક વહોરીને સ્ત્રીધાવળે...મારે.

સાખી

નટખટ કહે નિજ પુત્રીને. મુનિવર લગ્નિધવત
 વશ કરળે તેને તમે, તો થાશું ઋદ્ધિવંત

તાત ઢેગી વાત એ તો દીલમાટી ધારતી
 સોળે ગણગારે કાયા ગણગારતી
 આગણીએ આજ ગુરુરાજ પધારતે
 આત્મી વિનતી માગી નીકારતે મારે

ઢાળ ચોથી

(આલ ધર આવા મેરા પરદેશી)

માનદ આનદ આનદ આજ
 આગો આપ પવાગે આજ
 જય મુઢગી ભુવન મુઢગી
 જાણે અગ મુઢગી પગી
 વાળી ઉ ચરતી મલુગી ૧

નયન કટાતે વીવતી
 લટકા ચટકા ખાદુ કરતી
 મુનિવન મનડાને હરતી ૨

ધર ધર જાણુ સિક્ષા કાળે
 મેલુમેલુ મુખ લાળે
 તાપે ગિર ચરણ કાળે ૩

કમળ ગી ઢોમળ હે કાયા
 સહવા ખાદુ તડકા જાયા
 ઢોળે તમને વરનાયા ૪
 માવો મોજથી વિલગીએ
 જમીએ જમીએ ને હનીએ
 મુઢર મદિગા વમીએ

મોહ નૃપે દીધો મુંઝવી
 આરિત્રથી દીધો ચૂકવી
 લાવનામા મુંઢરી વરવી. ૬

ઢાળ પાંચમી

દુહા

મુંઢરીની વાણી મુણી, જોડ્યા મુનિવર તાસ ૧
 ગુરુને કહી હુ આવુ છુ, સત્વર તારી પાસ.
 ઝટપટ નટ ગૃહથી મુનિ. આવે ગુરુવર પાસ
 વેળા કયા વીતી કહો. પ્રેરે સૂરિવર તાસ. ૨
 વિષય વિવશ વિનય ચૂકી. જોલે ત્રાટકી ત્યાંય
 ઘર ઘર ભિક્ષા માગવી. મુજથી નહિ રહેવાય. ૩
 શીત તાપ પીડા વળી. મુણવા કડવા વેણુ
 હ્યો ઓઘો આ આપનો. વીંધ્યો નટડી નેણુ. ૪

(ચાલ-લાખ લાખ દીવડાની)

લાખ લાખ વાર ગુરુદેવ સમજાવતાં
 કરી લે જરા તું વિચાર....
 મળશે ના જન્મ માનવનો
 કાળ અનંતો જોયો વિષયમાં
 દુઃખ અનંત સહ્યા ભમતા ભવ રાતમાં
 નરક નિગોઢ મોઝાર.... ૧
 ફૂડ કપટની પેટી તું જાણજે
 નારીને મળમૂત્ર ભંડાર માનજે
 દેખાડે નરકનાં દાર.... ૨

લગ્નગાળી આલ ને કેપે કેપાળી
 ઉપરથી ઉજળી ને અદરથી ગાળી
 ભાળીને રનાને મોહાય ૩
 નકા મોગન એ ખાતી ખનડાવતી
 મીઠું જોલીને જોને લલચાવતી
 અપજગ આપતી અપાર ૪
 લાણી ગણી તુ પડિત બન્યો કે
 રથાને હવે તુ થેલો બન્યો કે
 લખિને તુ જ ભડાવ ૫
 ઢાળ છટકી

ફુલો,

મવગાળી ગુરુ ગીખને, આન્યા લખિવમાન,
 તવ વદતા ગુરુ વારજે, માસ મદિન પાન ૧
 (માસ-છાડ ગમે ગીરનાર)
 ત્યાથી આન્યો જાય, મુનિ વેપ અપાઠો ઝોડીને
 માનદ અગ ન માય, એ જાય નટગૃહ ઢોડીને
 અગ અગ અનગ જ બનાયો, મગન ન્યુ અગ દહે
 ઠામાતૂર વતર પીવા તિમ, ઉ અધાપો લહે ૧
 નેહે નાટકણી જે પરણ્યો, જોર ધરી ઉજરગ,
 નત જડાવી ઘર મડાન્યુ જો જો નટણી રગ ૨
 ઢાળ માતમી

ફુલો,

ફર નેશવી આવીયા, નાટકીયા મગાદૂર
 મિહરવ નૃપતિને વદે, વાદ કરણ આતુર ૧

વિજય વરી આ પતંગા, મેળવીયા મહારાજ
 અધિક કુશળ કોઈ હોય તો. સ મુખ આવે આજ. ૨
 આપાઠો તેઓ નૃપે નાટક કરવા કાજ
 સઘળા નટ છૂતી થયો. નટમંડળ શિરતાજ. ૩
 તર પૂતળા છોડાવીને. ઉતાર્યો મદતાસ
 વગતા નિજગૃહ નારીને નિરખી પ્રયો ઉદાસ. ૪
 ચિત ચિતે દોય સુઢરી. સ્વામી ગયો છે આજ
 માસ મદિરા પી કરી. મસ્ત ધનુ મજા સાજ. ૫

(ચાલ-જેને ગુજાર કાજે)

જેના રાગે પડી. દીધી દીક્ષા છોડી
 મૂઢ કેવો-મને વાર હજાર ધિક્કાર....

માસ મદિરાનું પાન એ કરતી
 મુખ નાખીઓ ભણુભણુ કરતી
 દુર્ગ ધનુ ધર. નિર્દયતાનું નગર... મૂઢ ૧

કરી વમન નગન પડી એ
 હવે રહેવું ન અહીંઆ ઘડીએ
 દઢ દીલ કરી, ગયા એ નીસરી....મૂઢ ૨

વિશ્વકર્માએ વાત જ નાણી
 કહ્યું પુત્રીને લાયો તાણી
 એ ચાલ્યો જશે. રાજ લાંગ થશે. મૂઢ ૩

ઢાળ આઠમી

(આલ-બિહા ૧ ૧ ગેવા પિમલા)

પરાળી શુ બવો ઠોડીને, તીલકું કરે પુકાર—બહાલા નાથશુ
 વિનતી કડુ હુ મે કન્ ભેડી
 અમને દરો ના તરઠોડી
 અન્થ ન અમ આવાર—બહાલા ૧
 ભૂલ હમારી માદજ કરજો
 નેહ નજવી નાથ નિરખજો
 અરશુ ઉર અનધાર—બહાલા ૨
 કેમ હવે જનન નિરવહનુ
 વિણુ ધન જીવન પૂણુ ચો કન્ગુ
 અમ જીવન આધાર—બહાલા ૩

ઢાળ નવમી

દુહા

વિનતી ઉર અવવાગીને, દીલમા તારી વિરાગ
 જગ કમળ નિવેષ થઈ, અતર ચાહે ત્યાગ—

(આન-અનુના ૫૦ લે ૫ લે)

અતિ અદ્ભૂત અપાઢો ભજવે, નાટક મુદર નાર
 નૃપતિને વિનતી કરી લીલા, પાયને ગજકુમાર ૧
 ગાધૂપાળ ભરતેશ્વર કેરુ, રાજસલા મોઝા
 દુખાદુ જ્ય જ્યુ જી એળો, દિંગ કયા નરનાર ૨
 મેલક મર્વે મુગવ બનીને, કરતા વન વરમાદ
 અગણિત માનન નિરખી લખી, કરતા જય જયનાદ ૩

આંગળીથી વાંટી સૂરી પડતાં. આદર્શ ભુવને જાણ
અનિત્ય ભાવે ચઢતા ચઢતા. પામે કેવળ જ્ઞાન. ૪

ગંગાગણથી ઉત્સવ કરવા. આવે મુર પરિવાર
પાંચસે રાજકુમારો સાથે, લેં સંયમ સ્વીકાર. ૫

ધન સઘળું સસરાને મળતા. હરજો પારાવાર
માયા પિંડે વરણવીચું એ. પિંડ વિશુદ્ધિ મોઝાર. ૬

વિજયાનંદ સૂરીશ્વર પાટે. કમલસૂરીશ્વરરાય
સ્વપર સમયના જ્ઞાતા કવિગુરુ, લળિધસૂરીશ્વરરાય. ૭

પટ્ટ પ્રહીપક દક્ષિણ દીપક. લક્ષ્મણસૂરીશ્વરરાય
તસ શિશુ કીર્તિસૂરી ગુણ જાવે, લવિજનને હિતકાર. ૮

‘શ્રી અપાઢાભૂતિ’

રાજશ્રી નગરીમા ક્યાં મિલવ ગતનુ ગામન ચાલતુ
હતુ ત્યાંનો આ પ્રાગ

એકદા મહાનાની મૃત્યુ ૧૫ શ્રી વમઙ્ગિ મહાનાના
પુત્રીન પગલાની આ નગરી પાવન જની મ યાદ નમયે
મહા ભુદ્ધિનિવાન મને લલિધિગ્રામ એના શ્રી અપાઢાભૂતિ
મુનિવ જોગરી લેવ પધાર્યા જેની શેની વૃમતા એક નટ
તાના આગા ધમલાભ આપી તેમા પ્રવરા ક્યો નટકા
મુળાવલમ્બિથી મુગ વરી મધમધતા નુદર મોડ વલોગ્યા
મોદકની અનેરી નુધે મુનિશ્રીના મનને જીની લીધુ તેમને
વધુ કે આ મોદક તો શુદ્ધે નાપ શે મને તા નહિ જ મળે,
માટે તેઓ પુ નમ્રા ને ત્યા મોદક લેના પધાર્યા આપાટ
ભૂતિ મુનિવ કપ પગવતન ક્યાની અનેની ગદ્ધિ ધરાવતા
હતા તેમા આ ગદ્ધિનો ઉપયોગ ક્યો અને ફરીવાર મોદક
લઈ આવ્યા એમ જાત ચા નાર વિનિરૂપા વિકુર્વા મુનિશ્રી
નમ્રારને ત્યા મોદક વલોગ્યા પધારતા નટ ન કળી ગયો
કે આ મહામા કોઈ અનેઓ ગદ્ધિ ધનવે હ જે આરી
વ્યન્તિ માં ત્યા મોદક તો ખર જ માનુ આજ ધન-
વલવધી વોદન ઠાનક વપ નમ્રા મુનિશ્રીને પ્રાથના
કરી કે શુદ્ધે નાજ મને પધારે નમ્રા પાતાની જય
પુદની અન જુનનુકનીને જાગી નીધુ ક્યેન-કન પુનિનુ
મન ની અને નમ તેમને પાતાના બનાવો અને ખખર
તેમને ઉપવરના રૂપ મા પોતાનુ ન્યાન જમાવી લીધુ

શીત તાપ પીડા વળી, મુણવાં કડવાં વેણુ;
લો ઓઘો આપનો, વીંચો નરડી તેણુ.

માંસ મદિરાનું પાન એ કરતી, મુખ માખીઓ બલબલ કરતી;
કરી વસન નગન પડી એ, હવે રહેતું ન અહીંયાં ઘડીયે.

(અષાઢામૃતિ મુનિ સમજીને માર્ગે આવે છે.)

અપાઠાભૂતિ મુનિ ઉપાશ્રયે પાછા કર્યા અને ગુરુદેવને
કહ્યું ગુરુદેવ ! આ આપનો ઝોગો અને મુકુપત્તિ સલાખો
હુ તો નરપુત્રીઓમા પ્રામત્ત રયો છુ ગુરુદેવે ઘણું
સમજાવ્યા હતા મુનિશ્રી ન અમન્યા અને માધુ મરી સમારી
ખના અને નટકારની બને પુત્રીઓ આવે લગ્નઅથીથી
જોડાયા અને આનંદ વિનોદમા દિવનો બ્યતીત કરવા લાગ્યા

મયાદાભૂતિમા કેપ પરાગત ન ડરવાની વિગિષ્ઠ શક્તિ
હોવાના કારણે આગેકોર તેમના યશોગાન થના લાગ્યા

નટકારે પોતાની પુત્રીઓને સિખામણ આપી કે ભૂલે
ચૂકે તમે મામ મઠિરાનુ પાન કરતા નહિ નહિતર આ
મહાપુરુષ હાવમાથી બંધી વગે

એકદા અપાઠાભૂતિ રાજદરબાગમા નાટક લજવવા માટે
મીઠાન્યા જે પણ રાજાને અચાનક કામ આવી પડવાથી નાટક
બંધ રાખવામા આવ્યુ, એટલે અપાઠાભૂતિ ત્યાથી પાછા કર્યા
ઘરમા પગ મુકયો અને બીઓની નિર્લજ્જ દશા નિહાળી
એમનુ હૈયુ હચમચી ઊઠ્યુ મુખ પર માખીઓ બણબણ
કરી રહી હતી દુઃખ-દુર્ગંધ પ્રચલી રહી હતી

આમ તો અપાઠાભૂતિ મહાવંશગી હતા તેમનો અત
રાત્રમા ભગત હતો અને વગી મા રૂયે તેમને વધુ નગૃત કર્યા

એક વખત રાજ્યભામા રાષ્ટ્રપાદા બાને ભગતેશ્વરનુ
ભય નાટક ૫૦૦ રાજકુમારો માટે મયાદાભૂતિ ભજરી ન્યા
જે ભગત મહાગજનો એક એ- પ્રચલ પૂજાદ ન્દુ થઈ
રહ્યા જે પ્રજાકા આત્મગત બની તાલીઓથી વધારી રહ્યા
જે જે ને આરિનાભુજનમા ૫૦૦ ગજપુત્રો આવે અપાઠાભૂતિ

હાવભાવ અને રંગરાગપૂર્વક બન્ને યુવતીઓ અષાઠા ભૂતિમુનિને ચલાયમાન કરવા પ્રયત્ન કરે છે.

આંગળીમાંથી મુદ્રિકા સરી પડતાં ભરત મહારાજાએ જેમ અનિત્ય ભાવના ભાવતાં કેવળજ્ઞાન મેળવ્યું. તેવી રીતે અષાઠાભૂતિ પણ આખેડૂળ એજ પ્રસંગને રજૂ કરે છે. અનિત્ય ભાવનામાં ચઢે છે અને પાંચસો રાજપુત્રોની સાથે અષાઠાભૂતિ પણ કેવળજ્ઞાન મેળવે છે. દેવોએ અર્પણ કરેલ સાધુવેશને ગ્રહણ કરી ધર્મલાભ આપી ત્યાથી વિદાય લે છે અને અવનિતલ પર અગાધ ઉપકાર કરી મુક્તિ સૌંદર્યમાં સ્થિત થાય છે.

આ કથા ‘ભાવે ભાવના ભાવીએ ને ભાવે કેવળ થાય’ ચાને ભાવ ધર્મની મહત્તા દર્શાવી આપણને ભાવનાનો અપૂર્વ પાઠ શીખવી જાય છે.

શ્રી નાગદત્ત શ્રેષ્ઠીની સજ્જાથ

દાળ પહેલી

દુહા

રાજનગજ રગિયામણ, જિનમદિ ગણ ૧૦
 મીચીગાડ પર ગોખતા વીં છળદ મુખમગ ૧
 પ્રભુમી પ્રભુ પદ પદને, વની નિજ ગુપ્તાય
 મમરી માતા ગારદા, મરમ ન્યુ મજ્જાથ ૨

મુણને મહુ મુ મુદ્દ વાત—

નાગી ઉચનીનો નિવાત્રી નાગદત્ત જમ નામ
 યથોમતી નામે નાગી જેની મુત નાનકડો નામ ૧
 પ્રાસાદ મુ ર ખાધનાના જમ મન અનલદ દોડ
 એવો ભ ન ને દિન બનાવુ જામા જેની ન લોડ ૨
 વીત્યા ખાર વરન બધાતા, તો થ ન પૂરી આશ
 ચિતારા ચિત્રામણ મજે, તેચા શ્રેષ્ઠ ખામ ૩
 વિધવિધ ગી મુદ્દ ચિત્રો, ચિતારા ચિતારો
 શ્રેષ્ઠી વદે કરી જાળપ નાવે એવો રમ પૂરો ૪
 ચંડનાળી મુનિ ત્યાગી નીમગતા, કમતા તેજો રામ
 નાધુ પુરુષને હમતા જાગી ચિત્ત ચિતે શ્રીમાન ૫
 વધા મહેવની મહેવુ બ વિધ કર્તો બધા ભૂ તાર
 મિત્ર પ્રાન્ત પ્રસિદ્ધ ૬ થા એ નદિ મુનિ આચાર ૬

સમયે પછીશ પ્રશ્ન હું તેહને, ચિંતવી જાવે ગેહ
 હુલારાવે બાળકને હોંશે કરતાં ભોજન નેહ. ૭
 ઝુલતાં ઝુલતાં બાળ તે વારે. મુતરે ભોજન થાળ
 હોંશે હોંશે શ્રેષ્ઠિ જમતાં. કરતા બાળ સંભાળ. ૮
 તે વેળા શ્રેષ્ઠિ ઘેર આગ્યા. જાની ગુરુ ભગવંત
 વળી પણ હસતાં દીઠા શેઠે. દિગ્ગ થયો અત્યંત. ૯

ઢાળ બીજી

(ચાલ-છે સાવ જગતમાં અંધારું)

આ વિશ્વે વ્યાપ્યું અંધારું
 મહા મોહરાયના રાજે
 સહુ મુણજો સજ્જન આજે
 સંશય શ્રેષ્ઠિ ચિત્તમાં ઉપન્યો
 ચઢ્યો અતિ ચકરાવે
 ભોજન કરી હાટે તવ આવે
 કસાઈ બોકડો લાવે
 વાર વાર વારે તો યે એ
 ચઢી દુકાને આવે. ૧
 કસાઈ કહે છે પાછો વાળો
 નહિતર આપો નાણા
 કપડો રાખ્યો આડો એને
 નહિ કંઈ આપ્યા નાણા
 આંસુડા સારતો વળતો
 બોકડો થાય રવાના. ૨

ત્રપ નળુ વેળા મુનિવર હંતતા
 ફીઠા ગેઠે જાતે
 વિણ કારણ નહિ મુનિવર હંમતા
 હું જઈ પૂછુ જાતે ૩

તત્સણ ઉઠી ગેઠણ ત્યાથી
 આઝ્યા પૌપધ જાળે
 વદન કરી બેઠા મુનિ પામે
 મશય મનમા માલે ૪

દાણ ત્રીજી

(આસન-ભારતકા ડંકા થા અગિણીએ આજ પધારાતે)

મુજ વિનતડી શુરુ ઉર ધરો
 મુજ મનનો મશય ફર કરો
 ત્રણ ત્રપ વેળા હંમવું આન્યુ,
 ફિરણ કારણ મુજ મન તલસાન્યુ ૧

મુનિરાજ કહે મુણ હે શ્રેષ્ઠિ !
 એ કહેવામા કંઈ સાર નથી
 જળ શ્રેષ્ઠિ આગ્રહ ખૂબ કરે
 તસ મશય મુનિવર ફર કરે ૨

હે શ્રેષ્ઠ ! જ્યાને મવકાવો
 નિરખી પ્રાનાદ જે હરખાવો
 તારુ માતમે દિવને મૃત્યુ વગે
 પગ્ગોકની વાટે નવજશે ૩

દાળ ચોથી

તારું કોઈ નથી, ગયા જ્ઞાની કથી.

જરા જ્ઞાન નયન તું જોલે રે,.... જ્ઞાન નયન તું જોલ.

એકલો આવ્યો એકલો જાશે. નહિ કોઈ આવે સાથ
કુટુંબ કળીલો રાચરચીલું, માત-પિતા ને બ્રાત,
અંત સમય સહુ અળગાં રહેશે નહિ કોઈ ઝાલે હાથ. ૧

વનમાં મોટો વડલો ને વળી, બહોળી શાખ સુહાય
અગણિત પંખી આશ્રય લેતાં. શીતળ જેની છાંય
દબ લાગતાં તરુવર જળનાં. પંખી ઉડી વિખરાય. ૨

રાજકુંવર પરદેશે ફરતાં, લાથું ન લીધું સાથ
મારગમાં મુંઝાણો બહુ એ. નહિ કોઈનો સંગાથ
ઈમ પરલવ સચરતા જીવને, પીડાનો નહિ પાર. ૩

ઘેર પડોણો આવ્યો એણે, સંચરતા શી વાર
તિમ ઓચિતો હંસલો જાવે, નિશ્ચય નહિ તિથી વાર
મનનાં મનોરથ મનમાં રહેશે, રહેશે અધુરાં કાજ. ૪

મૃગલાના યુથમાંથી મૃગપતિ, મૃગને ઉચકી જાય
તિમ સહુની વચમાંથી જીવને, મૃત્યુ ભરખી જાય
ચિતામણી સરીજો માનવ ભવ, ઉપલ સાટે જાય. ૫

દુર્લભતા જાણી નરભવની. ધર્મ કરો સુખદાય.
રત્નત્રયી આરાધન કરતા, પાતિક ફર પલાય
જનમ મરણના હેરા ફેરા, ટળશે ગતિ દુઃખ ચાર. ૬

હાલ પાચમી

(ચાલ-આવો આવો દેવ ! મારા સર્તા સુર્તા દાર)

મુણને મુણને મહુ, મો વાતે એક વાત

નિશ્ચય માર નથી સમાર

રમાડતો'તો મુત હુ જ્યાગે, કેમ હન્યા તે વાર ૧
જેને તુ મુત કહી હુલરાવે, તે તુજ શીનો જારનિજ હાથે તે માર્યો એને, કરતા જુડા કામ ૨
વેર જ લેવા એ અનતગીયો, ફડ કપટનુ ધામધીરે ધીરે મોટો થઈ એ, જોડા કરશે કામ ૩
નિજ નાગીને વિધ આપીને, પહોચાડે યમધામમોગ ખરશે બજનો બાધ્યો, વેચી દેશે એહ ૪
વ્યમનોમા આસજા બનીને, નાણુ જોશે તેકનિજ નાગીના જારને તુ તો, હૂલરાવે ધગી પ્યાર ૫
પીતો'તો ગ્રેમે તમ મુતર, હમતો તેની વારહાગે ચડતો બોહડો નીરખી, કેમ હન્યા મુનિરાય ! ૬
જાની મુનિવર જ્ઞાનથી ભાજે, મુત્તુતા અચગજ ધાયફડા તોલ ને ફડા નાપા, ફડ કપટમય વાપ ૭
એ ઉપને તિય ચાતિમા માયા મજા સ્વભાવએમદા એમિ બાગે બેગ, ત્યા આન્યો ચડાગ ૮
પ્રપચ કડી ૩ જોણુ માણુ દેવો લગ્યો તાવધન જહ તોણુ તર એગ, ડિપન્યો નેર મપાર ૯
કવેલ ધયો બાગે તમ મનમા, નેથી ધયો લેખદાન

કાળ કરી પિતા તવ પામ્યો. જોકડાનો અવતાર
હાટની વાટે ઘાતકી જોકડો. આણુંતો તે વાર. ૧૦
દુકાન નિજની નિહાળતા તે. પામે જાતિ રમરણ
ઘાતકીથી નિજ રક્ષણ કાળે. આવ્યો પુત્ર શરણ. ૧૧
ચોધારાં આંમુડાં સારે, જ્યારે કાઢે બહાર
શ્રવણે સુણતાં સત્વર જાવે. કસાઈ કેરાં દાર. ૧૨
આપી દે એ જોકડો મુજને. તો ઉર આનંદ થાય.
કસાઈ કહે કકડા કરી નાખ્યા, રહ્યો હવે રંધાય. ૧૩

ઢાળ છઠ્ઠી

દુહો

જ્યારે હું તુજ અર્પતો. ગ્રહો નહિ તે વાર,
કસાઈ કહે તું મૂળ છે. નહિ વિવેક વિચાર. ૧

(ચાલ-આમુના ઘેરા અક્ષરે)

આંમુડા શ્રેષ્ઠ સારતો, ત્યાંથી રવાના થાય છે.
ઘાતકી વાત સુણી હૃદય. ભાંગીને ભૂકો થાય છે. ૧
સાધુ સમીપ આવીને, પૂછે છે નાથ મારા તાત,
કઈ ગતિમા સંચર્યા, કૃપા કરી કહોને વાત. ૨

ઢાળ સાતમી

દુહો

રૌદ્ર ધ્યાન ધ્યાતા થકા, પામે મૃત્યુ ત્યાય,
ફૂડ કપટના કારણે, પહેલી નરકે જાય. ૧

માત મુણી કપિનાયની, ડપી ઉચ્ચો તત્કાળ,
 મનમા ખમ્તાવો કરે, વાશે તા મુજ હાલ ૨
 નાગદત્ત શ્રદ્ધિ હવે, વિનવે હે મુનિરાજ,
 માત દિવમનુ આઉણુ, શે વાશે નિમ્તાર ૩

(ચામ- જય જય જય જય)

જય જય જય જય, શ્રી જિન ધમ આરાધો ભવિયા
 તરવા આ સસાર
 વાળી મુણી જગ જાણુ જોના, કર્યો નહિ ઉપતાપ ૧
 શ્રી જિનધર્મ આરાવન કરતા, દગશે તુજ મતાપ
 એક દિવસના નયમવી પણ પામે મુર શ્રદ્ધિ ૨
 અનુક્રમે નકળ કમને ચૂગી, પામે ગતિ મિદ્ધિ
 અધમાવમ મહાપાપી તન્યા, પાળી નયમ ગુદ્ધ, ૩
 કર્મ જાપાવી કેવળ વરિયા, કેઈ વળ સિદ્ધ બુદ્ધ
 મુણતા સાધુ પુરુષની વાળી, ઉપન્યો ખળ વરાગ, ૪
 ગુદ્ધ નવભાવે નયમ ગ્રહીને, કરતા જપ તપ ત્યાગ
 ચારિત્ર ચાજ દિવમનુ પાળે, મ્હાલે આતમ જાગ, ૫
 દિન નળ મવાજે મૂતાતા, ઢાયા માયા ત્યાગ
 મપ્તમ દિવને શુગ ડપાળે ઉપડ્યુ મતિ ભાર ૬
 ગરણા ચાર ચતુર ગ્રામીને, મમતા ચિત્ત ધારે
 કાળ ઠગી પહેલા દેવવોકે ઉપન્યો શ્રદ્ધિ જીવ ૭
 ચારિત્ર કેના ફળ હે રૂગ ટાળે નવ અગિન ૮
 મહા પ્રાણે માનવ તવ વાધ્યો લાધ્યુ ઉત્તમ રૂગ
 દેવગુરુ ને ધન માનધી, પામો મુખ મનુલ ૯

સુધ રથવિર નપત્રી ગુણી દાદા. વિજયસિન્ધિસૂરિરાય
શીતળ છાયામાં નિવસતા. આનંદ મંગળ થાય. ૯

મધ્ય પ્રભાવક લળિયસૂરીશ્વર. કવિગણમાં સરદાર
તસ પદ ગગને દિનકર સરીખા. લલમણસૂરિ મુખકાર. ૧૦

તસ પદ પંકજ મધુકર સરીખો. કીર્તિસૂરી ગુણ ગાય
સંવેગ રંગ તરંગે ઝીલતાં, શ્રોતાજન હરણાય. ૧૧

ખે હજાર ને ચૌકની સાથે. વિદ્યાશાળામાંય
જ્યેષ્ઠ કૃષ્ણ પછી રવિવારે. પૂરણ કરી સજ્જાય. ૧૨

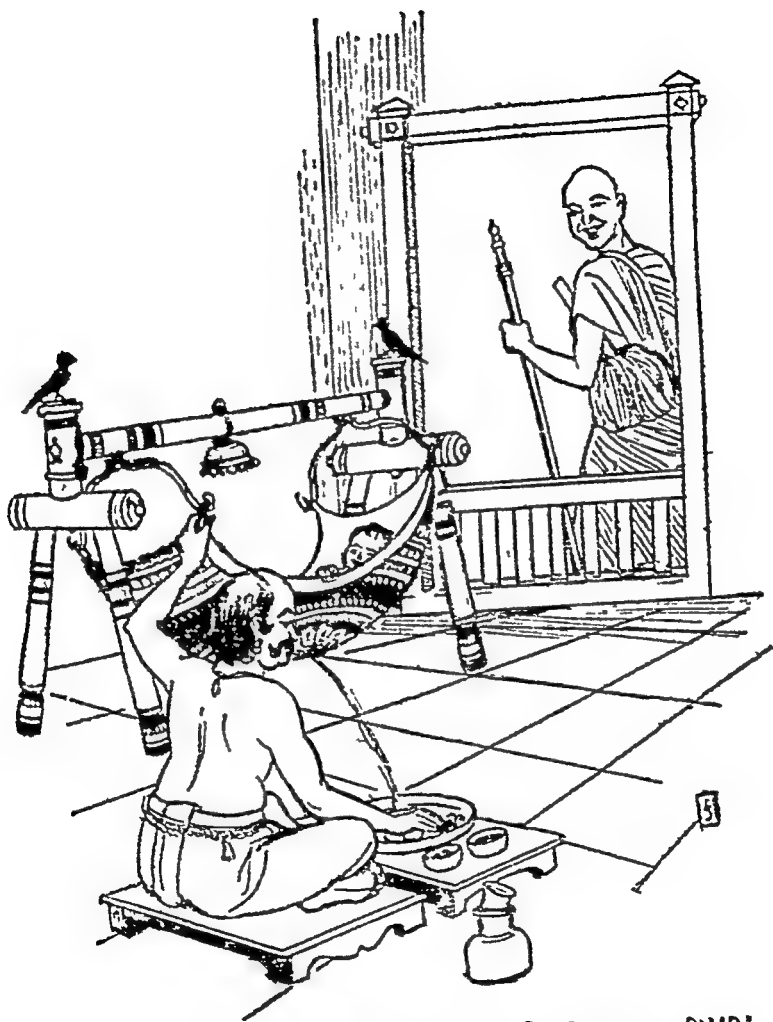

શ્રી નાગદત્ત શેઠ

મનહર માલવદેશની ઉચ્ચત્તની નગરીનું ન્યાય પ્રાચીન
ઢાળથી મોખરે રહેલું જે ક્ષિપ્રા નગીના કિનારે આવેલો પ્રગટ
પ્રભાવી શ્રી અવતી પાશ્વનાથ સ્વામીનો ભજ્ય પ્રામાદ ભવ્યા
તમાઓને અઘાવવિ આનંદ આપી રહ્યો છે

આ જ નગરના નિવાસી નાગદત્ત શેઠની ભાવના હતી કે
હું એક ભજ્ય પ્રામાદ બધાવી અને લક્ષ્મીનો હાથે લઉં
તે માટે તેમણે અનેક શિરીઓને આમત્રણ આપ્યું પ્રામાદ
બધાતા બાર બાર વર્ષ પસાર થઈ ચૂક્યા હતા શેઠ કાગી
ગંગેને સૂચના આપતા હતા કે પ્રામાદને મુદર કળા કાગીગરીથી
અને રજરોગાનથી ભજ્ય અને ભભકા બનાવજો, તે જ વખતે
એક જ્ઞાની ગુરુ મહાનાથ તે રસ્તેથી પમાર થતા હતા, તેમના
કાનમા આ શેઠના રાખેલો અથડાયા અને નરભાવિ મુનિશ્રીને
જરા હમણું આપ્યું શેઠની દષ્ટિ મુનિશ્રી પર પડી અને શેઠ
મનમા જ બળજબા કે માક મહાન છે અને કાગીગંગેને હું
સૂચના આપું તુ તેમા મુનિશ્રીને હમવાનું તુ પ્રયોજન ?
હીઠ નમથે પૂજીગ એમ કહી ત્યાથી ગેકે વિદાય લીધી

મધ્યાહ્ન નમથે એ જ ગુરુમહારાજ તેમને ત્યાં વહોરવા
પવાર્યા તે વખતે શેઠ ભોજન લઈ રહ્યા હતા બાળુમા જ
એક નાનું બાળક ઘોડીયા-પારણામા હુલી રહ્યું હતું શેઠ
દોગી જાની તેને હુનગવી રહ્યા હતા અને અચાનક બાળકે
પેગાબ કર્યો અને તે પેગાબ ગેકના થાળમા પડ્યો પણ
શેઠ તો જતા જાગ્રોદાન અત્તન મથળ ભોજન માથે આડી
ગયા આ દજ્ય મુનિવરે જોયું અને પુનઃ તેઓ હમી પાયા

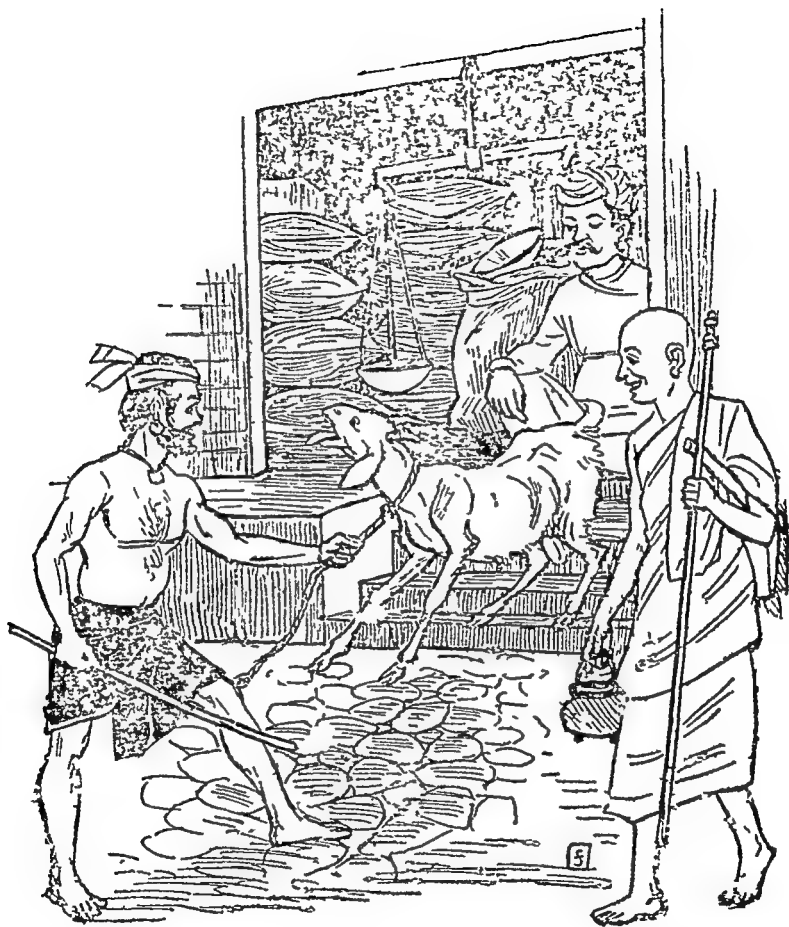
મૂલતાં મૂલતાં બાળ તે વારે, મૂતરે લોજન થાળ;
હાશે હાંશે શ્રેષ્ઠ જમતાં, કરતાં બાળ સંભાળ.

શેઠને પુનઃ આ મુનિશ્રીના હસવાનું પ્રયોજન ન મમળતું
શેઠ નિચારવા લાગ્યા કે વિના ઢારણ મુનિશ્રી હમે તો નહિ !
પરંતુ મુનિશ્રી તો ધમલાલ આપી ત્યાથી વિદાય થયા

જમી પરવાગી શેઠ પોતાની ટુઢાને ગયા તે વખતે એક
ઠસાઈ બોઢડો લઈને ત્યાથી જઈ રહ્યો હતો પણ એ બોઢડો
તો શેઠની ટુઢાન પર ચઢી ગયો, તેની આખમા અઢ્રુવારા
વહી નહી હતી શેઠ તેને વાયો પણ પાઢો તે ટુઢાન પર
ગાવી ચઢ્યો ઠસાઈએ બઢલામા પમા માગ્યા પણ શેઠના
હૃદયના દનાનું ઝરણું ન ઢટ્યું શેઠ તો નિષ્કરુણ હતો

આ બનાવ પણ એ જ શાની ગુરુદેવે ફરથી જોયો, મને
વળી તેઓ નહેજ હમી પડ્યા નાગઢરાની નજર મુનિશ્રી પર
પડી મને હવે તેનાથી ન રહેવાયું મને તરત જ મુનિ
શ્રીની પાગ ગયો હાથ જોડી પૂજ્યુ કે હે ભગવત ! નિના
ઢારણે સાધુ ઢહી હમતા નથી, ને આપને મે પણ ત્રણ વાર
હમતા જોયા, તો આમ હસવાનું શુ ઢારણુ છે ? ગુરુદેવે ઢહ્યું
કે ઢારણુ જણાવવામા મળત નથી પણ શેઠના અતિ આત્રહને
વરા વઈ શાની ગુરુદેવે જણાવ્યું કે પ્રવમ મારા હમવાનું
ઢારણુ એ હતું કે જ્યાં તમે ઢાગીગગને રગગગાન માટે
સૂચના આપતા હતા, ત્યાં મને થયું કે તમે એમા રહી
ગઢશો ખન ! તમારૂં આયુષ્ય હવે માત્ર માત્ર દિવસનું જ
છે, શેઠ તો ગુરુનું જન માણગી આલા જ બની ગયા

ગુરુદેવે બીજાવાર હમવાનું ઢારણુ જણાવ્યું કે શેઠ !
તમે જેને હુલસાવતા હતા અને જેનો પેશાબ પણ તમે હોને
હોતે આઢી ગયા એ તો તમાગે ફરમન છે તમારી પત્ની

નાગદત્ત-પોતાનો બાપ બોકડો થયો છે. જાતિસ્મરણ જ્ઞાનથી
તે પોતાની દુકાને ચઢી જાય છે એને થયું કે-કસાઈના હાથમાથી
મારો હીકરો મને છોડાવશે પણ તેને ન છોડાવ્યો.

સાથે કુડમ્ કરતા તમે જ તેના પ્રાણ લીધા હતા, એ જ આજે તમારો પુત્ર થયો છે

અને પેટો બોકડો એ તો તમારો બાપ હોવનબા-
દૂડ કપડ કરવાથી મરીને તે બોકડો થયો છે પોતાની હુડાન જોતા
તેને જાતિ-ભરણ જ્ઞાન થયું છે તેને થયું કે મારો પુત્ર મને
કનાઈના કદામથી બચાવશે તેથી તે વારવાર હાન પર
ચઢતો હતો, પણ તમને એક જીવની દયા પણ ન આવી
શેઠ આ માબજતા જ ત્યાંથી બિટીને કમાઈને ત્યાં ગયા અને
બોકડા વિશે પ્રશ્ન પણ ઉત્તરમાં તો કમાઈએ કહ્યું કે શેઠ
એ તો ક્યારનો ચ વધેનાઈ ગયો શેઠ તો વિલે મોઢ પાછા
કર્યા અને ગુરુદેવ પાને આવી જૂળ પચાત્તાપ કરવા લાગ્યા

શેઠે ગુરુદેવને પ્રાર્થના કરી કે ગુરુદેવ ! મારું જુ થશે ?
ગુરુદેવે આશ્વાસન આપતા કહ્યું કે મહાનુભાવ ! આત્મ ભાવન
કરવાની હજી પણ સુદર તક છે એક દિવસનું ચારિત્ર પણ
આત્માને મદ્ગતિમાં લઈ જાય હો ગુરુવાળી શ્રવણ કરી શેઠે
ચારિત્ર અગીયાર કયુ પાપનો પચાત્તાપ કરી, માત્ર દિવસનું
ચારિત્ર પાળી જીવનને મજવાળી શેઠ સ્વવાક બીધાવી ગયા

આ કયા આપાને જાલમત્તી ધર છે કે હે જીવ ! ક્યારે
આજ મીનાઈ જશે એની આપણને ખબર નથી બધું ચ
મૂંઝીને અચાનક આ દુનિયા હાડી આપો જલુ પડશે, તો તે
પહેલા આત્માને ઓળખી, આત્મસાધના કરી, સ્વકથાપ કરી
તે અને આ પ્રાપ્ત વચેત્ર દુનિયા માનવજીવનને સાવક કરી લે

• ૨૬ :

શ્રી વજ્રસ્વામીજીની સજ્જાય

ઢાળ પહેલી

• દુહા :

પ્રણમી પ્રથમ જિણુંદને, ભાયખાલા મોઝાર;
સમરી અમરી શારદા. દૃઢ્ય કમળ સુખકાર. ૧
વંદી ગુરૂપદ પદને. સરસ રચું સજ્જાય;
ગુણ ગાતા ગુણીજન તણા. જીહ્વા પાવન થાય. ૨

(ચાલ-પ્રભુના પગલે પગલે ચાલ્યા જાય છે)

સુણતાં શ્રવણે કૌતુક ઉપને, એવી અદ્ભુત વાત;
સુણજો સર્વે સજ્જન કહું છું, વચર કુંવરની વાત. ૧
મનહર માલવ દેશ મહીં છે, તુંબવન નામે ગામ;
શ્રેષ્ઠિ ધનગિરિ નામે સોહે. રૂપ કળા ગુણ ધામ. ૨
નાની વચથી પુણ્ય પુરૂષ એ જીલે શમરસ પ્રર,
વિપય વિરાગી ત્યાગી બનવા, ચાતક જિમ આતુર. ૩
પણ તસ માત-પિતા ઇચ્છે છે, પરણાવુ ધરી પ્રીત;
પુત્રવધૂથી રૂમઝૂમ કરતું. આગણુ દીપે નીત. ૪
મોટા મોટા શ્રેષ્ઠિ આવે, દેવા કન્યા ખાસ,
પણ ધનગિરિ કહે હું નવ પરણું, છે દીક્ષા અભિલાપ. ૫

મહાધની ધનપાલ ગ્રેકની, નુતા મુનદા નાગી,
 વરવો માગે ધનગિરિવરને, નહિ તો ગુડુ કુમાગી ૬
 ધામધૂમથી માત પિતાએ, પરણાની મુનદા,
 નરણે મગળી જોડી શોભે, નિમ મુરજ ને ચદા ૭
 નિશિ વેળા નિગળે છે મુદગ, મ્યનુ એક મુનદા,
 મ્વર્ગ થકી એક ઉત્તમ જીવ મ્યની આવે ઉદર મુનદા ૮
 ભય યૌવનમા રમળી રાજે લેગ નહિ રજાયા,
 મધગી મઠિમિદ્ધિ ત્યાગી ત્યાગના પયે મીધાન્યા ૯

ઢાળ બીજી

(આલ-આશાવરી)

આજે આનંદ મપગ પાગ આજે
 પૂરણમાએ, અતિ ઉલ્લાસે શુભ શ્રદ્ધ તિથી વાર,
 મુનદા ફળ મુત જનમીયો નીહે દિય દેહાર આજે ૧
 હાગી મગી મધગી, મગળીઓ આવે, ગીત મુનદા ઢાળ,
 દીક્ષા ને મ્વળી ના હોતે આ, બાગમ મ્વનક તે વાગ,—આજે ૨
 તો ઉત્તમ ઉત્તવાન અનેગે, આજ અધિક આ ઢાળ,
 જુલો જુનાવે ગાવે બનવે, હલસાવે ધગી મ્યાર આજે ૩
 ગળદ ધવલ કગી દીક્ષા કેગે, બાગક કરતો વિચાર,
 તવ ઉપન્યુ તમ પૂવ ભનનુ જાન અનુપમ તાગ આજે ૪
 દીક્ષા મ્વળી કગે ધન્ય જીવન હુ, તાર નધી નગાળ,
 પત જનની નુજને મિમ ત્યજ્યે કરતો બાગ વિચાર આજે ૫
 માનુનેન હન મ્વવા મજે નતો મધુ ધાળ,
 હ મગીના એધા ના, માત મુગળી અપાર આજે ૬

દાળ ત્રીજી

(ચાલ-છોડ છોડ તું દુઃખમય દુનિયા)

વિચરંતા વિચરંતા આવ્યા. તુમ્બવને સૂરિરાજ :

ગુરુ આણા ઘડી ગોચરી નાવે.

ધનગિરિ મુનિને સૂરિજી જણાવે :

વગર વિચારી વહોરી લેજો. જે વહોરાવે આજ. ૧

ઘર ઘર ગોચરી ફરતા ફરતા.

મુનંદા ગૃહે પગલા કરતા ;

ધર્મ લાલ દઈ મુનિવર ઉભા. ગોચરી જોરણ કાજ. ૨

ખોલી મુનંદા દ્યો ખાગકને.

રડી રડી થકવી નાંખી મુજને.

કંટાળેલી માતા અર્પે. ખાગકને ગુરુરાજ. ૩

ધર્મલાલ દઈ ગુરુજી સીધાવ્યા.

ગોચરી ઘડી ગુરુ નિકટે આવ્યા ;

વજ્રસા ગિર્યા ગુણના દરીયા, ખાળ જુએ સૂરિરાજ. ૪

વજ્ર સો નાણી વજ્ર નામે,

નામ ઠવે તવ ગુરુ ગુણ ધામે.

શ્રાવિકા ગણને અર્પે જ્યાં. વચ્ચે શ્રમણી સમાજ. ૫

અંગ અગ્યાર નિશિ સમરંતા.

સાધવી મુખથી શ્રવણે સુણંતા.

પાલણીયે પોઢયા અવધારે, વજ્ર કુંવર શિરતાજ. ૬

દાળ ગ્રાંથી

ફહા

- નિરખી જિન મુત મનને હુગ્ગી પારાવાર,
મુનદા ૮૭ ઉલ્લસે, પુન મ્નેહ તે વાર ૧
- આકરે જે બાળને, —તેહનો બાળ ગણાય,
નપતિ તોલે ન્યાનને, માત અતિ હરણાય ૨
- છુટ મિષ્ટ મ્વાદિષ્ટ ને, મુદર ભરી રમવાળ,
જાત જાતના મકડા, મેં યા રમવા ઢાંજ ૩
- મધ મકળ મહુ સૂઝિ ગયા, ગજ મલા મોઝાર,
મુનદા ૫૫ પહોચતી, હરણાતી હદ પાઠ ૪
- વચ્ચે બાળ ૮૯૦ રહ્યો નિરખી જહ્યો મમુદાય,
માધન નર્વ લોભામણા, તોય ન લેજ હુભાય ૫
- બાળનયે વેંગીગીયા, એવા વજ્રકુમાર,
ઓઘો મુહપતિ લઈ, નત્ય કુરે તે વાર ૬
- જય જય જિનશામન તાલી, ડગતા નૌ જયકાગ,
મધ મકળ હરજ્યો તદા, વિલખી માત અપાર ૭
- મહા મોગ આડળે નીક્ષા ૮૨૫ વાય,
વયગ્રુવર મુનિનજ બન્ધા જાજમ યગ પકાય ૮
- મયમ પદ્ય મીધાવના, નિજનદન વહી જાત,
મુનદા મરમ અહે, પુન મ્નેહ વગાત ૯

ઢાળ પાંચમી

(ચાલ-આવે આવે દેવ મારા મૂન)

વંદો વંદો આજ જિન શાસન શિરતાજ.

એવા વચર કુંવર મુનિરાજ;

ખાળવયે પણ શુદ્ધ ઉપયોગી. અદ્ભુત જસ અવદાત;
ગ્રામ નગર પુર પાવન કરતો, વિહરે શુદ્ધ સંઘાત. ૧

નયરી ઉજ્જયિની મારે આવે. દેવ પરીક્ષા કાજ;
વિવિધ જાતનાં વૃક્ષ વિકુર્વી. શ્રાદ્ધ યને સુરરાજ. ૨

કેળાપાક ને ઘેબર ભિક્ષા, બહોરાવે મુનિરાજ;
નિરનિમેષ નિહાળી નયનો, વજ્રકુંવર મહારાજ. ૩

દેવ પિંડ કદપે ના અમને, તવ યોગ્યા મુનિ ત્યાંય;
અદ્ભુત વૃત્ત નિહાળી મુનિનુ, પ્રસન્ન થયા સુરરાય. ૪

ગગન ગામિની ને વૈકિય લખિધ. અપે છે સુરરાજ;
સૂરજ તેજ પ્રતાપી સૂરિવર, શાસનના શિરતાજ. ૫

ઢાળ છઠ્ઠી

દુહા

એક સમય સૂરિ સ્થંડિલે, ખાહિર ભૂમિ જાય;
વીંટીયા સૌના લાવીને, નિજ સંમુખે ઠાય. ૧

આપે મધુરી વાંચના, વચર મુનિ સુખકાર,
સમજાવે જેમ શિષ્યને, સૂત્ર અર્થ વિસ્તાર. ૨

સૂરિજી ખાહિર ભૂમિથી, આવ્યા વસતી માંય,
મધુર ધ્વનિ કર્ણે પડ્યા, થંભી ગયા સૂરિરાય. ૩

સૂત્ર અર્થ વિધ વિન ગીતે, અપદ ગદ્યા મમજાય,
કયા કયારે ખાગક ભણ્યો, દિંગ થયા સૂરિરાય. ૪
(ચાલ-જય જય)

જય જય જય જય જયવતા જગમાં વિચરતા
વજ્ર સ્વામી ગુરુરાય
રુદ્ધિ મિદ્ધિથી કાન્યા કૂટ્યા, પાટલી પુરની માય,
વિચરતા વિચરતા આજ્યો, માધનીનો મમુદાય ૧
યુગપ્રવાન શ્રી વચર સ્વામીના, મહુ મળી ગુણો ગાય,
શ્રવણે મુણતા શ્રાવિકાના, હયે હર્ષ ન માય ૨
રાજે તેજે તરણિ ગા વળી, શશી સમ મૌમ્યાકાર,
ખૂંડમ્પતિ બુદ્ધિથી હાર્યો, ૩૫ ૩૫ લહાર ૩
વાદી મતગજ કેસરી ને દશ પ્રવના જાણ,
શ્રમણી મુખથી શ્રવણ ડગીને, વજ્ર સ્વામી ગુણજાન ૪
ઉખમણી ચિંતવતી તવ ચિત્તે, એહિ જ વર મુજ માન,
વરીશ તો હુ વચર સ્વામીને, જાય લલે મુજ પ્રાણ ૫
ઢાળ સાતમી

(ચાલ આશાવરી-યા-ધનાશ્રી)

પ્રણમો વચર સ્વામી ગુણવાન
વિદ્યા ને ૩૫ ઢળાથી, સોહો મુગ પ્રધાન,
પાટલી પુરને પાવન ડરતા, મધ ઠરે ખટુમાન ૧
ઉખમણી કન્યા રતનને ડોડ મોનના માવ
શ્રષ્ઠિ ધનાવહ વચર સ્વામિને નિનવે બેડી હાથ ૨
ઢાવાવાલા ખટુ ઢર્યા, નિન ચા વારવાર,
તોય નચગીના મુનિવગ જગીયા, ધન્ય જીવન અણુગાર ૩
પાપજ નામ તમાડ અહની, પુરી અહો મુજ આપ,
વિરહ વશે ઝુરી રતી એ તો, ગણો તમ મતાપ ૪

હાળ આહમી

હુહા

વચર મુનિવર તવ વદે, આ સંસાર અસાર; ૧
 વિષય કષાયના વશ પડી, રખડ્યો વારંવાર.
 નિજ સ્વરૂપને ઓળખી, કર આતમ ઉદ્ધાર; ૨
 શરણું લઈ જિન ધર્મનું, પામો શિવ સુખ સાર.
 તન ધન જોખન ક્ષણિક છે, જ્યુ ખિજલી ચમકાર; ૩
 પામી નરભવ દુહાહો, દ્યો સંયમ સુખકાર.
 ઋક્ષમણીને પ્રતિબોધીને, આપી દીક્ષા સાર; ૪
 તાર્યા કેઇ નરનારને, વત્યો જય જયકાર.
 દુષ્કાળને બાણી સૂરી, પટ્ટ કર્યો વિશાળ; ૫
 સંઘ સકળ બેસાડીને, લાવે નગર સુકાળ.
 જગન્નાથ પુરી વિષે, બૌદ્ધ ધર્મી નૃપરાજ; ૬
 પુષ્પ પ્રજન નિષેધતો, મિથ્યા મતને કાજ.

(આદ્ય-ભારત ડંકા આલમ મેં)

નૃપ પુષ્પ પ્રજન નિષેધ કરે,
 કુલ ચઢતાં એક બુદ્ધ મદિરે.
 રૂડા પર્વ પર્યુપણ આવ્યા ખરે,
 ગુરુદેવને શ્રી સઘ વિનતિ કરે.
 માહેશ્વરી નગરીમાં વસતા.
 પિતા મિત્રના માળીને મળતા. ૧
 ગયા ત્યાથી ગિરિ હિમવંત ગુણી.
 શ્રી દેવી કમળ અર્પે છે મુનિ.

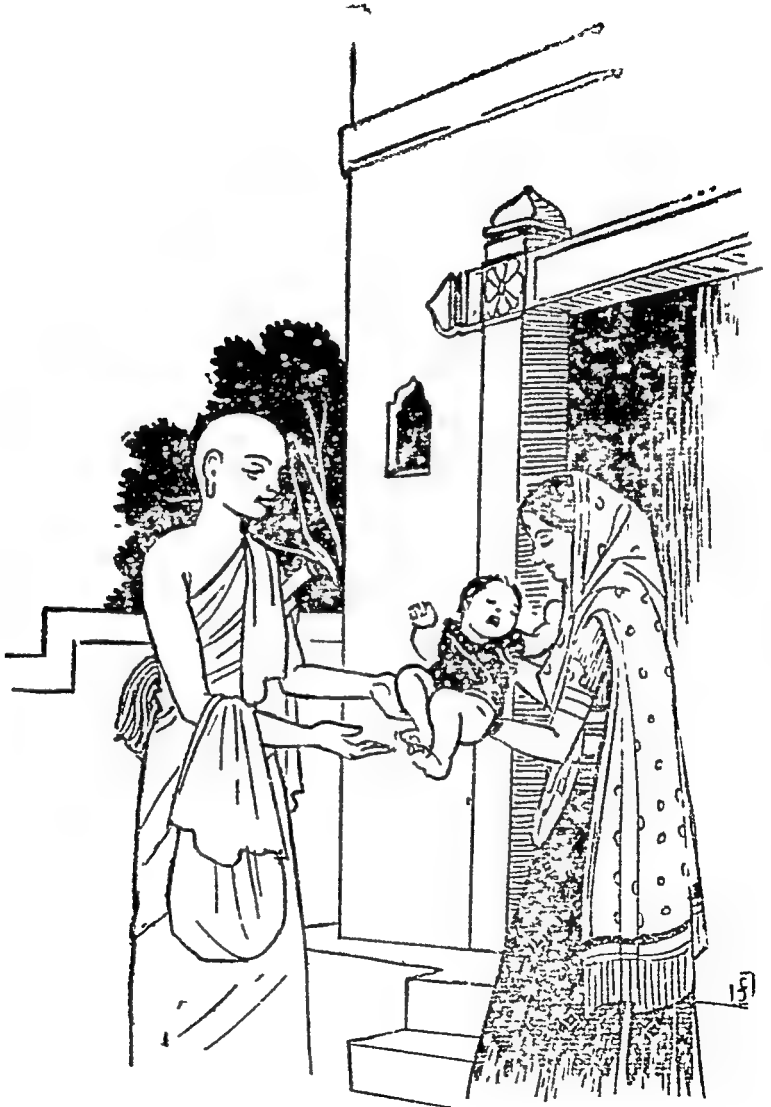
પીઝ લાખ કુલો હુતાગનથી
 ક્યાં પાછા લઈ એક મુર માથી   ૨
 મુવામથી મહેત્રી રહી નગરી
 નપ આવે જાણી ખીના નઘળી
 જૈન ધર્મનો રાગી બન્યો રાજ
 શુકેવના વાગ્યા યગ વાગ   ૩

હાળ નવમી

(આલ-શાંતિ જિન બ્રહ્મા)

પ્રલેખની ગાતિ માટે રાજે, સૂઠનો ગાડીયો કાને,
 આનંદક વેળાએ જાળી, આયુ અ પ પી જાતો   ૧
 વચરમેનને પાટે નાખી, વાત વહી દુષ્કાળ,
 લાખ નોનંથે હાડી અઢે તવ, ખીન્ને દિવસે મુકાળ   ૨
 જઈ વધાવત પરંત ઉપર, આદરે નત અપુનન,
 પ્રસિદ્ધા પરંતને આપી છંદ કરે વદન   ૩
 જૈનશામનનો ડંકો વાડી, વજ્ર-વામી શુભવાન,
 ધનસિદ્ધિરિપટ પ્રીપટ, ઉપયા ન્યગરિમાન   ૪
 વિજયાદ નૃગિ પટ પ્રભાવક, કમળ સુગીશ્વર નાય,
 તન પદ મુકુટ મણિ મરીખા, લલિતમૃગીશ્વરનાય   ૫
 પટ ત્રિમુખ દક્ષિણ નીપક, અતેડ બ્યાખ્યાનમગ,
 વિજય લક્ષ્મીનૃગીશ્વરનાય, ગામન શ નાનાર   ૬
 તન પદ પકટ નધુર મરીખો દીર્ઘનૃગી આગાય,
 સવત દોષ જનન અર્ગે ડગ આવળ નાન   ૭
 નેમિ જિનદ વ્યાપક દિવસે પા મનોન થાય
 મુગાપુરી બાદખાત મયે મુદ-મુગી નાજાય   ૮

સુનંદાએ પોતાના છ મહિનાના પુત્રને વહોરાવી દીધો.

શ્રી વજ્રસ્વામીજી

માલવ દેવના તુલ્યન જામમા ધનગિરિ નામે એક
મન્મુહ્ય વમતા હતા તેઓ વનરાન કપનાન અને ગુણ
વાન હતા તેમની જોરજમા વરાગ્ય ભાવના ઠામી ઠામીને
ભરી હતી લક્ષ ડન્વાની ઇન્જા ન હતી પણ ભવિતન્યતાના
યોગે ધનપાલ શેઠની મુપુત્રી મુનદા નામ તેમના લક્ષ
થયા હતા એ દિવસ ગર્ભના પ્રભાવથી મુનદાએ એક
મુદ્દા ન્યાન નેથુ દેવવોકમાની એ તંત્રવી પુત્ર્યાત્મા
તેની કુક્ષિમા અવતર્યો

વનગિરિમે મુનદાને જણાયું ! મુનદા ! તને નતાન ની
પ્રાપ્તિ વશે એટલે હવે હું મયમના પથે મચરીશ અને
મારે જ તેઓ નાધુ બન્યા

મુનદાએ તુ ! ધરી પડે પુત્રને જન્મ આપ્યો મગા
નેહીઓ અને નખી વા મૌ મુનદાના આગળે મગા
ગીતા ગાય છે અને અનેના જન્મ નહાત્નવ ઉત્તવાય છે
તેમા એક મંડન મોયા કે ને મા બાગના પિતાએ
ગીતા ! કીધી દોત તો આજના મહોત્નવ કોઈ અનેના
ઉત્તવાત આ મહો જન્મેના મગાના મનમા પડતાની મા
તેને નનિન્નમ ન નાન થયું અને જળ્યું કે મા ! પિતાએ
ગીતા કીધી તો મા પણ નાનિર વઈ શ્રવનને નામ
કવું એકએ પાપ મારી માના મારા જના મગા ને ગી
કીતે હવે તમી નામક મનમા ના પ ક્યો અને તેને

રહતું શરૂ કર્યું, છ-છ મહિનાં મુધી એકધારે રહતો જોઈ માતા કંટાળી ગઈ.

એટલામાં ગુરુદેવની સાથે ધનગિરિ મહારાજ પણ વિચરતા વિચરતા આજ નગરીમાં આવી ચઢ્યા અને ગામમાં ગાગરી લેવા પધાર્યા. કંટાળેલી સુનદાએ બાળકને મુનિશ્રી ધનગિરિને વહોરાવી દીધો. ગુરુદેવ તો બાળકની તેજસ્વિતા જોઈ ખૂબ જ હર્ષિત થયા અને તેનું નામ વજ્ર પાડ્યું. વજ્ર-કુંવરને સાધ્વીજી મહારાજ પાસે આવતી શ્રાવિકાઓને સોંપવામાં આવ્યા. થોડીયા-પારણામા ઝુલતા ત્રણ વર્ષની નાની વયમા સાધ્વીજી મહારાજના મુળથી સાંભળતા સાંભળતા તેઓ અગ્યાર અગના જ્ઞાતા બન્યા. આવા દિવ્ય બાળકને લેવા માતાનું વાત્સલ્ય ઊભરાયું. અને તે ન્યાયાલયમા ગઈ. રાજાએ ન્યાય કર્યો કે-બાળક જે બાળુ જશે તેને સોંપવામા આવશે. માતાએ વિવિધ જાતના રમકડાં ને જાત જાતની મીઠાઈ લાવીને તેની સમક્ષ મૂકી અને ગુરુદેવે ઓઘો અને મુહપત્તિ મૂક્યા. બાળકને વચ્ચે ઊભો રાખ્યો. સૌ ટગર ટગર જોઈ રહ્યા. પણ બાળક રમકડામા ન લોભાતાં ઓઘો અને મુહપત્તિ લઈ નાચવા લાગ્યો અને સર્વત્ર જય-જયકાર વર્તાયો. છેવટે સુનદાએ પણ દીક્ષા લીધી. વજ્રસ્વા-મીજી દેવોની પરીક્ષામા પાસ થયા. અને દેવે પ્રત્ન તથા તેમને આકાશગામિની વિદ્યા અને વૈક્રિય લખિય અર્પણ કરી. જેમણે શ્રી ભદ્રગુપ્ત ગુરુ મહારાજની પાસે દશ પૂર્વનો અભ્યાસ કર્યો હતો અને શ્રી આર્યરક્ષિત સૂરિજીને સાડા નવ પૂર્વ મુધીનો અભ્યાસ કરાવ્યો હતો.

ପା ୨୨୧ ବିନାଶିଆ ବର ୨୨୫ଭା.,
 ଆମା ଭୁଦଧଳି ୫ ୨୨୬ ଓ ପା ୨୭

રૂપમણી નામની મહાનંદની ધનપાળ શેઠની કન્યાએ સાધ્વીજી પાસે વજ્રસ્વામીના રૂપ-શુણની પ્રશંસા સાંભળીને નિશ્ચય કર્યો કે મારે લગ્ન કરવા તો વજ્રસ્વામી સાથે જ નહિતર આજીવન કુમારી રહીશ. કોડ સોનંયા સાથે રૂપમણીને શણગારીને તેના પિતા વજ્રસ્વામીજી પાસે આવ્યા અને શુરુદેવને વિનંતિ કરી કે મહારાજ ! આ કોડ સોનંયા સાથે હું મારી પુત્રીને અર્પણ કરુ છું. આપ તેમનો સ્વીકાર કરો અને એનાં મનોરથ પૂર્ણ કરો. પરંતુ વજ્રસ્વામીએ સંસારની અસારતા દર્શાવી અને જેમણે વૈરાગ્યનો અંગ્રળો પહેર્યો છે એવા મુનિશ્રીએ બોધ આપ્યો જેથી તેણી પ્રતિબોધ પામી અને દીક્ષા અગીકાર કરી નિજનું કલ્યાણ કર્યું.

આ મહાપુરુષ નગરીમા ભયંકર દુકાળ હોવાના કારણે સાધુસંઘને પટ પર બેસાડી આકાશગામિની વિદ્યા દ્વારા ન્યા સુકાળ હતો એવી પુરી નગરીમા લાવ્યા. ત્યારે તે વખતે ત્યાનો બૌદ્ધ રાજા જિન મંદિરમાં પુષ્પપૂજનનો નિષેધ કરતો હતો. તેથી તેમણે આકાશગામિની વિદ્યા દ્વારા આકાશમાં ઉડી લાગ્યો દિવ્ય કુસુમો લાવી શ્રાવકોને અર્પણ કર્યા. સારી થે નગરીમા દેવી પુષ્પોની સુવાસ પ્રસરી અને રાજા રોષે ભરાણો અને તે શ્રી વજ્રસ્વામી મહારાજ પાસે આવ્યો, પરંતુ શ્રી વજ્રસ્વામીએ તો રાજાને સુંદર શબ્દોમાં ઉદબોધન કર્યું. પરિણામે બૌદ્ધરાજા પણ જૈનધર્મી બન્યો અને શાસનની અપૂર્વ પ્રભાવના થવા પામી.

શ્રી વજ્રનામીજીને ઠંદનો ગંગ હોવાથી તેઓ સૂઠનો ઉપયોગ કરતા હતા એક વખત મૂઠ પોતાની પાને રહી ગઈ અને તે પ્રતિક્રમણ કરતા, જમામમો દેતા કાન પગ ભગવેલ સૂઠનો ગાડીયો જમીન પર પડ્યો તત્કાલ તેઓ મમજી ગયા કે ઠંદી માગી આવી મોટી ભૂલ થના પામે નહિ, પ્રાચી હવે ૨૩૨ માં આયુષ્ય અપ જણાય હ જેવી તેમનો પાતાના શ્રી વજ્રને નામના વિઠાન ગિરિને પદ પર સ્થાપી રવાનત ગિરિ ઉપર જઈને અભિષેક કર્યું

ઈંદ્ર મહારાજ ત્યાં તેમના દગનારે આન્યા હતા શ્રી વજ્રનામીજી મુર આગવના ઢગી તેન ગામન ની મહા પ્રતાપના ઢગી, અને તેન-શામનની જયપતાકા ફેલાવી નગે મીવાવ્યા

આ મહાપુરુષનું અદ્ભુત જીવનચરિત્ર થવા કરતા કેવાડા જાડા થઈ જાય છે અને આજે પણ લાખો જનો તેમનું નામ સ્મરણ કરી જીવ પાવન કરે છે

વદન હો એ મહાપુરુષને !

શ્રી વજ્રનામીજી
સ્થાવર્તગિરિ
જઈ અભિષેક
આદ્યું ત્યા
ઈંદ્ર મહારાજ
તેમને વદન
કરના આવ્યા
છે

શ્રી અરણિક મુનિની સજ્જાય.

ઢાળ પહેલી

દુહા

સાંભળજો શ્રોતાજનો. કહું અનોખી વાત
જન ધર્મમાં આજ જે. અતિ ઘણા વિખ્યાત
તગરા નગર રળીયામણું. રહે દેવદત્ત વણિક
તેની સ્ત્રી લદ્દા કુળે, જન્ન્યા શ્રી અરણિક
બાળ પણે દીક્ષા લીધી. માત-પિતાની સાથ
જગની માયા છોડીને, ધર્મ તણે સંજાય.

(મ્હારે એક જ પુજ અ.ધાર પ્રભુજી)

વડીલ મારા છોડી ચાડ્યા. આજે મને મજધાર
ત્હારે સહારે જીવન જીવવું, કરજે નૌકા પાર. ૧
ધરતી તપતી સુરજ તાપે, અરણિક ચાડ્યા જાય;
ખરે બપોરે અરણિક મુનિવર. ગોચરી લેવા જાય. ૨
બળતા પગ ને મસ્તક તપતું, તપતી એની કાચ
ગોખની હેઠે આવી ઉભા. પરિપહથી ગભરાય. ૩

• ઢાળ બીજી

(મારા મનમાં તુ મારા તનમાં તુ)

મારા હૈયે હર્ષ ન માયરે, મુનિ દેખી મન લલચાય.
શું સુંદર છે કાચા એની, અદ્ભૂત એનું રૂપ

એની આગળ જાણ લાગે, મુજને મોટા ભૂપ
 માગે છારો ખૂબ અડખાયે મુનિ ૧
 નયચાવના હું નાન નવેલી, નિત ગહેતી ઉદામ
 એ મુનિવરને પામુ હું તો, પૂરણ માયે આરા
 માન ફીલના ટુળ દૂર વાય એ મુનિ ૨
 દામી જટ જઇને બોલાવે, એને માની પાન
 એની વધ રહેવાની મુજને, જાગી એ અભિલાષ
 આજ હયે, હરણ ન માય એ મુનિ ૩
 નાયે નહેનું માગે જમનું, ગાનું મધુન ગીત
 હયુ તને મળી ગયો મુજ, મનજ કન ગીત
 માન ફીલની, તન ડીપાવે મુનિ ૪
 જમાલી નગે રજાયા મુનિ, ત્યાગનો કરતા ત્યાગ
 જાણે બેઠા બેઠે બાજી, જીયો વિષય નાજ
 મુખ વિનને જિમ મુરચાયે મુનિ ૫

દાણ ત્રીજી

એ મનજિત ન્હાવા આનુદા, તુ કા નન પાણે આવ
 તારી માનડી તને બોલાવે
 વારે ચોધુ ઘારે ચોધુ, ચોધુ નીચ ને રાતે
 મ લિક અરણિ કરતી હું તો, બેમુ ના નિગતે
 કયા જઈ જોકો એ જાનુજ તારા મદિયો પાવે ૧
 નયમ ધારી મુનિ હતા તુ કામ પુ લપગવી
 કામ નારા નિમ મ મનમા મદદી નદા બીજવી
 દાપી દઈ તુ મોડના બધા, કા નવ દોડી આવે ૨

કુમળી કાયા વય છે નાની તોય હતાં તું શાણો જ્ઞાની
કહે તને કોણે ભરમાવ્યો. તેં કોની વાતડી માની
એક વખત તું મળી જાય તો. જન્મ સફલ થઈ જાય. તહારી. ૩

ઢાળ ચોથી

નયણે નીર ઉભરાય.. અરણિક....નયણે...

નિરખી નિજ જનનીને ત્યાં તો, થયેલી બૂલ સમજાય
અરણે ઢળ્યા. મુનિ નિજ માતાને, કરજો મુજને સહાય. ૧

સંયમ લેશું મોહને ત્યાગી આજે મારી નિદર ભાગી
સત્ય મને સમજાય....અરણિક. ૨

કર્મ તણી ગતિ ન્યારી જાણું. જગ્યા ત્યાંથી સવાર માનું
ફેરો સફળ થઈ જાય.. અરણિક. ૩

ધિક્ ધિક્ હોજો મુજ પાપીને, કીધો ન કાંઈ વિચાર
સત્યનો મારગ છોડી મેં તો. પરસ્ત્રીથી કીધો ખ્યાર.

હૈયું મારું વલોવાય....અરણિક. ૪

શાસન દેવને કરું હું વિનતી,

વિસરી જાઉં જે મુજ પર વીતી

માર્ગ મને મળી જાય....અરણિક. ૫

દુહા

અરણિકે સયમ લીધો, કીધો આત્મ ઉદ્ધાર
પાપનો પથ ફગાવીને. સમજ્યો ધર્મનો સાર. ૧

ધગધગતી અગારા સરખી એવી શિક્ષા ઉપરે
આકરૂં અનશન તપ આદરી, પહોંચ્યા સ્વર્ગ પરે ૨

ધર્મ તણો પથ જે ધરે, કરે પાપનો નાશ
અધકાર હટી જાય ને. પામે દિવ્ય પ્રકાશ. ૩

(અન્યની કૃતિ)

શ્રી અરણિક મુનિવર

જૈન તવાગીખમા શ્રી અરણિક મુનિવરનું નામ ઘણું જાણીતું છે

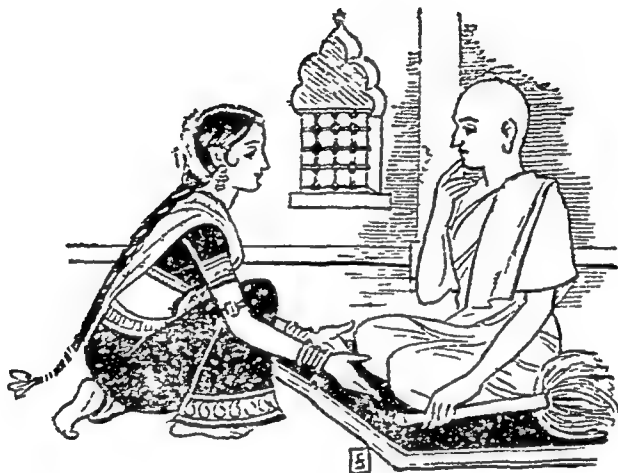
તેમના પિતાનું નામ દેવદત્ત હતું માતાનું નામ ભદ્રા હતું અને તગરા નામની નગરીમા જન્મ્યા હતા

માતા-પિતાની માથે જ ખાન્યાવસ્થામા જ અહિંનકે-અરણિકે દીક્ષા અગીઠાર કરી હતી પુત્રના ઉપર અનેરા વાત્સલ્યના કારણે તેમના પિતા-માધુ તેમની પ્રેરણા દેખાવા કન્યા હતા એટલે અરણિક મુનિવરને પાન-પાઠન મિવાચ અન્ય કંઈ જ કામનો ભાગ ન હતો મામ વર્યોના જીવા પીટ્યા પછી અરણિક મુનિવરના પિતા-માધુમહારાજ કાળ ધર્મ પામ્યા એટલે હવે ગોચરી-પાલી ગંગે લાવવાનું કામ અરણિક મુનિવરના માથે આન્યું

કમળના કુલ જેવી કોમળ કમનીય ડાયા લાલ શુભાળી ચહેરા, વિશાળ ભાળ અને ભય દેહાની તેઓ કડા કપાળા લાગતા હતા

આજે પહેલી જ વાર મયાનુંના મમયે તેઓ ગોચરી લેવા માટે નીકળ્યા હતા

ધનધનતા અગારા નરખી ધનની તપી નહી હતી ઉપરથી સૂરનાગાયણનો પ્રચંડ તાપ પડતો હતો આથી મુનિશ્રી પરનેવાથી ગંગાગંગ થઈ ગયા હતા, તો કમ્ભાઈ ગયેલું માલનીનું કુલ જોઈ લેા મુનિશ્રી આ ઉપર પડીપડથી ગળાગળ ઉઘાડતા નેજ ગયા લેના માટે એક મહેલની

અરણિકમુનિ પરિપહથી કંટાળ્યા હતા અને શેઠાણીની
 નજર એના પર પડી જેથી તેના આકર્ષણમાં ફસાયા
 અને એવો ઉચો મૂક્યો.

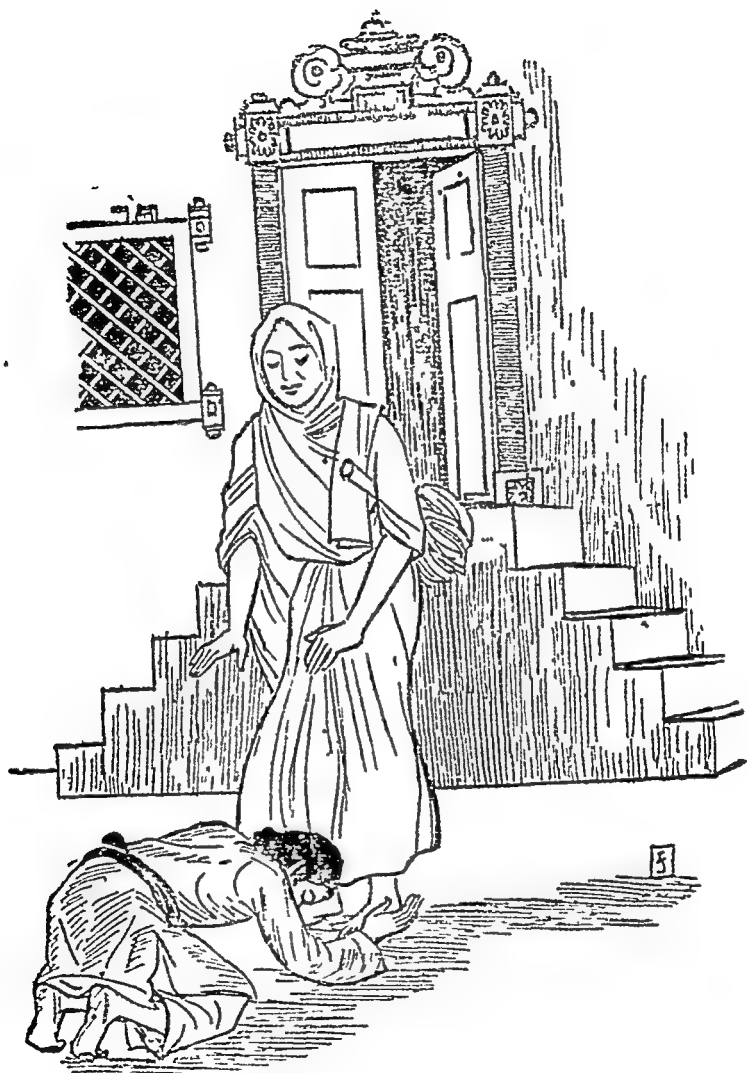
નીચે તેઓ બેસા રહ્યા તેમના અત પ્રણમ વિચારોનું એક
ભય કર તોફાન જમ્યું

તેટલામા બતાવ એ બન્યો કે આમે જ એક ભવ્ય
પ્રામાદ હતો એક નવચીવના ગેનાલી અટખામા બેલા બેલા
ચાકેકોર ગિપાત ઠરતા હતા ગેનાલીની ગિટિ મુનિશ્રી ઉપર
પડી, ગેનાલી મુનિશ્રીના તેજથી મનમાં ગઈ અને એમને
દિવ્ય દેહાર બેતા જ એનું ગીલ એમની તરફ આકર્ષાયું

દામીને કહ્યું, દામી જા ઉતાવળી જા, પેલા મુનિવરને
આપણા આગળે પવાન્વાનું મામ તણુ આપ

દામી ફેડી અને હાથ ભેડી પ્રાર્થના કરી મુનિવરને
બેલાવી લાવી ગેનાલીએ મુનિશ્રી ઉપર કામચ કહ્યું
શેનાલી બો યા મહાગજ ! આની નવચુવાન વયમા આ શુ
ધ થો લઈ બેઠા હો ! આવો આપો ભોગ-વિલામથી શુભ
નને મફત બનાવીએ છું તમાના ચરણોની દામી થવા તૈયાર
છું અને આપના ચરણોમા મારું મવમ્વ મમર્પણ કરું છું

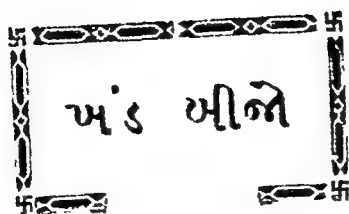
મુનિશ્રી પગપડથી ડટાડ્યા હતા અને આવા ટાણે
ગેનાલીની પ્રાર્થના વઈ બેટને મુનિશ્રીએ રત્નેકરણ અને
માધુરેરા ખાત્રીએ લગ્ન થો અને ભોગ સુખમા મગન
બન્યા મુનિશ્રી ચોગી મગી ભોગી બન્યા, દિવસ કયા ને
કયાં કે એ બે એની પણ ખબર નથી પડતી આ તરફ
અરણિક મુનિવરની માતા-આ ગીજી મહાનાજ ઉપાધ્યે
ગુરુવ્રતનારે જરા ત્યા મનિ-મુનિને બેસા નહિ એટલે
એનું હથુડી ઉપી ઉડ્યું મનિક મરણિક પ્રતી કડણ કદન
ક તી શેરીએ શેરીએ પૂમતી ગાડીચેલી બની માતા ચો ને

માતાનુ રૂઢન શ્રવણુ કરી અરણિકમુનિને ઘાણુ' હુઃખ થયુ'.
તરત જ શેઠાણીના મહેલથી ઉતરી માતાના પગે પડે છે
અને પશ્ચાત્તાપ કરે છે.

યોગે ફરી રહી છે બાળકોના મેળે મેળા એની પાંગળ
 પડ્યા છે પુત્રના વાત્સલ્યે અને મેલી જનાવી દીધી છે
 એની નજર માથે અરણિઃ અરણિક તગ્નરી રહ્યો છે એ
 અરણિઃ ! એ અરણિઃ ! એમ પોકાર કરતી એ ફરી જહી
 હતી કોલાહલ મચી રહ્યો હતો અઝખામા મેડાણી સાથે
 મોગહાખાણ જેના અરણિક મુનિવરના કાને અરણિક રાજ
 અધકાયો અને અરણિઃ ચમક્યો અને એણે અઝખા ખડાર
 નજર નાખી ત્યા જ એના અતન્મા ચિરાડ પડી અ- !
 પાપી તે આ શુ કયું ? ધિધાર છે તને, નાગી માતા મારા
 મ્નેહની ખાતર કેવી જાડી થેલી જની છે અને હું મર્ડો
 મોગહા ખાણ રમુ છું મયમને એક ડિનારે મૂકી મમારનો
 રમીયો જન્યો છું, અરણિઃ મુનિના આતર અમુ ખત્રી ગયા,
 એના પશ્ચાત્તાપનો પાઠ ન રહ્યો તે જ હાલે અઝખેથી નીચે
 ઉતરી અને માતાના અરણોમા અગ્નિક બુદ્ધી પડ્યો ! બેટા
 તે આ શુ કયું ? મા-ક્ષમા કર, માન જીવતરને ધિધાર
 થાવ ! માતાએ અરણિઃને સમજતી પાછો વાળ્યો અરણિક
 મુનિવરે પુત્ર ચારિત્ર અગીકાર ઢ્યું અને પશ્ચાત્તાપના
 જળથી પાપનુ પ્રક્ષાલન કર્યું કાયાની માયાને તિવાજહી
 આપી આત્માના ઉદ્ધાર કાળે ધગધગતી અજાગ મરખી
 ગિલા ઉપર મગ્નિઃ મુનિવરે અનગન પ્રાપ્ત્ય મગ્નિના
 નપકથી જેમ થી અને મીળ જોગમી જાય તેમ તેમની
 કાયા ઢગી પડી ગુઃ ભાવનાના જળે મગ્નિક મુનિવર
 નવ ! વોખના મીઠા યા

ધન્ય દો અભિ મુનિવરને !

: ૧ :

સુભદ્રા સતીની સજ્જાચ

ઢાળ પહેલી

પ્રાતઃકાલ ઊઠી સહુ, નામ જપે નરનાર;
એવી શિયળવતી હતી, સતી સુભદ્રા નાર. ૧

આળ દીધું નિજ સાસુએ, કર્મતણે અનુસાર;
આળ ટાળવા કાઉત્સુગ કરે, સતીઓમાં શણગાર. ૨

આવી શાસનદેવીએ, દીધાં ચંપાદાર;
તાંતણે ચાલણી ખાંધીને, જળ છાંટ્યા જે વાર. ૩

શિયળતણા પ્રભાવથી, ઉઘડ્યાં ચંપાદાર;
પ્રજ્જનો સૌ ચમકિયા, વર્ત્યો જય જયકાર. ૪

(આવો આવો દેવ મારા સર્ના સૂના દાર)

સુનો! સુનો ભાઈ જેના મહિમાનો નહિ પાર—
એવી સતી સુભદ્રા નાર.

ધ્રાવક કુળ ઉપની સુભદ્રા, નિર્મળ સમક્ષિત ધાર,
દેવ ગુરુ ને ધર્મ કે હેયે, તત્ત્વોની જાણકાર ૧

માતપિતાએ ધર્મી જાણી, પરણાવી મુખકાર,
મિશ્રારથી પણ ગાથી પરણે, દ્રાવ- જની તે વાર ૨

મુનિવર જોયજી જાતા તરાડ, ખત્યુ આજ મોઝાર,
મુનિની આજે તરાડ પડતા, વહેતી અશ્રુ ધાર ૩

તોય ન તરાડ કાઢે મુનિવર, સમનાના લડાર,
મુનિવર બહોરણ કાળે આજ્યા, મતી સુભદ્રા ઠાર ૪

જીભથી તરાડ કાઢે સુભદ્રા, ગિગથી શિર મિલ્લાય,
સુભદ્રાના ગિગ્ગુ તિલક, મુનિ શિર ચોગી જાય ૫

મુનિ શિર તિલ- નીરળી મામુ કરતી ગેય અપાર,
નિજ સુતને લભેયો ભાર, એ કે કુવળ નાર ૬

મુનિવરને આલિંગન દીધુ, અવશુણની લડાર,
અમ કુળને સંકિત દીધુ, એથી છે તુજ નાર ૭

માત વાત સુણીને મુત એ, કરે ન નેહ લગાર,
છતે સયોગે વિયોગ ભારી, દુખ તણો નહિ પાર ૮

નિજ મામુએ કવ- આયુ, નિજે સર્વ અમાજ,
રાઉમગ કરતા ગેવી આવી આજ ઉત્તાળ દાજ ૯

મતી દુખ દેખીને દેરીમે ગીવા નગરી ઠા,
ઠારો જય વળા નગરીના, વરણો હાકાકાર ૧૦

દાળ ધીજી

(રાગ-તમે જોજો જોજો રે દીક્ષાનો પ્રભાવ)

તમે જોજો જોજો રે શિયળનો પ્રભાવ. તમે જોજો રે.

અંપાપુરીની ચારે દિશે, દેવીએ જડયાં દાર;
પ્રજા પોકારે નૃપતિ પાસે, દુઃખ તણે નહિ પાર. ૧પશુડાઓ પોકાર કરે છે. પોકારે નરનાર;
રાજા રોષે ચઢીને કહેતો. ઘણથી તોડો દાર. ૨મોટા મોટા સુલટ મંડયા. તોડવા અંપા દાર;
મથી મથીને સૌએ થાક્યા, તોય ન ખુલે દાર ૩જાણે વળે જડીઆ દારો, અમક્યા સૌ હદપાર;
રાજા ને પ્રજા દુઃખસાગરમાં, ડૂબી ગયા તે વાર. ૪કંઈ ન સૂજ્યો ઉપાય ત્યાં તો. આકાશવાણી થાય;
રાજા ને પ્રજા સૌએ સુણજો, જીમ દુઃખ દર પલાય. ૫મન વચન ને કાયાના યોગે, શીલે સાચી નાર;
સૂતર તાંતણે ચાલણી ખાંધી. નાંખી કૂપ મોઝાર. ૬જળ કાઢીને છાંટશે જે, ઉઘાડશે એ દાર;
આકાશવાણી સુણીને આવે, વડા વડાની નાર. ૭કાયા સુતરના તાંતણે ચાલણી, ખાંધી કૂપ નખાય.
ચાલણી ભાર ખમે ન સુતર. ખાધે ને તૂટી જાય. ૮નૃપતિ તો મનમાહી ચિતે. કોઈ ન સતી નાર;
રાજા પડહ બળવે કોઈ, જોલે પુરીના દાર. ૯

રાજ્યનો ભાગ તેને હું આપું, આપું ધનભંડાર,
પડહ વાજતા વાજતા આવે, આગળે મુનદ્રા નામ ૧૦

માસુછ આપો આસા મુજને, ખોલુ હું નગરદાર,
નિલ જજ થઈને શું બોલે છે ? તું છે કુલગ નાર ૧૧

નગરીની નારી જાળી પડી જ્યાં, તું ગું બોલે ઠાર ?
ફજેત થવું છે ઢાલ પીટી શું ? તારે પુર મોજાર ૧૨

આપ કહો તો પૂછુ ગગનને સામું કહે પત્રી આવ,
ગગનને પ્રજતા જવાળ આવ્યો, ઠાન ઉઘાડો બન ૧૩

નૃપતિ આની મિનતિ કરે છે, બચાવો મહુના પ્રાણ
કપ કાં મહુ આવી ભાભા, મોતુ એક જ વ્યાન ૧૪

મસંગે નામુ રાજા ને પ્રજા દેજો વળી ભરથાર,
સૂતર તાતણે ચાલણી બાધી, નાળી દૂપ મોજાર ૧૫

ચાલણીયે જલ કાઢી છાટયું, ઉવાડયા તણ ઠાન,
ફૂલની વૃષ્ટિ ઠંગે દેવીએ, વત્યો જયજયકાર ૧૬

ઢાળ ત્રીજી

(રાગ-ભ્રમરી જાગે છે મને મૂર્તિ સોહામણી)

મતી મુલદ્રાના શિયળ' પ્રતાપ, ખુ યા ચ પાના ઠાર રે,
ભવિષ્ય શિરળ પાગલે-

મામુ ને સસંગે જેઠ જેઠાણી, પ્રજા ને રાજા તમામ રે ભ૦
નમી પડયા ભૌ ચરણે સતીના, પ્રગળે મુનદ્રા નામ રે ભ૦
ગાનનદેવીએ ઘોષણા ફીધી, માલગતા નરનાર રે ભ૦

પીયર ને સાસરે મોસાળમાહે. વળી નગર મોઝાર રે. લ૦
 થોથો દરવાજો ઉઘાડશે જે, શીલે સાચી નાર રે. લ૦
 ત્યાસુ ને સસરો દીયર ને જેઠ, જમાવે વળી ભરથાર રે. લ૦
 સારા શહેરનું નાક તે રાખ્યું. સતીઓમા શણગાર રે. લ૦
 ધર્મને, મર્મ સૌને સમજાવ્યો. જયજયકાર વર્તાય રે. લ૦
 મિથ્યાત્વ તણ સમકિત લીધું, સૌએ જાણી સાર રે. લ૦
 સાધુસેવાની વાત જ કીધી, કીધી તરણાની વાત રે. લ૦
 સંગ્રમ ગ્રહીને કેવળ પામી, મુલદ્રા મુક્તિ સીધાય રે. લ૦
 આત્મ-કમળમાં લખિલ લક્ષમણ, કીર્તિ જગ ફેલાય રે. લ૦
 ભવિયણ શિયળ પાળજો.

સતી સુભદ્રા

અમય વયોના ડાળના મોજા ફરી વળના છતાં ય જે મહાપુરુષો અને મહાસતીઓની શુભ નામાવલી સાધુ-મા વી અને શ્રાવ-—શ્રાવિકાકૃપ ચતુર્વિધ સઘ પ્રતિદિન વહેલી મવાટે આવજ્યક વેળાએ ભરહેનગની મજાયા ભાપુતા મરણ કરે છે અને પોતાની છાત્રા પાનન કરે છે, તેમનું છવન કેટલું ઉચ્ચ અને આજ્ઞા હશે ? કેટલું નિમળ અને કેટલું પવિત્ર હશે ?

એ પવિત્ર આત્માઓના છવન-ચન્દ્રો વ્રવણ કરતા ભજ્યાત્માઓને અદ્ભુત પ્રેરણા મળે છે અને તે દ્વારા તેમના છવન ઉન્નત અને ઉવજામી બને છે અને તેથી જ એ વારવાર ઢહેવાય છે અને વિવિધરૂપ વિવિધ મ્પરકે જન્મ થાય છે અહીં અમે સતી સુભદ્રાનું ચન્દ્રિ એ જ ગીતે રજૂ કરીએ છીએ

તે મમયની આ વાત છે જ્યાં વમનપુર નગરમા રાજા છતશત્રુની બાણ પ્રવતતી હતી અને જિનનાસ નામનો મહાબુદ્ધિરામી મહામાત્ય તેનું રાજતર અજ્ઞાબાધ ગીતે ચત્રાવતો હતો, એ મહામરીને તત્વમાલિની નામની તત્વજ્ઞા પત્ની હતી, તેની દૃષ્ટીએ સુભદ્રાનો જન્મ વયો હતો રૂપ

રૂપના અંગાર સમી સુલદ્રા બુદ્ધિએ તીક્ષ્ણ હતી, જીવાજીવાદિ તત્ત્વોની ભારે જાણકાર હતી. દેવ-ગુરુ અને ધર્મની આરાધના એ એનું જીવનવ્રત હતું.

પ્રાતઃકાલના પઢની જેમ એનું યૌવન ખીલી ઉઠ્યું. સાથે લગ્ન, સસ્કારિતા અને વિનયાદિગુણો પણ વિકાસ પામ્યા જળથી ભરેલા સરોવરમાં જેમ પક્ષીઓનું આકર્ષણ સ્વાભાવિક જ થાય છે, તેમ રૂપલાવણ્ય અને સસ્કારનો સુમેળ જામ્યો હોય ત્યાં લોકોનું આકર્ષણ થાય તેમાં નવાઈ નથી. મોટા-મોટા ઘરોમાંથી સુલદ્રાને માટે માગાં આવ્યા. ખાનદાન ગણાતા કુટુંબોએ પોતાના પુત્ર માટે સુલદ્રાની માગણી કરી, પણ મહામત્રી જિનદાસને કોઈની વાત ધ્યાનમાં ન બેઠી, કારણ કે પોતે ચૂસ્ત શ્રાવક હતા, જૈનધર્મના અનન્ય ઉપાસક હતા, તેથી તેઓ જેની તેની સાથે પોતાની પુત્રીને પરણાવવા ઈચ્છતા નહોતા. તેઓ સુશીલ અને ધર્માતુરાગી યોગ્ય વર મળે તે માટે તીવ્ર ઉત્કંઠા રાખતા હતા.

એવામાં અંપાતગરીના બુદ્ધદાસ નામના એક યુવાને સુલદ્રાનાં વખાણ સાંભળ્યા, તેના રૂપગુણની પ્રશંસા સાંભળી, એટલે તેને થયું કે-પરણવું તો સુલદ્રાને જ પરણવું, પરંતુ તેણે સાથે એ પણ સાંભળ્યું હતું કે તેના માતા-પિતા અત્યંત ધર્મચૂસ્ત છે અને તે જૈન સિવાય બીજાની સાથે પોતાની પુત્રીને પરણાવવા ઈચ્છતા નથી, એટલે કામ પણ કપડું હતું, કારણ કે પોતે બુદ્ધનો અનુયાયી હતો અને આખું કુટુંબ

જૌદ્ર ધમ પાળતુ હતુ, પરતુ તે મુરકેલીથી ડરી જાય તેમ ન હતો. ગમે તેવી મુરકેલીઓમાથી માગ ડાઢીને આગળ વધતુ એ નિદ્રાતનો હતો. એટલે તેણે ઉપાયો વિચારના માડયા અને તેમા એક ઉપાય આખાદ હાથ આવી ગયો.

‘તૈનધમના આચાર-વિચારતુ જ્ઞાન મેળવી લેતુ, એક ચુન્ત ‘જન તરીકે દેખાવ કરવો અને મુશક ધર લાવવી’ એ ગીતે થોડાક દિવસમા ખુદ્દહાને તૈનધમના આચાર-વિચાર જાણી લીધા અને એ ચુન્ત બાવડ બન્યો.

‘દગલખાજ દુના નમે’ એ ન્યાયે માયાવી બાવડ બની ખુદ્દહાને મુલકાના માતાપિતાનુ ચિત્ત હરી લીધુ. મનીએ તેને જમવાનુ આમનણ આપ્યુ, ત્યા ખુદ્દહાસે ખૂબ ત્યાગવૃત્તિ દાખવી, મારે અમુક દ્રવ્યનો ત્યાગ છે, અમુક વસ્તુના પચ્ચક્ષણ છે વગેરે.

આ પ્રકારની બાદ ગીત-ભાતથી જિનદામ મની આડ પાયા અને પોતાની પુત્રી મુલકાને તેની માથે પરણાવવાનો નિશ્ચય કર્યો.

શુભ મુહૂર્તે મુલકાના લગ્ન લેવાયા. પતિ માથે મુલકા સામને નિધાવી મુલકાના માતા-પિતા મનમા ખૂબ હરખાયા કે ઠીક યોગ્ય વર મળી ગયો. માથેથી મોટી ચિંતા ટળી.

રાખ ઢાક્યો અગ્નિ કયા મુધી ધાનો રહે? જરાક પવનના ઝપાટાથી જેમ રાખ ઉડે અને અગ્નિ પોતાનુ સ્વરૂપ

સુભદ્રાનું હૃદય હર્ષથી પુલકિત બન્યું કે મેં ઠીક સેવા બજાવી. પછી તેણે સૂઝતો આહાર વહોરાવ્યો, એટલે મુનિ ત્યાંથી ધર્મલાલ આપી ઘરની બહાર નીકળ્યા. ત્યાં સુભદ્રાની સામુએ મુનિને જોયા અને જોતાં જ એ તો ચમકી ઉઠી. ‘આ શું ? મુનિના કપાળમા તિલક કેમ ?’

વાત એમ હતી કે, સુભદ્રાએ જ્યારે જીલ દ્વારા મુનિની આંખમાંથી તણબલુ કાઢ્યું, ત્યારે તેના કપાળમા રહેલું કુંકુમનું તિલક મુનિશ્રીનાં કપાળે ચોટી ગયું હતું.

મિથ્યાત્વના રગથી રગાયેલી સુભદ્રાની સાસુ સુભદ્રાનાં દૂપણો જ ખોળતી હતી અને આજે આ તક મળી ગઈ એટલે પૂછ્યું જ શું ? જ્યાં પોતાના પુત્રે ઘરમાં પગ મૂક્યો કે તેણીએ ધમપછાડા શરૂ કર્યા અને ‘જેમાં તારી સ્ત્રીનાં ચરિત્ર ? રાંડે આપણા કુળને કલંકિત કર્યું !’ એ અભાગણી કોઈને સુખે રહેવા નહીં દે !’ વગેરે પ્રલાપો કરવા માંડ્યાં.

બુદ્ધદાસે કહ્યું : ‘માતાજી ! શી હકીકત છે ?’ માતાએ કહ્યું : ‘અરે બેટા ! શું કહું ? એ વાત કહેતા મારી તો જીલ ઉપડતી નથી, એવું અધમ કામ આ રાંડે કર્યું છે ! રાંડને લાજ શરમેય નથી ! હું તો બહાર જ બેઠી હતી, ઘોળા દહાડે આવા દુષ્કૃત્ય ! અરે ધિક્કાર છે એના જનમારને !’

‘બેટા ! વાત એમ બની કે હું ઘર બહાર બેઠી હતી અને એક જૈન સાધુ આપણે ત્યાં વહોરવા માટે આવ્યા તેની સાથે એણે કાળું કામ કર્યું.’

‘મને તો કહેતા થ લાજ આવે કે એ માધુ ગયા ત્યાં
એના કપાળમા દુકુમનું તિલક હતું ! મેં માગી મગી આખે
જોયું દીકરા ! શું કહ્યું ? તારી સ્ત્રી આની અધમ અને કુલ્લ
છે, એ નીચ સ્ત્રી આપણા ઘરમા ન જોઈએ ધર્મનો દેખાવ
કરે કે અને પ્રમો આવા કાળા કંઠે ?’

માનુએ બુદ્ધદામનો પાગે બરાબર ચલાવ્યો પછી
કંઈ બાકી રહે ? બુદ્ધદામ આ વાત માબળી મળગી ઉઘ્યો,
એને ભાઈ કોપ ગયો તો મુનિદ્રા નાથે મોલનાનું બધ
કર્યું એવું જ નહિ પણ તે તેને તિસ્કાગની નજરે જોવા
લાગ્યો.

મુનિદ્રા નતી હતી, પવિત્ર હતી, એના કપાળમા થ
બરાબ ભાવના નહોતી એનો તો શુદ્ધ બુદ્ધિથી નેવાભાવે
આ કાર્ય કયું હતું, પણ ભવિત્યતાએ પોતાનું તિલક
મુનિના કપાળે ચોંટ્યું અને પોતાના સિંદે આજ આપ્યું

વધાનમા પોતાના નિમિત્તે એક ત્યાગી, તપસ્વી નાધુને
કવક લાગ્યું, એનું પણ એને અપાર દુખ હતું, એટલે
નરત જ એનો મલપાન તણ દીધા અને એવો નિષ્કથ કર્યો
કે ત્યાં મુખી આ કલક ન ઉતરે ત્યાં મુખી દાઉમગ-
ધ્યાનમા જ રહેવું, એ તો મહત્ત્વ ગ-ધ્યાનમા ચીન ખની
એના ગિરના પ્રભાવે ગામનદેવીનું આનન કપી ઉપ્યુ
ગામનદેવીએ અવધિનાનથી નિરાપ્યુ કે એક પવિત્ર હતી
ઉપર કલક આપ્યું છે, તે માટે નરત કરે કવુ જોઈએ
ગામનદેવી તે જ હશે મુનિદ્રા સમક્ષ હાજર થઈ અને

જાણાવ્યું કે-સુલદ્રા ! પારણું કરી લે. કાલે જ તારું કલકે
ઉતરી જશે.

દેવીના આગ્રહથી સુલદ્રાએ પારણું કર્યું.

આ તરફ અંપાનગરીના ચારે દિશાના ચાર મોટા દર-
વાજાઓ અચાનક ખંધ થઈ ગયા. નગરીમાં હાહાકાર મચ્યો.
અવરજવર ખંધ થઈ. વાહનવ્યવહાર ખંધ થયો. હરતા ફરતા
અને ચરતા જનવરો ત્રાસી ઉઠ્યાં, પ્રજામાં ઝૂમરાણુ મચી.
સૌ ત્રાસી ઉઠ્યાં અને-તોળા પોકારવા લાગ્યા. પ્રજાએ રાજા
પાસે પોકાર કર્યો, ‘મહારાજ ! જીલમ ! જીલમ ! નગરીના
ચારે દરવાજા ખંધ થઈ ગયા છે ! જનાવરો ભૂખે મરે છે,
જલું-આવલું ક્યાંથી ? કેમેં ય ઉઘડતાં નથી.’

રાજા તો આ ફરીયાદ સાંભળતાં જ આલો બની ગયો,
‘શું થયું, શું કોઈ દુશ્મન રાજા ચઢી આવ્યો ! જીઓ. જીઓ,
મંત્રીરાજ ! તપાસ કરો. મોટા મોટા સુલટોને લોખંડના
ઘણુ ઠારા દરવાજા તોડવાનો હુકમ અપાયો. એક-બે નહિ.
સંજયાખંધ સુલટો દરવાજા તોડવા કટિબદ્ધ થયા. પણ કોની
મગફર છે કે દરવાજા તોડી શકે ? મૂંઢે હાથ ફેરવનારા
સુલટો ઢીલાઢસ બની ગયા. સૌનું પાણી ઉતરી ગયું. વાત
ગઈ મહારાજ પાસે; ‘મહારાજ ! દરવાજા કેમેં ય તૂટતો
નથી.’ રાજા-પ્રજા સૌ વગર આમંત્રણે દરવાજા પાસે આવીને
ઉભા. હજારો નરનારીઓ કીડીચારાની જેમ ઉભરાણા. સૌના
મુખ નિસ્તેજ બની ગયા આ વળી શી આફત ? ઓહ !
જરૂર કોઈ દેવીકોપ હશે, નહિતર આમ ન બને સૌ ચિંતા.
અસ્ત બન્યા અને દુ ખસાગરમા ડૂબી ગયા. કોઈને કંઈ જ

ઉપાય ન મૂકયો તેવામા આકાશવાણી થઈ કે 'નાભળો ! માલળો ! આવેલા દુષ્ણને દર કંવાનો માત્ર એક જ ઉપાય છે અને તે એ કે-મન, વચન અને ક્રયાથી શિયળમત પાળનારી સ્ત્રી જો કાચા સુતરના તાતળે ચાળણી બાધી-કૂવામાથી પાણી ટાપીને દરવાજાને ધાગે તો દરવાજો ઉઘડશે.'

આ પ્રકારની આમશવાણી માલળી લોકોને આશા બધાણી કે હવે આપા! દુષ્ણ દર વશે કારણ કે, આવી સ્ત્રીઓ તો જરૂર આ નગરમા અનેક મળી રહેશે મમન્ત નગરમા ધમાલ મચી ગઈ ગાનની ગળીઓ પોતાનું મતીત્વ બતાવવા તયાર થઈ શેઠાણીઓ અને મોગા ઘરની વડુઓએ પણ કમર કમી અને નગરની વચ્ચે ફરે હતા ત્યાં મદુ આદવા લાગી પ્રથમ રાત્રની માનીતી ગળીઓ ચાલણીને કાચા સૂતરથી બાધીને કૂવામા ઉતારી પાંચ સૂતરના તાર તટ તટ તૂટી ગયા ને ચાલણી પાણીના તળીયે જઈને બેઠી બિચારીની ભોંકપનો પાગ નહોતો નહિ મો ધુપાવીને તે ચાલણી થઈ પછી બીજી ગળી જારી તેજો ચાલણીને કાચા સૂતરના તાતળે બાધીને પાણીમા ઉતારી, તો તેના પણ તે જ હાલ થયા એ બિચારી પણ વિવે મોઢે વિદાય થઈ, પછી ત્રીજી રાત્રી જારી ચોથી રાત્રી આવી પણ કોઈ કૂવામાથી ચાલણી ભરીને જઈ મોટી ગમ્મુ નહિ ત્યાગ્યાદ શેઠાણીઓ અને મોગા ઘરની વડુઓએ પ્રયત્ન કયો પણ તેમા કોઈને ય સફળતા મળી નહિ ખન્ખન્ખન! મન વચન અને ક્રયાથી તો વિરલ સ્ત્રીઓ જ શિયળમત પાળી શકે છે

હુજારે નરનારીઓ એક નજરે આ દૃશ્યને નિહાળી રહ્યા છે અને અંદર અંદર વાતો કરે છે: 'ભારે થઈ. અધ્યા ! ગામમાં કોઈ સતી નથી કે શું ? રાજના ખેદનો પાર ન રહ્યો. તે વિચારવા લાગ્યો: 'શું બધી રાણીઓ અસતી જ છે ? મારાં અંતે ઉરમાં કોઈ સતી જ નથી ?

આખરે રાજાએ મંત્રીની સલાહથી નગરીમાં ઢંઢેરો પીટાવ્યો. કે-જે કોઈ સ્ત્રી કાચા સૂતરનાં તાતણે ચાલણી પાંખી ફૂવામાંથી જળ કાઢી તેના છટકાવ વડે નગરીનો દરવાજો ઉઘાડશે. તેને અડધું રાજ્ય અને ધનનો ભંડાર આપવામાં આવશે.'

આ પ્રમાણે રાજાની આજ્ઞાથી ચોરે ને ચોરે, ગલીએ અને શેરીએ સર્વત્ર ઢંઢેરો પીટાવા લાગ્યો. પણ કોઈએ દરવાજો ઉઘાડવાની હામ ભીડી નહીં. એમ કરતાં સુલદ્રાનાં આંગણમાં ઢંઢેરો પીટવામાં આવ્યો. સુલદ્રાએ તે સાંભળ્યો એટલે તેને થયું કે-‘હું દરવાજો ઉઘાડું’. પણ આ મહાન કાર્યમાં સાસુની સંમતિ મેળવવી જોઈએ. સુલદ્રાએ સાસુજીને નમસ્કાર કરી પૂછ્યું: ‘સાસુજી ! આપની આજ્ઞા હોય તો નગરીનાં દ્વાર ઉઘાડું !’

સાસુ તો સાંભળતાં જ ત્રાડકી ઉઠી: જોઈ તું હવે ! તારાં ચરિત્ર કંઈ મારાથી અલગ હોય નથી. તું વળી શું ઉઘાડતી હતી ? શું મોં લઈને પૂછવા આવી છે ? જા જ મોં ઢાંક.’ તપેલું સીસુ જાણે કાનમાં ન રેડતી હોય તેવી કટુ વાણીથી સાસુએ સુલદ્રાને તિરસ્કારી હાંકી કાઢી.

હતા ય જેના નીલમા મચ્છાઈ છે, જેનું હૃદય પવિત્ર છે, જેને પોતાના ઉપર વિશ્વાસ છે અને જે નિર્મળ અને પવિત્ર છે, તેને કોઈ વાતનો ડર નથી હોતો, તેને કોઈનો ય ભય નથી હોતો એ તો સાત ચિત્તે બધું ય ગળી જતી હતી અને ફરી પાછી હાલ નેહીને કહેવા લાગી 'માસુછ ! જરા ભુઓ તો ખરા !'

‘સાડ પાછી બોલી ? તને ભાનબાન છે કે નહીં ? શુ આખી નગરીમા ઢાલ પીગીને તારે એ બતાવવું છે કે-હું આવી કુલગ છું ? શુ આખી નગરીમા રજેત થવું છે ? જેમ-જેન છાનીમાની’ માસુએ પોતાની રીતે જવાબ આપ્યો.

માસુએ ન સહજાવવાનું સહજાવ્યું, હતા ય હિંમત ન હારતા, મુલકાએ ફરી વાર કહ્યું ‘આપ કહેા તો આકાશને પૂછી નેહ ?

‘ઓહ ! આકાશમાથી તે વગી જવાબ આવવાનો છે ? ભુઓને સો ચુકે માર કે-ખીતી હજ કરનેકુ અવી ! અવી તાર કાળભુ ઠેકાણે છે કે નહીં ? ઘેવી થઇ છે, ઘેલી ! ના ના પછ આકાશને, તને જવાબ આપશે’ માસુએ ઠાવકા મોઢે જણાવ્યું.

મુલકા મહામતી હતી એને પોતાના ગિયગનત ઉપર ‘હ વિશ્વાસ હતો તેને ઘરની બહાર જઈ આકાશને પૂછ્યું

સસરો, માસુ, રાજા ને પ્રજા, દેખે વળી ભરથાર;
 સૂતર તાંતણે ચાલણી બાંધી, નાંખી ! કુપ મોઝાર,
 ચાલણીયે જળ કાઢી છાંટ્યું, ઉઘાડ્યા ત્રણ દ્વાર.

‘કેમ ઠાર ઉઘાડું ?’

તરત આકાશમાથી જવાળ આપ્યો : ‘જવ, જવ, ઠાર ઉઘાડો અને સૌને આકૃતમાથી બચાવો’ કેવી અદ્ભુત વાત ! કેવી આશ્ચર્યકારક ઘટના !

આ પ્રકારની આકાશવાણી કર્ણગોચર કમી સૌ મુલદ્રાના આગળે આવ્યા રાજા અને પ્રજાએ વિનંતિ કરી બચાવો નગરીના પ્રાણ !’ સાસુ તો મનમા બબડવા લાગી ‘રાડ આખા ગામમા ફળેત થવાની છે ઠીક-થવા દો, જે થાય તે સારાને માટે

રાજા ને પ્રજા પાછળ ચાલી રહ્યા છે, મુલદ્રા આગળ ચાલે છે, સૌને કંઈક આગા બધાણી કે જરૂર દરવાજા ઉઘાડશે

સતી મુલદ્રાએ પરમાત્માનુ અમરણ કરી, હાથમા ચાલણી લીધી, કાચા સૂતરના તાતણે બાધી અને ફવામા નાખી સડડડડ મૌના જોતા ચાલણીમા પાણી ભરીને કાઢ્યું દેવોએ ફૂલોની વૃદ્ધિ કરી રાજા અને પ્રજા સૌ કોઈ જય-જયના પોકાર કરવા લાગ્યા પછી મુલદ્રાએ તે જળ દરવાજાને છાટ્યું, અને દરવાજા ફડોફડ ઉઘડી ગયા, રાજા-પ્રજા સૌ પ્રસન્ન થયા

મુલદ્રાના ભરથારને પણ ભારે આશ્ચર્ય થયું, ‘હમણા ફળેતી થશે’ એમ સાસુ માળા જપી રહી હતી, એના ય હોશકોશ ઉડી ગયા ભારે કમી, આ શું આશ્ચર્ય ? જે ગામ કોઈએ ન કર્યું, એ આ મુલદ્રાએ કર્યું ? સાસુ તો વિલખી પડી ગઈ,

સૌ નગરજનો સુલદ્રાનાં ગુણગાન કરે છે, તેનાં શિય-
ળના વખાણ કરે છે: 'કેવી સતી ! ધન્ય છે એને !' લોક-
મુખથી તરહ તરહના લબ્ય ઉદ્ગારો નીકળી રહ્યા છે. સતી
સુલદ્રાએ સૌને જૈનધર્મનો મર્મ સમજાવ્યો. સુદેવ-સુગુરુ
અને સુધર્મનું સ્વરૂપ સમજાવ્યું. પરિણામે રાત્ર-પ્રભાતે
જૈનધર્મ અંગીકાર કર્યો. કંઈક આત્માઓએ મિથ્યાત્વને તથા
સમકિત અંગીકાર કર્યું.

સતી સુલદ્રાનાં શિયળના પ્રતાપે નગરીના દરવાજા ઉઘડી
ગયા, તેનું કલંક દૂર થયું. આ બધું નિહાળી સૌ શિયળ-
વ્રતમાં દૃઢ બન્યા અને જૈનધર્મનો જય જયકાર થયો.

સુલદ્રાએ નગરીના ચાર દરવાજા-પૈકી ત્રણ દરવાજા
ઉઘાડ્યા. એક બાકી રાખ્યો. તે એટલા માટે કે-કોઈ સ્ત્રી
સતીત્વનો ડોળ કરતી હોય તો તે આવી જાય અને ચોથો
દરવાજો ઉઘાડે, એ ચોથો દરવાજો કોઈએ ન ઉઘાડ્યો, તે
અત્યાર સુધી બંધ જ રહ્યો છે એમ સંભળાય છે.

કાયાથી શિયળ પાળનારા ઘણા મહાનુભાવો મળી
આવશે, પણ મન-વચન અને કાયા એમ ત્રિકરણ શુદ્ધ શિયળ
વ્રત પાળનારા પવિત્ર અને શુદ્ધ તો લાખો કરોડોમાં કોઈ
વિરલા જ હોય છે.

સુલદ્રાએ સૌને સાધુજીની આંખમાં તણખડું ખૂંચ્યાની
વાત જણાવી. સૌનો ભ્રમ ભાંગ્યો. સાસુ-સસરા-ભરથાર અને
સૌ કોઈના પશ્ચાત્તાપનો પાર ન રહ્યો. હવે તો સૌ સુલદ્રાનાં
સો સો મુખે વખાણ કરવા લાગ્યા. અંતે સુલદ્રાએ ચારિત્ર

અગીકાર ક્યુ , ઘોર અને ઉત્કૃષ્ટ તપ ઠારા ક્ષમા અને
શાન્તિ ઠારા ચીડણા કર્મોનો ચંગે ડગી ઘાતિકર્મનો વિનાશ
ડરી કેવળગાન પામી અને જગતના જીવોને ઉદ્ધારનો માર્ગ
ચીંચ્યો. ડડ આત્માઓ ડયાણુ સારી ગયા. અતે અઘાતી
ડમેનો વિનાશ ડગી સતી મુલદ્રા મુક્તિપુત્રીમા હ મેરા માટે
મીવાની ગયા. ક્યા ગાચત આનંદને લુટવા લાગ્યા.

રાયગનો મહિમા અપરપાર છે, એ વાતને આ ડવા
કહી નાચ છે વદન હો મતી મુખદ્રાને ।

એક અભિપ્રાય

સમ્કારની સીધી

લેખક—આચાર્ય શ્રી૦ વિજયકીર્તિચંદ્રસૂરિજી મહારાજ પ્રકા
શક શ્રી૦ આત્મ-કમલ-સંપ્રદાયસ્થાન જૈન ગાન મંદિર ૧, ગાન
મંદિર લેન બી બી દાદર, મુમ્બઈ-૨૮

આચાર્ય સુત્રીમા ઉપરના પુસ્તકની સાત આવૃત્તિઓ પ્રસિદ્ધ
થઈ છે એ જ તેની ઉપયોગિતા અને લોકપ્રિયતાનો પુરાવો છે તેમા
જીવનવિકાસના સાધનરૂપ ચિંતનપ્રધાન લેખ-સામગ્રી રજૂ થયેલી છે
એમા જુ. ૧ જુદા વિષયો પર આચાર્યશ્રીએ પ્રગટ કરેલા વિચારો
સૌમ્ય જીવનનો ધોરી રસ્તો ચીધનારા ધર્મ અને શ્રદ્ધાને બળવાન
બનાવનારા તથા સદાચાર અને સદ્વિચારની પ્રેરણા આપનારા છે
'જૈનશાસનની વિશાળતા' એ લેખમા જૈન ધર્મનું તત્ત્વગાન, તેના
આચારો અને રહેણી-કરણીનું નિદર્શન કરવામા આવ્યું છે. બપોરે
"શ્રદ્ધા સંજીવની" એ લેખ સમ્મગ દર્શનનો મહિમા બતાવે છે
આ પ્રકારના કુલ ૫૦ લેખ દ્વારા આચાર્યશ્રીએ આત્માને અજ્ઞતા
બનારી સંસ્કાર-સંપત્તિનો કન્યાણુકારી સંદેશો આપ્યો છે.

તા ૩૦-૯-૧૮ મુમ્બઈ સમાચાર

સતી દ્રૌપદાની સજ્જાય

ઢાળ પહેલી

દુહા

વીરગિણુંદ વંદન કરી. સમરી શારદામાય;
 પ્રણમી નિજ ગુરુને રચું. સતી કેરી સજ્જાય. ૧
 અંપાપુરી નગરી વિષે. વિપ્ર વસે સોમદેવ;
 નાગશ્રી તસ ગેહિની. મુખીયા એહ સદેવ. ૨
 અરસપરસ ત્રણ ભાઈઓ. નિમત્રે ભોજનકાજ;
 અતિ રસાગ રસવતી કરી. નાગશ્રીએ આજ. ૩
 શાક કર્યું તુંખડાતણું. કર્યા વળી સંસ્કાર,
 આખ્યું તો કડવું ઘણું. કરતી અતિ શ્રુતકાર. ૪
 માસખમણને પારણે. મુનિવર આઝ્યા ત્યાંય;
 નાગશ્રી કહુ તુંખડું; બહોરાવે મુનિરાય. ૫

(જ્ઞાનના એ દીવડાને વીરે ઝગમગ રાખ્યા રે-એ ચાલ)

જાણીને બહોરાવીયું અતિ કડવું તુંખડું મુનિવરને,
 ગ્રાહણીએ વધાવી લીધો. અનંતા સસારને. જા૦
 ગોચરી લઈ આવ્યા ગુરુ પાસે ગુરુવર નીરજે ત્યાય;
 કદપે નહી આહાર એ તુજને, નીરખી કહે ગુરુરાય રે. જા૦

નિરવદ્ય કામે જઈને પગે કુણાના ભાડાર,
 નિર્વાહ કારણ બીજી વાટે, લઈ આવે આહાર રે જાં
 વચણ મુખી ગુરુના આજ્ઞા, મુનિવર વન મોહાર,
 એક જ બિંદુ પરઠ્યુ ત્યા, દીઠા જન સહાર રે જાં
 અમજ્ય જીવેની હિંમત નીરખી, દુરુપા આવી અપાર,
 મામખમણને પારજોજી, લીધા શબ્દા ચાર રે જાં
 તનડાની મમતા યોડીને કન્ટા મુનિ આહાર
 મર્વ જીવેને અમી ખમાવી, સૂતા મુનિ મવા રે જાં
 તુળડીનો આપાર કરતા, ઉપની દાહ ત્રાગ,
 મમળાવે મહી વદનાને, પાગના મુનિવર ડાળ રે જાં
 નવવાન્વિંદ મુનિ પહોચ્યા, ન્યાના મુખ અપાવ,
 નરભવ પામી સયમ લઈને ગિવનારી વન્નાર રે જાં

દાણ બીજી

કુહા

જ્ઞાનબળે સૂરિ નાતાતા મુનિવર નવજ જમન,
 નાંખે નાધુ માધરી, ગ્રાહ્યાણીનુ વતન ૧
 પ્રમર્ગે વાન શહંગા વધ પતિને નાતા,
 નિજ ધરતી ડાળી મૃદી, પાગી દુખ અમાન ૨
 (માલ-આવે આવે દેવ મારા મૂર્તિ સ્થા દાર)

હુતી હુતી જગ, મે તો નાત નવજ મોહાર
 ફજ કમ તપ્ત મનુમાર

ઇંજ ણિ નિગ ચઉઃ જાઈનાં એ રખડી વારંવાર;
 દ્રાગ અનતો લમી લમીને. પાની રી અવતાર. ફૂડાં
 માતપિતા પરણવે હિને. શ્રેષ્ઠીમુતની સાથ;
 પણ તસ અંગરપર્શ થી તજતો. પતિ તેના સગાય. ફૂડાં
 વિઢુકને પરણાવી ફરીથી. તે પણ છોડી વચ;
 કર્યા કર્મ નહિ કોઈને છોડે. આંદે રક કે રાય. ફૂડાં
 ગોપાલિકા આર્થા પામે. દીક્ષા લીધી સાર;
 છકુ અકૂમની ઉચ તપસ્યા તપતી તે સુખકાર. ફૂડાં
 અવમાની ગુરુણીની આણા. કરતી રૂંદરવિહાર,
 સૂરજ સામે દષ્ટિ લગાવી. આતપ લે તે વાર. ફૂડાં
 પાંચ પુરુષની અતિ સેવાતી. દીડી ગણિંગ નાર.
 એવું સુખ મળે જો મુજને, જન્ન સફલ લેખાય. ફૂડાં
 તપ જપ સંયમના પ્રજાવે. મળજો પતિ મુજ પાંચ,
 બાધી લીધું નિયાણુ એવું, તતમા લાગી આવ્ય. ફૂડાં

હાળ ત્રીજી

ફૂડાં

ગુરુણીથી ફટી પડી, કરતી અલગ વિહાર;
 નિયાણું બાધી લઈ. ચારિત્ર વેચ્યું સાર. ૧
 ઇંડ પરલવ સુખ કારણે. તપજપ કરતા જેડ;
 અમૃદ્ય રત્નો વેચતા. પથર સાટે તેડ. ૨

(આલ-શુ ક્રુ કયની મારી રાજ શુ ક્રુ કયની મારી)

કમતાળી ગતિ ન્યાગી ભવિઠ મુનો કમતાળી ગતિ ન્યાગી
 ડાળ ડગીને ત્રાવી ગઈ એ દેવગતિ મોઝાર ,
 ત્રાવી નવીને પાચાલ દેશે, શુલ ધી ડખ અવતાર લા
 દુપદગાય મુતા દ્રૌપદી નામે, નુનણ નર્ણા ડાય
 જૌનત વયને પામતા ડે, મયવ મડાય ભવિઠ મુનો
 યુગિષ્ઠિના ઠંભા નાળી, દ્રૌપદીએ વરમાગ,
 ડમવશે પાચે પાવતા ઠઠ દેખાણી માળ લા મુનો
 અધનિત ઘટના નીર ધી મૌને આશ્વપનો નહિ પાર,
 ગુન ગતિ અતિ કમની જાણો કોઈ ન પામે પાર લા
 પાડન પાચ દૂત રમતા, દ્રૌપદી હાગી જાય,
 અતે આગિ નિમળ પાળી, દેવગતિમા જાય લા મુનો
 ત્રાવી નવીને વિદેહ ક્ષેત્રે, પામી માનદેહ,
 ડમ જપાવી કેનલ પામી, પામશે મુક્તિ એક લા મુનો
 આત્મ-કમલ જે નિર્મળ કરતા, તે પામે ભવપાર,
 લગિવ લક્ષ્મણ કીર્તિ કહે ડે, વાત યો હૃદયે ધાર લા

સતી દ્રૌપદી

ભૂતકાળમાં આત્માએ અનંતલવ કર્યા છે. કોઈ એવી થોતિ નથી, કોઈ એવી ગતિ નથી અને કોઈ એવું સ્થાન નથી કે જ્યાં આત્માએ જન્મમરણ ન કર્યા હોય લોકાકાશમાં અસખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં પ્રદેશે પ્રદેશે અનંત અનંત જન્મમરણો આત્માએ કર્યા છે, છતાંય હજીયે લવનો અંત આવ્યો નથી

કરેલાં કર્મો સૌ કોઈને લોગવવાં પડે છે. ગ્રાહ પછી એ રક હોય કે રાજ હોય ! અરે ! વાસુદેવ-બળદેવ-ચક્રવર્તી અરે તીર્થંદ્રોને પણ લોગવવા પડે છે ! કર્મો કોઈને ય છોડતા નથી ! જગતની અનેકવિધ વિચિત્રતાનું મુખ્ય કારણ કર્મ છે. આત્મા જાણે અજાણે અનેક પ્રકારના પાપ કૃત્યોને આચરે છે, પરિણામે તેને-નરક નિગોદની લયંકર ચાતનાના લોગ થવું પડે છે.

ઘણા પ્રાચીન સમયની આ વાત છે. તે કાળે અંપા-નગરી ધનધાન્યથી સમૃદ્ધ હતી, અતિ રમણીય હતી, અને વ્યાપારના મુખ્યધામ રૂપ હતી. અનેક વિદ્વાનો, શિષ્યો, સાહિત્યકારો, ધનાઢ્યો, ધર્મગુરુઓ અને કળાકોવિદોથી નગરીનું નામ સૌથી મોખરે હતું.

આ નગરીમા મોમદેવ, સોમભૂતિ અને મોમદત્ત નામના
 ત્રણ બ્રાહ્મણ ભાઈઓ રહેતા હતા તેમના લગ્ન અનુક્રમે
 નાગશ્રી, ભત્રી અને ચક્ષુશ્રી નામની ત્રણ બ્રાહ્મણ પુત્રીઓ
 સાથે થયા હતા

પરંપર પ્રેમભાવના ડાળે તેમણે એ નખી ડચું હતું
 કે મોંએ વારાદરતી એક બીજાને ત્યાં ભોજન કરવું, એ
 નિયમ મુજબ ત્રણ ભાઈઓ એક બીજાને ત્યાં જમે જે,
 તપાસાહથી નહે ઇ અને આતદ પ્રમોદમા પોતાનો વખત
 ચનીત કરે જે

એક વખત મોગા ભાઈ મોમદત્તન ત્યાં મૌને જમવાનું
 હતું તેથી મોમદેવની પત્ની નાગશ્રીએ મુદ્દમા મુદ્દર રમ
 વતી તંધાર કરી હતી, તેમા અનેક પ્રકારના તીખા તમત
 મતા ગાક પાત્ર હતા હજેક વસ્તુ કાળજીપૂર્વક કરવામા
 આવી હતી, ગાક મટેલુ તો નહીં ને? મીઠું કે મચ્ચુ વધાજે
 ઓછું પચ્ચુ નથી ને? મિષ્ટાનમા ઠી કે ખાદ ઓગવતા
 જે કે કમ? તેની પત્ની તકદારી રાખવામા આવી હતી
 જમના અપ્પન આજ્ઞાદ અનુભવે એ એનો ઉત્તર હતો

નાગશ્રીએ જોઈ ત્યાં વધા ખાદ તેને આખી જોઈ,
 બધું જ ખરાબર હતું પણ તુબતીનું ગાક આખતા વેત
 ન કડનું જેર જેલુ કાચું ચ-ચ પત્ની પાત્રીના કોણા ન્યા,
 તોય તેની કડવાઈ ન ગઈ વિવિધ વધાનેથી ચન્દાવું ગાક
 આમ કડનું નીમવા ઠી ના શ્રીને જરા એદ વધો ક્યા

નાંખવું ? કેમ નખાય ? કોઈ ભૂલથી ખાશે તો તેનું મોઢું કડવું ઝેર જેવું થઈ જશે અને મારી બદનામી થશે. માટે લાવ, એને એક બાબુ ગુપ્ત સ્થળે મૂકી દઉં. એમ વિચારી તેણે શાકને કોરાણે મૂકી દીધું. લોજનનો સમય થતાં બધાં ભાઈઓ જમવા આવ્યા અને રસવતીના વખાણ કરતા જમવા લાગ્યા. તેમની એ લોજનક્રિયા પૂરી થઈ. થોડી વાર પછી ધર્મદુષ્ટિ નામના મહા તપસ્વી અણુગાર નાગશ્રીના આંગણે વહોરવા માટે આવી ચઢ્યા. મુનિએ ધર્મલાલ આપ્યો. તેમને આજે મહિનાના ઉપવાસનું પારાણું હતું.

નાગશ્રીએ મનમાં વિચાર કર્યો કે આ અવસર ઠીક છે. લાવને પેલું કડવા તુંબડાનું શાક આ મુનિને જ વહોરાવી દઉં. બહાર ફેંકી દઈશ તો લોકો પ્રછપ્રછ કરશે કે કેમ નાખી દીધું ? અને જવાબમાં કહીશ કે કડવું નીકળ્યું તો લોકો હાંસી-મશ્કરી કરશે અને કહીશે કે હ્યો ગાટલા મોટા થયા તોય રસોઈ બનાવતાં આવડતી નથી. ચાખવું તો હતું ? મુનિશ્રીએ પાત્ર ધર્યું કે તરત જ તેણીએ એ કડવું શાક તેમાં ઠંડવી દીધું અને કંઈક આનંદ અનુભવ્યો કે ઠીક રૂપ ગઈ. નાગશ્રીના હૃદયમાં સાધુ પ્રત્યે આદર-બહુમાન કે ભક્તિભાવ નહોતો.

હાશ નાંખવાની માથાકુટ મટી, ઠીક ઠેકાણું મળી ગયું, એમ મનમાં જ એ મક્કાતી હતી, એટલે દુઃખ ભાવનાએ તેના હૃદયમાં સ્થાન જમાવ્યું હતું.

ધર્મરુચિ આણુગાર જોયતી વહોરી ગુરુદેવ મમક્ષ હાજર થયા. તેમણે ધરિયાવહી પ્રતિજ્ઞા, જોયતીની આલોચના કરી, લાવેલો આહાર ગુરુદેવને ખતાવ્યો. ગુરુદેવ ગધથી જાણી ગયા કે આ શાક ઝેરી છે, ખાનારના પ્રાણ હરી લે તેવું છે, તે જ ક્ષણે આચાર્ય મહારાજે ગિધ્યને આજ્ઞા કરી કે જાવ, આ શાકને નિરવધ ગ્રથળે જઈને પરઠવી દો અને તમે ખીલો આહાર લાવીને પારાડ કરો. કારણ કે આ શાક ખાવા યોગ્ય નથી.

ગુરુદેવની આજ્ઞા શિષ્યોમાન્ય કરી મુનિશ્રી જ ગલ ભણી ચાલી નીકળ્યા. શાક પરઠવવા માટે ઝોળીમાથી પાત્ર ખહાર કાઢતા એક ટીપુ નીચે પડ્યું તેની ગધથી આકર્ષાઈ અનેક ફીડીઓ ત્યાં એકઠી થઈ એ ઝેરીલા ખિંદુવી સૌના પ્રાણ આ યા ગયા. આ દ્રવ્ય નિહાળી મુનિને ઘણું દુઃખ થયું કે એક ખિંદુ માત્ર નીચે ઢળવાથી આટઆટલા નિર્દોષ જીવોનો વિનાશ થયો, ત્યારે જો આ બધું શાક અહીં પરઠવી દઈશ તો તો ઘણા જીવોની હિંસા થશે. નાના કે મોટા તમામ પ્રાણીઓને જીવન વહાલું છે, સૌ જીવવાને ઇચ્છે છે. કોઈને ચ દુઃખ કે મરણ ઈષ્ટ નથી.

ગુરુ મહારાજની આજ્ઞા નિરવધ ગ્રથળે પરઠવવાની છે, તો આ શાક હું પોતે જ વાપરી લઉં, કારણ કે મારું ઉદર નિરવધ ગ્રથળ કે મારા ભોજે અગર હજારો વાખો જીવોના પ્રાણ બચી જાય તો ખુશી વધારે છે. આમ મુનિના હૃદયમાગરમા ઝડપાની અપાર ઝેણો ઉઠવા

લાગી. માસખમણનાં પારણે એ તપસ્વી મુનિને સંધ્યાદે
 કયો. તેઓ કડવી તુંબડીનાં શાકને સમભાવપૂર્વક આરોગી
 ગયા. મુનિને જરાય ખેદ કે કોઈના ય ઉપર રોષ નહોતો.
 એ તો કુરુણાના સાગર હતા. તેઓ જાણતા હતા કે
 શાક ઝેરી છે, ખાતાંની સાથે જ અંગે અંગમાં વિષ
 ફેલાઈ જશે અને પ્રાણ નીકળી જશે. તરત જ તેઓ
 અરિહંત. સિદ્ધ સાધુ અને જિનધર્મનું શરણું સ્વીકારી
 પંચપરમેષ્ઠિનાં ધ્યાનમાં લીન બન્યા. ચોરાશી લક્ષ છતાં
 ચોનિને મન. વચન અને કાયાથી ખમાવી લીધાં. હુઝૂતનો
 પશ્ચાત્તાપ અને સુકૃતની અનુમોદના કરવા લાગ્યા. બધા ચ
 પાપની આલોચના કરી. અગાધ સમતાસાગરમાં ઝીલવા
 લાગ્યા. કડવું ઝેર જેવું શાક ભક્ષણ કરવાથી થોડી જ વારમાં
 સમગ્ર શરીરમાં જાણે અગ્નિજ્વાળા પ્રકટતી ન હોય તેમ
 દાહ-દાહ થવા લાગ્યો. નિજની નિંદા-ગર્હા કરતા સમતાના
 ભંડાર એ ત્યાગી અણુગાર અસહ્ય વેદનાને સમતાપૂર્વક
 સહન કરતા રહ્યા. જોતજોતામાં તે મુનિના પ્રાણ નીકળી
 ગયા. આ રીતે કાળધર્મ પામી તેઓ સીધા સર્વાર્થસિદ્ધ
 નામના મહાવિમાનમાં ઉત્પન્ન થયા. જ્યાં તેવીસ સાગરોપમ
 જેટલું લાંબુ આયુષ્ય હોય છે. ત્યાં ઉત્પન્ન થનાર આત્મા
 બીજે જ ભવે સિદ્ધિ ગતિને પામે છે. ત્યાંનું સુખ, ત્યાનો
 વૈભવ અને ત્યાંની રિદ્ધિસિદ્ધિ વચનાતીત છે.

શ્રી ધર્મવોષ આચાર્ય શિષ્યની રાહ જોતાં જ રહ્યા.
 ‘અરે પેલા તપસ્વી સાધુ તુંબડીનું શાક પરઠવા ગયા છે

તે હજી મુઢી કેમ ન આ ના ? કેમ આવી વાર થઈ ? શુ થયું ? એમ મનમાં વિચારવા લાગ્યા અને કેન્દ્રાક સાધુઓને તેમણે વિના વિલંબે તેમની શોધ કરવા જણાવ્યું. ગુરુદેવની આજ્ઞા વતા તે સાધુઓ જ ગલ્લ લાળી ચાલી નીકળ્યા ત્યા જઈને જોયું તો માત્ર મુનિનો દેહ પડ્યો હતો તેમણી પ્રાણ પળેડે તો ક્યારનું એ ઉડી ગયું હતું પેલા સાધુઓ ધર્મરૂચિ અણગારનો ઓઘો અને મુહૂર્ત પત્તિ લઈ ગુરુ મહારાજ મમક્ષ હાજર થયા અને બનેલો સર્વ વ્રતાત કહી મલ્લ બાળ્યો એ માલગતા જ ગુરુ મહારાજના મુખથી એ ઉઠી ગાજે નીકળી પડ્યા કે “ધન્ય છે ! એ મુનિવરને કે જેમણે જીવદયાની ખાતર પોતાના પ્રાણોની આફૂતી આપી ! કરુણાના ભંડાર એ મહા અણગાર માસખમલના પારણે પોતાનું કાર્ય આધી ગયા’ પણ આ નગરીમાં એવો કયો અધમાત્મા છે કે જે આવા તપની મહામુનિની હત્યામાં નિમિત્તભૂત બન્યો છે ? ખરે જ એણે એવું અધમકૃત્ય આચરી નરકગતિની મહેમાનગીરી સ્વીકારી લીધી છે’

સૂરિદેવ અતિગત જ્ઞાની હતા તેમણે ઉપયોગ મૂકીને એ જાણી લીધું કે—આ નગરીના સોમદેવ વિપ્રની સ્ત્રી નાગ શ્રીનું આ ઝામ છે આચાર્ય મહારાજના મુખેથી સૌ સાધુ-માધ્વીઓએ આ વાત માલગી અને વીજળીવેગે આખી નગરીમાં તેનો પ્રચાર થયો. સોમદેવ બ્રાહ્મણને પતા આ વાત માલગી જેમ કોઈ ગજનો ઘા વાગે તેમ અચાનક આચર્યો લાગ્યો. મારી સ્ત્રીએ આનું અધમ કાર્ય આચર્યું ? ખરેખર

તેણે નીચ અને નિંદ્રા કાર્ય કર્યું છે ધિજ્ઞાર છે આવી અધમ સ્ત્રીને ! એક તપસ્વી અણુગારની હૃદયમાં નિમિત્ત બનનાર માનવી સાથે જ જનવર કરતાંય નીચો ને નપાવટ છે ! આવી અધમ સ્ત્રી મારા ઘરમાં ન જોઈએ. વિપ્ર સે, મદેવે તે ઘડીએ જ તેણીને ઘરની બહાર કાઢી મૂકી. નગરીના લોકો તેનો તિરસ્કાર કરતાં ચથેચ્છ મારકટ કરવા લાગ્યા. કોઈ કંઈ, કોઈ કંઈ એમ નગરજનોથી ધૂતકારાની હાયવોય કરતી ચીથરેહાલ દશા અનુભવતી અને પરજનોથી નિંદાતી નાગશ્રી જંગલ તરફ ભાગી છૂટી. ઉચ્ચ પાપોદયના કારણે તેણીને વિવિધ પ્રકારના વ્યાધિઓ, જેવા કે કાસ-શ્વાસ-જ્વર આદિ લાગુ પડ્યા ! ભયંકર પીડાની તે ભોગ બની મુનિની આશાતના કરવાથી આ ભવમાં પણ તેણીની દશા ભૂંડી થઈ. અને કાળક્રમે ત્યાંથી એ મૃત્યુ પામી એ પાપકર્મના પરિણામે છઠ્ઠી નરકમાં નારકપણે ઉત્પન્ન થઈ.

ત્યાગી મુનિની આશાતના, તેમની અવહેલના, તેમની નિંદા અને તેમની અવગણના, એ આત્માને ધોરાતિથોર દુઃખમય નરકનાં સ્થાનમાં પહોંચાડી દે છે. એ વાત આ દુઃખાત આપણને કહી બાંધ છે.

મુનિની આશાતનાનાં કારણે જ નાગશ્રી છઠ્ઠી નારકીનાં અસહ્ય દુઃખો પામી, કમશઃ સાતે નરકોમાં ફરી. વચ્ચે-વચ્ચે તિર્થંચનો-જનાવરનો જન્મ પામી તે તે સ્થાનોમાં અસખ્ય વર્ષો સુધી ભમી. પૃથ્વી, પાણી, વાયુ, અગ્નિ અને વનસ્પતિ-કાયમાં ઉત્પન્ન થઈ. અનંતકાળ ભવભ્રમણ કરી, બેઠદ્રિય,

તેઈન્દ્રિય અને ચૈત્તિન્દ્રિયપણે વારંવાર જન્મી અને મરી
આ પ્રમાણે જન્મમરણની ચક્રીમા ખીમાતા ખીચારીનો દૃષ્ટો
નીકળી ગયો આમ ઘોર દુષ્ટો, લય કર વેદનાઓ અને
અસહ્ય ચાતનાઓ, ભોગવતા ભોગવતા એનો અનતકાળ
નિર્ગમન થયો.

પરિણામનો વિચાર કર્યા વગર માણસ અધમ કૃત્યો
કરી નાખે છે, પરિણામે અનતકાળ મુખી આત્માને તીવ્ર
વ્યથાઓ, અનેશ દુષ્ટો સહન કરવા પડે છે અને વક્ષ
ચોરાશી યોનિમા ઝૂલવા ઝૂલવા-છતા આરો આવતો નથી,
માટે હરેક વ્યક્તિએ કોઈપણ કાર્ય કરતા પહેલાં એના પરિ
ણામનો અને-દેવ-ગુરુ કે ધર્મની આશાતના કે વિરાધના
ન થાય તેનો પ્રયત્ન જમાલ રાખનાનો છે.

નાગશ્રી આમ અનતકાળ પરિણામથી કરી કઈક પાપના
ભારથી હળવી બની, અતે એક શેઠને ત્યાં પુત્રીપણે જન્મી
તેનું નામ સુકુમારિકા રાખવામા આવ્યું લાડકોડમા ઉછ
રતી એ મોટી થઈ અને યૌવનદશાને પામી તેનો પિતા
વરની શોધમા પડ્યો પિતાને પુત્રી પર અપાર ન્નેહ હતો
પિતાનો વિચાર પરણાવ્યા પછી દોકરીને મામદે ન મોકલતા
પોતાને ઘેર જ રાખવાનો હતો, એટલે તે ઘન્યમાઈ થઈને
રહે તેવા વરની શોધમા જ હતો ડન્યા ઉપાળી હતી, એટલે
એના માટે માગા તો ઘણા આવ્યા, પણ તેથી શેઠની મુન્દ
પાડ પડે તેમ નહોતું.

આ જ નગરીના જિનદત્તશેઠ પાતાના પુત્ર ના રદત્તને
માટે માગતી કુત્રી શેઠે કહ્યું ડોકરાને 'ઘર જમાઈ થઈને

રહેવું પડશે.' પુત્રને પ્રછીને શેઠની વાતને! જિનદત્ત શેઠે સ્વીકાર કર્યો. ઠાઠમાઠથી લગ્ન સમારંભ ઉજવાયો. આજે વર-વધૂ. સાસુ-સસરા અને માતપિતાનું હૃદય હર્ષના હિલોળે ચઢ્યું. સાગરદત્ત ઘરજમાઈ ગન્યો. તેના માટે સુંદર વાસ-ભૂવન તૈયાર હતું. રાત્રિના સમયે સાગરદત્તે વાસઘરમાં પ્રવેશ કર્યો. લક્ષ્મી પહેલી રાતે આગાઓના કંઈક કિલ્લા ઊભા કર્યા હતા. એ પલંગ ઉપર બેઠો. સુકુમારિકા પણ બની ઠની શણગાર સજીને પલંગ પર બેઠી. એના હૃદયમાં પણ વિચિત્ર વિચારતરંગો ઉછળી રહ્યા હતા. પ્રારંભમાં મીઠી વાતો થઈ. પછી સાગરદત્તે સુકુમારિકાનાં અંગને સ્પર્શ કર્યો એ સ્પર્શથી તેને આનંદનો. અને શાંતિનો અનુભવ થવો જોઈતો હતો, તેના બદલે તેને આગમાં હાથ નાંખ્યો હોય તેવો અનુભવ થયો અને એ જાંડા વિચારમાં પડી ગયો. આખરે તેણે નિશ્ચય કર્યો કે—'આ સી મારે ન જોઈએ' અને તે જ રાતે કંઈક બહાનુ ડાઢી તે ત્યાથી ચલાયત થઈ ગયો. સુકુમારિકા હાથ ઘસતી બેસી રહી

સવાર થતાં જ શેઠને બગર પડી કે જમાઈરાજ ભાગી છૂટ્યા છે. અરે ગામમાં આ વાત લોકો જાણશે તો શું કહિશે ? કેમ ભાગી ગયો હશે ? સુકુમારિકાના પિતા જિનદત્ત શેઠને મળ્યા અને તેને પ્રછયું કે તમારો પુત્ર મારી પુત્રીને છોડીને કેમ ભાગી આવ્યો ? શેઠની વાત ચાલણી જિનદત્ત શેઠે સાગરદત્તને બોલાવ્યો ને ઠપકો આપ્યો. ત્યારે પુત્રે જણાવ્યું કે મારે કોઈ પણ ભાગે આ સી ન જોઈએ કારણ કે એના અંગનો સ્પર્શ અગારા જેવો ભયંકર લાગે છે.

આ બિના લાગી શેઠ નિરાશ થયા અને પુત્રીને આશ્વાસન આપ્યું 'બેટા ! ધીરજ ગણ ! તારા માટે બીજા કોઈ મારગ વરની તપાસ કરીશ

—વાર્ધ, મોહ અને અજ્ઞાન આત્માને બેશાન બનાવી દે છે એ જ નિધિતિ શેઠની થઈ, નહિતર શેઠ પોતાની પુત્રી માટે બીજા વરની તપાસ કરીશ, એમ ઢહોલ જ નહિ

શેઠે ઘણી ચતપાસ કરી પણ ચોગ્ય વગ ન મળ્યો. વાત વીજળીવેગે નગરીમા પ્રમગી ચૂકી હતી કે સુકુમારિકા કાનની શૂળ જેવી લયકર ઠે લગાડે તેને કોઈ પણ પગથવા ઇચ્છતુ નહી ત્યારે તેના પિતા બાદે વિમામણમા પડયા સુકુમારિકા રડવા લાગી મૌના હૃદય ભરાઈ આવ્યા, એકાએક શેઠની નજર શેઠીમા ફાળ્યા—તટયા વગેરે એક ભિક્ષુક ફરી રહ્યો હતો તેના ઉપર પડી શેઠે વિચાર્યું 'આ ઠીક છે, બિચારાને કોઈ પ્રદતુ ચ નહી ! એને માગી પુત્રી આપીશ તો ઘણો ખુશી વગે, જીવતર નફા માનશે અને મારુ કામ થશે'

મનમા નિશ્ચય કરી શેઠે ઇશારાથી ભિક્ષુકને ઘરમા બોલાવ્યો. તેના કાન્યા તપ્યા વગેરે ફાળી દીધા ગરમ પાણી અને માણુધી ચોળી ચોળી તેના શરીરનો મેલ નેવકો દારા ઉતાર ચો અને મુઠર વસ્ત્રાવકાગ પહેડવ્યા ભિક્ષુક મનમા ખજમલકાવ્યો 'વાકે નિમિ' તારી ચલીયા મપાવે છે ! કાપ પહેવા રુને જાડનાગ બીજા લાગે ગામ દેવની જેમ સ્ત્રકાનય છે વાકે ને તાગ્ય !' એમ મનમા બોલ્યો. તો કેમેય બિચારાનું પેન ભગતુ નહોતુ પણ માટે તા કમાનુ ભોજન ! એનું અતગ હપડી નાચી ઉડ્યુ

શેઠે વસ્તુસ્થિતિ સમજાવી અને જ્યારે જોલવાનું કારણ જણાવ્યું. ત્યારે તો વળી ભિક્ષુક હર્ષાભિવ્યક્તિમાં આવી ગયો. આમ શેઠે પોતાની પુત્રી ભિક્ષુકને આપી.

લગ્નની પ્રથમ રાત્રીએ નવી જોરલીએ વારાભુવનમાં પ્રવેશ કર્યો. ભિક્ષુકને જાણે નવું જ જીવન મળ્યું. ધન્ય ઘડી ધન્ય પળ સમજતા તેણે પલંગ ઉપર આસન જમાવ્યું. સુકુમારિકા પણ નૂતન પતિની સાથે બેઠી, થોડા વાતોના તડાકા માર્યા. હાંસી મળતક કરતાં ભિક્ષુકે પોતાની પત્નીના શરીરે સ્પર્શ કર્યો. પણ જાણે કાંટા ભોંકાતા હોય અને આગ-આગ ઉઠતી હોય એવો એને અનુભવ થયો. આ શું ! આ કેવી છે ! આવી સ્ત્રી મારે ન જોઈએ. આપણે તો ચપણીયું લઈ ભિક્ષુ માંગી ખાઈશું, એમ નિર્ણય કરી તેય ત્યાંથી અડધી રાતે લાગ જોઈ લાગી છૂટ્યો. ‘હાશ છૂટ્યા કેદમાંથી !’ જેમ કેદી કેદમાંથી છૂટે અને આતંદ પામે તેમ ભિક્ષુકે જરા આતંદનો શ્વાસ લીધો.

સુકુમારિકા જોતી જ રહી હાય આ પણ મને મૂકીને ચાલતો થયો. એમ જોલતી છાતીફાટ રૂદન કરવા લાગી. ‘ખરેખર ! હું નિર્સાગ્ય શિરોમણિ છું. કોઈનો ય દોષ નથી. દોષ મારા કર્મનો છે. મેં કેવાં પાપકર્મો કર્યા હશે કે જેના પ્રતાપે આજે મારા આ હાલ થયા ? કોઈ મને ચાહતું નથી નિષ્કાર છે મારા જીવતરને !

શેઠને પણ આ વાત ઘણી જ સાલતી હતી પણ કંઈ ઉપાય નહોતો.

એક વખત તેના ઘર આગલે ગોપાલિકા નામના માનીશ મહારાજ વહોરવા માટે પધાર્યા ગેરે તેમની પુત્રીની હકીકત ટી સભળાની, આ વીજીએ મધુર-મુમધુર વાણીથી ઉપદેશ આપે તથા ન નારની અમારતા મને ડમની વિચિત્રતા દર્શાવી મુકુમારિકાના હયાને વૈરાગ્યરસથી તરમેળ ખનાવી દીધુ પરિણામે તે આત્મક યાત્રા સાધવા ડગ્ગિલ ખની મતલબ કે તે દીક્ષા લેવા તથાર વડ તેણે ગોપાલિકા આર્યા પાને આરિત અગિકાર કર્યું ચારિત્ર લીધા પછી ઝૂ-અઝૂમની આકરી તપશ્ચર્યા કરના લાગી, એનાથી એને કંઈક શાંતિનો અનુભવ થયો એક દિનમ તેણે ગુરુગીજીને પૂછ્યુ ગુરુગીજી 'આપની આજ્ઞા હોય તો હુ મુખમિલાન નામના ઉદ્યાનમા આતાપના લેવા જાઉં'

ગુરુગીજીએ માફ ના પાડી અને કહ્યું કે સા વીએ એવા નિજન ધ્યાનમા એકલા રહેવું એ તરૂન અનુચિત છે

મા વાત મુકુમારિકાને ગળે ન ઉતરી ગુરુગીની માચી વાતને મનગતી, આતાપના લેના માટે તે ત્યાથી એકાકી ચાલી નીકળી અને મુખમિલાન નામના ઉદ્યાનમા સૂર સગુણ દિપિ રાખી આતાપના લેના માટે આ પ્રમાણે તેણે ૨૫૯ દપણે સાધના શરૂ કરી

આણાએ ધરમે' એ સૂત્રને બૂલી ગઈ ગુરુ કે ગુરુ પીની આજ્ઞાનુ ઉલ્લંઘન કરી મે તવા ઉપર ત્યાગ તપ આચરનામા આવે તોય તેનો કંઈ અર નથી બધુ ય નકામું છે, ઘરણુ કે ધમ આજ્ઞામા છે

એક વખત એ જ ઉદ્યાનમાં નગરની દેવદત્તા નામની એક મશહૂર ગણિકા-વેશ્યા ત્યાં આવી ચડી. એ એકઢી નહોતી, તેની સાંધે જીજ્ઞાસા પાત્ર પુર્યો હતો. એક પુરુષના જોખામાં તેને એકઠક લીધી, જીંજે વોંઝણે વોંઝવા લાગ્યો, ત્રીજો તેના મસ્તક પર છત્ર ધરીને ઉભો, ચોથો તેના વાળ સમારતો દૂલની સુદર વેણી ગુથવા લાગ્યો અને પાંચમો પુરુષ તેની પગચાળી કરવા લાગ્યો. હાવ-લાવ અને અનેક-વિધ ચેત-ચાળા કરતી એ ગણિકા મૌના હૃદયને આહલાદ આપતી હતી ઘડીકમાં તે મધુર સ્વરે ગાયન ગાતી હતી. તો ઘડીકમાં મીઠી મધુર ગોષ્ઠી કરતી હતી. આમ આનંદ પ્રમોદમાં મહાલતી ગણિકાએ પાંચેય પુરુષની વિષયવાસનાને ખૂબ જ ઉશ્કેરી મૂકી. પાંચેય ચાર વેશ્યાના હાસ્ય અને કટાક્ષથી મદોન્મત્ત હાથી જેવા બની ગયા.

આ બધું દ્રશ્ય સાંધી સુકુમારિકાએ નજરે જોયું. તેને થયું કે ખરેખર ! હું જ એક નિર્ભાગી છું ! ધન્યવાદને પાત્ર તો આ ગણિકા છે કે પાત્ર પાત્ર પુરુષો જેની સેવામાં ખડે પગે તૈયાર છે ! આ કેવો અપૂર્વ આનંદ લુટી રહી છે ! ખરેખર આ માનવજન્મનો અપૂર્વ દહાવો આ ગણિકા લઈ રહી છે.

સુકુમારિકાએ વિચાર્યું : આ જન્મમાં તો મને કોઈ નથી ચાહતું, પણ જીજ્ઞાસા જન્મમાં મને જો આવી મોજમજાલ મળે તો ! હું પણ આવા રાગ-રાગ અને વૈભવવિલાસ ભોગવી આનંદ માનીશ. મારા તપ, જપ અને ચારિત્ર્યું જો કંઈ ફળ હોય તો મને પણ આવતા જન્મે આવું સુખ મળે.'

જૈન શાસ્ત્રોની પગિલાયામા આવા મઠ પને નિયાણુ
 હેવામા આવે છે, તેવુ નિયાણુ તેણીએ બાની લીધુ

આલોડ કે પરવોડમા રિદ્ધિ-સિદ્ધિ મળે એ ખાતર કરેલ
 ધમ ડિયા કે - તારાધનને ગાસગંગ વિધાનુદ્ધાન અને ગર
 લાનુદ્ધાન તરીકે જખાવ હ પરિણામે આત્માને એ વમ
 કરણીના દુગડપે-બાહ્ય મુખ નામથી પ્રાપ્ત થાય છે મરી,
 પણ પાછો એ આત્મા મનારમા પરિભ્રમણ કરે છે

માટે જ ગાસગંગાએ નિગાધુ બાવવાની સાદનાદ ના
 પાડી છે ધમ ડિયા, તપ, જપ કે સયમની આરાવના મુજિની
 આવના માટે છે, બાહ્ય મુખો તો ચાપોઆપ મળી જાય
 છે મુકુમારિઠા નિયાણુ બાધા પછી ગુરુપ્રીણની પાને
 ગઈ ગુરુપ્રીણએ તેની કીતમાત, માયા-નિવાર અને મ
 નદતા નિહાળી તેને બ્રહ્મ બપકો માપ્યો ત્યાં મુકુમારિઠા
 વિચાવા લાગી કે ગુરુપ્રીણ પહેલા તો મને બ્રહ્મ આદર
 આપતા હતા, મારી દેખડેજ રાખતા હતા અને અત્યા
 મારી ધૂળ ઠાંઠે છે, કીક છે માપણે અહીં રહીને શુ ઠ મ
 છે? એમ વિચારી તે એકની વિહવા લાગી, પણ તેણે
 પોતાની ભૂલ કબુલ ન કરી તે પવેચ્છ વિહવતી કટવાડ
 સમન ગાદ નત્યુ પાની પણ ચિત્તિના પ્રભાવે તે સૌવમ
 દેવનોડના ઉપદ્ર થઈ, ત્યાના ચિય મુખોને ભોગવી, આયુધ્ય
 પૂર્ણ થયે પાચાન દેશમા મહારાજા દુવલ રાવતને ત્યા ચૂવળી
 રાણીની કુલિએ પુત્રીપણે પેદા વઈ તેનુ નામ દ્રૌપદી
 રાખવામા આયુ

ચૌવનાવસ્થા પામતાં દ્રૌપદીનો સ્વયંવરમંડપ રચાયો. દેશ-પરદેશના રાજાઓને આમત્રવામા આવ્યા. નિર્ધારિત સમયે શ્રી કૃષ્ણ, બલરામ, શિશુપાળ, દુર્યોધન, તેમજ સંખ્યાબંધ રાજા-મહારાજાઓ પોતપોતાના રાજકુમારો સાથે ત્યાં આવી પહોંચ્યા.

પાંડુરાજ પણ પોતાના પાંચેય પુત્રો સાથે આવી પહોંચ્યા સ્વયંવર મંડપમા હજારો પ્રેક્ષકો જમા થઈ ગયા. રાજા મહારાજાઓએ યથાસ્થાને બેઠક લીધી. પ્રતિહારી દ્વારા એક પછી એક રાજાનો પરિચય પામતી દ્રૌપદી હાથમાં વરમાળ લઈ આગળ ધરી, પાંડવોની સમીપમાં આવી. તેમને જોઈને તેને સ્વાભાવિક અનુરાગ પેદા થયો, તેના રોમાંચ ખડા થઈ ગયા અને તે જ ક્ષણે તેણે યુધિષ્ઠિરના કંઠમા વરમાળા નાખી. પણ ભવિતવ્યતાના યોગે તે વરમાળા પાંચે પાંડવોના કંઠમા દેખાણી.

આ વિચિત્ર બનાવ બનતાં આખા ય સ્વયંવર મંડપમાં હાહાકાર મચી ગયો એક સ્ત્રીને પાંચ પતિ કેમ હોઈ શકે ? સઘળું ય રાજમંડળ વિચારમાં પડ્યું, તેટલામા એક વિદ્યાચારણ મુનિ ત્યાં પધાર્યા. એ જ્ઞાની મહામુનિએ સૌનો ભ્રમ ભાંગ્યો. દ્રૌપદીના જીવે પૂર્વભવે બાંધેલ નિયાણાની વાત જણાવી અને તે કર્મના ઉદ્ધયથી આ ભવમાં પાંચ પતિ થયા છે. તેવો ખુલાસો કર્યો કર્મસ્થિતિને કોણ ટાળી શકે ? એમાં કશો જ ફેરફાર થવાનો નથી. તે જ્ઞાની મુનિના મુખથી આ વૃત્તાંત સાંભળી સૌ આનંદમા આવી ગયા. ઉત્સાહથી લગ્ન

મહોત્સવ ઉજાયા, પાંચે ય પાડવો દ્રૌપદીને લાડને હસ્તિ
નાપુરમા પવાયા

જુગારન નાનમા પાડવો રાજપાટ તો હારી ગયા,
માથે નાથે દ્રૌપદીને પણ હારી ગયા ભીમે કૌરવોને લારે
ધમકી આપી, ત્યારે દ્રૌપદીને પાત્રી મોપી અને પાંચેય
પાડવોએ દ્રૌપદીની સાથે વનવાસ નીકાર્યો

વનવાસમા ખાડાગેડતા અને પહોંચે ઝોગગરા પડ્યા
દાર-તડકો મહન કવો પડ્યો અને જીજી પત્નિ અનેક
મુગીબનો ઉઠાવવી પડી છ-લે મહાભારત યુદ્ધ જોવાયુ અને
તેમા યુધિષ્ઠિરનો વિજય થયો

કાગકમે હસ્તિનાપુરમા એક મહામુનિ પવાયા, તેમની
મુવાનમી વૈનાજ્ય નીતરતી વાળી વ્રવણ કમી દ્રૌપદીને વરાગ્ય
થયો અને તેને ત્રારિય અગીયાર કયુ ચાન્ત્રિ અગીકાર
કયાં બાદ આખી તપશ્ચર્યા આદરી સ્વાધ્યાય ધ્યાનમા તન્મય
બની, ત્યાગ અને તપઠારા જીવનને ઉજમાળ બનાવ્યુ અતે
એ માનનુ અણનણ ઠરી ત્યારથી મત્યુ પાત્રી પાથમા પ્રહ
લોખમા તે પેદા નઈ મુર મુખોન અનુભવી ત્યાવી મહાવિદેહ
ક્ષેત્રમા જન્મીને તે જ બાવે ત્યારથી તે મોક્ષમા જશે

ધન્ય હો મતી દ્રૌપદીને !

વદન હો એ મહામતીને !

સતી કળાવતીની સજ્જાય

(જય જય જય જય શ્રી જિનધર્મ આરાધો મનિયા—એ દેશી)

ઢાળ પહેલી

જય જય જય જય મહિમા અપરંપાર શિયળનો,
મહિમા અપર પાર,

મનહર મગળ દેશમાં શોભે, નયરી શંખપુરી;
મહાપ્રતાપી શંખરાય જ્યાં, ત્યાય-ધરમ ધુરિ. ૧

મનમોહક એક ચિત્ર લઈને, આવ્યો નર એક ત્યાં;
શંખરાય નિરખીને જોલે. ક્યા છે દેવી આ ? ૨

ઊર્વશી રંભા પાણી ભરતી, એવું રૂપ સોહાય;
તિણ વેળા દત્ત જોલી ઉઠ્યો, સુણજો હે મહારાય ! ૩

દેવશાલપુરે નૃપ સોહે, વિજયસેન જસ નામ,
રૂપ-કળા ગુણગાણ સુતા છે, કળાવતી જસ નામ. ૪

શંખરાયની સાથે પ્રીતે. પરણાવી સુખકાર;
નિશ્ચિન દેવી સુખ વિલસતા, ભોગે ભોગ અપાર. ૫

અઘરણી ઓચ્છવ મંડાતા, ગાવે મગળ ગીત;
પીયરથકી એક પેટી આવી, પ્રીતની એવી રીત. ૬

પેરી ઉઘાડી જોતા મીઠા અમમન જોરખા જો,
 મકાતીની ગ્રોડ વધી એ ગોપ યા જેવી એ ૭
 અમમન ના જડયા ૭ એમા, અધારે ઉત્તમ,
 અકિત બવવડન મામ દીં અતિ ઉત્તમ ૮
 અતિ ઉત્તમે ઉમમે નિન્ખી કમાવતી ડાલે,
 અમમનના એ કયાથી લા યા, અખીઓ એમ જોવે ૯
 બનાવશે અપ્યા ઈમ મોલી નગરતી હેજે,
 તે વેળાએ ગોખ નીવથી મુણતા નૃપ હેજે ૧૦

ઢાળ બીજી

૬૫૧

મુખાલી નાન ગ્રો નકિ, જેડી નચાય વાય,
 તે નિનુલી કોખો ધળા, મખાય મનમાન ૧
 ગમી એ પ પુન્ય ન્યુ દાના રાખે એ,
 દુષ્ટ એ કુવન અં કેડુ અના કર દાંડ ૨
 માત્રાથી ઉત્તમી વાલી પલ માત્રી અદર જો,
 ગરીબોના ચરિત્રી, દાન મનન્યુ ૭ ? ૩

(છે સાર જમતમાં અધારે — એ માલ)

કે, અચન બનીયુ જેડી નાટ, જેડી ગાટ,
 તમ નાખાજે ૧ માત્રી ૭ મનમાની નિ નાતી
 નામ કર અગતી તારા નારતી પ્ર માત્રી
 નતી ૧૧ પદ ૨૧ નાન મારતી મુદિ તાત્રી,
 તીય કર ચકી ઠિ બળિયા, મીને પ્ર નચાય ૧

હસી હસીને કર્મ કરે સહુ. પણ નહિ રડતાં ફટે.
લોગવતી વેળા પ્રાણીઓ, શાને માથા ફટે ?
વગર વિચારે કામ કરી સહુ. પાછળથી પસ્તાવે ?.... ૨

જન્મ જન્માન્તર કીધા પાપો આ લવ ઉદયે આવ્યા.
માતંગાને કહે માતંગ. થરથર કપે કાયા (મારી)
રાયે હુકમ કર્યો અવિચારી. નગરી છોડી ચાલો.... ૩

તવ વળતી કહેતી ચંડાળી, નહિ એ કામ તમારું,
આવી રાય નિકટ પાપિણી. રાય ખડગ દે વારૂ;
કળાવતીને કહેતી રંડા, રથમાં બેસી જાવો (તમે).... ૪

રથ દોડાવી લાવી વનમાં. કળાવતી તવ બોલે,
પંથ નથી આ પીયર કેરો. તવ ચંડાલણી બોલે;
રાયે હુકમ કર્યો છે મુજને, કાંડા-કાપણ કાજે.... ૫

તે નિસુણીને અટપટ રાણી. કાઠું કાપે હાથે,
તવ રંડા કર ડાળો કાપે, કીધા બેડ સાથે;
બે કર બેરખા સાથે લાવી, તે ઘડી રાયને આપે.... ૬

તવ નૃપને બે બેરખા નિરખી. તત્ક્ષણ મૂર્છા આવી,
અંધવ કેરું નામ છે એમાં, કયા મેં બુદ્ધિ ગુમાવી ?
પોક મૂકીને નૃપતિ રોતો, મેં કીધો અન્યાય.... ૭

રાય હવે પછતાયે બહુએ. ઘિક ઘિક હોજો મુજને
ચદન કેરી ચિતા રચીને. બળી મરવું છે મુજને;
નાના મોટા ના-ના કહેતાં, તોય ન નૃપતિ માને.... ૮

હાળ ત્રીજી

દુહા

વિપદાઓ દૂરે નજે, ફળે વળી સવિ આશ,
 અગ્નિ પણ જળરૂપ બને, દવો બનતા દામ ૧
 વદિત ફળે દ્વરિત નજે, મહિમા અપર પાર,
 રિયળ તણા પ્રભાવથી, ઉદ્ધડયા ચ પા દાર ૨
 જિનમ દિર કરે અવળુ નુ બાવે કોઈ પુણ્યવાન
 તેથી પણ અધિકુ કહ્યું શા કડ ગિયળ વખાણ ? ૩

(આલ-હવે સુતો મનાકુવરની વાત)

—હવે કહ્યું કળાવતીની વાત—

કળાવતીના કર છેદ્યા ત્યા થઈ પીડા તે વાર,
 તે વેળા ત્યા પુન જનમીયો, લીલા કરમ અપાર હવે ૧
 કળાવતી મુખથી ઉચ્ચરતી, નિલાંગી તુ બાળ,
 કિમ કરી નાળુ એહ અશુચિ કેમ મુ મલાળ ? હવે ૨
 ધ્યાન ધરી જિનવગ્નુ બોલે, જો હું ગીલે માચ,
 હોય જુલ સારી થઈ જાવે, લગીરે નાવે આચ હવે ૩
 મૂમકે મમકે ડદન કરતી, ધગતી જોદ અપાર,
 વન મધળુ ત્યા ખીલી ઉઠયુ, મહિમા રિયળ અપાર હવે ૪
 સૂકી નદી પણ વહેવા લાગી જળ આ સુ તન પાસ,
 જાળે જળમા વહી નજે પણ, ફરી વળ્યુ આસપાસ હવે ૫
 વહેવા લાગી નદી જો બાળુ વચમા જોડી નાર,
 જો જો અચરજ મોઝુ કે, જોળી બાય તે વાર, હવે ૬

બે કર ભેરખાં નવલા દીસે, નવપક્ષવ કર થાય;
 હૈયું હપે નાચી ઉઠયું, મનરથ પૂરા થાય. હવે ૭
 અચરજ મોટું નીરખી તાપસ આયો કળાવતી પ્રાસ;
 અટવીમાં અટલી તું કયાંથી. પ્રછે તાપસ તાસ. હવે ૮
 સઘળી બીના સતીએ કીધી. રુઝ્યો તાપસ ત્યાંય;
 કીધું અકારજ નૃપે. મોટું, કર્યો તને અન્યાય. હવે ૯
 કરી ઉત્પાત ખતાંવું નૃપને, સતીએ પાડી ના;
 મહેલ કર્યો મોટો ત્યાં મત્રે. રાખી કળાવતી ત્યાં. હવે ૧૦

ઢાળ ગ્રાંથી

દુહો

મુત સાથે આનંદથી, કરે કળાવતી વાસ;
 નિરખી કઠિયારો ગયો, દોડી સતીની પાસ.

(મેં પ્રભુ ચરણોડી દાસી હું-એ ચાત)

હવે નૃપતિ પશ્ચાત્તાપ કરે, બળી મરવા અગ્નિ પ્રવેશ કરે.
 કરે મંત્રી વિનંતિ હે મહારાજ, એક માસની અવધિ દો મહારાજ
 હું હમણાં જઈને શોધ કરું. કહું જોજ કરી પછી હું તમને.
 કહી મંત્રી ત્યાંથી રવાના થયો. કઠિયારો અધવચમાં મળીયો;
 કહી સઘળી રાણીની બીના. સુણી મંત્રી નયન હપે ભીના.
 વન સુકું આખુ બીલી ઉઠયું. નદી શુષ્ક હતી પણ પર વહ્યું;
 કર આલ્યા સત્વર સતી કેરા, તમે સુણજો શિયળ તણો મહિમા.
 અટપટ ત્યાંથી મંત્રી ચાલ્યો, કહે નૃપને ખુશીબખર લાગ્યો;
 સુણી નૃપતિને અતિ હર્ષ લયો, જયકાર થયો જયકાર થયો.

ધ્રુમધામ ુરી તેડી લાવ્યા રાધરાણી મધળા ત્યા આન્યા;
મતી કેરા સદુ ગુણ જાન હો શિયળનો મહિમા, જગ પ્રસરે

ઢાળ પાચમી

આવના આન્યા એક જોને જોત ધમની ાક

એવા જ્ઞાની ગુરુમહારાજ

જ્ઞાની ગુરુ દેશના આપે ઢાપે લવજ્જાળ,
રાખરાય ને કળાવતી ત્યા, આવે મમ્મલ વિશાળ ૧

વધી રાજા રાણી પ્રેરે, ઉત્તર દેશે આપ,
કળાવતી કર કેમ કપાયા ? પામી કિંમ સતાપ ? ૨

વાણી સુધી નપતિની જોલે, જ્ઞાની એ ગુરુરાય,
મહાવિદેહે મહેન્દ્રપુરમા નરવિઢમ મહારાય ૩

લીલાવતી રાણીથી પ્રમલી, પુત્રી ગુણની કૃપ,
મુવોચના નામે પકાતી, અદ્ભુત જોતુ ઉપ ૪

વિદેશ વધી આન્યો એક મૂગ, જોલે મધુગી વાણ,
મુવોચના એમા મોહાળી વિદ્યાનત શુક જાણ ૫

સોનાના પિંગરમા રાખે ચાખે મેવા નિત,
મધુર મધુર ગાળા તળાળાવે, ગાવે ઉડા ગીત ૬

પ્રાણધરી પાગે એ પાપન મુવોચનાને મન,
જિનમ દિગે ગાગે લઈને, દન્ની એ દરગત ૭

વિચારવમળમા પોપન ચડીયો, જોતા પ્રભુનુ મુખ,
પુરવળવનુ જ્ઞાન ઉપજતા ઉપયુ અતર દુખ ૮

દીક્ષા લઈ પ્રિરિયા નવ શ્રીધી. જ્ઞાનમાં એકજ ધ્યાન.
 મતવિરાધી શુકપણે હું, જન્મ્યો કર્મે જાણુ; ૯
 ધિક ધિક હું માનવભવ હાર્યો, શોક કરે શુકરાજ.
 ગ્રહો અભિગ્રહ મનથી એણે, પ્રભુદર્શનને કાજ. ૧૦
 પરવશ મારે પિંજર રહેવું. દીલકું ખૂળ ઉદાસ;
 દર્શન કરવા કાજે ઉડ્યો, ખીજે દીન એ ખાસ. ૧૧
 કરી દર્શન કિર લોજન કાજે. પેઠો વૃક્ષ વિશાળ;
 શુક-વિયોગે રોતી પુત્રી. સેવક કરતા ભાળ. ૧૨
 સેવક દોડી શુકને લાગ્યા, દીલકું ખૂળ હરખાય;
 જનની સમ મુજને છોડીને, ક્યાં તું ચાલ્યો જાય? ૧૩
 નહિ રાખું વિશ્વાસ હવેથી, દીલ માફં દુભાય;
 ઇમ બોલી પોપટની પાંખો, કાપી નાંખી ત્યાંય. ૧૪
 શુક-વિસામે પરવશ મારે. સહવા દુઃખ અપાર;
 તે વારે શુક અનશન કરતો. ઉપન્યો! સ્વર્ગ મોઝાર. ૧૫
 શુક-વિયોગે સુલોચના પણ, ત્યજતી નિજનાપ્રાણ;
 સુલોચના થઈ શુકની દેવી. ઉપન્યા એક જ સ્થાન. ૧૬
 ત્યાંથી ચ્યવીને શંખરાય તું, કળાવતી એ થાર;
 પરવ વૈર પ્રતાપે એના, કાંડા બેઉ કપાય ૧૭
 રાનીની વાણી સુણીને. રાણીને શંખરાય;
 ભતિસ્મરણ ઉપજતા બેઉને, પૂરવ ભવ દેખાય. ૧૮

ગહેન ગતિ અતિ કમની જાણી, પામ્યા જેઉ પેરાગ,
 દીક્ષા લઈ રાય રાણી જેઉ, કરતા તપ જપ ત્યાગ ૧૯
 ત્યાથી ચ્યવીને વિદેહ ક્ષેત્રે, પામી માનવદેક,
 દીક્ષા લઈ જેઉ કેવળ પામી, પામશે મુક્તિ એક ૨૦
 વિજયાનંદનસૂરીશ્વર પાડે, કમલસૂરીશ્વર રાય,
 કવિકુલકિરીટ લલિતસૂરીશ્વર, પરમપ્રભાવક ધાય ૨૧
 દક્ષિણેશ ઉદ્ધારક ગુરુવર, લક્ષ્મણસૂરીશ્વર રાય,
 તસ શિશુ કીર્તિસૂરીની રચના, જનમન આનંદદાય ૨૨
 મવત બે હંતરને દસનો, કોડો શ્રાવણ માસ,
 અતિ ઉલ્લાસે પૂરણ કીધી, બેઝોર કેન્દ્રમા ખાસ ૨૩

એક અભિપ્રાય

તેજસ્વી રત્નો

લેખક • શ્રીમદ્ વિજયકાર્તિકદ્રસચિજી મહારાજ પ્રકાશક • શ્રી
 આત્મકમલ લલિતસૂરીશ્વરજી જૈન યાન મંદિર, યાન મંદિર કોન,
 દાદર, મુંબઈ-૨૮

જોનાના પરાપૂર્વના સંસ્કારો અને ધાર્મિક પ્રવાહોનો ખ્યાલ
 આપતી મહાપુરુષોની કથાઓ ઉપરની પુસ્તિકામાં રજુ થયેલી છે
 આ કથાઓ દ્વારા જૈનધર્મના તાર્કિક વિષયોનું દર્શન કરાવવા
 જેતુલ્ય પ્રયાસ થયેલો છે આમાં રજુ થયેલું શ્રી કામરૂપ શ્રાવકનું
 વૃતાંત કડક ધર્મ પાલનનું સૂચક છે ભગદ્ગુરુ શ્રી હીરસૂરીશ્વરજીની
 કથા સમતા અને સદિષ્ટતાનું અભેદ દર્શાવે છે - પૂઠ પાડે છે
 " મહામત્રનો પ્રભાવ " એવા સિધ્ધક હેરાગની કથા નવકારમનો
 પ્રભાવ દર્શાવે છે, અન્ય કથાઓ પણ ધર્મબોધ અને તાર્કિક
 વિષયોની સમજણ આપનારી છે

મુબઈ સમાચાર

સતી કલાવતી

નામ તેવા ગુણ આ જગતમાં બહુ ઓછા હોય છે: પરંતુ દેવશાળ નગરીના રાજા શ્રી વિજયસેનની કુંવરી કલાવતીની બાળતમાં તે એમ જ બન્યું હતું. તે ખરેખર કલાનો ભંડાર હતી અને લેખન, વાંચન, ગણિત, તત્ત્વજ્ઞાન, સંગીત, પાકશાસ્ત્ર, રસાયણશાસ્ત્ર, પુષ્પઉછેર, ધર્મશાસ્ત્ર વગેરે સ્ત્રીઓની ૭૨ કળાથી વિભૂષિત હતી.

વડીલ બંધુ જયસેન સ્નેહની પરમમૂર્તિ સમો હતો. તેને કલાવતી વિના બિલકુલ ચેન 'પરતું' નહિ. ભાઈ અને ભગિની સોનાના ઘુઘરે રમતા રમતા સાથે જ મોટા થયા હતા અને દેવશાળ નગરનું રાજભવન તેમના વડે જ ખૂબ રમણીય લાગતું હતું.

કલાવતીને માતા શ્રીમતી પાસેથી અપૂર્વ રૂપ વારસામાં સાંપડ્યું હતું અને યુવાવસ્થા પ્રાપ્ત થતાં તે સોળે કળાએ ખીલી ઉઠ્યું હતું.

પુત્રી મોટી થાય એટલે માતૃપિતાને લગ્નની ચિંતા થાય એ સ્વાભાવિક છે. મહારાજા વિજયસેન તેને અનુરૂપ યોગ્ય વરની તપાસ કરવા લાગ્યા. છેવટે નિર્ણય લેવાયો કે સ્વયંવર કરવો અને દેશ-દેશના રાજા મહારાજાઓને આમંત્રણ

આપણું પુત્રી પોતાની ઇચ્છાથી ૪ વરની પત્ની થઈ કરી લે
તે ઇચ્છે છે

વિચાર અમલમાં મૂકાયો. અવધવરમડપની તડામાર
તૈયારીઓ થઈ કુશળ ચિત્રકાગેઝે કલાવતીનું કળામય ચિત્ર
તૈયાર કર્યું. તેમણે અવનવા રંગો પુરી ચિત્રને સજીવન
કરવાનો સુદર પ્રયામ કર્યો હતો. જોનાર ઘડીલર થઈ
જાય તેવું અદ્ભૂત અને અનોડ હતું મહારાજા જાણ
પ્રસન્ન થયા. કળાકાગેઝે પુષ્કળ ઇનામ આપવામાં આવ્યું.
આમત્રણ પત્રિકાઓ ચિત્ર સાથે જુદા-જુદા માણસો દ્વારા
મોકલવામાં આવી આ અનુપમ ચિત્રને જોઈ મૌનુ
હૃદય ભારે આકર્ષિત થયું શું આ તે દેવલોકની દેવી છે
કે કોઈ કંપનાચિત્ર છે? એમ ઘડીભર મૌ વિચારમાં
પડી ગયા.

એક માણસે શખપુરી જઈ ત્યાંના નૃપતિ જાણને આ
ચિત્ર બતાવ્યું. રાજા એ ચિત્ર જોઈને મુગ્ધ બની ગયો. કેવું
અદ્ભૂત રૂપ! કેવું અનુપમ લાવણ્ય! ખરેખર! કોઈ ભાગ્ય
શાળીને જ આવું સ્ત્રી રત્ન પ્રાપ્ત વાચ છે. ચિત્ર લાવનારને
પૂછનામાં આવ્યું કે 'આ ચિત્ર કોનું છે? તે પૌત્રી છે
કે કુવારી?'

ત્યાં મહેશવાલકે જણાવ્યું કે 'મહારાજ! માલવ
દેશના મહારાજા વિજયસેનની પુત્રી કલાવતીની આ તસ્વીર
છે અને તે કુવારી છે.'

આ સંજ્ઞા માળગતા ૪ રાત્રીને તે અનુપમ સુદરી

નજરે નિહાળવાની ઉત્કંઠા જન્મી. તે પોતાના રસાલા સાથે સ્વયંવરના શુભ દિવસે જ ત્યાં પહોંચી ગયા.

દેવશાળ નગરીમાં આવે અનેક રાજમહારાજઓ આવી પહોંચ્યા હતા. સૌની ઇચ્છા એક જ હતી કે કલાવતી અમને પરણે તો સારું અને તે માટે સૌએ સુંદર પોશાકો પ્રિધાન કર્યા હતા. કંઈક મૂછો મરડતા હતા, કંઈક ભૂમિપર પગ પછાડતા હતા અને કંઈક ગંભીરતા પણ દાખવતા હતા. સ્વયંવર મંડપમાં રાજમહારાજઓ યથાસ્થાને ગોઠવાઈ ગયા. પ્રેક્ષકો હજારોની સંખ્યામાં આવી પહોંચ્યા હતા. પ્રસંગની લબ્યતા સૂચવનારા શરણાઈ વગેરે અનેક વાદ્યો વાગી રહ્યા હતા. વિજયસેન રાજા સિંહાસન પર બિરાજમાન થયા હતા. આજ્ઞા થતાંની સાથે પ્રતિહારી સાથે કલાવતીએ એ સ્વયંવર મંડપમાં પ્રવેશ કર્યો. કલાવતીનો સુંદર દેહ, અનેરું સૌન્દર્ય, અનુપમ લાવણ્ય અને અપાર રૂપ આ બધું સૌએ સાક્ષાત્ નિહાળ્યું અને મનમાં તરેહ તરેહના તરંગો ઉઠવા લાગ્યા.

કલાવતી બરાબર મધ્ય સ્થળે ઉભી છે. તેની સખીઓએ જાહેર કર્યું કે કલાવતીના ચાર પ્રશ્નોના જે ઉત્તર આપશે, તેના ગળામાં કલાવતી વરમાળા નાંખશે.

તેમાંનો પહેલો પ્રશ્ન એ હતો કે ‘દેવ કોણ ?’, બીજો પ્રશ્ન એ હતો કે ‘ગુરુ કોણ ?’ ત્રીજો પ્રશ્ન એ હતો કે ‘તત્ત્વ શું ?’ અને ચોથો પ્રશ્ન એ હતો કે ‘સત્ત્વ શું ?’

કોઈએ કહ્યું કે 'જોજો' આ જગતની રચના કરી છે તે જ દેવ કોઈએ કહ્યું કે જે સર્વ આપક છે તે જ દેવ કોઈએ કહ્યું કે સર્વ ગમ્મિમાન છે તે જ દેવ કોઈએ કહ્યું કે જ્ઞાન આપે તે ગુરુ કોઈએ કહ્યું કે જે તપન્વી હોય તે ગુરુ કોઈએ કહ્યું કે ઇશ્વર એ તત્ત્વ, કોઈએ કહ્યું કે જ્ઞાન એ જ તત્ત્વ કોઈએ કહ્યું કે રીય એ મત્ત્વ કોઈએ કહ્યું કે શાશ્વત ગુરુ એ જ સત્ત્વ એમ બધાએ પોતપોતાની રીતે એ પ્રશ્નોના જવાબ આપ્યા પણ તેવી કલાવતીને સતોષ થયો નહિ ત્યાગે મગગ દેવનો ગણ શખમૂપાલ બોલ્યો કે પ્રશ્નોના ઉત્તર તરન નહોતા છે એ તો આ સ્વભવ પરની પુતળી પણ આપી ગયે

એમ કહી તેના પુતળીના માથે ત્રાર મૂક્યો શખમૂપાલને મન્નવતીનું વરદાન હતું, એના તે પૂતળીએ તરત જ જવાબ આપ્યો કે 'રાગ અને દેવનો નાગ મગનાર અગ્નિત એ જ દેવ છે અગ્નિમા, મત્ત્ય, અશ્વીય, પ્રહસ્ય અને ગાય વિશ્વક એ પાત્ર મહાનતો ધારણ કરનાર ગુરુ છે અગ્નિમા એ જ તત્ત્વ છે અને દ્રવિયો પગ કાળ નખવો એ જ ખડ મત્ત્ય છે' આ ઉત્તરે શાખળી કલાવતીનું મન પ્રસાદ થયું તેના શખમૂપતિના ગળામા તરમાળા આંગળી તરત જ આપુ એ વાતાવળ જય જયકાન્ના ધ્વનિથી ગુણ ઉડ્યું મગગ ગીતો ગવાયા બિરહાવની બોલાઈ નોખા અને શણાઈના મધુર સ્વરથી જ્ઞાન ગાજવા માંડ્યું અને જ્ઞાનદની ત્રાયે વચ્ચેવિધિ સ્વપૂજ થયો અને મહાન રાગ

સાથે શંખરાજાએ કલાવતીને સાથે લઈ પોતાનાં નગરભણી પ્રયાણ કર્યું. સૌએ લાવભરી વિદાય આપી. પુત્રીના વિયોગથી માતાપિતા અને તેના ભાઈ જયસેનકુમારની આંખમાં અશ્રુ ઉભરાઈ આવ્યા. કલાવતીનું હૃદય પણ પોતાના માતાપિતા અને બંધુજનના વિયોગથી વિહ્વળ બની રહ્યું હતું. આમ વસંતી વિદાય લઈ કલાવતી અને શંખભૂપાળ પોતાની નગરીમા આવી પહોંચ્યા. નગરજનોએ તેમનો ઉચિત સત્કાર કર્યો.

શંખરાજા અને કલાવતીના દિવસો આનંદ વિનોદમાં પસાર થવા માડ્યાં. એક રાત્રિએ કલાવતીને એક સુંદર સ્વપ્ન આવ્યું. એ સ્વપ્નમાં તેણે અમૃતનો ઘડો બાણે પોતાના મુખમા પ્રવેશ કરી રહ્યો છે, તેવું દશ્ય જોયું. આવું સુંદર સ્વપ્ન નિહાળતા તેનું હૈયું હર્ષના હિલોળે ચઢ્યું. પ્રભાત થતાં તેણે આ વાત શંખભૂપાલને જણાવી. રાજા પણ ખૂબ ખુશ થયો અને તેણે અનુમાનથી તેનું ક્ષણ જણાવ્યું, કે ‘દેવી ! આ સ્વપ્નના પ્રભાવથી તને એક પુત્ર-રત્નની પ્રાપ્તિ થશે.’

આમ રૂઢ ને પાણીની જેમ સ્નેહથી એકમેક બનેલા રાજારાણીની પ્રીતિ અનેક ગણી વધવા લાગી. તે જ રાત્રિએ કલાવતીને ગર્ભ રહ્યો અને ધીરે ધીરે તેનું રૂપ ખીલી ઉઠ્યું.

અનુભવી વૃદ્ધાઓ કલાવતીને શિખામણ આપવા લાગી: ‘રાણી સાહેબ ! તમે ગર્ભવતી છો માટે બહુ હરશો ફરશો નહિ, બહુ ઠંડુ તથા બહુ ગરમ ભોજન કરશો નહિ, હિડોળે

હિંચશે નહિ, બહુ મહેનત કરશે નહિ, જેમો તો ધીમે
રહીને જેસજો ચાલો તો વાબલા વગેરેનો સહારો લેજો, બહુ
હમતા નહિ, શોક મતાપ ડરતા નહિ, નધાગે પડતુ કાજળ
આજતા નહિ ઉપરના દારણો એવવાથી ગભરેને હાનિ
થવાનો સભવ છે'

અનુભવી વૃદ્ધાઓની મીઠી શીખને કલાવતી રાણીએ
દૂધ સાકરની જેમ અગીકાગ ડરી આમ કરતા દિવસો ને
મહીનાઓ પાણીના રેલાની માફક વહી ગયા આઠ માસ ને
આઠ દિન વાતનાતમા ચાલ્યા ગયા સુખમા કાલની ખબર
પડતી નથી અને દુખનો તો એક દહાડો પણ વધ જોવો
મોટે થઈ પડે છે

સ્ત્રીની પ્રથમ મુવાનડ પિયરમા વાય છે એ લોકરિવાજ
મુજબ તેના પિયરથી તેને તેડવા માટે વિજયમેન રાજાએ
એક ખાસ માણસને મોકલ્યો તે માણસ માયે કલાવતીના
ભાઈ જયમેને મોનાના જે સુદર ભેરખા બહેનને માટે ભેટ
મોકલ્યા તે લઈને એ દેવગાળ નગરીમા આ યો એણે
મહારાજ તથા કલાવતીને પણ પ્રણામ કર્યા કલાવતીએ
પોતાના માતપિતા અને ભાઈ વગેરે સર્વ સ્વજનના કુળના
સમાચાર પછા સેવકોએ ખુશી આનંદના સમાચાર આપી
જયમેનભાઈએ આપેલી પેટી અપણુ ડરી કલાવતીએ પેટી
ઉઘાડી અને જોયુ તો જે મનોહર ભેરખાઓ ઝગમગ ડરી
રહ્યા હતા તેને આ બેય ભેરખા ખૂબ જ ગમી ગયા અને
પહેરીને ખૂબ જ રાજી થઈ તેટલામાજ ખીલુ સળીઓ ત્યા

મળવા આવી અને આ ઘેરખાની સુંદરતા જોઈ આશ્ચર્ય-
મુગ્ધ બની ગઈ.

આમ સખીઓ સાથે મીઠો વાર્તાલાપ થતો હતો,
એટલામાં શંખભૂપાળ ત્યાં આવી ચઢ્યો. તેને પણ કૌતુક
જોવાનું મન થયું તેથી તે ખારણા પાછળ છૂપાઈ રહ્યો.
સખીઓએ પ્રશ્ન: ‘રાણી સાહેબ ! આ ઘેરખા ક્યાંથી
લાવ્યા ?’ ત્યારે તેણે હરખમાં ને હરખમાં જવાબ આપ્યો
કે ‘આ ઘેરખાં તો મારા વહાલાએ મોકલ્યા છે.’ રાજાએ
આ વાત સાંભળી અને તે તો ધૂંઆ-કુઆ થઈ ગયો. ‘મારા
સિવાય વળી બીજો કોણ એનો વહાલો છે ? જરૂર આ રાણી
દુરાચારી લાગે છે, દુષ્ટ છે, ઉપરથી જ રૂડી રૂપાળી લાગે
છે પણ અંદરથી એ કાળી છે.’

લલિતવ્યતા જ એવી નિર્માયેલી હતી ત્યાં શુ થાય ?
કલાવતીએ એમ કહ્યું હોત કે આ તો મારા લાઈએ મોક-
લાવ્યા છે તો તો રાજા રોષે ન ભરાત; પણ મારા વહા-
લાએ મોકલ્યા છે, આ શબ્દો તો રાજાનાં હૃદયમાં તીર
જેવાં ભોકાણાં. તે વિચારવા લાગ્યો કે હું તો સમજતો હતો
કે કલાવતી સતી છે, પ્રેમની પ્રતિમા છે અને દનેહની સરિતા
છે, પણ એ વાત સાવ ખોટી નીકળી. આજે મારો ભ્રમ
ભાંગી ગયો. એ તો પરપુરુષમા આસક્ત છે. મારા ઉપર પ્રેમ
હોવાનો ખોટો ડોળ કરે છે. આમ અનેક શંકા કુશંકા
કરતો શંખભૂપતિ ત્યાંથી રવાના થયો.

રાજા લાલપીળો થઈ ગયો હતો. કોઈની જવાબા-

ઓથી લભૂકી નહો હતો કે ક્યારે એને સ્વાદ ચખાડું અને તેણે એક ઉપાય ઓળી ઝાઢ્યો. ખાનગી બે માણસોને બોલાવ્યા અને જણાવી દીધું કે 'જુઓ ! ઝામ બહુ સાવ ચેતીથી ઢરવાનું છે, જરા ય ગફલત ન કરતા ડલાવતીને રથમા ખેંચાડી ઘોર અટવીમા એઠલી ઠાગી મૂઠવી અને તેના બન્ને ડાડા-ખેરખા માથે ઝાપીને માગી સમક્ષ હાજર કરવા તેમણે એ વાત અગીઠાર કરી અને અધારી રાત્રિએ રથ તૈયાર કયો, સાથે છત્રી વગેરે લઈ લીધી, ત્યાંથી રનાના થઈ તેમણે ડલાવતીના ઓરડામા વીરેથી પ્રવેશ ર્યો.

આ વખતે ડલાવતી ભરનિંદ્રામા પોઢી હતી એ બિલ કુત્ર નિર્દોષ હતી તેની મુખમુદ્રા મુગોભિત લાગતી હતી, આવી નિર્દોષ મહારાણીને કેમ અડકાય ? તેઓ જરા થભી ગયા પણ રાજસા એટલે શુ થાય ? છાતી કપે છે, પગ ધ્રજે છે અને મન ના પાડે છે, પણ રાજસાનું ઉદ્વેગન કેમ વાય ? ગળા કપાઈ જવાનો ભય હતો, એટલે એ ભયે તેઓ આ નીચ ધધો કરવા પ્રેરાયા તેમણે ધીરે રહીને ભર ઉધમા સૂતેની ડલાવતીને ઉચકી લીધી અને રથમા નાખી પછી રથ પૂરપાટ દોડાવી મૂક્યો. આ વાતની કોઈને ય ખબર ન પડી અરે ! ગધ સુદ્ધા ન ગઈ થોડે દૂર જતા રથના ખણખણાટથી ડલાવતી જાગી જાય છે અને જાગતાની માથે તેના પેટમા ફાળ પડે છે 'આ શુ ! શુ કયા છુ ! શુ હું સ્વપ્નમા છુ ?' તેણે આખ ઓળી બેઠું નહિ નહિ હું જાગૃત છુ ત્યારે હું છુ કયા ? કયા એ પસ ગ ! ચાટે ખાનુ લોખડની જાળી છે, ઘોર અધકાર છે, માણસો રથ

હાંકે છે. અને મને ક્યાં લઈ જાય છે?’ સારથિને પૂછ્યું:
‘હે સારથિ! મને ક્યાં લઈ જાવ છો?’ પણ કોઈએ
જવાબ ન આપ્યો. એણે ભેરથી ચીસ પાડી પણ સૌએ
આંખ આડા કાન કર્યા.

કલાવતીએ જાળીમાંથી નજર કરી તો રસ્તામાં ઘોર
જંગલ જણાયું. એવામાં વાઘ-વરુ અને હિંસક પ્રાણીના
ભયંકર શબ્દો કાને અથડાયા અને ફરી તેણે ચીસ પાડી.
પણ તેય હવામાં ઉડી ગઈ, થોડીવારે સવાર થઈ. અંધારું
ઓસરી ગયું.

ત્યાં જ રથ ઉભો કર્યો અને પેલા માણસો રથ નીચે
ઉતર્યા. કલાવતીનું હૃદય થડથડ થડકે છે. એ તો ચુપચાપ
ભેલી રહી, તે વખતે પેલા માણસે કહ્યું: ‘દેવી! માફ કરજો
અમારો દોષ નથી, અમે નિર્દોષ છીએ. અમે તો ચીકીના
ચાકર. અમારે રાજાનો હુકમ બજાવવો રહ્યો. પણ અમારું
હૃદય કંપે છે. રાજાની આજ્ઞા છે કે તમને આ ઘોર જંગ-
લમાં મૂકી દેવા અને બેરખાં સાથે બને કાંડાં કાપી તેમની
પાસે હાજર કરવા.’

આ શબ્દો શ્રવણ કરતાં જ કલાવતીને જાણે કોઈ
પહાડ તૂટી ન પડ્યો હોય તેવું લાગ્યું અને તે બેસાન
બની ગઈ.

સેવકોનું હૃદય દ્રવી ગયું. થોડીવારે લાનમાં આવતાં
કલાવતીની આંખમાં આંસુ ઉભરાઈ આવ્યા અને ધડકતે
હોયે તે બોલી: ‘અરે ભાઈઓ! તમે વિલંબ શા માટે

ઠલાવતી પર કલક આવતા રાજાએ લય કર અટવીમા મૂકાવી,
 ત્યા તેળીને પુત્ર જન્મ્યો રાજાએ ઠલાવતીના બન્ને કાડા
 ઠપાવી નખાચ્યા પરતુ શિવજના પ્રલાવથી બન્ને કાડા
 બેરખા સહિત પાળા આવ્યા

કુળાવતીએ પ્રેમવશ પોપટની પાંખો કાપી નાંખી હતી,
જેથી ખીન્ત જનમમાં પોપટના જીવ રાજાએ
કુળાવતીના કાંડા કાપી નંખાવ્યા.

કરો છો? રાત્રીની આજ્ઞાનો અમલ કરો, નહિતર તમારી અવદશા થશે ' પામે છરી પડી હતી તે છરીથી કલાવતીએ પોતાનો એક હાથ કાપી નાખ્યો અને બીજો હાથ પેલા માણસોએ કાપી નાખ્યો આમ ભેરળા સહિત બંને હાથ લઈ એ માણસો કલાવતીને લઈ જ ગયા આ એકલી મૂકી ત્યાંથી રનાના થયા

કલાવતી કડુપુ વિલાપ કરે છે ઘડીમા ચીસ પાડે છે ઘડીમા રડે છે બંને કાઠા કપાઈ જવાથી એને ઘોર વેદના થાય છે એ વેદનાના મારે તેણે તે જ વળતે પુત્રને જન્મ આપ્યો બંને હાથ તો કપાઈ ગયા છે પુત્રને હાથમા શી રીતે લેવો? એ મમ્મ્યા તેની મામે ખડી થઈ વાહરે કમ્! તારી લીલા અપરપાર છે! કયા રાજમહેલ અને કયા ઘોર જંગલ! રાજપુતનો જન્મ થતા રાજમહેલમા કેટકેટલા વધામણા આવે, મીઠાઈઓ વહેચાય, નગરના સમસ્ત લોકો ઉત્સવ ઉજવે, વાજા વાગે અને અનેરો ઉત્સાહ હોય અને અનેરો ઉત્સવ ઉજવાય ત્યારે અહીં બાળકતુ રક્ષણ કરવાના ય વાધા છે!

આમ વિચારે છે અને વિલાપ કરે છે, આમુ સારે છે અને પુત્રને સંબોધીને ઢહે છે 'અરે! નિર્ભાગી! કયા રાજમહેલ ને કયા જંગલ! તને શી રીતે ધવડાવુ અને નહવડાવુ? એમ વિવિધ વિલાપભરી વાણી ઉચ્ચારી રહી છે એના હૃદયમા અપાર વેદના થઈ રહી છે શુ કરવુ એની એને સૂઝ પડતી નથી એ આકુળવ્યાકુળ બની ગઈ છે

‘શા માટે મને રાજ્યે ભરજંગલમાં મૂકી દીધી? મારો શું દોષ આવ્યો? અરે! કોઈનો ય વાંક નથી, વાંક મારા પોતાના કર્મનો છે. કર્મને શરમ નથી. ભલભલા રાજ મહારાજને અરે બળદેવ-વાસુદેવ અને ચક્રવર્તીને પણ તેણે ધૂળ ચાટતા કર્યા છે. ખુદ તીર્થંકર ભગવાનને પણ કર્મો ક્યાં છોડે છે? તો મારી શી ગણતરી? હું કર્મ વિસાતમાં! છેલ્લે તેણે શાસનદેવને પ્રાર્થના કરી કે-‘હે શાસન દેવ! મેં આજ સુધી અખંડ શિયળત્રત પાળ્યું હોય, પર પુરુષની મનમાં કે એક રૂંવાડામાંય ઇચ્છા ન કરી હોય તો મને સહાય કરજો.’

કલાવતીએ અખંડ શિયળત્રત પાળ્યું હતું. મનમાં પર-પુરુષની એક રૂંવાડામાંય ઇચ્છા કરી ન હતી, એટલે શાસનદેવે તેની પ્રાર્થના સાંભળી અને ત્યાં અજબ ચમત્કાર ખડો થયો. તે શુષ્ક સરિતામાં બેઠી હતી. ત્યાં એકદમ પાણીનું પુર આવ્યું અને તેને જરાયે ઇજા કર્યા વિના તેની આંબુબાંબુથી વહેવા લાગ્યું. તેના કપાયેલા હાથ તે જ ક્ષણે સારા થયા અને ખેરખાથી સુશોભિત બન્યા. આખું વન સૂકું હતું તે પણ ખીલી ઉઠ્યું અને સર્વત્ર લીલીછમ હરીઆળી ઉગી નીકળી. તેણે પુત્રને નદીના તીરથી નવરાવ્યો અને એક પ્યારભર્યું ચુંબન ભરી ગોદમાં લીધો.

શિયળના પ્રભાવથી શું નથી બનતું? દેવોનાં સિંહાસનો ડોલી ઉઠે છે, સર્પ કૂલમાળામાં ફેરવાય છે, અને અગ્નિ જળરૂપ બની જાય છે, શિયળના શા વખાણ કરવાં?

શિયળનો પ્રભાવ અચિંત્ય અને અદ્ભુત છે, શિયળનું બળ અમાપ છે, આવી મતીઓના પ્રભાવે જ આ જગત લીધું છમ દેખાય છે

આ તરફ પેલા માણસોએ ઝેરખા મહિત કલાવતીના હાથ મહારાજની સમક્ષ મૂક્યા એટલે તે રાજ થયા અને કુવળા અને તે એણે જ કૂળ મળવું જોઈએ એમ પોતાના કાર્યની અનુમોદના કરવા લાગ્યા. એવામા તેમની નજર ઝેરખા પર પડી અને તેમા જયએન એણે નામ ફેરેલું જોયું આ જોતા જ મહારાજના હોગકોગ ઉડી ગયા અરે! ઝેરખા તો એના ભાઈએ એને અર્પણ કર્યા છે અને ભાઈ તો બહેનને વહાલો જ હોય એ સ્વાભાવિક છે મે તો એનો કોઈ જાન હશે એમ સમજી એને કાઢી મૂકી એના હાથ કપાવ્યા અને જ ગલમા રખડતી મૂકી! ખરેખર મે ભયકર અન્યાય કર્યો છે ભયકર શુનો કર્યો છે, એક મતી નારીના હાથ કપાવી નખાવ્યા અને તેને ભયકર અટ વીમા એકલી અટુલી મૂકી દીધી! વળી તે ગભવતી છે, તેનું શુ થયું હશે? તે શુ કરતી હશે? આ વિચારો આવતા નૃપતિના નયનો સજળ બન્યા, વાતાવરણ ગમગીન બન્યું, રાજ મહેલમા ઉદામીનતા છવાઈ આ સમાચાર વાયુવેગે પ્રસરતા મત્રીને બાણ થઈ અને તે ત્યા આવી પહોંચ્યો, મહારાજાએ કહ્યું 'મત્રીશ્વર! મારા હાથે ભયકર ભૂલ થઈ છે એક સતી સ્ત્રી ઉપર મે ભાગે અન્યાય કર્યો છે આ પાપની શુદ્ધિ માટે અને આ પાપના પ્રાયશ્ચિત માટે મારે અગ્નિમા બળી મરવું જોઈએ, તમે જન્મી ચિતા તૈયાર કરો '

મહારાજનાં મુખથી આ વાત સાંભળતાં નગરમાં ભયંકર હાહાકાર મચ્યો.

વગર વિચારે કામ કરવાથી તેનું પરિણામ કેવું ભયંકર આવે છે. તે આ પ્રસંગથી વાચકોને સમજાઈ જશે. મંત્રીએ રાજાને આશ્વાસન આપતાં કહ્યું: 'મહારાજ! એક ભૂલના પરિણામે અત્યારે આપણી આવી કફોડી સ્થિતિ ઉભી થઈ છે. હવે બીજી ભૂલ કરવાથી પરિણામ કેટલું ભયંકર આવશે એનો વિચાર કરો.' આપ જરા ધીરજ ધરો; ધીરજનાં ફળ મીઠાં હોય છે. ત્યારે ભૂપતિએ જણાવ્યું: 'મંત્રીશ્વર! તમારું કહેલું ઠીક છે. પણ મારે તો હવે બળી મરવું છે. તમે ઝટ ચિતા તૈયાર કરો. વિલંબની જરૂર નથી. આ ઘોર પાપથી મારી શી દશા થશે?'

મંત્રીએ ફરીવાર જણાવ્યું: 'મહારાજ!' મને એક મહીનાની મુદત આપો. હું કલાવતીની તપાસ કરું છું. તેમાં જો કંઈ પણ સમાચાર પ્રાપ્ત ન થાય તો આપ આપની ઇચ્છા મુજબ કરી શકો છો. પરંતુ હાલ મને એક માસની અવધિ આપો.' મહામહેનતે મહારાજાએ મંત્રીની વાતનો સ્વીકાર કર્યો.

કલાવતીની તપાસ કરતા ચારે બાજુ માણસો છૂટી ગયા. હવે અહીં શું બનાવ બને છે તે પણ જોઈ લઈએ. કલાવતીના શિયળના પ્રભાવે સૂકી નદી પણ વહેવા લાગી. અને સમગ્ર વનરાજી ખીલી ઊઠી, એ વાત ઉપર જણાવી ગયા છીએ, આ અદ્ભૂત અને અત્યંત આશ્ચર્યકારી દૃશ્ય

ત્યાં વસતા એક તાપસે નિકાળ્યું અને તેના હૈયામાં ભારે
 હીતુક પેદા થયું તે એની તપામમા દોડતો નદી કિનારે
 આવ્યો ત્યાં પાણીના પુરની વચ્ચે કલાવતીને કુશળ જોઈથી
 જોઈ તે જ ક્ષણે તેને વિચાર આવ્યો કે જરુર આ કોઈ
 દેવી હશે તેના પ્રભાવથી જ આવું ગજબનું પરિવર્તન
 જણાય છે! અને તે હૈયામાં હામ ધરી તેની પાને ગયો
 પ્રણામ કરી પૂછવા લાગ્યો કે તમે કોણ છો? આ અન્-
 વીમા એકલા કયાથી? આમ પૂછતા કલાવતીએ મધળીય
 વીતકકથા કહી સંભળાવી

આ માલગી તાપસને ભારે ક્રોધ ચઢ્યો ‘અજે! તારા
 જેવી નીર્દોષ સતી મીના ઉપર રાજાએ ઘોર અન્યાય કર્યો
 છે હંમણા જ હું ત્યાં જઈ તેની ખબર લઉ છું આ ગાંઠો
 સાલળતા કલાવતીએ કહ્યું ‘મહર્ષી’! તમે એમ ન બોલશો,
 કારણ કે જે કંઈ બન્યું છે એ મારા પ્રવકર્મનો દોષ છે એમા
 કોઈ ખીજનો દોષ નથી ખીજ તો નિમિત્તમાત્ર છે માટે
 આપણે કોઈના ઉપર દોષ ડરવાનો નથી’ ઉત્તમ આત્મા
 એની ઉત્તમતા જાણકયા વગર રહેતી નથી સતીના
 મહાભૂલા વચ્ચનો શ્રવણ કરતા તાપસના હૃદયમાં ભારે માન
 પેદા થયું તેણે ત્યાં વિદ્યાબળથી એક મહેલ તૈયાર કર્યો
 તેમા કલાવતી પુનઃ સહિત રહેવા લાગી તાપસ તેની આર
 મલાળ કરવા લાગ્યો આ બધી હકીકત તે જ અન્વીમા
 ડાબ્ટ લેવા એક ઝઠીયારો આવ્યો હતો, તેણે સાલગી અને
 તેની પામેથી તપાસ કરવા નીકળેલા માણસોએ સાલગી
 એ માણસોએ એ સમાચાર મંત્રીને આપ્યા એવે અમૃતનો

આસ્વાદ અનુભવતો હોય તેવી તેને ખુશી થઈ. તેણે આ શુભ સમાચાર મહારાજને આપતાં વિષાદનું વાતાવરણ વિસ્મય અને હર્ષમાં ફેરવાઈ ગયું.

આખું ચ નગર આકર્ષક રીતે શણગારવામાં આવ્યું. રાજા પ્રજાએ વાજતે ગાજતે કલાવતીને પુત્ર સહિત ભારે ધામધૂમથી નગર પ્રવેશ કરાવ્યો. આ સમયે સૌનાં હૈયાં હર્ષથી પુલકિત બન્યાં અને અનેક જીવંદાઓ સતીત્વનાં ગુણ ગાવા લાગી.

રાજાએ દીલગીરી વ્યક્ત કરી, કલાવતી લજ્જાથી અવનત બની. નગરીમાં ભારે ઉત્સવ ઉજવાયો, હવે તો મહારાજને કલાવતી ઉપર બમણી-પ્રીતિ થઈ. તેઓ સુખમય દાંપત્યજીવન વીતાવવા લાગ્યા.

એકદા પૃથ્વીતલને પાવન કરતાં એક જ્ઞાની મુનિ તે નગરીમાં પધાર્યા. રાજાપ્રજાએ તેમનું ઉમળકાભર્યું સ્વાગત કર્યું અને એમનો ઉપદેશ સાંભળ્યો. એ ઉપદેશમાં સુધાની સરિતા વહેતી હતી, તેના વેગે કેંક ભવ્યજનોનાં હૃદયનો મેલ ધોવાઈ ગયો. ઉપદેશ પૂરો થયા પછી શંખનૃપતિએ ઉભા થઈ બે કર જોડી ગુરુદેવને પ્રણામ કરી વિનયપૂર્વક કહ્યું કે ‘ગુરુદેવ ! આપ મહા જ્ઞાની છો, તેથી મારો સંદેહ દૂર કરો. કલાવતી નિર્દોષ હોવા છતાં તેનાં કાંડાં શાથી કપાયા ?’ ત્યારે જ્ઞાની લગવંતે જણાવ્યું : ‘રાજન્ ! જેવું વવાય છે, તેવું લણાય છે અને જેવું કરાય છે તેવું પમાય છે. સાલજો હું તમારો પૂર્વભવ જણાવું છું.

મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા મહેન્દ્રપુર નામની નગરીમા નરવિક્રમ રાજા અને તેની લીલાવતી ગણી હતી તેની કુક્ષિએ એક પુત્રી અવતરી, જેનું નામ મુલોચના હતું, મુલોચના જેવી કપાળી હતી, તેવી જ ચતુર હતી અને અનેક કળાઓમા પ્રવીણ હતી એક વખત નરવિક્રમ રાજા રાજમલામા બેઠા હતા, ત્યારે ત્યાં એક વિદેશી ગ્રાપાગી આવ્યો તેની પાને એક પોપટ હતો તે જૂળ જ ચતુર અને વિપુલ વિદ્યાથી વિભૂષિત હતો પોપટની મધુરી વાણી, મધુરા ગીત અને બોલવાની ચતુરાઈ જોઈ બધા ય વિમ્મચ પામ્યા મુલોચના પણ ત્યાં બેઠેલી હતી તે તો પોપટની ચતુરાઈ ઉપર જૂળ જ આક્રીન થઈ અને તેને તે રાણી લેવાનું મન થયું રાજાએ મ્હોં માગ્યા હામ આપીને શુકને ખરીદી લીધો એ શુકને સોનાના પાજરામા રાખ્યો હ મેશા તેની સાર સલાખનું કામ મુલોચનાએ જ માથે લીધું તે પોપટ પણ મધુર મધુર ગીતો અને ગાથાઓ ગાઈ મુલોચનાના હીલ અને દિમાગને પ્રમુદિત કરતો હતો મુલોચનાને તેના ઉપર અત્યંત ગાઢ પ્રીતિ થઈ તે તેને જરા ય અળગો કરતી નહિ જિનમદિરે જાય તો તેને માથે લઈ જાય આમ એક દિવસ મુલોચના પોપટને લઈને જિનમદિરે દર્શન કરવા ગઈ પોપટે પણ પરમાત્માની મર્તિ જોઈ અને તે ઊડા વિચારમા પડી ગયો ‘ઓહ! આ તો મેં કનાય જોઈ ઠે!’ એમ ઉઠાપોહ કરતા તેને જાતિમ્મજા નાન ઉત્પન્ન થયું અને તેના બળે તેણે પોતાનો પૂવબલ નિહાળ્યો આથી તેના વિપાદનો પાગ રદ્યો નહિ વિપાદનું કારણ એમ હતું

કે તે પૂર્વજન્મ મનુષ્ય હતો અને તેણે દીક્ષા લીધી હતી. પરંતુ તેણે તેની સુંદર આરાધના ન કરતાં વિરાધના કરી હતી, તે જ્ઞાનમાં જ મશગુલ રહેતો હતો પણ ક્રિયાકાંડમાં ખાસ રૂચિ નહોતી. આમ ચારિત્રની વિરાધના કરવાથી તેને પોપટનો અવતાર મળ્યો, તેથી તેને ભારે દુઃખ થયું. આ વાતનો તેને ખૂબ પશ્ચાતાપ થયો. તે વિચારવા લાગ્યો કે હવે મારો ઉદ્ધાર શી રીતે? હું તો જનાવર છું. પરતંત્ર છું. ભલે થયું તે થયું પણ આજથી મારે પરમાત્માનાં દર્શન કર્યા સિવાય મુખમાં કંઈ પણ નાંખવું નહિ. ’

હવે તેને પાંજરાની પરવશતા સાલવા લાગી. બીજો દિવસ ઉઝ્યો કે સુલોચનાએ પોપટને ખાવાનું આપ્યું, પણ તેણે તે ખાધું નહિ. કારણ કે તેને પ્રતિજ્ઞા હતી કે દર્શન કર્યા વગર ખાવું નહિ, તે વિચારમાં પડ્યો કે ‘હવે શું કરવું? તેટલામાં સુલોચનાએ તેને પાંજરામાંથી બહાર કાઢ્યો અને તે જરા આધી ગઈ ત્યાં તો તે ઉડીને જિન-મંદિરે પહોંચી ગયો. ત્યાં તેણે પરમાત્માનાં દર્શન કર્યા, પછી ત્યાંથી ઉડીને એક ઝાડની ડાળીએ બેઠો અને ક્ષણનું ભક્ષણ કરવા લાગ્યો. સુલોચના પાછી આવી ત્યાં તેણે પોપટને જોયો નહિ, તેથી ચીસ પાડી ઉઠી. બધા ભેગા થઈ ગયા, પોપટની તપાસમાં પડ્યાં. તપાસ કરતાં પોપટ મળી આવ્યો. પોપટને જોતાં સુલોચનાને સમાધાન થયું, પણ પોપટના વિરહથી તેણે ભારે દુઃખ અનુભવ્યું. તેણીએ પોપટને કહ્યું : રે પોપટ! હું તો તને મારા પ્રાણથી અધિક

ખ્યાળે માનુ છુ અને તુ મને છોડીને ડયા ચાલ્યો ગયો હતો ? મારા તો હોશકોગ હટી ગયા હવે હુ તારો વિશ્વાસ નહિ રાખુ ' તેણીએ વિચાર્યું કે એની પાખો ૪ ઢાપી નાખુ કે ફરીથી હટી ન જાય અને તેણે તો, પ્રભવગ પોપટની પાખો ઢાપી નાખી પોપટને અત્યંત દુઃખ વધુ તેને તો પ્રતિજ્ઞા હતી કે પ્રભુના દગન કર્યા વગર ખાવુ નહિ એટલે તેણે વિચાર્યું કે હવે ભગવાનના દશન તો વચ્ચે નહિ મારે તો અનશન આદ્યુ

મુલોચનાએ પોપટને ખાવાનું નાખ્યું પણ તે તેણે ખાધું નહિ તેથી મુલોચનાને ઘણું દુઃખ વધુ, કારણ કે તેને તેના પર ગાઢ પ્રીતિ હતી પદર દિવસ અનશન પાળી અતે ઢાળ કઠી તે પોપટ દેવલોકમા ઉત્પન્ન થયો મુલોચના પણ તેના નિરહમા ઝુગી ઝુગીને મરા પામી અને દેવલોકમા તે ૪ દેવની દેવી તરીકે ઉત્પન્ન થઈ ત્યાંથી જન્મે આત્માઓ ન્યવી મનુષ્ય તરીકે ઉત્પન્ન થયા તેમા પોપટનો છુત તુ છે અને મુલોચનાનો છુત એ કવાવતી છે, પૂવ ભવે પવા પોપટની પાખો ઢાપી નાખી હતી, તેથી તે કમના પ્રતાપે આ ભવમા તેના કાડા કપાયા છે ઈર્ષો કોઈને ય ઊડતા નથી, મારે કોઈ પણ કાર્ય કરતા પરિણામનો વિચાર કરવો કે જેથી આપણા હાથે કોઈ એવું કુ-મ થઈ જાય નહિ, આમ જ્ઞાની ભાવતના મુખેથી મવાળ કરતા તરત જ જન્મેને નતિમ્મરણ જ્ઞાન પદા વધુ અને પાતાના દુષ્ટ, ત્ય બદલ રાત પ્રત્યાપ કરવા લાગ્યો જન્મેન નગર્ય થયો અતે

તેમણે ચારિત્ર અંગીકાર કર્યું. બન્ને આત્માઓ ચારિત્રના પ્રભાવે દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયા. છેવટે એ બન્ને પુણ્યાત્માઓ ચારિત્ર લઈ સકળ કર્મોનો ધ્વંસ કરી કેવળજ્ઞાન અને કેવળ દર્શન પામી મુક્તિપુરીમાં સીધાવશે. આ કથા આપણને અનેરી પ્રેરણા અને અમૂલ્ય બોધ આપે છે. તેનો સાર ગ્રહણ કરી આત્મહિત સાધવા તત્પર રહેવું.

‘ સત્યમેવ જયતે ’

એક અભિપ્રાય

આત્મતત્ત્વ વિચાર

આત્મતત્ત્વ વિચાર ભાગ ૧-૨ એ પુસ્તકો શ્રી વિજયલક્ષ્મણ-સૂરીશ્વરજી મહારાજના માનસના મૂલ્યવાન મૌક્તિકસમા છે, આધ્યાત્મિક જીવનની વહન અનુભૂતિના પ્રત્યાધાતો પૃષ્ઠે પૃષ્ઠે સંપડે છે, અને સાત્ત્વિક વાંચનનો લ્હાવો લાધે છે, એ લાલ શણ વધારાનો.

આત્મતત્ત્વ વિચાર એ એક આર્ષદૃષ્ટાનું પર્યેષણ છે. જે બહુજનલાભાય, બહુજનહિતાય છે, આવા અમૂલ્ય ગ્રન્થરત્નોના પ્રણેતા પૂજ્યશ્રી વિજયલક્ષ્મણસૂરીશ્વરજી તથા પ્રકાશક બધુઓ અભિવંદન તથા અભિનંદનને પાત્ર છે જ એ નિઃશંક છે.

અનેક શુભેચ્છાઓ સહિત

પ્રાધ્યાપક, રશ્મિકાંત કાંતિલાલ ત્રિવેદી

[વીમેન્સ યુનિવર્સિટી]

૧૭-૧૧-૬૮ મુંબઈ

કુબેરદત્તાની સજ્જાત્ર

ઢાળ પહેલી

ડહા

- પાશ્વ શબેશ્વર પ્રણમીને, પ્રણમી નિજ શુક્રપાત્ર,
સમગ્રી માતા શારદા, રચતો હું મજ્જાત્ર ૧
- આ જગમા છવે કર્ના, જન્મ-મરણ અનન્ત,
સુખ-દુખ કેરા ચક્રમા, નાવે ભવનો અન્ત ૨
- વિપય-વિલામના પાશમા, મોહી જનો જકડાય,
ધમવિહીન છવન છની, ત્યા ત્યા ગોથા ખાય ૩
- એક જ ભવમા છવના, નાતરા વાય અઢાર,
કેવી અચરજ વાત છે, સાબળજો નગનાર ૪

(આલન્તમે જોજો જોજો રે દીક્ષાનો પ્રભાવ તમે)

તમે જોજો જોજો રે,

વિશ્વની વિચિત્ર લીલા જોજો જોજો :

ગણિમ એક વને મથુરામા, કુબેરનેના નામ,
ડુપે રૂપાલી વંબનગાલી, વલીડલાની ધામ તમે

પરશુ' પ્રેમે હસતી, રમતી, લોગવતી વળી લોગ,
 એક દિન ગર્ભ રહ્યો તસ ઉદરે, કર્મતણે સંયોગ....તમે
 પૂરણ માસે જોડકું જન્મ્યું, ઊભી થઈ જન્મળ;
 વેશ્યા વિમાસે ક્ષણ ક્ષણમાંહી, કોણ સંભાળે બાળ ?....તમે
 સુન્દર વસ્ત્ર સજ્જ યુગલને, ઘાઘ્યા પેટીમાંય;
 નામથી અંકિત વોટી પહેરાવી, મૃદી ચમુનામાંય....તમે
 બહેતી બહેતી સૌરીપુરીમાં, આવી પ્રાતઃકાલ;
 શ્રેષ્ઠી જે ઉસા ઉભા નીરખે, આજ થયા ખુબ નહાલ....તમે
 આપણ ખેજી બહેંચી લેશું, એમ કયો નિર્ધાર,
 હેયું હર્ષે નાચી ઉઠ્યું, પેટી લાવ્યા બહાર....તમે
 પેટી ઉઘાડી જોયું ત્યાં તો, દીકા સુંદર બાલ;
 જેને જેની જરૂર તેને. બહેંચી કયો નિકાલ....તમે
 જેને પુત્ર હતો નહીં તેણે. લીધો બાળકુમાર;
 જસ ધર પુત્રી નહોતી તેણે, પુત્રી ગ્રહી તે વાર....તમે

ઢાળ બીજી

દહા

લણ્યા ગણ્યા પંડિત બન્યા, પામ્યાં યૌવનસાર,
 માત પિતા પરણાવતા, માંડયો છે સંસાર. ૧

(ચાલ- હોઠ બાજુન કા ધર મોઢે)

સુણો સજ્જન સહુ, સુણો સજ્જન સહુ,
 કેવી કર્મ ગતી....કેવી કર્મ ગતિ.

ભાઈ બહેન બન્યા ઘણી ઘટીઆણી,
 તોને ડર્મ લીલા કેવળજાની
 વધ જાણ રાણ, જેવે મેઢ બાણ કેવીં ૧
 માને માનવભન અમ મફલ થયો,
 હામ્ય વિનોદમા બહુ ઠાત ગયો
 માને ધન્ય જીવન, માને ધન્ય જીવન કવીં ૨
 જેલે નોજાબાણ મેઢ જાણ,
 નીકી નામાકિત મુકિત તિહા
 પડ્યો જમા ભગ, પામી ખુબ અચભ કેવીં ૩

ઢાળ ત્રીજી

કુહા

મુકિત તવ નિબળી દુમેરદત્તા તાસ,
 ઉપન્યો મગય ચિત્તમા, બની ગઈ ઉદામ ૧
 જેઢ રૂપ છીએ માગીખા, નરખો છે દેખાવ,
 શુ ભાઈ બહેન અમે ખન ? જાની તોને તાવ ૨
 પિયરમા જઈ પૂજી, માતને સધળી વાત,
 માત કહે નાની તાણુ હુ, તોને ત્હારા વાત ૩
 તાત કને જઈ પૂજના, તાણી નધળી વાત,
 વાત મુનીને હૃદયમા લા ચો ખમ મપાત ૪

(ભાસના મરા અક્ષરે જોવી કખાણી હૃદયી)

દુમેરદત્તા ચિત્તવે કીધુ માન ને પાપ ને ?
 દુર્ગમ આ પાપથી ? કરતા પન્નાતાપ ૫

ભાઈ વરીને લોગવ્યો, થશે અમારી શી દશા ?
 ઉદ્દેગ નાગ્યો હૃદયમાં, અંતરમાં થઈ વ્યથા. ૨
 કરમ કાટ કાપવા, સયમમાર્ગ તે અહે,
 તપ જપ ત્યાગમાં સદા, આતમ-ધ્યાનમાં રહે. ૩

ઢાળ ચોથી

(ભારત કા ડંકા આલમ મે)

હવે કુખેરદત્ત ચિતે ચિત્તમા, રહેવાય નહિ આ નગરીમાં;
 ભગિની વરી ભગિની લોગવી, ધિફ્ ધિફ્ હોને મુજ પાપીને ! ૧
 માત પિતાને ખૂબ સમજવી, પરદેશ જવા કરી તૈયારી;
 ફરતા ફરતા પુરી મથુરામાં, તેણે વાસ કર્યો ગણિકા-ઘરમાં. ૨
 નિજ માતશું નિત પ્રેમે રમતાં, વિષયારસ આનંદમા ઝીલતાં;
 સુત જન્મ થયો સુખ લોગવતાં, બહુ કાળ ગયો રમતા રમતા. ૩

ઢાળ પાંચમી

: દુહા :

તપ જપ સંયમ સાધતાં, ઉપન્યુ અવધિશાન;
 જ્ઞાન-બળે નિહાળતાં, ચિત્ત બન્યું બેભાન. ૧
 કરમ નાચ નચાવતા, કેવી ઘટના થાય ?
 નિજ જનનીને લોગવે, કેવું એ કહેવાય ? ૨
 વિષયારસ તન્મય બની, નૂઠ જનો મલકાય;
 ધિફ્ ધિફ્ આ સ સારને ! ધિફ્ હો તસ અવતાર ! ૩
 મથુરામાં જઈ બ્રાતને. સમજવું હું સાર;
 કુખેરદત્તા સાધવી, ચિતે ચિત્ત મોઝાર. ૪

ગુરુણીની આણા અલી, ચાલી મયુરામાય,
જણિડા ઘર આશ્રય લી, મૌને સમજવાય ૫

(ચાલ-આવો આવો દેવ મારા સુના મુનાં દાર)

હાલો હાલો આજ ગાઉ હાલરડના ગીત,
હાલો હાલો હાલો આજ
પાલડીયે પોઢયો બાહુડો, ગાવે રુડા ગીત,
આધનીશ હાલરડા ગાવે, તારે માટે પ્રીત હાલો ૧
તુ દેવ- તુ રીકગે ને, તુ મુજ બાધર થાય,
તુ કાકો ને તુ લનીએ, તુ મુજ પૌત્ર કહાય હાલો ૨
તુજ પિતાથી છ બીજા છે, માબાપ ચતુર મુજાણ,
બ્રાતાને ભર્તાર કહાવે, વળી મુજ જનક પ્રમાણ હાલો ૩
મમદો મુત દાદો પણ એ છે, મુણતા અચરજ થાય,
લીલા અપ- પાર કરમની, કહી ન એ ઠહેરાય હાલો ૪
છ બીજા સગાઈ કાડુ છુ, તુજ જનની મ જાત,
શોક ભોજાઈ પુત્રવધુ ને, દારી નાનુ માત હાલો ૫
અણ-જુગની વાતો માબાપના, મૌએ મા-યા બ્રહ્મ,
અદ્વતા આગ ન દો અમળીશ, ગરીબે મ નાર હાલો ૬
ગુરુણીશ બો-યા તિપુ વેળા, જૂઠ નથી લગાર,
આ મ નાર નુ નહિ બનતુ કોઈ ન પામે પાન હાલો ૭
મૃત્યા એ બાગ્ય પર્વમા, દેવા ચમુના માય,
શૌરીપુત્રી પારીએ પહોંચ્યા, અછી મકંતા ત્યાય હાલો ૮

ભાઈ બહેન બન્યા પતિ પત્ની, ભોગવે માતને સુત;
 અથથી ઇતિ કહી સંભળાવી, કથની અતિ અદ્ભૂત. હાલો ૦ ૯
 શ્રમણી-મુખથી શ્રવણ કરીને, ઉપન્યો ખૂબ વૈરાગ્ય;
 સંયમ લઈ સુંદર આરાધે, તપ જપ ને વળી ત્યાગ. હાલો ૦ ૧૦
 ચરણ કરણ નિરમળ સૌ પાળી, પામ્યા સ્વર્ગ વિમાન;
 તપથી ચીકણાં કર્મ ખપે છે, તપથી આત્મકલ્યાણ. હાલો ૦ ૧૧
 કવિકુલકીરિટ લલિતસૂરિના, લક્ષ્મણસૂરીશ્વરરાય;
 તસ શિશુ કીર્તિસૂરિની રચના,
 શ્રોતાજન સુખદાય. હાલો ૦ ૧૨

કુબેરદત્તા

વિશ્વમા અનેકવિધ વિચિત્ર ઘટનાઓ ફાળગળાળ ખનતી રહે છે એમા કંઈ નવાઈ પામવા જેવું નથી કર્મની લીલા અકળ છે ભલભલા માધાતાઓ એના પાશમા પગાઈ પડ્યા, ત્યાં આમાન્ય માનવીનું શું ગત્ય ?

મૈકાઓ પ્રવ ની ભુગભુની આ એક ઐતિહાસિક ઘટના છે તે ઢાળે મયુરા નગરીની જાહોજલાલી મધ્યાહ્નના સૂર્યની જેમ તપી રહી હતી તે નગરીમા કુબેરસેના નામે પ્રસિદ્ધ ગણીદા હતી, જેના નામથી ભાગ્યે જ કંઈ અજાણ્યું હશે ! દુપના પૂજારીઓ અને કામવામનાના ભૂખ્યા માનવીઓ તેના આગળે આઘોટતા હતા, એકદા કુબેરસેનાના પેટમા શુળ ઉપડ્યું, જેથી કુશળ વૈદ્યોને ખોલાવવામા આ યા, કુશળ વૈદ્યોએ નારી પરીક્ષાથી વ્યથાનું નિદાન જાણી લીધું અને કહ્યું કે શુળનું ખીનું કંઈ કારણ નથી તેને ગર્ભ રહ્યો છે, તેના કાગ્ધો જ આ પીડા ઉત્પન્ન થઈ છે આ વાત મારાળી તેની કુદિનીએ કુબેરસેનાને કહ્યું ખેટા ! કુબેરસેના ! હજી તો બાળક ગભ મા છે છતાય આટ-આટલી વેદના મહવી પડે છે, તેથી અધિક તો પ્રમવખીડાનું દુખ સામે જ છે અને જન્મ્યા પછી પણ બાળકોની સાર મલાગ-આળ

પંપાળ કરવી એટલે પારાવાર દુઃખ અનુભવવું પડશે, આપણો ધંધો રૂપ અને યૌવનને આભારી છે. રૂપ અને યૌવન કરમાઈ જતાં કોઈ આપણો ભાવ પણ નહિ પૂછે, બાળકના જન્મથી રૂપ અને યૌવન ઓસરી જશે અને એક ભયંકર જન્મળા ઉભી થશે માટે આ ગર્ભને તું પાડી નાખ. ચિંતા કરીશ નહિ, હું બધુંય સંભાળી લઈશ, કુબેરસેનાને કુટ્ટીનીની આ વાત હૃદયમાં વજ્રઘાત જેવી લાગી. તેણીને અપત્યપ્રેમ ઉભરાયો. ભલે એનો ધંધો નીચ હતો, પણ હૃદય નીચ નહોતું. હૃદયનાં ઉંડાણમાં વાતસહ્યનો ઝરો વહેતો હતો અને તેણે એ પણ સાંભળ્યું હતું કે આમ ગર્ભપાત કરવા કે ભૂણુ હત્યા કરવી એ મહાપાપ છે એટલે એનું હૃદય કંપતું હતું જેથી તેણે સાફ ના પાડી દીધી અને કહી દીધું કે ભલે ગમે તેટલી વેદના થશે તે હું સહી લઈશ પણ બાળકનું મુખ મને જોવા દે. કુબેરસેનાની આ વાતથી કુટ્ટીની ચૂપ થઈ પણ એનું અંતર તક શોધી રહ્યું હતું.

નવ માસ પૂર્ણ થયે તેણે એક સાથે બે બાળકને જન્મ આપ્યો. જેમાં એક પુત્ર અને એક પુત્રી હતી. બન્ને દેવ-કુમાર જેવા દેહીધ્યમાન અને રૂપાળા લાગતા હતા. એને નિરળી નિરળીને કુબેરસેનાનાં હૃદયમાં હર્ષની ઉર્મિઓ ઉછળી રહી હતી. પરંતુ કુટ્ટીની તો પાછળ પડી હતી. તેણે કહ્યું ‘કે જો આ બાળકો તારા રૂપ અને યૌવનનો વિનાશ કરશે. મારી વાત માન, સૌહર્દ્ય એ જ આપણુ ધન છે. જેમ સુગંધ વગરના ફૂલને કોઈ અડતુ નથી, તેમ સૌહર્દ્ય

વિહીનની સામે કોઈ નજર પણ નહિ કે આલવિદાનો
 આધાર યૌવન પર નિર્ભર છે તેને હઠ દીધી અને એ હઠમા
 પ્રતીનીની છત વધે છેવટે દશ દિવસ સુધી કુબેરસેનાએ
 સ્તનપાન કરાવવાની માગણી કરી ત્યારબાદ એ નમ્રી થયું કે
 બંને બાળકોને કયાક મૃદી દેવા એના ભાગ્ય એની
 પામે બાળકને મૃદી દેવાની આ વાત અમગ્નમા આવતા
 કુબેરસેનાના હૃદયમા પુન વેદના થઈ અરે ! આવા કૂલ
 જેવા સુકોમળ અને સુદર બાળકોને શુ આમ ત્યજ દેવા
 પરશે ?' હંચુ ના પાડે છે, દીવ બળી ભય છે ચિત્ત,
 આકુળબ્યાકુળ થાય છે છેવટે નિર્ણય મુજબ એક સુદર
 પેટી તૈયાર કરી, જેમા મખમલની ગાદી બીજાવી અને
 બંને બાળકોને સુવાડી દીધા પછી બે મુદ્રિકાઓ બંનેની
 આગળીએ પહેગવવામા આવી તેમા પુત્રની મુદ્રિકા પર
 કુબેરદત્ત અને પુત્રીની મુદ્રિકા પર કુબેરદત્તા એવું નામ
 કોતગવવામા આવ્યું હતું છેનટતુ આલિંગન દઈ ચુબનોથી
 બાળકને ન્હવડાવી દીધા આખમાથી તો બેર જેવડા ઉના
 આસુ મગી ગદા હતા, હૃદય ક્રાંતક્રાંત થઈ ગયું હતું રડતા
 હૃદયે પેટી બંધ કરી નગર બહાર જઈ તેને યમુના નદીમા
 મૃદી દીધી પાછા વળતા એના પાંખડતા ન હતા હંચુ
 બાગીને ભુકો થઈ ગયું હતું

લામડાની પેગ યમુના નદીના પ્રનાડમા તળાતી તળાતી
 નવાન્ના સમયે નૌગીપુત્રી નગરીએ આવી પહોચી ત્યા
 આન કરવા આવેલા બે નાગરિકોએ જોઈ અને તેમના

સુંદર વસ્ત્ર સજ્જ યુગલને, ઘાલ્યા પેટીમાંય;
નામાંકિત વીંટી પહેરાવી, મૂકી યમુનામાંય.

આનંદની અવધિ ન રહી એ બોલી ઉઠ્યા કે 'અરે !
આજ તો નહાલ થઈ ગયા સમજો, કારણ કે પેગીના
૩૫-૨૭ ૪ કહી આપતા હતા કે એમા હન્દરો લાખોની
મીઠકત લગી હશે ! બન્નેએ નિર્ણય કરી લીધો કે અરજો
ભાગે વહેચી લેવું પગેપકારના કામમા માણસો આનાકાની
કે હા ના કરે છે પણ આ તો ધનનો ઉદ્ધો ન ૪ મામે
હતો એટલે તેમાના એક જણે લગોગી મારી અને નદીમા
પડતું મૂક્યું

જો કણનો પણ વિલખ થાય તો પેટી કયાની
કયા વહી જાય તરત જ તેણે પેટી હાથ કરી ફિનાઈ
આવી, એને ઉઘાડી જોતા જ તેમા એ બાળકો ટળવળી
રહ્યા હતા, જેનો દેદાર જોઈ બન્નેને ભારે ખુશી થઈ ઘણા
છાકરા છાકરી હોય તેના ઉપર એક વધારે આવે એમા
ખુશી શી ? પણ એકને ત્યા ધન તો બેશુમાર હતું પણ પુત્ર
નહોતો અને બીજાને ત્યા ધન-પુત્ર બધું ય હતું પણ એકે ય
પુત્રી નહોતી એટલે બન્ને ય હપના માર્યા ડાલવા લાગ્યા
જેને પુત્રી નહોતી તેણે પુત્રી લીધી અને જેને પુત્ર નહોતો
તેણે પુત્ર લીધો છાની રીતે ઘરમા ખખર આપી અને વાળી
વગાડી કે જેથી લોકોને જાણ વાય કે અમુકને ત્યા પુત્ર
પુત્રીનો જન્મ થયો છે બાળકને મીઠાઈ વહેચી, ભિંમુકોને
અન્નદાન દીધા અને ખુશાલી મનાવી મુદ્રિકા અનુમાર તેના
પાલક પિતાએ પુત્રનું નામ કુબેરદત્ત રાખ્યું અને પુત્રીનું નામ
કુબેરદત્તા રાખ્યું

કમે કમે બન્ને બાળકો મોટા થયા કોઈ વાતની ઉણપ

નહોતી, એટલે એ અનેરા આનંદથી ઉછરવા લાગ્યા. ધીરે ધીરે મોટા થયા. વિદ્યાભ્યાસ કર્યો અને વિવિધ કળામાં પ્રવીણતા પ્રાપ્ત કરી. તે વખતે બન્નેની વય લગભગ સોળ વર્ષની હતી, એટલે યુવાનીમાં પગરણ મંડાઈ ચૂક્યાં હતાં.

પુત્રીના પાલક પિતાએ પુત્રીના માટે યોગ્ય વરની તપાસ કરી તો કોઈના દેહારમાં દેવાળું હતું, કોઈનું નાક બુચું હતું, તો કોઈ ઠીંગણો કદરૂપો હતો અને કોઈ રૂપે રૂડો હતો તો બુદ્ધિમાં ઠ હતો, એટલે આખી સૌરીપુરીમાં કોઈ વર પસંદ ન પડ્યો. આ તરફ કુબેરદત્તનો પાલક પિતા પણ સારી કન્યા શોધવામાં પડ્યો હતો. ત્યાં પણ એમ જ બન્યું. કોઈ કન્યા રૂપાળી ત્યારે કોઈ બુદ્ધિમાં મોળી હતી, કોઈ બુદ્ધિશાળી હતી તો રંગે શામળી હતી. ખીજામાં બુદ્ધિ અને રૂપ બન્ને હતા પણ દેખાવ બેડોળ હતો. એટલે એકેય કન્યા તેને પસંદ ન પડી. બન્નેને ચિંતા થઈ પડી સરખે સરખી જોડી હોય તો જ શોભે લાકડે માંકડું વળગાડી દેવામાં કંઈ મજા નહિ. એવી બન્નેયની માન્યતા હતી. રૂપ બુદ્ધિ અને કળા આ બધી વસ્તુનો મેળ મળવો એ બહુ કઠીન હોય છે.

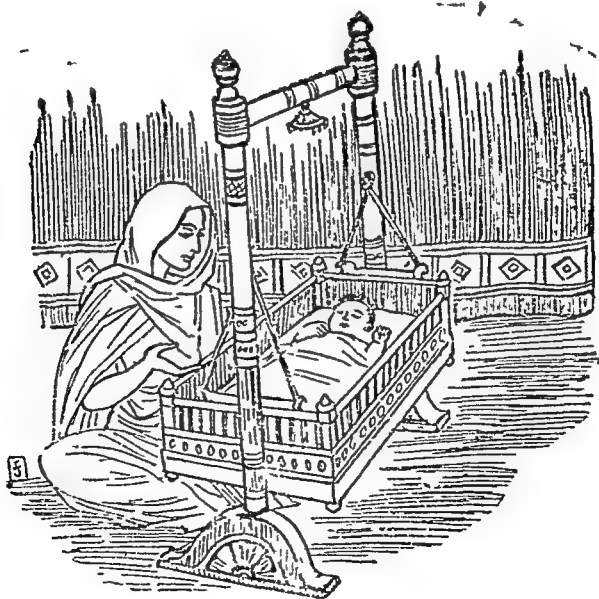
કુબેરદત્તના પિતાએ વિચાર કર્યો કે કુબેરદત્ત જ એને માટે યોગ્ય છે. રંગે રૂપાળી અને બુદ્ધિશાળી છે. તેણે કુબેરદત્તના પાલક પિતાને વાત કરી. તે પણ તે જ ચિંતામાં હતો. તેણે કહ્યું : ‘હું પણ યોગ્ય વરની તપાસમાં હતો. પણ હજી સુધી આ ચતુર કન્યાને યોગ્ય કોઈ વર મારા જોવામાં

નથી આવ્યો. માફ થયું તમે આવી પહોંચ્યા ' તે જ વખતે નક્કી કરવામા આવ્યું ગોળ ધાણા વહેવાયા અને ચાણા ઠંયા કુખેરદત્તનો વિનાહ કુખેરદત્ત સાથે કરવામા આવ્યો. લગ્નઉત્સવની તડામાર તૈયારીઓ થઈ વરવહૂની મરણે સરખી ભેડી નિહાળી નગરવામીઓ બન્નેના ખૂબ વખાણ કરવા લાગ્યા. ભાઈ આડબરની માથે લગ્નમહોત્સવ પૂર્ણ થયો, કુખેરદત્તને માગ દિવસે સામગ્રી વગાવવામા આવી નવદ પત્ની આનંદ કીડા દરે છે, સોગઠા બાજુ ખેલે છે, પપુ ભવિત્યતા કંઈક જીદી જ નિર્માણ થઈ હતી, એટલે રગમા ભગપડે છે બનાવ એ બને છે કે મોગઠા ખેલતા ખેલતા કુખેરદત્તે જરા ભેરથી મોગઠી માગી અને એની આગળીમાથી મુદ્રિકા-વીંટી સરી પડી અને તે સામે ખેંઠેલી કુખેરદત્તાના જોળામા જઈ પડી કુખેરદત્તાએ વીંટીને ધાગી ધારીને ભેઈ અને તેના હૃદયમા સહેડ ઉત્પન્ન થયો કે બન્ને વીંટી મરખી જ છે, કોઈ એક જ દારીગરના હાથે તૈયાર થઈ લાગે છે અમાગ બન્નેની આકૃતિ પણ સરખી જ છે ગમે તેમ હો પણ મને પતિના ઉપર પતિ ખુદ્દિ જ થતી નથી, એટલે આમા કંઈ ચોર મ કેત લાગે છે

કુખેરદત્તે કહ્યું ' કેમ ? આમ વિચારમા પડી ગઈ ? બાજુ રમતા હાગી પણ જવાય, એમા શું મુજાબ છે ? ચાલ તૈયાર થા ! વિષાદ ન દગ ! કુખેરદત્તાની હૃદયન્યથાને તે સમજ ન શક્યો. કુખેરદત્તા તો ત્યાથી ચાલની થઈ અને પોતાની માતાને પૂછના લાગી ' માતા ! માયુ કહે મને જેની સાથે પ લાવવામા આવી છે એ કોણ છે ? મને એમા

ભાઈ-ભગિની અજ્ઞાનપણે પતિ-પત્નિ બની સોગઠાબાજી
ખેલી રહ્યા છે. ત્યાં નામાંકિત સુદ્રિકા જોવામાં આવી
અને રંગમાં ભંગ પડ્યો,

પાલણિયે પોલ્યો બાલુડો, ગાવે રૂઠાં ગીત;
આધવીજી હાલરડાં ગાવે, તારે મારે પ્રીત.

સદેહ લાગે છે કે રંગે અને આકૃતિએ અમે સરખા
લાગીએ છીએ, તેમ જ બન્નેની મુદ્રિકા પણ મરખી જ છે
તુ આ કોયડાનો ઉકેલ કર મા તો આ વાત સાલજતા જ
મતબ્બ બની ગઈ તેણે ચતુરાઈથી ઉત્તર આપ્યો ‘બેટા!
હું નથી જાણતી, તારા પિતાને પૂજી’ આ વચનો શ્રવણ
કરતા જ કુબેરદત્તાને દહ નિશ્ચય થયો કે જરૂર અમે બન્ને
લાઈ બહેન છીએ પિતાની પામે જઈ વાત કરી એણે તો
હઠ પકડી, એટલે પાલક પિતાએ મધગી મત્ત હરીઠત
તેણીને કહી સબળાવી

આ નાભજતા જ કુબેરદત્તાના હૃદય ઉપર નાગે
હમ મણનો પથર પડ્યો હોય તેવી ચવા વડ, તેનું હૃદય
લાગીને ભુખો થઈ ગયું અમાના પાલક માતાપિતાએ અમારા
ઉપર લાગે ભુલમ ઠયો! અમે ભાઈ-બહેન છીએ એમ
જાણવા છતા અમને પરણાવી દેવામા આયા!

કુબેરદત્તાને પણ આ વાતની જાણ થઈ એટલે તેણે પણ
અત્યંત દુઃખ અનુભવ્યું અમારા પાલક માતાપિતાએ કેવી
મોટી ભૂલ કરી? અમને ભાઈબહેન જાણવા જના પરણારી
દીધા! કુબેરદત્તા વિચારે કે કે ‘હવે આ નગરીમા રહેતું
ઉચિત નથી, એટલે તે પોતાના પાલક માતાપિતાને નમજવી
ફર દેશ જવાની તયારી કરે છે સાચે આગી એવી રકમ
લઈ અને ત્યાંની ચાલી નીકળ્યો ગામ-ના-પુર પાટા
વગેરે ફરતા ફરતા વ્યાપાર-અનનાયાને તે મુરારા નાગીમા
આપ્યો ત્યાં તેનો વ્યાપાર પૂન્નેગમા ચાલ્યો મુકામ ધન

મેળવ્યું એક વખત વાતમાં વાત નીકળતાં મિત્રોએ જણાવ્યું:
 ‘ અરે ! મિત્ર ! જેણે કુબેરસેના વેશ્યાનું મુખ નિહાવ્યું નથી
 તેનો જન્મારો ફોગ છે. શું એનું રૂપ ! શું એનું લાવણ્ય !
 ખરેખર દેવલોકની દેવાંગના જ જોઈ લ્યો !’

યુવાન વય. મિત્રોની પ્રેરણા અને વિપુલ ધન-આ બધી
 વસ્તુએ તેનું હૃદય કુબેરસેના તરફ વળ્યું. તે ત્યાંથી તરત
 વારાંગનાને ત્યાં પહોંચ્યો. વારાંગનાના રૂપને જોતા જ કુબેરદત્ત
 મુગ્ધ બની ગયો અને એનાં આગણે આળોટવા લાગ્યો.
 કુબેરદત્ત પણ ભર યુવાનીમા હતો. તેનું રૂપ પણ ઉતરે
 તેવું નહોતું. આવા મનમોહક યુવાનને મેળવી કુબેરસેના
 પણ આક્રીન બની ગઈ. એકદા તેના હૃદયમાં એ લાવ
 ઉત્પન્ન થયો હતો કે હું પણ ગૃહિણી બનું તો સારું. બન્નેનો
 પરસ્પર ગાઠ સ્નેહ બંધાયો. દૂધ પાણીની જેમ બન્ને એક
 મેક બની ગયા. આમ વિષયકીડા કરતા, આનંદ-પ્રમોદમાં
 મહાલતા, મહીનાઓ અને વર્ષો પાણીના રેલાની માફક વહી
 ગયા. તેવામા તેણે એક પુત્રને જન્મ આપ્યો.

કર્માધીન આત્માઓની કર્મ બળે કેવી કેવી વિચિત્ર
 ઘટનાઓ બને છે ? કુબેરદત્તને ખબર નથી કે જેને હું
 પ્રાણપ્યારી માનુ છું તે મારી જનેતા છે. આમ અજ્ઞાન
 વશ આત્મા કેવાં કેવાં કુકર્મો કરી પાપની પોઠ શિર પર
 લાદે છે !’ કર્મની લીલા અપરપાર છે ! કર્મની ગતિ
 અકળ છે !

આ તરફ કુબેરદત્તને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થવાથી તે

ચારિત્ર અગીકાર કરે છે અને પોતાની ગુરુણીની સાથે વિહાર કરે છે આમ જ્ઞાનધ્યાન અને તપત્યાગમા વિહરતા તેને અનધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું જે જ્ઞાનના બળે તેને જગતના રૂપી પદાર્થો પ્રત્યક્ષ થયા તે જ ક્ષણે એણે ઉપયોગ મંત્રીને બોલ્યું કે મારો સમાગી બધું કયા છે ! જ્ઞાન બળે નિહાળતા તેનું હૃદય ચીરાઈ ગયું ‘ધિગ્ વિગ્’ આ શું ! કેવી વિચિત્રતા ! મોહાધીન બનેલ આત્માઓ ઠમવજ કેવા અધમ કૃત્યો આચરે છે ? આ વિષયવિલાસો આત્માને કયા કેવી રીતે પટકે છે ! કેવું વિચિત્ર દૃશ્ય ! પોતાના પુત્ર સાથે માતા ભોજવિલાસમા આનંદ બની છે એક તો ભગિની સાથે લગ્ન કર્યા અને હવે માતા સાથે મસાર માડ્યો !

આ બધું જ્ઞાનથી માક્ષાત્ નિરખતા તેના હૃદયામા પારાવાર વેદના જન્મી તેને થયું કે ત્યા જઈને એમને હું સમ લાવું અને સન્માને વાળું ગુરુણીની આજ્ઞા લઈ કુબેરદત્તા નાભી મથુરા પ્રતિ પ્રયાણ કરે છે યોડા દિવસમા જ ત્યા પહોંચી લય છે એ તો જ્ઞાની હતા એટલે કોઈને પૂછવાની જરૂર નહોતી કે કુબેરમેના વેળ્યાનું ઘર કયા છે ! સુધળો સાધ્વીમુન્યા એ જ શ્રેણીમા કુબેરમેનાના ઘર મહીપ પહોંચી ગયો આ સુમયે કુબેરમેના ઝડપમા ઉભી ઉભી પોતાના પ્રાણનારની રાધ ભોઈ ગઈ હતી કે કયાં માન પ્રાપ્તિ આવે ! ત્યા તો તેને આ અવનવું દૃશ્ય જોવા મળ્યું નાધ્વી ગળ તો તેના ઘઠની નીચે આવી ઉભો અને પૂછ્યું કે ‘અહીં એમને ઉતવા મારે જગ્યા મળશે ?’ કુબેરમેનાને ભાડે આશ્ચર્ય થયું એણે મનમા જ વિચાર્યું કે એમને બળ

નહિ હોય કે આ તો વારાંગનાનું ઘર છે ! આ કોઈ વણિ-
કનુ ઘર નથી ! તેણે જણાવ્યું. ‘અહીં આપને ઉતરવામાં
કંઈ હરકત નથી, પણ આ વેચાગૃહ છે !’

આ વાત સાંભળી સાધ્વીજી-મહારાજે કહ્યું : ‘લલે !
અમને કંઈ હરકત નથી, અગર તમને કંઈ હરકત ન હોય
તો ! કુબેરસેના તો અત્યંત રાજી થઈ કે આવા પુણ્યાત્માઓ
આપણાં આંગણે કયાથી ? લલે પધારો ’ તેમના માટે તેણે
જુદો નિવાસ આપ્યો. અને તેમને જોઈતી સગવડ આપી.
તેમની મીઠી વાણી સાંભળી કુબેરસેનાનું હૃદય ઉલ્લસિત
બન્યું. આમ કેટલાય દિવસ વ્યતીત થયા. સાધ્વીજી મહારા-
જ તો જ્ઞાની અને ગંભીર હતા. એમ થોડા જ
ઉતાવળા થાય ?

એમ ઉતાવળે આંખા ન પાકે. એ તક જોઈને સમજા-
વવા માગતા હતા. કુબેરસેનનો પુત્ર ઘોડીયા-પારણામાં ઝુલ્લી
રહ્યો હતો અને રડી રહ્યો હતો. સાધ્વીજીએ એ તક સાધી
અને કહ્યું :

‘અરે ! બાળક ! તું શા માટે રડે છે ? અમે તો તારા
સંબંધી છીએ. તું રડીશ નહિ. એમ તેમણે તો બાળકને
છાના રાખવાના બહાને મધુર હાલરડાં ગાવા માંડ્યાં અને
એ હાલરડામાં જે કંઈ કહેવાનું હતું તે શરૂ કર્યું : અરે !
લાઈ ! તારે અને મારે છ પ્રકારના સંબંધ છે. જે સાંભળ.

૧ તારી અને મારી માતા એક છે, એટલે તું મારો
ભાઈ છે.

- ૨ તુ મારા ભર્તારનો પુત્ર છે એટલે મારે પુત્ર છે
- ૩ મારા ભર્તારનો લઘુ બધુ છે, એટલે તુ મારો દિયર થાય છે
- ૪ તુ મારા બાઈનો પુત્ર છે, એટલે મારે કન્યાનો વાચ છે
- ૫ તુ મારી માતાના પતિનો બાઈ છે, એટલે મારો કાકો છે
- ૬ મારી શોકનો પુત્રનો પુત્ર હોવાથી તુ મારે પૌત્ર છે વળી તેણે આજગ જળાવતા કહ્યું કે તારા પિતા માથે પણ માટે ૮ પ્રદાનતા નબધ છે જો માભણ
- ૭ તારો પિતા અને હું એક જ માતાના ઉદરે જન્મેલા છીએ, એટલે તે મારે બાઈ છે
- ૮ અને તે મારી માતાના ભત્રાંસ વધાવી મારે પિતા થાય છે
- ૯ અને તે મારા કાકાનો પિતા છે તેથી મારે વડદાદો થાય છે
- ૧૦ અને તે પ્રથમ મન પાળેનો છે, તેથી મારા ભર્તાર પણ વાચ છે
- ૧૧ અને મારી શોખનો પુત્ર છે, તેથી મારે પણ પુત્ર છે
- ૧૨ વળી મારા દિયરનો પિતા થાય છે તેથી મારે સસરા છે

હવે તારી માતા સાથે પણ છ પ્રકારનો મારો સંબંધ છે, તે સાબળ.

૧૩ જે તારી માતા છે તે મને પણ જન્મ આપનારી છે; માટે મારી પણ જનેતા-માતા છે.

૧૪ અને વળી મારા કાકાની માતા છે. તેથી મારી દાદી થાય છે.

૧૫ વળી મારા-ભાઈની સ્ત્રી છે, તેથી મારી ભોજબ થાય છે.

૧૬ અને તે મારા શોક્યના પુત્રની સ્ત્રી હોવાથી મારી પુત્રવધુ થાય છે.

૧૭ અને તે મારા ભત્રાંરની માતા છે. તેથી મારી સાસુ પણ થાય છે.

૧૮ તેમ જ મારા ભાઈની બીજી સ્ત્રી થઈ માટે મારી શોક્ય છે.

આ રીતે તારે ને મારે ૧૮-૧૮ પ્રકારના સંબંધ છે. તું શા માટે રડે છે? કેમ રડે છે? આ વાત બીજા ખંડમાં રહેલી કુબેરસેનાએ સાંભળી અને તેને થયું કે સાધ્વીજી આમ અનુગતું કેમ બાલી રહ્યા છે? સાધ્વીજી થઈને અસત્ય કેમ બોલે છે? તરત જ તે ત્યાં આવી અને સાધ્વીજીને પૂછવા લાગી: ‘સાધ્વીજી મહારાજ! આમ અનુગતું કેમ બોલો છો? કુબેરસેનાની વાત સાંભળી સાધ્વીજી મહારાજે કહ્યું: ‘બહેન! આ સંસારમા શું નથી બનતું? એમાં કંઈજ અનુગતુ નથી.’ પછી અથથી ઇતિ સુધી તમામ કથની અને બનેલી તમામ હકીકત સાધ્વીજીએ કહી સંભળાવી.

આ હથની સાબળતા કુળેન્મેનાના હૈયાના તાર તૂટી
 ગયા અને એને બાગે વ્યથા થઈ ‘અ’ ! મેં કેવું લય કર
 પાપ કયું ! કેવું અવમ રૂપ આપ્યું ! હવે મારી ની ગતી
 શરે ? તે પારાવાર પશ્ચાતાપ કરવા લાગી કુબેરદત્તને પણ
 બહુ ઘર્ષ અને તેને પણ અત્યંત દુઃખ થયું, અત્યંત પશ્ચા
 તાપ થયો અને દીલમાં વરાળ ઉત્પન્ન થયો. જેથી તેણે
 ચારિત્ર અગીકાર કર્યું ચારિત્ર એ એ ઉત્તમમાં ઉત્તમ
 વસ્તુ છે અધમ અને મહાપાપીઓ પણ તેના પ્રતાપ લવ
 માગરથી પાર પામ્યા છ હિમક દૂર અને દુરાચારી આત્મા
 એના પણ ચારિત્રથી ઉદ્ધાર થયો છે

કુળેન્મેના પણ શ્રાવિકા બની અને ચારિત્રની ભાવના
 રાખી જીવનને ઉન્નત્તમ બનાવવા લાગી

આ તો આત્માઓમાં અતે જે ઉત્તમ ભાવનાઓ પ્રગળી,
 તે અપણામાં પણ પ્રગટે અને જીવન સદાચારથી પવિત્ર
 અને નિમળ બન, તેમ આત્મા જન્મી પરમાત્મ પદને પામે
 એ જ એક અભિલાષ

: ૯ :

મહિયારણની સજ્જાય

ઢાળ પહેલી

હુણ

વિચિત્ર એવા વિશ્વમાં. નાના નાટક થાય;
અસાર આ અસારમાં, માનવીઓ મલકાય. ૧
વિવિધતાથી શોભતી. એવી નગરીમાંય;
ભરે મટકે ચાલતી. જે અખળા અથડાય. ૨
જાળ ભરી મટકી કૂટી. એક રોતી જળ ત્યાંય;
ગોરસઘડી કૂટી છતા. ખીજી હસતી જાય. ૩
દૃશ્ય એ અચરજ ભર્યું. ભટજી નિરખે ત્યાંય;
મહિયારણને પ્રજ્ઞતાં. ભારે કૌતુક થાય. ૪

(માલ-મુનો મુનો એ દુનિયાવાલે.)

મુણતાં સહુને અચરજ નિપજે, શું કહું કથની મારી ?
માધવ દિજની નારી પણ હું કમે જની મહિયારી.
પાલણીયે પોઢાડી સુતને. હું; ગઈ ભરવા પાણી,
નગરી આ શત્રુ ઘેરાણી. હું પાણીહારી હુટણી. ૧
સુલટોએ નૃપતિને સોપી. નૃપે કીધી પટરાણી
દેવી સુખ વિલસતી હું તો, જાણે ઇંદ્ર ઇંદ્રાણી. ૨

પ્રાણ ધરી પ્યારા નેજ પિયુને કહીયે નહિ વિમરતી,
 નિજ પિયુને મળવા માડે, અતરથી હું રડતી ૩
 નૃપતિને વિનતિ કરીને, દેતી દાન હમેશ,
 મુજ પિયુ પણ આવી અઢિયો, ફાગે તૂટે વેશ ૪
 પ્રેમભર્યા નયણે નિહાળી, જોડી હું તુજ નાર,
 પ્રીતે પ્રીતિભોજન અર્પા, જાળ ડર્યો મત્કાર ૫
 મહાકાલી મદિરમા મળીશુ, કાળી ચૌદશ રાતે,
 ધન આપી હું ખ કાપીને વળી, વચન મે આપ્યું જાતે ૬

ઢાળ ખીજ

હુહા

મી-ચરિત્ર મે દાખ-ચુ, પાડી ભેરથી ચીમ,
 નૃપતિને મે કહી નીધુ, ચટ્ટી કાળીને રીમ ૧
 તુમ હુ જે મે નત લીધુ, જાવા કાળી માત,
 બાધા વિમગી હુ ગઈ, નદી કરશે ઘાત ૨

(આસ-મે રાજ ભટકનેવાલા હુ ગાઈ ક્યા જાને મતવાલા હુ)

હું કહું છું આગળ વાત હવે, તમે ધ્યાન દઇને સાલજાને,
 કહે નૃપતિ હવે બાધા પાળી, બેઠજઈશુ આપણ મહાકાળી,
 તવ ચક્ર મટી ગઈ ત્યા માગી, મદિર જવા કરી તૈયારી ૧
 બેઠ રાજ રાણી પગપાળા, મહાકાળીએ ગુપચુપ આપ્યા,
 નૃપતિ આગળ ને હું પાગળ, તમે ધ્યાન દઇને સાલજાને ૨
 નિજ ખડગ નીધુ ગાળી કરમા, વિશ્વામ ધરી નિજ અતરમા,
 મે અવમર ભેઈ તક માધી, તમે ધ્યાન દઇને સાલજાને ૩

નૃપમંદિરમાં પેસે જાય છે. તસ મન્ત્રક ઝટ છેલું ત્યારે.
 ગયા રાજના ત્યાં પ્રાણ ઊડી, તમે ધ્યાન દઈને સાંભળજો. ૪
 મુજ પતિ આવી અંધારામાં. મુતો ' તો ગુપચુપ જૂણામાં:
 મુજ મનડાની આશા ફળશે. મલકાતીંતી મનમંદિરમાં. ૫
 મુજ પિયુ ત્યાં નાગે ડસીયો. યમરાજના દેદે ફસીયો;
 નિરાશ બની હતાશ બની. ઉભયથી હું તવ બ્રહ્મ બની. ૬
 ત્યાંથી હું તો વનમાં ચાલી. વણઝારે ત્યાં મુજને ઝાલી;
 તિણ વેચ લીની ગણિકા ઘર હું. તમે ધ્યાન દઈને સાંભળજો. ૭
 ગણિકા ઘરમાં હું રહેતીંતી. ત્યાં ખોટાં ડામે કરતીંતી,
 પરપુરુષો સાથે રમતીંતી. તમે ધ્યાન દઈને સાંભળજો ૮
 એક રૂપે રૂપાળો નર આવ્યો, મુજ દિલડામા એ જૂળ લાગ્યો;
 જસ યૌવન ને રૂપ ઉભરાતું; તમે ધ્યાન દઈને સાંભળજો. ૯
 નિજ પિતાને એ શોધી ગ્યો. સુત કેશવ એ મુજ પેટે જણ્યો.
 ભમતો ભમતો ગણિકા ઘરમા. તેણે સ્થાન લીધું મનમંદિરમાં. ૧૦

ઢાળ ત્રીજી

(મેં આયા તુઝ દરબાર પ્રભુ)

શી કહું કથની મારી તુજને, કહેતા આવે લાજ;
 અતિ અદ્ભૂત છે કથની મારી. કહેતાં આવે લાજ.
 ગણિકાએ મુજને સુત સોંપ્યો. હું મોહાણી અપાર.
 નિજ સુત સંગાતે ભોગવતી. ભોગવિલાસ સુસાર.
 કર્મમદારી નાચ નચાવે, નાચે છે આ જીવ. ૧

નિજ મુત માથે રમતા રમતા વીત્યા બહુ દિનરાત,
 રાજ પુરોહિત બવા લાગ્યા, તવ પ્રધી મે વાત,
 કયાના વામી કેવા કુળના, કયા છે મા ને બાપ ૨
 પીતી ઝહી સલજાવી એણે, અથથી ઇતિ લાણ,
 દંઢ મન રાખી સાબળની ત્યા, ભૂલી ગઈ હું ભાન,
 સાબળીને ઠપાગી છૂતી, કેવા છીધા પાપ ૩
 માલગી વણન મોન રહી હું, લાલ અપરપાર,
 નિજ મુત સાથે છીધી ઢીડા, ધિક્ ધિક્ મુજ અવતાર,
 પુનને વહું મે માપ મીવાવો, જ્યાથી આઠ્યા ત્યાય ૪
 પાપની શુદ્ધિ કરવા કાજે, અગ્નિગરણ લેનાય,
 નદી કાઠે ચિતા રચીને મે, પડતુ મૃકયુ ત્યાય,
 ઘટના અજળ બની ત્યા ભાજે, કડકડ વિજલી થાય ૫
 અગ્નિએ પણ ભોગ ન લીધો, વરમ્યો મેઘ અપાગ,
 અગ્નિ ખુઝાણી જલમા તણાણી, આહિરે કાઢી બહાર,
 નદીએ પણ નહિ મઘગી મુજને, થોડી દાઝી ત્યાય ૬
 આહિર ઘરમા બની આહિરણ, કોરે મૂંઝી લાજ,
 હર્ડા દૂધની મનૂંઝી ભગી ફરતી, વિક્રય કરવા કાજ,
 વિધ-વિધ રંગે હું રંગાણી, બની મહિયારણ આજ ૭

દાળ ચોથી

(ચાલ-મજ લે લજ લે)

મરી લો, મરી લો મરી લો,
 કરતી કરતી, ફરતી ફરતી, રટતી રટતી મરી

દહીં દૂધના ભરી મટકા. કરી લટકા કરું નગરે,
 છૂટયો હાથી બધા ત્યાંથી. છૂટયા ભાગી મર્યો બહુ શોર. ૧
 પણીહારી ને મહીયારી, અમે બેઉ ત્યાં અથડાણા,
 ફૂટયાં પાણી તણા બેડાં. રુદન કરતીંતી પણીહારી. ૨
 દહીં દૂધનાં ફૂટયાં મટકાં. છતાં હમતી રહી હું તો,
 કહું કેને? રડું કેને? તૂટયો જ્યાં પહાડ મુજ દુઃખનો. ૩
 હૃદય બોલી કહી કથની, તમે શાણા હતા તેથી.
 રડું કેને? કહું કેને? કહું કેને જરી જોને. ૪
 ખીના મહીયારીની સુણતાં. થયો બેભાન ત્યાં દિવસ.
 મુખેથી ધિક્ ધિક્ વદતો, જમીન પર એ ઢળી પડતો. ૫
 બેઉ પસ્તાવો ખૂબ કરતાં. મૂકીને પોક ખૂબ રડતાં;
 બતાવું મુખ ક્યાં મારે? બેઉ જનનીને સુત રડતા. ૬
 ગુરુ પાસે ગ્રહી દીક્ષા, લઈ શિક્ષા કરમ તોડે;
 અતિ નિર્મળ ચરણ પાળી, દીધાં બાળી બધાં કર્મો. ૭
 બની શૂરા કર્યા ચૂરા, કરમ કેરા ટળ્યા ફેરા;
 મળ્યા જ્ઞાની ગુરુ જેથી, બેઉ પામ્યા ત્યાં કેવળજ્ઞાન. ૮
 પડયા પાસા ઉલટસુલટ, જગતના એ તમાસા છે;
 કરમની છે અજબ લીલા. બધાયે જ્યાં બન્યા ઢીલા. ૯
 વિજય આનંદસૂરીશ્વરજી, વિજય કમલસૂરીશ્વરજી,
 વિજયલખિંધસૂરીશ્વરજી, વિજયલક્ષ્મણસૂરીશ્વરજી. ૧૦
 ચરણરેણુ શિશુ કીર્તિસૂરિ. ગાવે સદા ભાવે,
 મળ્યો છે જન્મ માનવનો, કરોને ધર્મ આરાધન. ૧૧

મહિયારણ

નમતા પહોરનો સમય હતો વિશાળ નગરીમાં એક મહિયારણ દૂધ ફહીના મટકા માથે મૂકી વિક્રય કરવા માટે રાજમાર્ગમાંથી પસાર થઈ રહી હતી ‘દૂધ લો, ફહી લો’ નો મધુર સ્વર નગરજનોના કર્ણપટ પર અથડાઈ રહ્યો હતો એના સ્વરમાં રૂપાની ઘટ્ટી જેવો મધુર રણકાર હતો ભલભલા માનવીઓ તેણે રૂપ અને સૌંદર્ય નિહાળી આશ્ચર્યમુગ્ધ બની જતા હતા અને જોડી ઉઠતા હતા કે ‘કાલ્યમાન કમળ જન્મ્યું છે, નહિ તો ભરવાડને ત્યાં આવું શ્રીરત્ન હોય ક્યાથી?’ તે વેળા અહીંના સુરતેજ રાજાનો પુત્ર હિત વેદવિચક્ષણ પણ ત્યાંથી પસાર થતો હતો જો કે એ હતો પરદેશી, પણ ‘વિદ્યાન્ સર્વત્ર પૂજ્યતે’ એ ઉક્તિ અનુસાર તેણે મહારાજાના હૃદયમાં પોતાનું સ્થાન જમાવ્યું હતું એટલે એ મહારાજાનો પ્રેમપાત્ર હતો એ તો આ મહિયારણનું રૂપ અને સૌંદર્ય નિહાળનામાં નિર્નિમેષ બની ગયો, પણ વિદ્યાતાને આ વાત પસંદ ન પડી તેણે રગમાં લગ કર્યો બનાવ એ બન્યો કે જજશાળામાંથી એક ગાડો હાથી બંધનેને તોડીને બાગી છૂટ્યો એટલે જમરાણ મચે એ સ્વાભાવિક છે એક પનીહારી પણ ત્યાંથી પસાર થતી

હતી, લયની મારી તે આ મહિયારી સાથે અથડાઈ જેથી તેનું મટકું કુટી ગયું. મટકું કુટી જવાથી એ તો ખિયારી ધુસ્કે ધુસ્કે રડવા લાગી. પણ આશ્ચર્યની વાત તો એ બની કે દહીં-દૂધનાં મટકાં કુટવા છતાં મહિયારણ હસી રહી હતી. વેદવિગ્રહણને આ દશ્ય નિહાળતાં ભારે કૌતુક થયું અને તેણે કુતહલથી પાસે આવી પેટી પનીહારીને કહ્યું : 'અરે ! પાણીનાં બેડા કુટ્યાં એમાં તું રડવા શું બેડી છે ? ત્યારે તેણે જવાબ આપ્યો : 'અરે ભાઈ ! શું કહું ? મારી સાસુ તો ડાકણ જેવી છે, મને કાચીને કાચી ખાઈ જશે. અરે ! ઉભીને ઉભી ખાળી નાંખશે અને કહેશે કે રાંડ તને પાણી ભરતાં ય આવડતું નથી. તે ઘડા ફેડીને આવે છે. માટે એના ડરથી હું રડી રહી છું.' પુરોહિતને દયા આવી અને તેણે નવા બેડાં મંગાવી આપ્યા અને તે તેમાં પાણી ભરીને રંગેચંગે ઘર ભેગી થઈ. પણ પુરોહિતને પેલું કૌતુક જાણવું હતું. એટલે તે મહિયારણને પૂછવા લાગ્યો : 'અરે મહિયારણ ! તારાં દહીં-દૂધના મટકા કૂટવા છતાં તને ખેદ થવો તો દૂર રહ્યો પણ તું કેમ હસી રહી છે ?'

આ વાત સાંભળતાં મહિયારણે પુરોહિતને કહ્યું : 'મહા રાજ ! મારા જીવનમાં અવનવા અનેક બનાવો બની ગયા છે. હું કેને રડું અને કેને હસું ? મારી કથની ઘણી લાંબી છે, એમ ઉભા-ઉભા બે ચાર મિનીટમાં મારી કથની કંઈ પૂરી થાય તેમ નથી. મારી કથની જાણવી હોય તો આવો એકાંતમાં, ત્યાં હું તમને મારી બધી હકીકત કહી અંભ-

જળ ભરી મટકી ફટી, એક રોતી ખૂળ ત્યાય,
 ઘોરસઘડી ફટી ડતા, બીજી હસતી જાય

ળાવું.' પુરોહિતને તો જાણવાની તાલાવેલી લાગી હતી, એટલે તે જ્યાં કામ પડતાં મૂકી. મહિયારણને ઇતિહાસ જાણવા માટે એકાંતમાં બેઠો. અને મહિયારણે વીતકકથાને પ્રારંભ કર્યો.

‘મહારાજ ! લક્ષ્મીતિલક નામના નગરમાં વેદસાર નામના બ્રાહ્મણની કામ લક્ષ્મી નામે હું અત્યંત પ્રેમાળ પત્ની છું. કાળક્રમે મેં એક પુત્રને જન્મ આપ્યો. જેનું નામ વેદ-વિચક્ષણ રાજવામાં આવ્યું. પુત્રને ઘોડિયા-પારણામાં બુલતો મૂકી હું નગર બહાર ફૂવા ઉપર પાણી ભરવા માટે ગઈ હતી. ત્યાં ભવિતવ્યતાના ચોગે શત્રુ રાજાએ નગરીને ઘેરો ઘાટ્યો, દરવાજા બંધ થઈ ગયા અને હું બહાર રહી ગઈ. ત્યાં સુલટોએ મને પકડી અને રાજાને સુપ્રત કરી. એ વખતે મારી યુવાવસ્થા હતી, સૌંદર્ય પૂરે બહાર ખીલી રહ્યું હતું. આહું અનુપમ રૂપ નિહાળી રાજાએ મને પટરાણી પદે સ્થાપન કરી અને હું રાજાની માનીતી પ્રેમપાત્ર બની.

ક્યાં હું જન્મી, ક્યાં મોટી થઈ અને અત્યારે ક્યાં આવી પડી ? મારા નાના બાળકનું શું થતું હશે ! મારો ઘણી મારા વિયોગમાં બુરી રહ્યો હશે ! માંડ માંડ તો પૂરું કરે છે અને ઉપરથી પત્ની ચાલી જવાથી તેની સ્થિતિ ખરેખર કરુણાજનક બની ગઈ હશે ! આ વાત ધ્યાન આવતાં મારું હૃદય કંપી ઉઠ્યું ! જેથી મેં વિચાર્યું કે ‘ગમે તે ઉપાયે પતિને મળવું જોઈએ. મારા પતિને હું ખીજી અવસ્થામાં મૂકતાં મને આ રાજમહેલ પણ શૂન્યાગાર જેવો લાગે છે, આ

સાદાળી નકામી છે મારુ હૃદય પ્રિયતમને મળવા ઝળી
 રહ્યું હતું, એટલે મેં એક ઉપાય અજમાવ્યો, અને તેમાં
 મને સફળતા મળી રાજાને વિનંતિ કરીને મેં એક દાન
 શાળા ખુલી મૂકાવી અને રાજ સદાનંત આપવાનું રાડુ થયું
 મારા મનમાં હતું કે મારો પતિ કદાચ દાન લેવા આવી
 ચઢશે તો જરૂર મારુ કાર્ય ચિદ્ર થશે એ ઈરાદાથી જ
 મેં દાનશાળા ખુલી મૂકાવી હતી એક દિનમાં મારો પતિ
 ફાટ્યા-તૂટ્યા કપડામાં લિફા માગવા અત્રે આવી ચડ્યો
 હું તેને ઓળખી ગઈ પણ વેદમાર-માધવ દિવને એ
 સ્વપ્ને થ પચાલ નહોતો કે મારી પત્ની રાજમહેલમાં પટરાણી
 બની હશે! એ તો સમજતો હતો કે જરૂર કોઈ અકસ્માતમાં
 મારુ મૃત્યુ થઈ ગયું હશે !

મેં તેના ઠાનમાં ગુસ્સો રીતે કહી દીધું કે હું તમારી
 પત્ની છું અને તમને મળવા માગું છું તમે કાળી ચૌદશની
 રાતે મહાકાળી મંદિરમાં આવી જાઓ આ વાતથી જેમ
 ભૂખ્યાને ઘેખર મળે અને જે આનંદ થાય, તેથી પણ અધિક
 આનંદ તેણે અનુભવ્યો કાળી ચૌદશની રાતની વાટ જોતો
 તે દિવસ નિતાવવા લાગ્યો મેં વિચાર્યું કે મહાકાળીના
 મંદિરમાં જવું શી રીતે ? હું તો પરત્ર છું, એટલે મેં
 સ્ત્રીચરિત્ર શરૂ કર્યું અને એકદમ ચીસ પાડી રાજાએ એ
 સાલણી અને તેને અત્યંત દુઃખ થયું મારી પ્રાણ પ્યારીને
 ગુ થયું ? ” વૈદ-હકીમોએ જણાવ્યું કે ખાસ કંઈ નહિ !
 અને દવાની પડીકી આપી નિદાય થયા ચોડીવારે ફરી મેં
 ફૂર ચીસ પાડી અને રાજા ગલરાયો પછી બોલી કે ‘હું

તો મરી ગઈ. જરૂર મહાકાળી માતાનો કોપ છે' અને મેં રાજાને કહ્યું, મહારાજ ! 'મને એક વાત યાદ આવી કે તમે જ્યારે બિમાર હતા ત્યારે મેં માન્યતા માની હતી કે સારા થઈ જશો તો મહાકાળીનાં દર્શન કરી કંઈક ભેટ ધરીશ. તમે સારા થઈ ગયા બાદ મહાકાળીના દર્શન કરવા ભૂલી ગઈ, જેથી જરૂર તેને કોપ ચડ્યો હશે ! અને પાછી મેં ચીસ પાડી અને મરી ગઈ હોઉં એવો ઢાંગ કર્યો. રાજાએ કહ્યું : 'ચિંતા ન કર, જરૂર આપણે મહાકાળીનાં દર્શન કરીશું.' અને તરત જ પીડા મટી ગઈ. મહાકાળી જવાની તૈયારી કરી. વાસ્તવમાં પેટમાં પીડ જેવું કંઈ નહોતું. આમ કરીને રાજા પાસેથી મારે કામ લેવું હતું. મેં કહી દીધું : 'મહારાજ ! એવી બાધા રાખી છે કે કાળી ચૌદશની રાતે મારે અને તમારે પગપાળા એકલા ત્યાં જવું અને માતાનાં દર્શન કરવાં. રાજાએ એ વાતનો સ્વીકાર કર્યો. પ્રેમમાં માણસ બધુંય કરવા તૈયાર થાય છે. અમે પગપાળા રાતના કોઈ નોકરચાકર વગર મહાકાળી મંદિરે ગયા. ત્યાં મંદિરમાં પેસતાં પહેલા રાજાએ પોતાના હાથમાં રહેલી તલવાર મને અર્પણ કરી. રાજાએ મંદિરનું દ્વાર નીચું હોવાથી માથું નીચું નમાવ્યું અને મેં તક સાધી તે જ ક્ષણે રાજાની ગરદન કાપી નાંખી. પછી મેં પતિ દેવને મળવાની ઉત્કંઠાથી મંદિરમાં પ્રવેશ કર્યો પતિ પણ પોતાની પત્નીને મળવા સમયસર ત્યાં આવી ગયો હતો અને મંદિરના એક ખૂણે સૂઈ રહ્યો હતો. દીવડાનાં ઝાંખા પ્રકાશમાં હું કળી ગઈ અને પતિને ઢઢાળવા લાગી. જગાડવા ઘણીય મહેનત કરી પણ હું નિષ્ફળ ગઈ. મને

થયુ કે આવો જોયો છે! તેટલામા બીજી બાબુ નજરે નાખતા મેં દેખુ માડીને જોકેલા ભોગી જને જોયો અને મારા પેટમા ફાળ પડી કે જરૂર મારા પતિને આ ભોરીંગે ડખ દીધો લાગે એ અને ધારીને જોયુ તો ખરે જ પતિના હોરા કારા ઉડી ગયા હતા આ અવન્યા નિહાળી મને છાતીમા ખજ્જ ભોકાય તેવુ ભયકર દુખ થયુ, અરે? હું તો બન્નેથી ગઈ! એક તો રાજના પ્રાણ મેં હાથે લીધા હતા એટલે માગી ઠાયા કપી રહી હતી, જેથી ભયથી હું ત્યાથી ભાગી છુટી અને ઘોર અટવીના માર્ગે આવી પડી ત્યાં ચોરોએ મને જોઈ અને પકડી લીધી ચોરોને તો ધનથી ઠામ હતુ એટલે એમણે એક નગરમા જઈ મને ભરખજાવે વેચવા માટે ઉભી રાખી એક વેશ્યાએ મારુ ડા અને સૌંદર્ય જોઈ મને ખરીદી લીધી, ત્યારથી હું વારાગના બની

કયા પ્રાણી? કયા રાજની રાણી? અને કયા વારાગના? મહાનજ! હું તું કહું? કમની લીલા અપરપાર છે આગળ કહેના માઝ હંયુ વડકે છે, પણ જ્યારે કહેવા જ બેઠી હુ તો તે પણ કહી નાખવુ જોઈએ

માનજો! વેચાને ત્યાં મેં નીચ ધધો કયો, અનેક પુરોને ઝીઝ ના, આમ વર્ણના વહાણા વાયા, એક વખત એક નયયુવાન અમારે ત્યાં આવી ચઢ્યો તેનું અદ્ભૂત રૂપ અને મદમન્ત યુવાની જોતા હું પાગલ બની અને તે પણ મારા રૂપમા પતંગિયો બન્યો, એ દર દેશથી આવેયો હતો એટલે થોડા દિવસનો મહેમાન હોઈ તેને પોતાના દેગમા જવા રસ્તા માગી, બન્નેને અધાગ ગગ હતો એટલે ત્યાગ

કરતાં હૃદયમાં આજ ઉઠતી હતી, પણ લાચાર ! વધુ રહેવાની શક્યતા નહોતી એટલે તેને રજા આપવી પડી. પણ જતાં મેં તેમને પૂછ્યું, કે તમે ક્યાંના રહેવાસી છો ? તમારા પિતાનું નામ શું ? વગેરે વગેરે પ્રશ્નતાં તેણે જણાવ્યું કે હું અમુક નગરીનો છું, જાતીનો પ્રાદ્યુષ્ય છું, પિતાનું નામ માધવ છે. અને તેઓ વેદસાર તરીકે પ્રસિદ્ધ છે. મારું નામ કેશવ છે.

મારી માતાનો પત્તો નથી. મારી માતાની શોધમાં મારા પિતા ગાઢ્યા ગયા છે, પણ આજ સુધી તેમનો પણ પત્તો નથી. હું પણ પિતાની શોધમાં નીકળ્યો છું. આ વાત સાંભળતાં મારા હૃદયમાં શૂળ લોંકાય અને છાતી પર પથ્થર પડે અને જેવું દુઃખ થાય તેવું ભયંકર દુઃખ થયું. હું સમજી ગઈ કે આ મારો પુત્ર છે ! અરેરે ! હું કેવી અધમ ! કેવી પાપી કે મેં મારા પુત્ર સાથે જ ભોગ ભોગવ્યા.

કેટકેટલા નીચ કૃત્યો મારા હાથે થયા ! રાજના પ્રાણ લીધા, દુરાચારી બની, પુત્ર સાથે કુકર્મ કર્યું, હવે મારી શી ગતિ થશે ? મને ભારે પશ્ચાતાપ થયો. ભારે હૈયે મુખાકૃતિ છૂપાવી પુરોહિત કેશવને મેં રજા આપી.

મેં વિચાર કર્યો કે આ ભયંકર પાપથી છૂટવું હોય તો અગ્નિશરણ વગર બીજો રસ્તો નથી, એટલે નદીના કાઠે ચિતા તૈયાર કરાવી. નગરજનોને આ વાતની ખબર પડી. તમાસાને તેડું નથી હોતું એટલે માનવ-મહેરામણ ઉમટ્યો અને મેં ચિતામાં પડતું મુક્યું. ત્યાં તો અચાનક મેઘની ગર્જના શરૂ થઈ. કડકડ વીજળીઓ થવા લાગી

અને મુશળધાર વરસાદ શરૂ થયો. નગરજનો તો મૂઠીઓ વાળી ત્યાથી રવાના થયા ચિતા ખુઝાઈ ગઈ અને હું લાકડા સાથે જ નદીના પ્રવાહમાં તણાવા લાગી અગ્નિ એ પારમીના દેવ તરીકે મનાય છે, પવિત્ર મનાય છે, એટલે મારા જેવી અધમને અગ્નિએ પણ ન સંઘડી અને નદીએ પણ ન મંદરી, કારણ કે નદીના પ્રવાહમાં તણાતી હું આગળ વધી રહી હતી ત્યાં એક નગરના ડિનારે આવી પહોંચી નદીના ડિનારે ઉભેલા ભરવાડે મને જોઈ અને એના હૃદયમાં કડુણા જન્મી, દયાના સન્ધાર આ ભારતવર્ષમાં માનવીને ગળથૂ થીમાવી જ મળેલા હોય છે.

કડુગાદી અનેવા ભરવાડે વિના વિવળે કન્ઝોગે વાળી નદીમાં પડતું મૂકી મને બહાર કાઢી કંઈક હું ઢાંચી હતી અને નદીમાં તણાવાથી સખત શરતી લાગી હતી, એટલે હું ઠંઠક બેભાન અવસ્થામાં હતી તેજ માગી મારવાર કરી જેથી હું યોડા દિવસમાં સાજી થઈ ગઈ તેમનો દૂધ દહિં વેચનારો ધધો રહ્યો એટલે મેં પણ મારા ઉપકારીની નેવા ખાતર દહીં દૂધ વેચવું શરૂ કર્યું. દહીં દૂધ વેચવા માટે હું નીકળતી હતી અને અચાનક નગરમાં હાથીના-ડુટવાથી નગરજનો ત્રાટી તોળા પોડારવા લાગ્યા હું અને પનીહારી પરમ્પર મથકાણા, બન્નેના બેડા કુટી ગયા વગેરે આ રીતે તેણે અથથી ઇતિ મુખી પોતાની તમામ વીતકકથા ડહી સભાળાવી અને પુરોહિતને કહેના લાગી આ રીતે જીવનમાં મેં અનેરા સુખદુઃખ દેખ્યા છે ત્યાં હું કોને રહું ? અને કોને હમુ એટલે જ હું હમી રહી છું.

આ સાંલણી વેદવિચક્ષણ તરત જ વિચારમાં પડ્યો.

મહિયારણ જેને વીતકકથા સંલગ્નાવી રહી હતી તે જ પોતાનો પુત્ર આજે મહાન પુરોહિત બન્યો છે. એ પણ સમજી ગયો. મહિયારણ પણ સમજી ગઈ. બન્નેના હૃદય ભાંગીને ભુકો થયાં. બન્ને વિલાપ કરવા લાગ્યા. ધ્રુવકે ધ્રુવકે રડવા લાગ્યા અને જીવનમાં કેવાં ઘોર પાપો આચર્યા? આપણી શી ગતિ થશે! એમ બન્ને જણા પાપનો પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યા. જ્ઞાનયોગે સદ્ગુરુનો સમાગમ થયો. પાપનું પ્રાયશ્ચિત કર્યું અને ચારિત્ર અંગીકાર કર્યું. તપ, ત્યાગમા, સેવા શુશ્રૂષામાં, વિનય વિવેકમાં અને સ્વાધ્યાય ધ્યાનમાં તત્પર બન્યા. “કર્મશૂરા તે ધર્મશૂરા” એ ઉક્તિ ચરિતાર્થ થઈ.

ચારિત્રથી તો કંઈક અધમ આત્માઓનો ઉદ્ધાર થયો છે, મહાપાપી અરે હત્યારા પણ પરમપદને પામ્યા છે. તપ ત્યાગના બળે તેમના ધાતિ કર્મો પ્રજ્વળવા લાગ્યા. તેઓ ધ્યાનની ધારાએ ચઢતા ગુણ શ્રેણિએ આરૂઢ થયા અને ક્ષપક-શ્રેણિ માંડી કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શનને વર્યાં. અતે અનેક આત્માઓને સન્માર્ગે વાળી મુક્તિપુરીમાં સીધાવ્યા.

ચારિત્ર એ એક ઉત્તમ વસ્તુ છે. અધમ અને મહાપાપીઓને પણ ઉદ્ધારનાર છે. એવું નિર્મળ ચારિત્ર વાળી આપણે પણ સદ્ગતિના ભાગી બનીએ, એવું કોણ નહિ ઈચ્છે?

ખડ ત્રીજો

આધ્યાત્મિક પદો-સજ્જાય

ચતુર નર તુ ચેત લે

૧-(રાગ-મોહ સે તેરા કમાયા ધન ચહા રહ જાવગા)

ચતુર નર તુ ચેત લે, બાજી જે હજી હાથમા,
પુષ્પકેરા પુજડપ બાધુ ગ્રહી લે સાથમા,
અસાર આ મનાગમા, રમતા બગાયે મ્વાથમા,
આ દિન-૧ છવન મેળવી તુ, ગાગરે પરમાથમા ૧

અતર વિષે રત્નો ભર્યા, તેને નહિ તુ હુઠતો,
સુખ કાજ બાહિ- તુ ભમે, પામર બની મૂઢ તો,
શુભાહરુ શુ પારકુ, વિવેક એ બહી ગયો,
પુદ્ગલાનદી બનીન, આડો-અવળો આધડયો, ૨

જે જે દિને જે નવન નામે, ક્ષણમા બધુયે ક્ષય નશે,
આખો મીયાતા ાખરે એ, માટી માટી મળી જગે,
બધુ જરૂર છે એકવા, પરવેકની વારે તુજે,
તોયે પામર પ્રાણીને, વમકરણી નહિ સુજે ૩

નન મામ જભાવામના, દુખો અસહ્ય ત મહ્યા,
વળી નરક ને નિગોદમા, દુખો અનતા તે લાગ્યા,

બહાણાં અનંતા કાળનાં, વાયા છતાં જાગ્યો નહીં,
ખની મોહમાં મસ્તાન ચેતન! ધર્મમાં લાગ્યો નહીં. ૪

કદી સ્ત્રી કદી પુરુષ બન્યો, કદી દેવ ને નારક થયો;
કદી રાય કે કદી રાંક ને, કુંજર કદી કીડી ભયો,
નિર્બળકદી, કદી સખળ થઈ, તેં હચમચાવ્યા પર્વતો;
સંસારની રંગભૂમિ પર, નાટક અનેરાં ભજવતો. ૫

પર ભાવમાં તું રત રહ્યો, સ્વભાવને ભૂલી ગયો,
મોંઘેરો માનવ દેહ પામી, પાપમાં ઝુલી રહ્યો,
મમતા તજી સમતા મહીં, રમતા રહે જે આતમા;
આ ક્ષણ વિનશ્વર દેહ છોડી, તે બને પરમાતમા. ૬

પ્રભુ વીરનો એ જ્ઞાન દીપ, અંતર વિષે જો બળહળે;
એ દિવ્ય નયનો ઉઘડતાં, અજ્ઞાનતા દૂર ટળે,
લઙ્કા અનંતી આત્મમાં, ફેરવ હવે પુરુષાર્થને;
લક્ષ્મણ શિશુ કીર્તિ વદે, તું સાધજે પરમાર્થને. ૭

૨-(રાગ-આસુના ઘેરા અક્ષરે, સૌતી લખાણી જાંદગી.)

માનવ દેહ પામી તું, વૃથા નહિ શુભાવજે,
અંતકેરા મંદિરે, પ્રભુને તું વસાવજે. માનવ

નર્ક નિગોદે તું ભર્યો, પાપની પોઠ શિર ધરી,
અનંત દુઃખ તે સહ્યાં, ચઉ ગતિ ચોકમાં ભરી. માનવ

બાજી હજી છે હાથમાં. પુણ્ય ને પાપ સાથમાં;
ફર લે પ્રભુની બદગી, સુધર જાય જિંદગી. માનવ

ભૂલીગ નહિ બલાઈને, મમતા દીલ વમાવી લે,
 હવન એવુ હવી લે, આતમ ખાગ ન્યુ ખીવે માનવ
 મધ્ય દરિયે ફૂળતી નૈયા, તીરા તુ બવ તીરે,
 વીટાયો કર્મ-જીરે, મહાત માત નુ કટે માનવ
 આતમ લગ્નિધ લે જગા, કરમ ગિયુને તાગા,
 સરિ લક્ષ્મણની ફીરતિ, ધગ્નિતલ પ્રમગ્ની માનવ

વૃથા કરે તુ શુમાન

૨-(રામ-આઘાવરી શા ધનાખી)

વૃથા કરે તુ શુમાન મનવા વૃથા કરે તુ શુમાન,
 ઈંદ્ર ચંદ્ર ચક્રી મહારાજ મળ્યા માટીમા જાણ,
 આગમા ખાક થયે નુજ દાયા, જગે એમલડી જન મં
 ફરકપન કરી નિદગી ગાળી, મિયા કટે અભિમાન,
 કાળ રાજની કાળ ન્યા પગે, ખનીગ તુ બેમાન મં
 ચચલ લક્ષ્મી ચચલ આયુ નય પલકમા પ્રાણ
 લપન ખટપન નધાગી ત્યાગી, બહુ લેને ભગવાન મં
 વિપવવિલામના પાસમા પગીયો બટી ગયો તુ જ્ઞાન,
 નક નિગોદે રૂઢી રજાગી પાગ્યો દુખ અમાન મં
 તમ દોરાગી યોનિ બન્ધ્યો, બન્ધ્યો તુ બવગન
 મના પુંચે માનવનવ લાધ્યો, સમજ સમજ હેવાન મં
 ત્રિપતમ પુરો ત્રિપતમ નાની ત્રિપતમના ત્રુ જાણ
 એલો આંખો એકલો વાયો, ત્યાડે તુ કોઈ ન માન મં

હાટ હવેલી માણેક મોતી. ક્ષણમાં વિનાશી જાણ.
 લાડી વાડી ને ગાડીની મોળે, મૂકી જવું છે સ્મશાન. મં
 દાન શિયળ તપ લાવના લાવો. ગાવો જિન ગુણગાન,
 અમી સમી જિનવાણી જાણી, કરો ઘુંટઘુંટ પાન. મં
 ફક્કડ થઈ અક્કડ કરતો. કરતો ન કોડી દાન.
 ચોરી જારી ને પરનિદામાં, રહ્યો સદા મસ્તાન. મં
 આશા મોટી મોટી ખાંધે. ચાહે દેવ વિમાન;
 કુર્મ રાજા જે કોપે ચઢશે. કરી દેશે હેરાન. મં
 વીતરાગનું શાસન પામ્યો. જ્ઞાનમાં બન ગુલતાન.
 આતમ ધ્યાનમાં મસ્ત બનેથી. શિવપુરીમાં પ્રયાણ. મં
 અનંતચતુષ્થી કરો બજનો, તહેને તું લેને પીછાણ,
 અધ્યાત્મ-નયનોને જોલી દે. પ્રગટે આત્મનિધાન. મં
 મેત્રી પ્રમોદ માધ્યસ્થ દુરુણ, દીલમાં દેને ઠાણ,
 વિદરે આતમલગ્નિધ લક્ષ્મણ, પ્રસરે કીર્તિજહાન. મં

૪-(પારવડા જાતે વીરાના દેશમાં)

ચેતનજી ચેતો ચેતાવું જ્ઞાનમાં,
 સમજીને આવો જ્ઞાનમાં... ચેતનજી
 આતમ દશાને ભૂલી ગયા તો,
 આથરશે લવરાનમાં... ચેતનજી
 સ્વજન સંબંધી રનેહીજનોને,
 મૂકી જવું છે સ્મશાનમાં.... ચેતનજી

કાળા ધોળા કરી અક્કડ ફરે છે,
 મરણો નરકના આનંદ માં ચેતનજી
 પુણ્યે મળ્યો દેહ દુલભ માનવનો ॥
 ગાળો જીવન ધર્મ જ્ઞાનમાં ચેતનજી
 દેવશુર ને ધર્મ ચિદાગો,
 જ્યાંને કહે અભિમાનમાં ચેતનજી
 માહની નિંદામાં ગાને મૂતા છે ?
 રહો નહિ બેભાનમાં ચેતનજી
 એગઆરામમાં મમ્ત બંધા તે,
 પરણો ચોરાનીની ખાણમાં ચેતનજી
 લક્ષ્મી મળ્યાની સાચી સફળતા,
 આપો મુખાર દાનમાં ચેતનજી
 લાડી વાડી ને ગાડીની મોજમાં,
 જિંદગી શુભાવી શુભાનમાં ચેતનજી
 આતમ લગ્નિધિ લલમણ સુરિની,
 કીર્તિ ફેલી છે જહાનમાં ચેતનજી

ચેતનને ચીમકી

૫- (રાગ-વીર વીર શ્રી મજા ૩ તેરી પીર દરેગા મોય)
 માન માન તુ મત અળ મેરા, તેરા નહી હું કોય
 તન ધન જોળન દણમે વિનાની
 મત બન અળ તુ વિષય વિલામી,
 સમજ અમજ તુ સોતા કયો હૈ, આતમ ધન દીયા ખોય ૧

સ્વારથકી હૈ દુનિયાદારી;
 જિંદગી ફેગટ ખોતા સારી,
 જ્ઞાન ગંગામે ઝીલકર, કરમન મેલકું દે તું ધોય....૨
 નકં નિગોદે તું ખૂબ ભટકા;
 કર્મોને તુઝકો દે પટકા.
 ભટકા નો નો મહીના ગર્ભે ખૂબ ચીડલા કે રોય....૩
 અનંત શક્તિ હૈ આતમ કેરી;
 જન્મ મરણકી મિટાદે ફેરી,
 જિનશાસન મહાપુણ્યે પાયા ગફલતમેં મત સોય....૪
 આતમ કમલસૂરિ લખિધ લક્ષમણ;
 પ્રભુ ભક્તિમેં દે તું તન મન,
 ફેલાદે તું કીર્તિ જગમેં શિવશય્યામેં સોય....૫

૧-(રાગ-ગઝલ.) કર્મના ખેલ (સજાયા)

કરમ તહારી ગતિ ન્યારી, બધાને તું નચાવે છે; -
 ઘડીમાં તું હસાવે છે, ઘડીમાં તું રડાવે છે. ૧
 ન છૂટયા કર્મ પંજથી, સલા રાજ મહારાજ;
 મળ્યા માટી વિષે જગમાં, કેઈ સાજ અને તાજ. ૨
 નચાવે નાચ દુનિયાના, ચોરાશી લાખના ચૌટે;
 નરક નિગોદનાં દુખો, પલકમાં તે અપાવે છે. ૩
 કરમની છે અજબ લીલા. બધાએ જ્યાં બન્યા લીલા;
 ખરેખર હીંચકો એ છે, નીચે ભીંચે ચઢાવે છે. ૪
 બનાવે સ્ત્રી કદી પુરુષ. કદી નહાનો કદી મહોટો,
 બહુ રૂપી સ્વરૂપી એ, ગરવ સૌનો ગળાવે છે. ૫

આગાના વાદળા ઘેરે, નિરાગાએ ઘડી ફેરે,
 કીડા આનંદ કરતા ને, ઘડીમા આમુડા વેરે ૬
 શ્રીમતો ને ધીમતોના, મૂઠાવે માન ને પાન,
 બૂલાવી સાન ને ભાન, બનાવે મૂઠ અજ્ઞાન ૭
 કર્યા કેઈ રાય ને ર કો બળવી કર્મનો ડ કો,
 કરી ખેઠાન ને મેઠાન, ખરે સૌને મુઠાવે છે ૮
 કરમનો રજ અલબેલો, પળે પળના બુઠા ખેલો;
 સ્વજન પળી તણો મેળો, બને ગાને મૂરખ ઘેનો, ૯
 ઘડી ગજ પર ચઢાવે છે, ઘડી ચામર વીઠાવે છે,
 કરી બે ઢાલ ને ક ગાલ, ઘડી ઇજ્જત લુટાવે છે ૧૦
 કરમ મોજા ફરી વળતા, બધુ ચે માટીમા મળશે,
 સ્વજન સ્નેહી અને પ્રિયતમ, બધાચે અગ્નિમા બળશે ૧૧
 ધરમની જ્યોત જ્યા જાગે, કરમ અ ધેર ત્યા ભાગે,
 કરમ સત્તાની બેડીને, ધરમ સત્તા હઠાવે છે ૧૨
 કરમ ૧૧ મૂળને કાપી, આતમ લલિધને પ્રગટાવો,
 કહે લક્ષ્મણ ગિરુ કીર્તિ, અનતા મુખને પાવો ૧૩

છોડ દે મળ જ લલ

૭૫ રાગ બીમપલાસ) (મઝા ૧)

છોડ દે મળ જ લલ જીવડા, ,

છોડ દે મળ જ લલ જીવડા ૦

ચે દુનિયાડી ઉલગી મીતિ,

જુઠી આજ પપાજ જીવડા ૦ ૧

અંતર ધનકા ખોજ ખળના,
 ડોગા માલામાલ....જીવડાં ૨
 કયો સોતા સુખ ચેન મુસાફીર,
 આન ગ્રહેગો કાળ....જીવડાં ૩
 જાના જરૂર એક દિન હૈ તુજકો
 નાહક કરતા ધમાલ....જીવડાં ૪
 રત્નોંકી ખાન ભરી ફીરભી તું,
 ભટકત ક્યું કંગાલ....જીવડાં ૫
 સ્વારથકી હૈ દુનિયા સારી,
 સ્વપર-ભાવ નિહાળ ...જીવડાં ૬
 મૈત્રીભાવ, સર્વત્ર જગાદે.
 ભાવના ભાવ વિશાળ....જીવડાં ૭
 લખિય લક્ષમણ કીર્તિ કહત હૈ,
 ટાળ અનાદિકી ચાલ ...જીવડાં ૮

‘જવું મારે હવે ત્યાં છે’

(—ચાલ-ગજલ યા મેરા દીલ તોડનેવાલે)

ખરેખર આ જગતમાંહી, સગા છે સ્વાર્થના સહુએ;
 ખરો પરમાર્થ જ્યાં દીસે, જવું મારે હવે ત્યાં છે. ૧
 નથી સંયોગ ને વિયોગ, નથી જ્યાં રોગ ને વળી શોક;
 નથી જ્યાં રંગ માયાના, જવું મારે હવે ત્યાં છે. ૨
 નથી જ્યાં લેશ ઉપાધિ, નથી આધિ અને વ્યાધિ;
 પૂરણ શાંતિ અને સુખ જ્યાં, જવું મારે હવે ત્યાં છે. ૩

નથી. તડકો અને દાચો, નથી ઉદય અને અ-ન,
 નદા એ એ રૂપ જ્યા છે, જુ માટે હવે ત્યા છે ૪
 નથી રડવું નથી હમવું, નથી હવું અને મરવું,
 નિવસવું નિત્ય અજરામર, જુ માટે હવે ત્યા છે. ૫
 પલટતા ભાવ જ્યા ક્ષણમા, નથી રહેતું એ દુનિયામા,
 નથી જ્યા સુખની મીઠા, જુ માટે હવે ત્યા છે ૬
 નથી જ્યા જન્મ ને મુ મુ નથી જ્યા મેગ કે વ્યાધિ,
 નથી જ્યા કોઈપણ બધન, જુ માટે હવે ત્યા છે ૭
 નથી જ્યા ભૂખ કેરું રૂ ખા, નથી જ્યા પ્યાનની પીડા,
 અતુપમ સુખના ધામે, જુ માટે હવે ત્યા છે ૮
 ન કેા ઊંચા ન કેા નીચા, ન કેા નાના ન કેા મોટા,
 નથી જ્યા ભેદ-ને વળી વેદ, જુ માટે હવે ત્યા છે ૯
 બધી ભેદ લીધી દુનિયા, નથી કઈ માર સમાટે,
 વિનશ્વર જ્યા નથી ભાવો, જુ માટે હવે ત્યા છે ૧૦
 નથી ગમતી મને દુનિયા નથી ગમતી મને માયા,
 સકલ મિદિ મુખો જ્યા છે, જુ માટે હવે ત્યા છે ૧૧
 જપી લપો બપી પાપો, બગાપો દાગીને નિતનો,
 ઝીલાયે મુખગાગ-મા, જુ માટે હવે ત્યા છે ૧૨
 બપી વાતે અપ્રજ્ઞતા, બપી વાતે અતી ન્યૂનતા,
 નથી જ્યા લેશ પણ આત્મી જુ માટે હવે ત્યા છે ૧૩
 બપી વાતે અદિ અટપટ, ઘણી ચાલે અદિ અપટ,
 નથી અપટ અટપટ, જુ માટે હવે ત્યા છે ૧૪

રમે છે અહીં સહુ રમ્મત, કરે છે જોટી સહુ ગમ્મત;
 નથી મતભેદ ને ઝીઝટ, જવું મારે હવે ત્યાં છે. ૧૫
 આતમ લખિને પ્રગટાવી. અખંડ જ્યોતિને વિકસાવી;
 કહે લક્ષ્મણ શિશુ કીર્તિ, જવું મારે હવે ત્યાં છે. ૧૬

પ્રાસંગિક ગીત

૬-(જિનશાસનની જય જય ખોલ)

જય જય ખોલ જય જય ખોલ, જિનશાસનની જય જય ખોલ;
 જહાન ભરમાં જોડ ન જેની, કોઈ ન આવે તોલ. ૧
 અહિંસા સંયમ તપરૂપ ધર્મ, પાળી પામે ભવિ શિવ શર્મ;
 ત્રણ લોકમાં આ શાસનના, વાગે જશના ઢાલ. ૨
 સવિ જીવ કરું હું શાસન રસીયા, જગ જયવંતુ જિનશાસન આ,
 અનુપમ જસ પ્રભાવ છે જગમાં, ભવજળ તરવા નાવ. ૩
 ત્રિકાલદર્શી શ્રી જિનરાજે, ધર્મપ્રદાયો જગહિત કાજે;
 આ ચોવીશીના ચોવીસમાં, વીર પ્રભુ ભગવાન. ૪
 મૈત્રી ભાવનો પાઠ શીખાવે, અહિંસાનો સંદેશ સુણાવે;
 સંઘ ચતુર્વિધ ધર્મ ચતુર્વિધ, દાન શિયળ તપ ભાવ. ૫
 રત્નત્રયી ને તત્ત્વત્રયી જ્યાં, ઉમદા તત્ત્વો છે ખીજે ક્યાં ?
 સર્વ જીવનું રક્ષણ કરવું, ઉરમાં કરુણા ભાવ. ૬
 સ્વાદવાદ મુદ્રાથી મુદ્રિત, ગુણીજન નિરખી થાવ પ્રમુદિત;
 વેરઝેરને ભુલી જઈને, રાખો સમતા ભાવ. ૭
 આત્મકમલમાં લખિ આપે, લક્ષ્મણ કીર્તિ જગમાં વ્યાપે;
 ભાગ્યવંત ભવિજન શાસન આ, પામી કરે કલ્યાણ. ૮

ક્ષમામૃતિ ભગવાન મહાવીર (સ્તવન)

૧૦-ચાલ-જેને શુભંર કાને)

હે કરુણાના ઘર ! હે સમતામાગર !
વીર મહારા, કોટિ કોટિ હો વદન હમારા

ઉપસર્ગ કર્યા ગોવાળે
તોયે કૃપા નજરે નિહાળે
ઠર્યો રોપ ન લેશ, લવલેશ ન કપ વીર૦
ચડકોસિએ પગ હખ દીધો,
તોયે રોપ ન લગીરે કીધો

ખુન્નઝ ખુન્નઝ કહી, તાર્યો તેણે સહી વીર૦
કર્યા સગમે ઉપસગ વીમ,
પણ મનમા ન જરીયે રીસ,

કેવા સમતાધારી, તાર્યા નર ને નારી વીર૦

અળુ ન માળીને દઢ પ્રહાગી
દૂર હિંસક દીધા તારી
દયા દિલમા ધારી, કૈંઠ દીધા તારી વીર૦

લઈ બાકુળા મોક્ષ જ આપ્યું
કુખ ચદનબાળાનું કાપ્યું
કયો જગનો ઉદ્ધાર, ક્ષમા રસના લડાર વીર૦

સાડા બાર વરસ તપ કીધું
મહી ઉપસર્ગ કેવળ લીધું
મારા હયાના હાર, સાચા તારણહાર વીર૦

લખિધ-લક્ષ્મણ કીર્તિ ગાવે
 વીર ચરણોમાં શિર ઝુકાવે
 ઉર અર્જ ધરે, ભવ પાર કરો. વીર૦

ખંડ ૪ થો

પાઠશાળાના ઉત્સવ પ્રસંગના ગીતો

૧ : મંગલાચરણ

વન્દે વીર શ્રી મહાવીર, વન્દે વીરં શ્રી મહાવીરં.
 અનુપમ જ્ઞાન અનુપમ દર્શન;
 અનુપમ સમતા રસમંદિરં. ૧
 ત્રિશલાનંદન ભયભય ભંજન,
 રત્નાકર સમ જે ગભીરં. ૨
 પ્રાતઃ સમે ઉડી ધ્યાન ધરી જે,
 ભવ દાવાનલ શામકનીરં. ૩
 મૈત્રી ભાવનો પાઠ શીખાવ્યો,
 જ્ઞાનદીપક પ્રગટાવી સુચિરં. ૪
 કરુણાનિધિનિષ્કારણધુ,
 નમીએ નમાવી નિશદિન શિરં. ૫
 અવિચળ અક્ષય અજ અવિનાશી,
 પદ અર્પો પ્રભુ સુરગિરિધીરં. ૬
 અગણિત લક્ષણ અંગે છાજે,
 દુરિત તિમિરહરવર મિહિર. ૭

આત્મ કમલમા લલિત આપો,
કાપો કીર્તિકમ્ જહર ૮

૨ સ્વાગત ગીત

(ચાલ-શાનના એ દીવડાને)

આવો બડાલા બધુઓ, છે મનુષ્ય અવસર આને રે,
રંગે ચંગે પાઠશાળાનો ઉત્સવ કરવા ડાળે આ
અરિહંત સિદ્ધસૂરિ ઉવજાયા, મુનિપદ મેવો લાવ
દશનનાથુ ચરણ તવ નવ પદ, ચિત્તમા નિત્ય વસાવ રે ૧
કૃપાનિધિ નિષ્કારણુ બધુ, જગજીવન આધાર
સરણે આપ્યો આજ તુમારા, ઉતાગે લવપાર રે ૨
અજ્ઞાનતાથી અતિ આથડીયા, લાવ અટવી મોઝાર,
સમ્યગ્જ્ઞાનનો લાણુ ઉઝ્યો ઉર, મિથ્યા તમ હરનાર રે ૩
પાઠશાળાનો ઉત્સવ આળે, ઉજવવાને કાળ,
અતિ ઉછરળે ઉમળે રંગે, ઉમટ્યો જૈન સમાજ રે ૪
અમ અતરના લાવ જગાવો, જ્ઞાન દીપ પ્રગટાય,
લલિત લક્ષ્મણુ કીર્તિ કહે છે, જન્મ સદ્ગુણ મુજ થાય રે ૫

૩ સમુહ ગીત (ગરબો)

(રાગ-હોડ છોડ પુ કુબચ કુનિયા)

પાઠશાળાનો વાર્ષિક ઉત્સવ આળે ઉજવીએ,
જિનગુણ ગાઈ જિનગાળાને આળે ગજવીએ

મુંદર સાજ સજી સહુ આવો,
 પ્રભુ ભક્તિની ધૂન મચાવો.
 જિન આણુને શિર વહીને આજે ઉજવીએ. ૧

જૈન શાસનનો વ્યજ ફરકાવો,
 પ્રભુ વીરની જય જય બોલાવો.
 અવસર આવો ફરી નહીં મગશે, હવે ઉજવીએ. ૨

રંગ ખેરંગી ધન દહેરાવો,
 માંગલિક તોરણીયા ખંધાવો,
 અનુપમ શોભાથી શોભાવી, આજે ઉજવીએ. ૩

સદાચાર ને વિનયી વિવેકી,
 પ્રભુ ચિદ્વાંતના બનીએ ટેકી,
 આશિષ એવી માગી પ્રભુથી, આજે ઉજવીએ. ૪

માનવ ભવને સદ્ગુણ કરીશું;
 ધાર્મિક શિક્ષણ પ્રેમે ગ્રહીશું,
 જિનવાણીને દિલમાં ઠાણી, આજે ઉજવીએ. ૫

અતિ ઉછરગે ઉમંગે રંગે,
 મેળાવડાના શુભ પ્રસંગે,
 મીઠા મધુરા પ્રભુગીત ગાઈ, આજે ઉજવીએ. ૬

સાચું શિક્ષણ વિરલા પાવે,
 આદર્શ જીવન તસ સોઢાવે,
 લક્ષમણ કીર્તિ જગમા પ્રસરે, આજે ઉજવીએ. ૭

૪ બાળાઓનું ગીત (ગરબો)

(રાગ-બાજ બાળી મોરી પાણીક બજ)

પાઠરાજાની બાળા આજ, ઉજવે હો રાજ,
 આજે ઉમટયો જૈન સમાજ, ઉત્સવ ડાજ,
 હળીમળીને આજે આવો આવો,
 ડડી ભાવનાઓ સહુ ભાવો ભાવો,
 પ્રભે પ્રભુમો શ્રી જિનરાજ ઉ
 આજ બાલ્યા છીએ ગુરુજના નરણે અમે,
 પાઠરાજાની બાળાઓ ભાવે પ્રભુમે,
 તરણ તારણ આપ જહાજ

સૂરીશ્વર રાજ

સની ચઢન બાળા ને રાજમતી,
 ક્યારે ||ધર્મશુ અમે, પણ, એવી સતી,
 એની આશિષ માગુ હું બાજ

સૂરીશ્વર રાજ

અમે, શિયળ શણગારને સજ સજ,
 પ્રભુ દેવાધિ દેવને ભજ ભજ,
 દયા પ્રેમના સજશુ સાજ

શિવપુર કાજ

અમે પાઠરાજામા લણી લણી,
 તરવજ્ઞાન જીવનમા વણી વણી,
 દિલમા રાજી ગાસનની દાઝ,
 ઉજવો હો રાજ

અમે સહેલ સપાટા છોડી દઈ,
ખોટા લપકાને દઈશું તિલાંજલી
અમે લઈશું શિવપુર રાજ.

સૂરીશ્વર રાજ...

દેવગુરુ ને ધર્મ જીવન મહોં
દર્શન જ્ઞાન ચરણને વહી વહી.

અમે લઈશું શિવપુર રાજ,

ઉજવો હો રાજ....

આત્મ કમલમાં લળિધ આપો આપો.

સૂરી લક્ષ્મણની કીર્તિ વ્યાપો વ્યાપો,

કાપો કર્મતણા સામ્રાજ,

સૂરીશ્વર રાજ....

વરઘોડામાં ખાવા યોગ્ય ગીત

૫ : જિન શાસનકા હો જયકારા

(માલ-ઝંડા ઉંચા રહે હમારા)

જિન શાસનકા હો જયકારા,

જગમેં જુસ્કા બજે નગારા.

રાગ દ્રેષકો દૂર નિવારા,

અષ્ટાદશ દૂષણ પરિહારા,

ઐસા જગમેં દેવ હમારા, જગમેં. ૧

સયમ ધારી ગુરુ હમારે,

- ભગ્ન શ્રવેડે તારણહાર,
 પચ મહાવ્રત પાલણહારા જગમે ૨
 દયા ધર્મ પ્રધાન હે ત્રિભુવને,
 નિવરણ કરના મળકા ઇતમે,
 જિનવર ભાષિત ધર્મ હંમારા જગમે ૩
 ઇમ અવચરિણી જગમે જાણો,
 અપભ્રેષ્ટ પ્રભુ પ્રથમ પીઠાણો,
 અતિમ વીર પ્રભુત્વ પદારા જગમે ૪
 સાત નાયક વીર પ્રભુ પ્યારા,
 નિસને સન્યા ધમ પ્રચારા,
 જિન ગામનકા મજબ મિતારા, જગમે ૫
 ગૌતમ ન્વાગી ન્વામી મુધર્મા,
 ન્વામી જણુ કવણી ચરમા,
 સાસન ધોગી જગ હિતકાન, જગમે ૬
 ઉદાયન મત્ર શ્રેષ્ઠિ ગાન,
 મપત્તિ ધા ખુબ ગુણમે તાન,
 નિરાશામતકા દીયા ઉત્તમ, જગમે ૭
 કુમારપાળ પ્રતિભેધક મુદ્ધ,
 હેમચંદ્ર ગુરુ ધન પુરપર,
 દમદયા પ્રતિપાતનપારા, જગમે ૮
 ગા' અખળન્દો પ્રતિજોષી,
 જીવ દિન જીવને પ્રતિજોષી,
 હી નૂતીચર તાય પમાન જગમ ૯

આત્મ કમલમેં લખિધ દાતા,

સૂરીલક્ષ્મણ કીર્તિ ગુણ ગાતા;

ઈસ શાસનકા લીયા સહારા, જગમેં. ૧૦

વીરના એ બાલુડા

૬ (ચાલ-ચાનના એ દીવડાને)

વીરનાં એ બાલુડા તમે, લેજો શિક્ષણ સાડું રે;
અંત કેરો દીપક પ્રગટે, જીવન સુધરે તાડું રે. વી. ૧

નીતિ રીતિ કદીય ન તજવી, વ્યસનોથી ફર રહેવું;
મીઠી વાણી સદાએ વદવી, કડવું વચણ ન વદવું રે. વી. ૨

ધર્મતાણુ મૂળ વિનય લાગ્યું, વિનયથી વિકસે જ્ઞાન;
સમ્યગ્જ્ઞાનને દીલ વસાવી, ફર કરો અજ્ઞાન રે. વી. ૩

દાન શિયળ તપ લાવના લાવો, ગાવો જીનગુણ જ્ઞાન;
માનવ કેરો જન્મ મળ્યો છે, કરજો આત્મકલ્યાણ રે. વી. ૪

આદર્શ જીવન જીવી લેજો, કરજો પ્રભુ પૂજન;
ગુરુ વંદન નિત કરજો ભાવે, જિનવાણી શ્રવણ રે. વી. ૫

જિન આણાને શિર પર ધારી, કરજો ધર્મનાં કામ;
લખિધલક્ષ્મણ કીર્તિ કહે છે, વરવા મુક્તિ ધામ રે. વી. ૬

દાદર **શ્રી આત્મકમલ લખિધસૂરીશ્વર જૈન**
જ્ઞાનમંદિરમાં તા. ૧૭-૧૧-૬૮ રવિવારે બપોરે ત્રણ
વાગે પૂઠ પાદ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયલક્ષ્મણસૂરીશ્વરજી
મહારાજની અધ્યક્ષતામાં શતાવધાની પૂઠ આચાર્ય શ્રી
વિજય કીર્તિચંદ્રસૂરિજી મં ને ઊરીસ્ટર, પ્રીન્સીપાલ, શ્રી

સ્તીશયદ્ર દેસાઈએ લખ્ય જનમેદની સમક્ષ-‘ યાદ શક્તિ
વધારો, ’ એ ગ્રન્થ ગુરુક અર્પણ કર્યો ત્યારે શ્રીયુત શાંતિ
લાલ શાહે તે પ્રસ ગનું સ્વરચિત-ગીત ગાઈ મ ભળાવ્યું હતું

૭ ગ્રન્થ સમર્પણ સમારોહનું

પ્રાસંગિક ગીત

આજનો અવસર અતિ મહાન

જ્ઞાન અને જ્ઞાનીજનનું જ્યાં, ઘઈ રહ્યું કેવું બહુમાન,
દક્ષિણ દેશો દ્વારક સૂરિના, શિષ્ય છે દીર્ઘસૂરીશ્વર,
શત શત અવધાનો અવધાને જેની વાણી મનોહર,
સચોટ વક્તા કવિજન સાચા, કરે મધુર આખ્યાન ૧
ગુરુ શિષ્યની અનુપમ જોડી ધ્યેય છે ધર્મ પ્રચાર,
ધાર્મિક આધ્યાત્મિક સાહિત્યના, એ છે સર્જનહાર,
વિધ વિધ દેશ પ્રદેશે વિચરી, દેતા આતમજ્ઞાન ૨
દેશ કાળ બદલાઈ રહ્યા છે, ધર્મ વિમુખ છે માનવ,
અણ જાણીની ઓથે બીપણ, પ્રગરી રહ્યો છે દાનવ,
હિંસક તાડવ નૃત્યની સાથે, ખેલી રહ્યું વિજ્ઞાન ૩
અમરણ શક્તિ કુઠીત ઘઈ છે, લોક લણીને ભૂલતા,
સતેજ કરવા યાદ દાનતને, આજ ઘણાંયે મથતા,
એવા ગ્રન્થો પ્રગટ કંઈ છે, મતીપચક્ર છે વિદ્વાન ૪
અમરણ શક્તિ છે અદ્ભુત જેની, એને ગ્રન્થ સમર્પણ,
નિર્મળ સ્વચ્છ સુશોભિત એવું, એનું જીવન દપણ,
ગ્રન્થ અને એના સજ કરું, ઘઈ રહ્યું સન્માન ૫

પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવ હૃદયથી, આશીર્વાદ વહાવે,
મંગલમય જીવન દર્શનની જ્યોત સદા પ્રગટાવે;
એથી તો આ ધન્ય દિવસ છે, ને અવસર છે મહાન. ૬

રચયિતા :

શ્રી શાંતિલાલ શાહ પ્રસિદ્ધ સંગીતરત્ન

સિરૌહી નગરે (રાજસ્થાન)

દક્ષિણદેશોદ્ધારક પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય
લક્ષ્મણસૂરીશ્વરજી મહારાજના વરદ હસ્તે

વિ. સં. ૨૦૨૩ પોષ સુદ ૧૪ તા. ૨૫-૧-૬૭ બુધવારે

શતાવધાની પૂજ્ય પંચાસજી શ્રી કીર્તિવિજયજી

મણિવરને આચાર્યપદ પ્રદાન કરવામાં આવ્યું

૮ — તે પ્રસંગનું ગીત —

(ચાલ-ધનાશ્રી)

કીર્તિવિજય મહારાજ....આજે....આપ બન્યા સૂરિરાજ;
ધન્ય ઘડી ધન્ય દિવસ દીપે, આનંદ મંગળ આજ. આજે
સૂરિપદ અર્પણ કાળે આજે, ઉમટયો જૈન સમાજ આજે
આજ અનુપમ સૂરિપદકેરો પહેર્યો શિરપર તાજ. આજે
કવિકુલતિલક શાસન દીપકે, શતાવધાની મુનિરાજ. આજે

ધર્મ પ્રચારની ધગશ અનેડી, હુંયે ગામન દાઝ આજે
 શામન કેરા ધ્વજ હોરાવો જગમા છે ગુરુરાજ આજે
 જ્ઞાન ધ્યાન ગુરુ સેવા જેવા, મન્યા છે મુદર માજ આજે
 ખળ અર્પો શ્રી શામન દેવો, શામન મેના કાજ આજે
 અમર તપો શામનના મિતારાં, નવપર હિતને કાજ આજે
 શહેર મિરોહી શ્રીમધ કેરા ભાગ્યે મળ્યા સૂરિરાજ આજે
 આત્મ કમલ સૂરિ લળિધ લક્ષ્મણ વદન હો ગુરુરાજ આજે
 બહુશ્રુત વ્યાખ્યાનવાચ્યરૂપિ પ્રાત સ્મરણીય સ્વ
 પૂર્વ પાદ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયલળિધસૂરીશ્વરજી

મહારાજની

૯ સ્વર્ગારોહણ તિથિ પ્રસંગનું ગીત

(ચાલ-છે સાવ જગતમા અધાર અધાર)

હે ગામન કેરા સિતારા મિતારા, શ્રી લળિધસૂરીશ્વરનાયા,

મને તારી યાદ અતાવે

ગુજર દેશે ખાલ શામનમા જન્યા આવક કુળે,
 માતા મોતી પિતા પિતાજી, આગળે લાલચદ બુલે,
 બાળવયે વેરાગી થઈને, મયમ પથે મીઠાવે ૧

વકલૂત શક્તિ હતી અનુપમ, ગસની રેલ વહાવે,
 નવ રચ્યા વિધવિધ ભાષામા, કવિકુલ કીર્તિ કહાવે,
 મહાપ્રભાવક નૈન સાચનના, સૂરિગણ મુગટ મોહાવે ૨

આજીવન જાન
 ધીર વિજેતા વાચનું હાતા, નેતા મુનિગણ કેરા,
 હયા કેરા હાર હતા ને. હતા મહા મોઘેરા,
 ગણ્યા ગણાય નં ગુંગરીયા શુરુનાં. ગુણે સદા સહુ ગાવે. ૩
 શાંત સમુદ્ર ગંભીર હતા ને, હતા દયાના દરીયા,
 મહાન હતા વિદ્વાન હતા ને. શમ દમ ગુણથી ભરીયા;
 આજક જિમ નિર્દોષ સ્વભાવે. રમતા સમતા ભાવે ૪
 કવિત્વ શક્તિ હતી અનોખી. ધયા અતિ પ્રખ્યાત.
 વ્યાખ્યાન વાચ્યપતિ સૂરીશ્વર. ધયા જગત વિખ્યાત;
 અગણિત છે ઉપકાર તમારા, ભૂલ્યા ના ભૂલાયે. ૫
 યાદ તમારી અહર્નિશ આવે. વિસર્યા ના વિસરાયે.
 કવિતા. શિષ્યો ને વળી કીર્તિ, ગ્રન્થ, ગયા મૂકતાયે;
 યશો દેહથી અમર સૂરીશ્વર, કવિજન ભવિજન ગાવે. ૬
 હતા અનુપમ અંતિમ દશ્યો. ભૂલ્યા કદી ન ભૂલાયે,
 અરિહંત અરિહંત કેરી ધૂનમાં, રહ્યા એ મસ્ત સદાયે;
 સૂરિ લક્ષ્મણ કીર્તિ ગાવે, ભાવે શિર નમાવે. ૭

